

Echo's van Tijden en Landen

Filosofische Meditaties in Verzen

2026

Govert Westerveld

Echo's van Tijden en Landen

Filosofische Meditaties in Verzen

2026
Govert Westerveld

Echo's van Tijden en Landen

Filosofische Meditaties in Verzen

2026
Govert Westerveld

Echo's van Tijden en Landen. Filosofische Meditaties in Verzen

Ecos de Tiempos y Tierras. Meditaciones Filosóficas en Verso

© Govert Westerveld

Cronista Oficial de Blanca (2002-1919)

Hispanista de la Asociación Internacional de Hispanistas

Historiador Oficial de la Federación Mundial del Juego de Damas (FMJD)

Todos los derechos reservados. Ninguna parte de este libro puede ser usada o reproducida en ninguna forma o por cualquier medio, o guardada en base de datos o sistema de almacenaje, en castellano o cualquier otro lenguaje, sin permiso previo por escrito de los autores, excepto en el caso de cortas menciones en artículos de críticos o de media.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or distributed in any form or by any means, or stored in a database or retrieval system, in Spanish or any other language, without the prior written consent of the authors, except in the case of brief quotations embodied in critical articles or reviews.

ISBN: Hard cover (Lulu.com)

eBook: without ISBN

Esta edición digital se ofrece gratuitamente a través de plataformas académicas y culturales como:

Archive.org

Academia.edu

Researchgate.net,

con el propósito de facilitar el acceso al conocimiento y la reflexión, especialmente para quienes carecen de medios económicos. El autor conserva todos los derechos de autor. Esta edición no tiene ISBN y no forma parte de ningún canal de distribución comercial. Las ediciones impresas o comerciales (cuando existan) pueden estar disponibles a través de Lulu.com u otros distribuidores autorizados.

This digital edition is offered free of charge through academic and cultural platforms such as: Archive.org

Academia.edu

Researchgate.net

with the aim of promoting access to knowledge and reflection, especially for those with limited economic resources. The author retains all copyright. This edition has no ISBN and is not part of any commercial distribution channel. Printed or commercial editions (when available) may be distributed via Lulu.com or other authorized distributors.

Toewijding

Ik draag dit werk op aan de

Natuurliethebbers

Voorwoord

Voor u ligt *Echo's van Tijden en Landen*, een bundel die de neerslag vormt van een leven lang waarnemen en reflecteren. De basis voor deze verzen werd gelegd tijdens mijn intensieve zakenreizen tussen de jaren 1978 en 1989. In die periode doorkruiste ik nagenoeg heel Europa en trok ik ver daarbuiten naar landen als Marokko, Japan, Haiwai, Mexico, Brasil, Canada en Estados Unidos.

Deze reizen waren voor mij veel meer dan louter verplaatsingen. Als historicus en onderzoeker reisde ik met een open blik, waarbij ik mezelf vaak positioneerde als de 'buitenstaander'. Juist door die afstand was ik in staat om de 'toestanden' en onderliggende menselijke patronen te zien die voor anderen vaak verborgen blijven. Of ik nu door de verschillende landen van Europa trok of de cultuur van Japan en Amerika verkende, ik zocht altijd naar de essentie van de plek en de sporen die de geschiedenis in het heden heeft achtergelaten.

In deze bundel vindt u echter meer dan alleen de echo's van deze verre reizen. Naast de verzen die voortkomen uit mijn internationale ervaringen, bevat dit boek ook gedichten die geworteld zijn in andere belangrijke pijlers van mijn leven en werk. U zult meditatie aantreffen die beïnvloed zijn door de analytische psychologie van Carl Gustav Jung en mijn jarenlange betrokkenheid bij de wereld van het damspel. Deze thema's dagen de lezer uit om, net als

bij een strategisch spel of een diepe psychologische analyse, verder te kijken dan de oppervlakte.

Daarnaast nemen de tuinen van Blanca en de filosofie van de vruchtbomen een centrale plaats in. De verstillings die ik vond onder de bomen in de Ricote-vallei vormt een dialoog met de dynamiek van mijn eerdere reizen. De blik op de wijde wereld heeft mijn begrip van de nabije wereld – mijn eigen 'welriekende hof' – verdiept en verfijnd.

Ik nodig u uit om deze reis met mij te maken. Van de indrukken die ik tussen 1978 en 1989 opdeed in Europa, Japan en Amerika, naar de diepere filosofische lagen van het menselijk innerlijk en de verstillende natuur in Blanca. Dit boek is mijn persoonlijke getuigenis van een wereld waarin alles met elkaar verbonden is, mits men bereid is om als een aandachtige buitenstaander te blijven kijken.

Govert Westerveld

CONTENIDO

1	Japan.....	2
1.1	Slotopmerking.....	10
1.1.1	Filosofische beschouwingen.....	22
2	Brazilië	46
2.1	Slotopmerking.....	52
2.1.1	Filosofische beschouwingen.....	64
3	Marokko	72
3.1	Slotopmerking.....	82
3.1.1	Filosofische beschouwingen.....	90
4	Korea.....	104
4.1	Slotopmerking.....	110
4.1.1	Filosofische beschouwingen.....	122
5	Canada	134
5.1	Slotopmerking.....	140
5.1.1	Filosofische beschouwingen.....	148
6	De Lionera van Blanca.....	160
6.1	Slotopmerking.....	166
6.1.1	Filosofische beschouwingen.....	178
7	Geluk.....	192
7.1	Slotopmerking.....	196
7.1.1	Filosofische beschouwingen.....	206
8	Intuïtie	222
8.1	Slotopmerking.....	226
8.1.1	Filosofische beschouwingen.....	250
9	Eerbetoon aan een dichter.....	264
9.1	Slotopmerking.....	268
9.1.1	Filosofische beschouwingen.....	282
10	Koning Wolf.....	296
10.1	Slotopmerking.....	302
10.1.1	Filosofische beschouwingen.....	316

11	Verraders	332
11.1	Slotopmerking.....	336
11.1.1	Filosofische beschouwingen.....	346
12	Wenende olijfboom	360
12.1	Slotopmerking.....	370
12.1.1	Filosofische beschouwingen.....	400
13	Vrouw alleen, man naar oorlog.....	422
13.1	Slotopmerking.....	428
13.1.1	Filosofische beschouwingen.....	460
14	Hennep en vlas in rivierwater.....	486
14.1	Slotopmerking.....	492
14.1.1	Filosofische beschouwingen.....	500
15	Het leven is niet rechtvaardig.....	526
15.1	Slotopmerking.....	540
15.1.1	Filosofische beschouwingen.....	564
16	BIBLIOGRAFÍA	590

Erasmus schreef:

'Omnium rerum principia parva sunt' —
alle grote dingen beginnen klein.

In de geest van Erasmus, die de rede boven hebzucht stelde, wijd ik mijn arbeid aan hen die na ons komen. Niet in patenten, niet in verkopen, maar in het nalaten van een stille erfenis van woorden, gedachten en hoop, zoek ik mijn ware beloning. Want de ziel groeit niet door bezit, maar door wat zij schenkt.

Erasmus escribió:

"Omnium rerum principia parva sunt" —
todas las grandes cosas tienen comienzos pequeños.

En el espíritu de Erasmo, quien antepuso la razón a la codicia, dedico mi labor a quienes vendrán después de nosotros. No en patentes, ni en ventas, sino en dejar una herencia silenciosa de palabras, pensamientos y esperanza, busco mi verdadera recompensa. Porque el alma no crece por lo que posee, sino por lo que entrega.

Ecos de Tiempos y Tierras

Meditaciones Filosóficas en Verso

1 Japan

1

Reis die niet gepland begon,
toeval leidde onze baan.
Vlogen richting hete zon,
Los Angeles met zijn maan.

2

Aanvraag kwam uit Tokio snel,
tien ton vraag in korte tijd.
Mijn gevoel trok aan de bel,
maar baas tot alles bereid.

3

Hij zei: grijpen deze kans,
met beide handen pakken.
Was lokzet bij deze dans,
zou vertrouwen doen zakken.

4

We waren in U.S.A.
Los Angeles als ons doel.
Distributeur zei ons: ga
weekend Hawaï, dat is cool.

5

Bloemenkransen bij ontvangst,
meisjes lachten bij de poort.
Gebaren duurde het langst,
Marketing werd goed verwoord.

6

Met taxi overal heen,
mooi eiland van zon en dans.
Eten was rijk, sfeer sereen,
zakelijk voor ons geen kans.

Japon

1

Viaje que no empezó planeado,
el azar guio nuestro camino.
Volamos hacia el sol ardiente,
Los Ángeles con su destino.

2

Solicitud llegó de Tokio veloz,
diez toneladas pidió en poco tiempo.
Mi intuición dio señal atroz,
pero el jefe aceptó el intento.

3

Dijo: tomemos esta ocasión,
con ambas manos sujetarla.
Era señuelo en la operación,
haría la confianza bajarla.

4

Estábamos en los U.S.A.,
Los Ángeles era nuestro fin.
Distribuidor nos dijo: id ya,
fin de semana Hawái, por fin.

5

Collares de flores al llegar,
chicas reían en la entrada.
Gestos tardaron en terminar,
Marketing bien presentada.

6

En taxi a todas partes fuimos,
bella isla de sol y danza.
Comida rica, paz sentimos,
negocio sin esperanza.

7
Dan vlucht naar Verre Oosten,
Japan wachtte vol mystiek.
Turbulentie, geen proosten,
reis zwaar met toch wat paniek.

8
Vreemd, had nooit zo'n vlucht voorheen
toestel leek haast verloren.
In honderd vluchten nu één,
kreten lieten zich horen.

9
In Narita lucht geland,
taxi bracht ons naar de stad
drie uur, reis valt door de mand,
Tokio, trayect een zweetbad.

10
Wolkenwegen in de lucht,
tussen torens, glas en staal.
Stad van ademloze zucht,
vol met auto's, hels kabaal.

11
Hotel Hilton werd verblijf,
volgende dag voor bezoek.
Kwamen aan bij het bedrijf,
Zaak voor mij was oude koek.

12
Zaal met mensen, druk en groot,
te veel meubels overal,
Slechte plaats verdienen brood,
probleem ligt in het aantal.

7

Luego vuelo al Lejano Oriente,
Japón esperaba con misterio.
Turbulencia, sin brindar presente,
viaje duro, con cautiverio.

8

Extraño, nunca vuelo así,
avión casi parecía perdido.
En cien vuelos, uno viví,
gritos habían surgido.

9

En Narita tierra tocamos,
taxi nos llevó a la ciudad.
Tres horas, viaje que pagamos,
Tokio, trayecto y ansiedad.

10

Caminos de nubes en altura,
entre torres, vidrio y metal.
Ciudad de aliento sin medida,
autos y ruido infernal.

11

Hotel Hilton fue residencia,
día siguiente fuimos a ver.
Llegamos con gran presencia,
asunto que supe entender.

12

Sala con gente, grande y llena,
demasiados muebles allí.
Mala base para la cena,
problema estaba aquí.

13

Aten samen in de stad,
een zee van mensen op straat.
Ritme dat geen einde had.
Schouwspel dat lachen vergaat.

14

Nieuws dat kwam was niet zo mooi,
konden niets beslissen daar.
Dammer kent lokzet, geen prooi,
anderen vallen, echt waar.

15

Zo'n reis bleef me altijd bij,
bracht dom verlies en veel pijn.
Ervaring maakt blij en vrij,
en vormt wie wij later zijn.

13

Cenamos juntos en ciudad,
mar de gente en la calle.
Ritmo sin finalidad,
espectáculo sin detalle.

14

Noticias no fueron buenas,
nada pudieron decidir.
Jugador ve trampas ajenas,
otros suelen sucumbir.

15

Tal viaje quedó en mi memoria,
trajo pérdida y dolor.
Experiencia forma la historia,
y nos da fuerza y valor.

Narita airport de Tokyo (Wikipedia)

Narita International Airport, gelegen in de prefectuur Chiba op ongeveer 60 kilometer ten oosten van de stad Tokio, is de belangrijkste internationale toegangspoort tot Japan. Het vliegveld verwerkt jaarlijks miljoenen reizigers en is vooral bekend om zijn intercontinentale verbindingen. De luchthaven is uitstekend verbonden met het centrum van Tokio: met de Narita Express-trein duurt de reis ongeveer één uur, terwijl de Keisei Skyliner een sneller en vaak goedkoper alternatief biedt. Daarnaast zijn er bussen en taxi's beschikbaar voor wie meer comfort of flexibiliteit wenst. Dankzij deze infrastructuur vervult Narita een essentiële rol als schakel tussen Tokio en de rest van de wereld.

Hotel Hilton en Tokyo

Het Hilton Tokyo is een modern vijfsterrenhotel, centraal gelegen in de bruisende wijk Shinjuku, een van de meest dynamische delen van de stad. Het hotel staat bekend om zijn stijlvolle kamers met uitzicht op de skyline van Tokio en de omliggende parken. Het beschikt over meerdere restaurants waar zowel Japanse als internationale gerechten worden geserveerd. Het hotel biedt ook uitgebreide congres- en vergaderfaciliteiten, wat het populair maakt bij zakenreizigers. Shinjuku Station, een van de drukste knooppunten ter wereld, ligt op korte afstand en maakt het eenvoudig om de stad te verkennen. Met zijn combinatie van luxe, comfort en strategische ligging weerspiegelt het Hilton Tokyo de energie en veelzijdigheid van de metropool.

1.1 Slotopmerking

Slotopmerking bij het gedicht Japan

Het gedicht Japan beschrijft een zakelijke reis die niet voortkwam uit een organisch plan, maar uit een uitnodiging die van meet af aan de kenmerken van een lokzet droeg. Waar anderen verleid werden door de belofte van handel en samenwerking, was voor een geoevend denker en strateeg duidelijk dat hier sprake was van een zet die misleiding inhield. De parallellen met het damspel vormen de sleutel tot het begrijpen van de thematiek van het gedicht. Zoals een ervaren dammer onmiddellijk het gevaar van een ogenschijnlijk aantrekkelijke zet kan doorzien, zo kon ook deze zakelijke kans doorzien worden als een schijnvoorstel.

1. De lokzet als centraal motief

In de kern gaat het gedicht over de spanning tussen inzicht en verleiding. De aanvraag uit Japan – een vraag van tien ton in korte tijd – leek een gouden kans, maar droeg alle kenmerken van een strategische manoeuvre die de tegenpartij voordeel zou opleveren. De lokzet is een klassieke techniek in het damspel: een stuk wordt bewust in de uitvalsbaan geplaatst, waardoor de tegenstander tot een schijnbaar gunstige zet wordt verleid. Wie onvoldoende doorziet, trapt erin en verliest. De zakelijke wereld kent soortgelijke mechanismen. Achter grootse beloftes schuilen vaak obstakels, verborgen voorwaarden of onuitgesproken bedoelingen. Het gedicht legt dit verband expliciet bloot.

Observación final

Observación final al poema Japón

El poema Japón describe un viaje de negocios que no surgió de un plan orgánico, sino de una invitación que desde el principio llevaba las características de una trampa. Donde otros fueron seducidos por la promesa de comercio y cooperación, para un pensador y estratega experimentado estaba claro que se trataba de un movimiento que implicaba engaño. Los paralelismos con el juego de damas constituyen la clave para comprender la temática del poema. Así como un jugador experimentado de damas puede percibir de inmediato el peligro de un movimiento aparentemente atractivo, también esta oportunidad comercial pudo ser comprendida como una propuesta ilusoria.

1. La trampa como motivo central

En esencia, el poema trata de la tensión entre la comprensión y la seducción. La solicitud de Japón — una demanda de diez toneladas en poco tiempo— parecía una oportunidad de oro, pero llevaba todas las características de una maniobra estratégica que otorgaría ventaja a la contraparte. La trampa es una técnica clásica en el juego de damas: una pieza se coloca deliberadamente en la trayectoria de ataque, atrayendo al adversario hacia un movimiento aparentemente favorable. Quien no percibe suficientemente la situación, cae en ella y pierde. El mundo empresarial conoce mecanismos similares. Detrás de grandes promesas suelen esconderse obstáculos, condiciones ocultas o intenciones no expresadas. El poema revela explícitamente esta relación.

2. De botsing tussen inzicht en gehoorzaamheid

Een tweede kernmotief is de spanning tussen het strategische inzicht van de dammer en de beslissingsmacht van de directeur. Het zakelijke hiërarchische systeem kan maken dat waardevol inzicht genegeerd wordt, omdat autoriteit prevaleert boven ervaring. Het verhaal van de reis toont hoe een organisatie kan handelen op basis van ambitie en opportunisme, terwijl de meer bedachtzame stem, die waarschuwt voor een misleiding, overstemd wordt. Dit spanningsveld is herkenbaar in vele zakelijke en historische contexten: leiders laten zich meeslepen door kansen die achteraf verliezen blijken, omdat zij niet luisteren naar degenen die waarschuwen voor verborgen risico's.

3. Van Los Angeles naar Tokio: de route van misleiding

De tussenstop in Los Angeles en het uitstapje naar Hawaï zijn in het gedicht kleurrijk beschreven, maar vormen slechts een decor voor het grotere verhaal. De reis had geen wezenlijke zakelijke meerwaarde en werd omgeven door uiterlijk vertoon: bloemenkransen, gastvrijheid en marketingtaal. Dit alles versterkte de illusie van succes. Pas in Japan werd duidelijk dat er niets beslist kon worden en dat de reis in feite een dood spoor volgde. De lokzet was geslaagd: tijd, energie en middelen waren verspild.

4. De rol van angst en ongemak

De beschrijving van de turbulente vlucht en de benauwde taxirit naar Tokio onderstreept dat de reis niet alleen zakelijk, maar ook fysiek en emotioneel belastend was. Angst, paniek en vermoeidheid fungeerden als metaforische signalen dat het traject niet klopte.

2. El choque entre comprensión y obediencia

Un segundo motivo central es la tensión entre la comprensión estratégica del jugador de damas y el poder de decisión del director. El sistema jerárquico empresarial puede provocar que una comprensión valiosa sea ignorada, porque la autoridad prevalece sobre la experiencia. La historia del viaje muestra cómo una organización puede actuar sobre la base de la ambición y el oportunismo, mientras la voz más reflexiva, que advierte sobre el engaño, es silenciada. Este campo de tensión es reconocible en muchos contextos empresariales e históricos: los líderes se dejan arrastrar por oportunidades que luego resultan ser pérdidas, porque no escuchan a quienes advierten sobre los riesgos ocultos.

3. De Los Ángeles a Tokio: la ruta del engaño

La escala en Los Ángeles y la excursión a Hawái están descritas en el poema con riqueza de color, pero constituyen solo un escenario para la historia mayor. El viaje no tuvo un valor comercial esencial y estuvo rodeado de apariencias externas: collares de flores, hospitalidad y lenguaje de marketing. Todo ello reforzó la ilusión de éxito. Solo en Japón quedó claro que nada podía decidirse y que el viaje, en realidad, seguía un camino sin salida. La trampa había tenido éxito: tiempo, energía y recursos habían sido desperdiciados.

4. El papel del miedo y la incomodidad

La descripción del vuelo turbulento y del sofocante trayecto en taxi hacia Tokio subraya que el viaje no fue solo una carga empresarial, sino también física y emocional. El miedo, el pánico y el cansancio funcionaron como señales metafóricas de que el trayecto no era correcto.

In vele verhalen fungeren natuur en reisomstandigheden als symbolische voortekens. De moeizame route weerspiegelde het innerlijke besef dat het pad naar mislukking leidde.

5. De ervaring van Tokio: massa en vervreemding

De confrontatie met Tokio wordt in het gedicht verbeeld als overweldigend: torens, staal, drukte, mensenzeeën. Deze beschrijving sluit aan bij het gevoel dat de reizigers slechts pionnen waren in een groter spel. Het overweldigende ritme van de stad symboliseerde de macht van een systeem waarin individuele stemmen nauwelijks doorklinken. De lokzet kreeg hier zijn volledige gestalte: in plaats van invloed uit te oefenen, werd men opgenomen in een structuur die niet toeliet dat beslissingen vielen.

6. Het inzicht van de dammer

Belangrijk is dat het gedicht laat zien hoe de strategie al doorzien was voordat de reis begon. De dammer herkent patronen, ziet verder dan de onmiddellijke zet en doorgrondt de gevolgen van verleidingen. Dit inzicht was aanwezig, maar kreeg geen gehoor. Het contrast tussen doorzien en toch meegaan vormt de tragiek van het verhaal. De analyse maakt duidelijk dat de werkelijke fout niet lag in het ontbreken van inzicht, maar in het negeren ervan.

7. De psychologische dimensie van miskenning

Op psychologisch vlak raakt dit aan een bekend verschijnsel: het negeren van intuïtief of ervaringsmatig inzicht door de druk van autoriteit, groepsdynamiek of de belofte van succes. Wanneer de stem van waarschuwing overstemd wordt, ontstaat een situatie waarin het mislukken vrijwel onvermijdelijk is.

En muchas narraciones, la naturaleza y las condiciones del viaje actúan como presagios simbólicos. La ruta difícil reflejaba la comprensión interior de que el camino conducía al fracaso.

5. La experiencia de Tokio: masa y extrañamiento

El encuentro con Tokio se representa en el poema como abrumador: torres, acero, multitudes, mares de personas. Esta descripción se vincula con la sensación de que los viajeros eran solo piezas en un juego mayor. El ritmo abrumador de la ciudad simbolizaba el poder de un sistema en el que las voces individuales apenas tienen resonancia. La trampa adquirió aquí su forma completa: en lugar de ejercer influencia, los viajeros fueron absorbidos por una estructura que no permitía decisiones reales.

6. La comprensión del jugador de damas

Es importante que el poema muestra cómo la estrategia ya había sido comprendida antes de que el viaje comenzara. El jugador de damas reconoce patrones, ve más allá del movimiento inmediato y comprende las consecuencias de las seducciones. Esta comprensión estaba presente, pero no fue escuchada. El contraste entre comprender y aun así participar constituye la tragedia del relato. El análisis deja claro que el error real no consistió en la falta de comprensión, sino en ignorarla.

7. La dimensión psicológica del desconocimiento

En el plano psicológico, esto se relaciona con un fenómeno conocido: ignorar la comprensión intuitiva o basada en la experiencia debido a la presión de la autoridad, la dinámica de grupo o la promesa del éxito. Cuando la voz de advertencia es silenciada, surge una situación en la que el fracaso se vuelve casi inevitable.

Dit kan leiden tot gevoelens van machteloosheid of frustratie, maar ook tot bevestiging van het eigen inzicht achteraf. Het gedicht houdt deze spanning vast: enerzijds de teleurstelling van de mislukking, anderzijds de bevestiging dat de lokzet vanaf het begin voorzien was.

8. Verlies als bevestiging van inzicht

Het slot van het gedicht spreekt van pijn en verlies, maar ook van de vormende kracht van ervaring. Hoewel de reis mislukt is, bevestigt deze juist de waarde van strategisch inzicht. De pijn toont aan dat het negeren van intuïtie en spelinzicht consequenties heeft. Daarmee krijgt de mislukking een paradoxale waarde: zij bewijst de juistheid van wat eerder werd voorzien. In die zin wordt verlies een vorm van winst, omdat het de geldigheid van inzicht aantoont.

9. Symboliek en bredere betekenis

De reis naar Japan kan worden gelezen als meer dan een zakelijke anekdote. Zij staat symbool voor situaties waarin mensen of organisaties zich laten verleiden door lokzetten: beloftes die te mooi lijken om waar te zijn, kansen die glanzend gepresenteerd worden, maar verborgen risico's meedragen. In economie, politiek en persoonlijke relaties komt dit verschijnsel steeds terug. Het gedicht wordt zo een universele waarschuwing: wie de signalen van een lokzet herkent, doet er verstandig aan die niet te negeren.

10. De rol van hiërarchie en gehoorzaamheid

Een structureel element in het verhaal is de invloed van hiërarchie. Het inzicht van de dammer werd overstemd door de wil van de directeur.

Esto puede conducir a sentimientos de impotencia o frustración, pero también a la confirmación posterior de la propia comprensión. El poema mantiene esta tensión: por un lado, la decepción del fracaso; por otro, la confirmación de que la trampa había sido percibida desde el principio.

8. La pérdida como confirmación de la comprensión
El final del poema habla de dolor y pérdida, pero también de la fuerza formativa de la experiencia. Aunque el viaje fracasó, precisamente confirma el valor de la comprensión estratégica. El dolor demuestra que ignorar la intuición y la comprensión del juego tiene consecuencias. De este modo, el fracaso adquiere un valor paradójico: prueba la corrección de lo que había sido previsto. En este sentido, la pérdida se convierte en una forma de ganancia, porque demuestra la validez de la comprensión.

9. Simbolismo y significado más amplio
El viaje a Japón puede leerse como algo más que una anécdota empresarial. Representa situaciones en las que personas u organizaciones se dejan seducir por trampas: promesas que parecen demasiado buenas para ser ciertas, oportunidades presentadas de manera brillante pero que contienen riesgos ocultos. En la economía, la política y las relaciones personales, este fenómeno aparece repetidamente. El poema se convierte así en una advertencia universal: quien reconoce las señales de una trampa, debe actuar con prudencia y no ignorarlas.

10. El papel de la jerarquía y la obediencia
Un elemento estructural en el relato es la influencia de la jerarquía. La comprensión del jugador de damas fue anulada por la voluntad del director.

Dit laat zien hoe organisatiestructuren de effectiviteit van strategie kunnen ondermijnen. De geschiedenis kent talloze voorbeelden waarin leiders niet luisteren naar waarschuwingen, met desastreuze gevolgen. Het gedicht voegt zich in die traditie: het toont hoe gehoorzaamheid boven inzicht kan leiden tot verlies.

11. Filosofische reflectie: lot en keuze

Het gedicht roept ook vragen op over lot en keuze. Als de mislukking van tevoren voorzien werd, was de afloop dan onafwendbaar? Of had een andere beslissing – het weigeren van de reis – tot een ander resultaat kunnen leiden? Hier ontstaat een filosofisch spanningsveld. Enerzijds lijkt de afloop voorbestemd: de lokzet werkte, de reis mislukte. Anderzijds blijft de gedachte dat een andere keuze de mislukking had kunnen voorkomen. Het gedicht laat deze spanning open, waardoor de lezer zelf kan nadenken over de verhouding tussen inzicht, vrijheid en noodlot.

12. Lessen uit de mislukking

De belangrijkste lessen die uit de reis naar voren komen, zijn de volgende:

Herkenning van lokzetten is cruciaal, zowel in spel als in zaken.

Inzicht zonder gehoorzaamheid aan dat inzicht kan geen effect hebben.

Hiërarchie en autoriteit kunnen waardevolle kennis blokkeren.

Verlies bevestigt soms de juistheid van wat vooraf al voorzien was.

Esto muestra cómo las estructuras organizativas pueden socavar la eficacia de la estrategia. La historia ofrece numerosos ejemplos en los que los líderes no escuchan advertencias, con consecuencias desastrosas. El poema se inscribe en esa tradición: muestra cómo la obediencia, por encima de la comprensión, puede conducir a la pérdida.

11. Reflexión filosófica: destino y elección

El poema también plantea cuestiones sobre el destino y la elección. Si el fracaso fue previsto de antemano, ¿era inevitable el resultado? ¿O una decisión diferente —rechazar el viaje— habría conducido a otro desenlace? Aquí surge un campo de tensión filosófico. Por un lado, el resultado parece predeterminado: la trampa funcionó, el viaje fracasó. Por otro lado, permanece la idea de que otra elección podría haber evitado el fracaso. El poema deja abierta esta tensión, permitiendo reflexionar sobre la relación entre comprensión, libertad y destino.

12. Lecciones del fracaso

Las lecciones más importantes que surgen del viaje son las siguientes:

El reconocimiento de las trampas es esencial, tanto en el juego como en los negocios.

La comprensión sin obediencia a esa comprensión no puede tener efecto.

La jerarquía y la autoridad pueden bloquear el conocimiento valioso.

La pérdida a veces confirma la corrección de lo que ya se había comprendido.

Ervaring, ook als die pijnlijk is, vormt een bron van vrijheid en wijsheid.

13. Slotbeschouwing

Het gedicht Japan documenteert geen toevallige reis vol kansen en inzichten, maar een traject dat vanaf het begin gedoemd was te mislukken. De aanvraag van tien ton was een lokzet, voorzien door degene die vertrouwd was met de logica van het spel, maar genegeerd door leidinggevendenden die zich lieten meeslepen door ambitie. De reis naar Tokio werd daarmee een illustratie van hoe inzicht verloren kan gaan in de dynamiek van gehoorzaamheid en hiërarchie.

Het resultaat was verlies, pijn en frustratie. Toch heeft de ervaring blijvende waarde: zij bevestigde dat strategisch denken en intuïtie betrouwbare gidsen zijn, ook wanneer zij niet worden opgevolgd. Het gedicht eindigt met de constatering dat verlies kan leiden tot vrijheid en inzicht. Daarmee overstijgt de tekst het individuele verhaal en wordt zij een universele reflectie over strategie, verleiding, gehoorzaamheid en de onvermijdelijke consequenties van genegeerd inzicht.

La experiencia, incluso cuando es dolorosa, constituye una fuente de libertad y sabiduría.

13. Consideración final

El poema Japón no documenta un viaje casual lleno de oportunidades y descubrimientos, sino un trayecto que desde el principio estaba destinado al fracaso. La solicitud de diez toneladas fue una trampa, comprendida por quien conocía la lógica del juego, pero ignorada por los dirigentes que se dejaron arrastrar por la ambición. El viaje a Tokio se convirtió así en una ilustración de cómo la comprensión puede perderse dentro de la dinámica de la obediencia y la jerarquía.

El resultado fue pérdida, dolor y frustración. Sin embargo, la experiencia conserva un valor duradero: confirmó que el pensamiento estratégico y la intuición son guías fiables, incluso cuando no se siguen. El poema concluye con la constatación de que la pérdida puede conducir a la libertad y a la comprensión. De este modo, el texto trasciende la historia individual y se convierte en una reflexión universal sobre la estrategia, la seducción, la obediencia y las consecuencias inevitables de la comprensión ignorada.

1.1.1 Filosofische beschouwingen

Dit gedicht heeft duidelijk filosofische betekenis. Niet in de zin van expliciete theoretische betogen, maar als existentiële, ethische en ken-theoretische reflectie op ervaring, inzicht, misleiding, vrijheid, gehoorzaamheid en de vormende kracht van mislukking. Het gedicht functioneert als wat men sinds Aristoteles een poëtische vorm van wijsgerige waarheid noemt: het toont wat niet in abstracte begrippen hoeft te worden gezegd. In wat volgt wordt systematisch uiteengezet hoe dit gedicht filosofisch gelezen kan worden, met expliciete verwijzing naar relevante denkers en tradities.

1.- Filosofie als ervaring en niet als systeem
Sinds Plato bestaat er een onderscheid tussen filosofie als systeem en filosofie als levenspraktijk. In de dialogen van Plato verschijnt Socrates niet als leermeester met doctrines, maar als iemand die door vragen stellen anderen tot inzicht brengt over hun eigen handelen. Filosofie wordt daar niet opgevat als abstracte theorie, maar als reflectie op concrete ervaring.

Het gedicht Japan staat in deze lijn. Het formuleert geen theorie over strategie, vertrouwen of mislukking, maar toont een ervaring waarin deze begrippen zichtbaar worden. De reis, de lokzet, het genegeerde inzicht en het uiteindelijke verlies zijn geen illustraties van vooraf bedachte ideeën, maar vormen zelf het materiaal waaruit betekenis ontstaat. Dat is filosofie in de oorspronkelijke zin: reflectie op geleefd bestaan.

Consideraciones filosóficas

Este poema tiene claramente un significado filosófico. No en el sentido de argumentaciones teóricas explícitas, sino como una reflexión existencial, ética y epistemológica sobre la experiencia, la comprensión, el engaño, la libertad, la obediencia y la fuerza formadora del fracaso. El poema funciona como lo que, desde Aristóteles, se denomina una forma poética de verdad filosófica: muestra aquello que no necesita ser expresado en conceptos abstractos. En lo que sigue se expone sistemáticamente cómo este poema puede leerse filosóficamente, con referencia explícita a pensadores y tradiciones relevantes.

1.- La filosofía como experiencia y no como sistema
Desde Platón existe una distinción entre la filosofía como sistema y la filosofía como práctica de vida. En los diálogos de Platón, Sócrates no aparece como un maestro con doctrinas, sino como alguien que, mediante preguntas, conduce a otros a la comprensión de sus propias acciones. Allí la filosofía no se concibe como teoría abstracta, sino como reflexión sobre la experiencia concreta.

El poema Japón se sitúa en esta línea. No formula una teoría sobre la estrategia, la confianza o el fracaso, sino que muestra una experiencia en la que estos conceptos se hacen visibles. El viaje, la trampa, la comprensión ignorada y la pérdida final no son ilustraciones de ideas preconcebidas, sino que constituyen el propio material del que surge el significado. Eso es filosofía en el sentido original: reflexión sobre la existencia vivida.

Ook Aristoteles maakt in de *Ethica Nicomachea* onderscheid tussen *epistēmē* (theoretische kennis) en *phronēsis* (praktische wijsheid). Dit gedicht behoort ondubbelzinnig tot het domein van *phronēsis*: inzicht dat niet bestaat uit regels of wetten, maar uit oordeelsvermogen in concrete situaties. De hoofdpersoon doorziet de lokzet, maar wordt door hiërarchie en gehoorzaamheid verhinderd dat inzicht om te zetten in handelen. Precies hier ligt een klassiek filosofisch probleem: weten wat juist is, maar er niet naar handelen.

2.- De lokzet en de filosofie van schijn en werkelijkheid: Plato, Nietzsche

Het centrale motief van de lokzet raakt aan een fundamenteel filosofisch thema: het onderscheid tussen schijn en werkelijkheid. Plato beschrijft in de allegorie van de grot hoe mensen zich laten misleiden door schaduwen, terwijl de werkelijke oorzaken onzichtbaar blijven. Wie de schaduwen verward met werkelijkheid, handelt op basis van illusie.

In het gedicht fungeert de Japanse aanvraag als zo'n schaduw: een aantrekkelijke verschijning die een verborgen structuur maskeert. De belofte van snelle grote orders, de marketingtaal, de gastvrijheid en de omwegen via Los Angeles en Hawaï vormen een façade waarachter niets beslisbaars schuilgaat. De protagonist doorziet dit al vroeg, maar anderen laten zich door de schijn leiden.

Friedrich Nietzsche heeft deze problematiek radicaal verdiept door te stellen dat menselijke cultuur grotendeels op illusies berust. Niet omdat waarheid onbelangrijk zou zijn, maar omdat mensen liever leven met aangename schijn dan met ongemakkelijke realiteit.

También Aristóteles, en la *Ética a Nicómaco*, distingue entre *epistēmē* (conocimiento teórico) y *phronēsis* (sabiduría práctica). Este poema pertenece inequívocamente al dominio de la *phronēsis*: una comprensión que no consiste en reglas o leyes, sino en la capacidad de juicio en situaciones concretas. El protagonista percibe la trampa, pero la jerarquía y la obediencia le impiden convertir esa comprensión en acción. Precisamente aquí se encuentra un problema filosófico clásico: saber lo que es correcto, pero no actuar en consecuencia.

2.- La trampa y la filosofía de la apariencia y la realidad: Platón, Nietzsche

El motivo central de la trampa toca un tema filosófico fundamental: la distinción entre apariencia y realidad. Platón describe en la alegoría de la cueva cómo los seres humanos se dejan engañar por sombras, mientras que las causas reales permanecen invisibles. Quien confunde las sombras con la realidad, actúa sobre la base de la ilusión.

En el poema, la solicitud japonesa funciona como una de esas sombras: una apariencia atractiva que oculta una estructura invisible. La promesa de grandes pedidos rápidos, el lenguaje del marketing, la hospitalidad y los desvíos a través de Los Ángeles y Hawái forman una fachada tras la cual no se encuentra nada decisivo. El protagonista lo percibe desde el principio, pero otros se dejan guiar por la apariencia.

Friedrich Nietzsche profundizó radicalmente esta problemática al afirmar que la cultura humana se basa en gran medida en ilusiones. No porque la verdad carezca de importancia, sino porque los seres humanos prefieren vivir con apariencias agradables que con realidades incómodas.

De directeur in het gedicht kiest voor de belofte, niet voor het inzicht. Dat is geen individuele fout, maar een structurele menselijke neiging, die Nietzsche beschrijft als de vlucht voor het tragische inzicht in de onzekerheid van het bestaan.

Het gedicht toont hiermee een filosofisch spanningsveld tussen waarheid en verleiding: weten dat iets misleidend is, maar toch meegaan omdat de belofte aantrekkelijker is dan de waarschuwing. Daarmee raakt het aan een oud epistemologisch probleem: waarom mensen vaak handelen tegen beter weten in.

3.- Strategie, spel en rationaliteit: Aristoteles, Clausewitz, Wittgenstein

De vergelijking met het damspel is niet louter decoratief, maar filosofisch fundamenteel. Spel is sinds Plato en Aristoteles een model geweest om menselijke rationaliteit te begrijpen. In spel wordt zichtbaar hoe handelen altijd relationeel is: iedere zet krijgt betekenis in verhouding tot de zetten van de ander. Aristoteles zag hierin een vorm van praktische intelligentie die niet gereduceerd kan worden tot regels, maar bestaat uit het zien van patronen en mogelijkheden.

Carl von Clausewitz, in *Vom Kriege*, beschreef oorlog als een spel van onzekerheid, misleiding en waarschijnlijkheid. Niet omdat oorlog een spel is in morele zin, maar omdat strategisch handelen altijd plaatsvindt onder onvolledige informatie en tegenwerkende intelligentie. De lokzet is hier een klassieke vorm van strategische manipulatie: een offer dat geen offer is, een opening die een val blijkt.

El director en el poema elige la promesa, no la comprensión. Esto no es un error individual, sino una tendencia estructural humana que Nietzsche describe como la huida ante la comprensión trágica de la incertidumbre de la existencia.

El poema muestra así un campo de tensión filosófico entre verdad y seducción: saber que algo es engañoso y, sin embargo, seguir adelante porque la promesa resulta más atractiva que la advertencia. De este modo, aborda un antiguo problema epistemológico: por qué los seres humanos actúan a menudo contra su propio mejor conocimiento.

3.- Estrategia, juego y racionalidad: Aristóteles, Clausewitz, Wittgenstein

La comparación con el juego de damas no es meramente decorativa, sino filosóficamente fundamental. El juego ha sido, desde Platón y Aristóteles, un modelo para comprender la racionalidad humana. En el juego se hace visible que la acción es siempre relacional: cada movimiento adquiere significado en relación con los movimientos del otro. Aristóteles vio en esto una forma de inteligencia práctica que no puede reducirse a reglas, sino que consiste en percibir patrones y posibilidades.

Carl von Clausewitz, en *De la guerra*, describió la guerra como un juego de incertidumbre, engaño y probabilidad. No porque la guerra sea un juego en sentido moral, sino porque la acción estratégica siempre tiene lugar bajo condiciones de información incompleta y resistencia inteligente. La trampa es aquí una forma clásica de manipulación estratégica: un sacrificio que no es un sacrificio, una apertura que resulta ser una trampa.

Ludwig Wittgenstein gebruikt in zijn latere werk het begrip taalspel om te laten zien dat betekenis ontstaat in gebruik en context, niet in abstracte definities. Evenzo functioneert de lokzet alleen binnen een bepaald spel: buiten die context is zij niet herkenbaar. Het gedicht toont hoe inzicht niet losstaat van ervaring, maar ontstaat uit vertrouwdheid met patronen en structuren — precies wat Wittgenstein bedoelt met het “zien van aspecten”.

Zo wordt de protagonist niet neergezet als iemand met geheime kennis, maar als iemand met gevormde waarneming. Dat maakt zijn inzicht filosofisch interessant: het is geen deductieve conclusie, maar een intuïtief patroonherkennen, verwant aan wat Aristoteles *phronēsis* noemt.

4.- Inzicht zonder macht: Plato, Hannah Arendt, Michel Foucault

Een van de meest filosofisch pregnante aspecten van het gedicht is de kloof tussen inzicht en beslissingsmacht. De protagonist ziet wat er gebeurt, maar kan niet handelen omdat autoriteit elders ligt. Dit raakt aan een klassiek probleem: de verhouding tussen waarheid en macht.

Plato stelt in de *Politeia* dat samenlevingen alleen rechtvaardig kunnen zijn wanneer degenen met inzicht regeren. De tragiek van het gedicht is precies het omgekeerde: degene met inzicht wordt overstemd door degene met macht. Daarmee herhaalt zich wat Plato beschouwde als de kern van politieke mislukking: wanneer macht losraakt van kennis, wordt handelen blind.

Ludwig Wittgenstein utiliza en su obra tardía el concepto de juego de lenguaje para mostrar que el significado surge en el uso y el contexto, no en definiciones abstractas. De igual modo, la trampa solo funciona dentro de un juego determinado: fuera de ese contexto no es reconocible. El poema muestra cómo la comprensión no existe independientemente de la experiencia, sino que surge de la familiaridad con patrones y estructuras, exactamente lo que Wittgenstein denomina “ver aspectos”.

Así, el protagonista no aparece como alguien con conocimiento secreto, sino como alguien con una percepción formada. Esto hace que su comprensión sea filosóficamente significativa: no es una conclusión deductiva, sino un reconocimiento intuitivo de patrones, cercano a lo que Aristóteles llama *phronēsis*.

4.- Comprensión sin poder: Platón, Hannah Arendt, Michel Foucault

Uno de los aspectos filosóficamente más significativos del poema es la brecha entre la comprensión y el poder de decisión. El protagonista ve lo que ocurre, pero no puede actuar porque la autoridad se encuentra en otra parte. Esto toca un problema clásico: la relación entre verdad y poder.

Platón sostiene en *La República* que las sociedades solo pueden ser justas cuando quienes poseen comprensión gobiernan. La tragedia del poema es precisamente lo contrario: quien posee comprensión es silenciado por quien posee poder. Se repite así lo que Platón consideraba el núcleo del fracaso político: cuando el poder se separa del conocimiento, la acción se vuelve ciega.

Hannah Arendt analyseert in *The Human Condition* en Eichmann in Jerusalem hoe bureaucratische structuren persoonlijke verantwoordelijkheid kunnen ondermijnen. Mensen handelen dan niet op basis van inzicht, maar op basis van rol, hiërarchie en gehoorzaamheid. In het gedicht is dit mechanisme duidelijk zichtbaar: het strategische inzicht wordt genegeerd omdat de directeur “bereid tot alles” is en het besluit afdwingt.

Michel Foucault heeft deze verhouding verder geanalyseerd door te laten zien dat macht niet alleen repressief is, maar ook productief: zij bepaalt wat als rationeel, normaal of vanzelfsprekend geldt. De reis wordt niet ondernomen omdat zij logisch is, maar omdat zij binnen het discours van kansen, groei en ambitie plausibel wordt gemaakt. Het inzicht van de protagonist past niet binnen dat discours en wordt daarom genegeerd.

Het gedicht toont daarmee een fundamentele filosofische tragiek: waarheid zonder macht is impotent, macht zonder waarheid destructief. Dat spanningsveld vormt de kern van veel politieke en morele mislukkingen, zowel historisch als individueel.

5.- Angst, lichamelijkheid en existentiële betekenis: Kierkegaard, Heidegger, Merleau-Ponty

De beschrijving van turbulentie, paniek en fysieke uitputting is meer dan anekdotisch. Zij heeft existentiële betekenis. Søren Kierkegaard beschrijft angst als een existentiële categorie: geen vrees voor een concreet object, maar een stemming waarin vrijheid en mogelijkheid voelbaar worden. Angst onthult dat men zich in een situatie bevindt waarin fundamentele beslissingen mogelijk maar ook riskant zijn.

Hannah Arendt analizó en *La condición humana* y *Eichmann en Jerusalén* cómo las estructuras burocráticas pueden socavar la responsabilidad personal. Las personas actúan entonces no sobre la base de la comprensión, sino sobre la base del rol, la jerarquía y la obediencia. En el poema, este mecanismo es claramente visible: la comprensión estratégica es ignorada porque el director está “dispuesto a todo” e impone la decisión.

Michel Foucault profundizó este análisis mostrando que el poder no es solo represivo, sino también productivo: determina lo que se considera racional, normal o evidente. El viaje no se realiza porque sea lógico, sino porque se presenta como plausible dentro del discurso de oportunidad, crecimiento y ambición. La comprensión del protagonista no encaja en ese discurso y, por tanto, es ignorada.

El poema muestra así una tragedia filosófica fundamental: la verdad sin poder es impotente, el poder sin verdad es destructivo. Ese campo de tensión constituye el núcleo de muchos fracasos políticos y morales, tanto históricos como individuales.

5.- Angustia, corporalidad y significado existencial: Kierkegaard, Heidegger, Merleau-Ponty

La descripción de la turbulencia, el pánico y el agotamiento físico tiene un significado existencial. Søren Kierkegaard describe la angustia como una categoría existencial: no como miedo a algo concreto, sino como una disposición en la que la libertad y la posibilidad se hacen visibles. La angustia revela que uno se encuentra en una situación en la que decisiones fundamentales son posibles, pero también arriesgadas.

De angstige vlucht in het gedicht functioneert als lichamelijke echo van een dieper besef: het traject klopt niet. Dat dit besef zich niet alleen cognitief, maar ook fysiek manifesteert, sluit aan bij Maurice Merleau-Ponty's fenomenologie, waarin lichaam en bewustzijn niet gescheiden zijn. Het lichaam "weet" vaak wat het verstand pas later begrijpt.

Martin Heidegger beschrijft angst (Angst) als stemming waarin de vertrouwde wereld haar vanzelfsprekendheid verliest en het bestaan als zodanig zichtbaar wordt. In het gedicht verliest de reis zijn vanzelfsprekendheid: de bestemming voelt verkeerd, de route voelt onjuist, de ervaring wordt ontwrichtend. Daarmee wordt het alledaagse zakelijke kader doorbroken en verschijnt de situatie in haar existentiële betekenis: als misplaatst handelen in een vijandige structuur.

De lichamelijke spanning is dus geen decor, maar een vorm van filosofisch inzicht: zij onthult dat de mens niet alleen een rationeel wezen is, maar een belichaamde existentie die waarheid vaak eerst voelt voordat zij haar begrijpt.

6.- Massa, vervreemding en moderniteit: Georg Simmel, Max Weber, Walter Benjamin

De beschrijving van Tokio als een overweldigende massa van staal, verkeer en mensen roept klassieke filosofische analyses van moderniteit op.

Georg Simmel beschreef in *Die Großstädte und das Geistesleben* hoe het stadsleven leidt tot zintuiglijke overbelasting en psychische afstandelijkheid. Mensen beschermen zich tegen overprikkeling door onverschilligheid en rationalisering. De ervaring van Tokio in het gedicht weerspiegelt precies dit: ademloze drukte, geen ruimte voor individuele stem of betekenis.

El vuelo angustioso en el poema funciona como un eco corporal de una comprensión más profunda: el trayecto no es correcto. Que esta comprensión se manifieste no solo cognitivamente, sino también físicamente, concuerda con la fenomenología de Maurice Merleau-Ponty, en la cual el cuerpo y la conciencia no están separados. El cuerpo a menudo “sabe” lo que la mente solo comprende más tarde.

Martin Heidegger describe la angustia (Angst) como un estado de ánimo en el cual el mundo familiar pierde su obviedad y el ser como tal se vuelve visible. En el poema, el viaje pierde su obviedad: el destino se siente equivocado, la ruta se siente incorrecta, la experiencia se vuelve perturbadora. Con ello, el marco cotidiano empresarial es quebrado y la situación aparece en su significado existencial: como una acción fuera de lugar dentro de una estructura hostil.

La tensión corporal no es, por tanto, un decorado, sino una forma de conocimiento filosófico: revela que el ser humano no es solo un ser racional, sino una existencia encarnada que a menudo siente la verdad antes de comprenderla.

6.- Masa, alienación y modernidad: Georg Simmel, Max Weber, Walter Benjamin

La descripción de Tokio como una masa abrumadora de acero, tráfico y personas evoca análisis filosóficos clásicos de la modernidad. Georg Simmel describió en *Die Großstädte und das Geistesleben* cómo la vida urbana conduce a la sobrecarga sensorial y al distanciamiento psíquico. Las personas se protegen contra la sobreestimulación mediante la indiferencia y la racionalización. La experiencia de Tokio en el poema refleja exactamente esto: una agitación sin aliento, sin espacio para la voz individual o el significado.

Max Weber analyseerde moderniteit als proces van rationalisering en onttovering. Systemen worden efficiënt, maar ook onpersoonlijk. Beslissingen verdwijnen in structuren, procedures en hiërarchieën. In het gedicht blijkt dat niemand in Tokio werkelijk kan beslissen: men wordt doorverwezen, uitgesteld, genegeerd. De menselijke maat is verdwenen.

Walter Benjamin zag in moderne steden een ervaring van schok en fragmentatie, waarin betekenis niet meer vanzelfsprekend ontstaat, maar steeds opnieuw moet worden geconstrueerd. Het gedicht toont die fragmentatie: snelle overgangen, massale indrukken, maar geen richting, geen culminatie, geen beslissing. De reis wordt zo een metafoor voor moderne vervreemding: beweging zonder bestemming, activiteit zonder betekenis.

7.- Mislukking als bron van inzicht: Socrates, Nietzsche, Karl Jaspers

Het slot van het gedicht stelt dat ervaring, zelfs pijnlijk verlies, mensen “blij en vrij” kan maken en vormt wie zij later worden. Dat is een uitgesproken filosofische gedachte, die teruggaat tot Socrates’ overtuiging dat inzicht ontstaat uit het erkennen van niet-weten. Falen ontmaskert illusies en opent ruimte voor waarheid.

Friedrich Nietzsche heeft dit principe radicaal geformuleerd in zijn idee van amor fati: het liefhebben van het lot, inclusief lijden, mislukking en verlies, omdat juist daarin de mogelijkheid tot zelfoverstijging ligt. De reis naar Japan is in deze zin geen nutteloze vergissing, maar een noodzakelijke ervaring die inzicht bevestigt en verdiept.

Max Weber analizó la modernidad como un proceso de racionalización y desencantamiento. Los sistemas se vuelven eficientes, pero también impersonales. Las decisiones desaparecen en estructuras, procedimientos y jerarquías. En el poema se hace evidente que nadie en Tokio puede realmente decidir: uno es remitido, aplazado, ignorado. La medida humana ha desaparecido.

Walter Benjamin vio en las ciudades modernas una experiencia de choque y fragmentación, en la cual el significado ya no surge de manera evidente, sino que debe ser reconstruido constantemente. El poema muestra esta fragmentación: transiciones rápidas, impresiones masivas, pero sin dirección, sin culminación, sin decisión. El viaje se convierte así en una metáfora de la alienación moderna: movimiento sin destino, actividad sin significado.

7.- El fracaso como fuente de conocimiento: Sócrates, Nietzsche, Karl Jaspers

El final del poema afirma que la experiencia, incluso la pérdida dolorosa, puede hacer a las personas “felices y libres” y forma aquello en lo que más tarde se convierten. Esta es una idea explícitamente filosófica, que se remonta a la convicción de Sócrates de que el conocimiento surge del reconocimiento del no-saber. El fracaso desenmascara las ilusiones y abre espacio para la verdad.

Friedrich Nietzsche formuló este principio radicalmente en su idea de amor fati: amar el destino, incluido el sufrimiento, el fracaso y la pérdida, porque precisamente en ello reside la posibilidad de la autosuperación. El viaje a Japón no es, en este sentido, un error inútil, sino una experiencia necesaria que confirma y profundiza el conocimiento.

Karl Jaspers spreekt over Grenzsituationen: existentiële grenssituaties zoals schuld, strijd, dood en mislukking waarin het bestaan zijn fundamenteën ervaart. In zulke situaties wordt duidelijk wat niet maakbaar, niet beheersbaar en niet te vermijden is. Het gedicht beschrijft zo'n grenssituatie: de ervaring dat inzicht machteloos kan zijn, dat mislukking onvermijdelijk kan worden, en dat juist daarin een dieper begrip van vrijheid ontstaat.

De paradox van het gedicht is dat verlies geen ontkenning van inzicht is, maar juist de bevestiging ervan. Het falen toont dat de waarneming juist was, ook al werd zij genegeerd. Zo wordt mislukking omgevormd tot epistemische winst.

8.- Vrijheid, noodlot en keuze: Spinoza, Kant, Sartre
Het gedicht roept impliciet de vraag op of de afloop onvermijdelijk was of vermijdbaar. Was de mislukking noodlot, of had zij voorkomen kunnen worden? Deze vraag raakt aan een kernprobleem van de filosofie: de verhouding tussen vrijheid en noodzakelijkheid.

Spinoza beschouwde menselijke vrijheid niet als willekeur, maar als inzicht in noodzakelijkheid. Wie begrijpt waarom iets gebeurt, is vrij in de zin dat hij niet langer door illusies wordt gedreven. In die zin was de protagonist vrijer dan zijn omgeving: hij zag de structuur van de situatie. Tegelijk was hij onvrij in praktische zin, omdat hij niet kon handelen naar dat inzicht.

Immanuel Kant definieert vrijheid als autonomie: handelen volgens zelfgegeven wet, niet volgens externe dwang.

Karl Jaspers habla de Grenzsituationen: situaciones límite existenciales como la culpa, la lucha, la muerte y el fracaso, en las cuales la existencia experimenta sus fundamentos. En tales situaciones se vuelve claro lo que no puede ser creado, controlado ni evitado. El poema describe una situación límite de este tipo: la experiencia de que el conocimiento puede ser impotente, que el fracaso puede volverse inevitable, y que precisamente en ello surge una comprensión más profunda de la libertad.

La paradoja del poema es que la pérdida no es una negación del conocimiento, sino precisamente su confirmación. El fracaso demuestra que la percepción era correcta, incluso si fue ignorada. Así, el fracaso se transforma en ganancia epistemológica.

8.- Libertad, destino y elección: Spinoza, Kant, Sartre
El poema plantea implícitamente la cuestión de si el desenlace era inevitable o evitable. ¿Era el fracaso destino, o podría haberse evitado? Esta cuestión toca un problema central de la filosofía: la relación entre libertad y necesidad.

Spinoza consideraba la libertad humana no como arbitrariedad, sino como comprensión de la necesidad. Quien comprende por qué algo sucede es libre en el sentido de que ya no está impulsado por ilusiones. En este sentido, el protagonista era más libre que su entorno: veía la estructura de la situación. Al mismo tiempo, no era libre en sentido práctico, porque no podía actuar conforme a ese conocimiento.

Immanuel Kant define la libertad como autonomía: actuar según una ley dada por uno mismo, no según una coacción externa.

In het gedicht is die autonomie afwezig: handelen wordt bepaald door hiërarchie, niet door oordeel. Dat maakt de situatie moreel problematisch, omdat verantwoordelijkheid losraakt van inzicht.

Jean-Paul Sartre zou benadrukken dat men altijd verantwoordelijk blijft, zelfs wanneer men zich aan autoriteit onderwerpt. Gehoorzaamheid is zelf een keuze. Toch toont het gedicht ook de tragiek van deze vrijheid: zelfs wanneer iemand zich innerlijk losmaakt van een beslissing, kan hij uiterlijk toch moeten meebewegen. Vrijheid bestaat dan slechts in houding, niet in uitkomst.

Het gedicht laat deze spanning open. Het suggereert geen eenvoudige oplossing, maar toont de existentiële dubbelzinnigheid van handelen in structuren waarin macht en inzicht niet samenvallen.

9.- De morele dimensie van gehoorzaamheid: Kant, Arendt, Levinas

Een cruciaal moreel thema in het gedicht is gehoorzaamheid. De protagonist ziet de lokzet, maar gehoorzaamt aan de beslissing van de directeur. Dat roept de klassieke vraag op: wanneer is gehoorzaamheid gerechtvaardigd, en wanneer wordt zij moreel problematisch?

Immanuel Kant benadrukte dat morele verantwoordelijkheid nooit kan worden overgedragen. Zelfs wanneer men bevelen opvolgt, blijft men verantwoordelijk voor de eigen handelingen. In die zin is gehoorzaamheid zonder kritisch oordeel moreel onaanvaardbaar.

En el poema, esta autonomía está ausente: la acción está determinada por la jerarquía, no por el juicio. Esto hace que la situación sea moralmente problemática, porque la responsabilidad se separa del conocimiento.

Jean-Paul Sartre enfatizaría que uno siempre sigue siendo responsable, incluso cuando se somete a la autoridad. La obediencia es en sí misma una elección. Sin embargo, el poema también muestra la tragedia de esta libertad: incluso cuando alguien se distancia interiormente de una decisión, exteriormente puede verse obligado a acompañarla. La libertad existe entonces solo en la actitud, no en el resultado.

El poema deja esta tensión abierta. No sugiere una solución simple, sino que muestra la ambigüedad existencial de actuar dentro de estructuras en las que el poder y el conocimiento no coinciden.

9.- La dimensión moral de la obediencia: Kant, Arendt, Levinas

Un tema moral crucial en el poema es la obediencia. El protagonista ve la trampa, pero obedece la decisión del director. Esto plantea la cuestión clásica: ¿cuándo está justificada la obediencia, y cuándo se vuelve moralmente problemática?

Immanuel Kant enfatizó que la responsabilidad moral nunca puede ser transferida. Incluso cuando se obedecen órdenes, uno sigue siendo responsable de sus propias acciones. En este sentido, la obediencia sin juicio crítico es moralmente inaceptable.

Hannah Arendt analyseerde in haar verslag over Adolf Eichmann hoe kwaad niet altijd voortkomt uit kwaadaardige intentie, maar uit gedachteloosheid en gehoorzaamheid. Het gedicht staat ver verwijderd van zulke extreme contexten, maar toont hetzelfde structurele mechanisme: inzicht wordt gesmoord door hiërarchie, verantwoordelijkheid opgelost in functie.

Emmanuel Levinas zou hieraan toevoegen dat ethiek begint bij verantwoordelijkheid voor de ander, niet bij gehoorzaamheid aan systemen. In het gedicht is echter geen ander die aangesproken kan worden: de structuur is onpersoonlijk, de beslissingen abstract. Daardoor verdwijnt de mogelijkheid tot ethische confrontatie. Dat maakt de situatie niet alleen strategisch mislukt, maar ook moreel leeg.

10.- Conclusie: filosofie als inzicht in misleiding, vrijheid en ervaring
Het gedicht Japan is filosofisch omdat het fundamentele vragen belichaamt:

- 1.- Wat betekent inzicht wanneer het geen macht heeft?
- 2.- Hoe verhouden waarheid en verleiding zich tot elkaar?
- 3.- Waarom handelen mensen tegen beter weten in?
- 4.- Wat is de rol van hiërarchie in morele en praktische beslissingen?
- 5.- Hoe functioneert mislukking als bron van inzicht?
- 6.- Wat is vrijheid in situaties waarin handelen structureel beperkt is?
- 7.- Hoe verhoudt lichamelijke ervaring zich tot cognitief weten?

Hannah Arendt analizó en su estudio sobre Adolf Eichmann cómo el mal no siempre surge de la intención maligna, sino de la irreflexión y la obediencia. El poema está muy lejos de tales contextos extremos, pero muestra el mismo mecanismo estructural: el conocimiento es sofocado por la jerarquía, la responsabilidad se disuelve en la función.

Emmanuel Levinas añadiría que la ética comienza con la responsabilidad hacia el otro, no con la obediencia a los sistemas. Sin embargo, en el poema no hay otro que pueda ser interpelado: la estructura es impersonal, las decisiones abstractas. Por ello desaparece la posibilidad de confrontación ética. Esto hace que la situación no solo sea estratégicamente fallida, sino también moralmente vacía.

10.- Conclusión: la filosofía como comprensión del engaño, la libertad y la experiencia

El poema Japón es filosófico porque encarna preguntas fundamentales:

- 1.- ¿Qué significa el conocimiento cuando no tiene poder?
- 2.- ¿Cómo se relacionan la verdad y la seducción entre sí?
- 3.- ¿Por qué las personas actúan contra lo que saben mejor?
- 4.- ¿Cuál es el papel de la jerarquía en las decisiones morales y prácticas?
- 5.- ¿Cómo funciona el fracaso como fuente de conocimiento?
- 6.- ¿Qué es la libertad en situaciones en las que la acción está estructuralmente limitada?
- 7.- ¿Cómo se relaciona la experiencia corporal con el conocimiento cognitivo?

8.- Wat leert vervreemding over moderne rationaliteit?

9.- Hoe ontstaat betekenis uit verlies?

10.- In welke zin vormt ervaring het karakter en het oordeel?

Deze vragen worden niet theoretisch uitgewerkt, maar poëtisch getoond. Dat plaatst het gedicht in een lange traditie waarin poëzie zelf filosofie wordt: niet door argumentatie, maar door onthulling van existentiële structuren.

Van Plato en Aristoteles tot Nietzsche, Heidegger, Arendt, Jaspers, Sartre en Levinas loopt een denkweg waarin inzicht niet losstaat van ervaring, maar eruit voortkomt. Dit gedicht beweegt zich precies op dat spoor. Het toont hoe inzicht ontstaat uit patroonherkenning, hoe waarheid wordt genegeerd door macht, hoe mislukking paradoxaal inzicht bevestigt, en hoe verlies niet noodzakelijk vernietigt, maar vormt.

Het gedicht is daarom geen reisverslag, geen zakelijke anekdote en geen nostalgische herinnering, maar een existentiële miniatuur over menselijke kwetsbaarheid in strategische structuren. Het laat zien dat wijsheid niet altijd leidt tot succes, maar dat succes zonder wijsheid leeg is. Het toont dat vrijheid soms bestaat in het zien, zelfs wanneer handelen onmogelijk is. En het suggereert dat mislukking niet het tegendeel is van betekenis, maar vaak haar voorwaarde.

8.- ¿Qué enseña la alienación sobre la racionalidad moderna?

9.- ¿Cómo surge el significado a partir de la pérdida?

10.- ¿En qué sentido la experiencia forma el carácter y el juicio?

Estas preguntas no se desarrollan teóricamente, sino que se muestran poéticamente. Esto sitúa el poema en una larga tradición en la que la poesía misma se convierte en filosofía: no mediante la argumentación, sino mediante la revelación de estructuras existenciales.

Desde Platón y Aristóteles hasta Nietzsche, Heidegger, Arendt, Jaspers, Sartre y Levinas se extiende una línea de pensamiento en la que el conocimiento no está separado de la experiencia, sino que surge de ella. Este poema se mueve precisamente en ese camino. Muestra cómo el conocimiento nace del reconocimiento de patrones, cómo la verdad es ignorada por el poder, cómo el fracaso confirma paradójicamente el conocimiento y cómo la pérdida no destruye necesariamente, sino que forma.

El poema no es, por tanto, un relato de viaje, ni una anécdota empresarial, ni un recuerdo nostálgico, sino una miniatura existencial sobre la vulnerabilidad humana dentro de estructuras estratégicas. Muestra que la sabiduría no siempre conduce al éxito, pero que el éxito sin sabiduría está vacío. Muestra que la libertad a veces consiste en ver, incluso cuando actuar es imposible. Y sugiere que el fracaso no es lo contrario del significado, sino con frecuencia su condición.

In die zin behoort dit gedicht tot wat men sinds de Oudheid een filosofisch-poëtische vorm noemt: een tekst die geen leer verkondigt, maar inzicht wekt. Niet door uitleg, maar door herkenning. Niet door theorie, maar door ervaring. Niet door abstractie, maar door concrete gestalte.

Daarmee heeft het gedicht onmiskenbaar filosofische betekenis — niet als versiering van wijsgerige ideeën, maar als autonome vorm van denken in beelden, situaties en existentiële waarheid.

En este sentido, el poema pertenece a lo que desde la Antigüedad se denomina una forma filosófico-poética: un texto que no proclama una doctrina, sino que despierta el conocimiento. No mediante la explicación, sino mediante el reconocimiento. No mediante la teoría, sino mediante la experiencia. No mediante la abstracción, sino mediante la forma concreta.

De este modo, el poema posee un significado filosófico inconfundible, no como ornamentación de ideas filosóficas, sino como una forma autónoma de pensamiento en imágenes, situaciones y verdad existencial.

2 Brazilië

1

In São Paulo werd beloofd,
plantages waren te zien.
Geland, voelden ons onthoofd,
Iedereen weg, vals stramien.

2

In Manaus zocht elke kans,
naar nieuwe stoffen ter hand.
Extracten met stille glans,
misschien waarde, niet riskant.

3

Toch multinationaal,
Bleef prikkelen - stil verweer.
Hun gewicht op grote schaal,
moest begrijpen hun beheer.

4

Vond hun fabriek in het groen,
in dorp, eenvoudig en klein.
Loslopende varkens toen,
mensen en natuur heel rein.

5

Daar rees bolwerk zwaar bewaakt,
reus van staal in junglelust.
Eenvoud, partij goed geschaakt,
tegen kapers op de kust.

6

Maakte foto's, keek goed rond,
kennis groeit pas door ter plek.
Zag samenwerking terstond,
Parnaíba's hand - zelfde trek.

Brasil

1

En São Paulo fue prometido,
se veían plantaciones.
Al llegar, nos sentimos decapitados,
todos se habían ido, falso esquema.

2

En Manaus cada uno buscaba ocasión,
nuevas sustancias al alcance.
Extractos de brillo silencioso,
quizá con valor, sin riesgo.

3

Aun así, multinacional,
seguía provocando, defensa callada.
Su peso a gran escala
obligaba a comprender su gestión.

4

Hallé su fábrica entre el verde,
en un pueblo sencillo y pequeño.
Cerdos sueltos entonces,
personas y naturaleza muy puras.

5

Allí surgió un bastión fuertemente vigilado,
gigante de acero en deseo de selva.
Simplicidad, la partida bien jugada,
contra piratas en la costa.

6

Tomé fotos, observé con atención,
el saber crece solo en el lugar.
Vi cooperación de inmediato,
la mano de Parnaíba — mismo impulso.

7

Vlogen noordwaarts in een klein
passagiersvliegtuig erg licht.
Stad toonde armoedepijn,
scherp, confronterend gezicht.

8

Inheems' mensen liepen daar,
rieten rokjes, simpel weef.
Leven sober, zonder schaar,
diepe sporen van beeld bleef.

9

Fabricant sprak toen meteen,
over probleem van grondstof.
Maaltijd, rijkdom om ons heen,
Contrast in land extreem grof.

10

Kloof pijnlijk en zonder stem,
buiten de straat, armoede.
Binnen rijkdom zonder rem,
twee werelden, volk bloedde.

11

Staat hield alles in haar greep,
export strikt en streng bewaakt.
Voor vreemden dus weinig leep,
speelruimte was snel geschaakt.

12

Toch leert men: zie eerst het veld,
zoals dammer kijken moet.
Ken vijand, dan plan gesteld,
beslis dan pas wat men doet.

7

Volamos hacia el norte en un pequeño
avión de pasajeros muy ligero.
La ciudad mostró dolor de pobreza,
rostro duro, confrontador.

8

Gente indígena caminaba allí,
faldas de junco, tejido simple.
Vida sobria, sin tijeras,
la imagen dejó huellas profundas.

9

El fabricante habló enseguida,
del problema de la materia prima.
Comida, riqueza a nuestro alrededor,
el contraste del país, extremadamente burdo.

10

Brecha dolorosa y sin voz,
fuera en la calle, pobreza.
Dentro, riqueza sin freno,
dos mundos, el pueblo sangraba.

11

El Estado lo mantenía todo bajo control,
exportación estricta y severamente vigilada.
Para extranjeros, pues, poco margen,
el espacio de maniobra quedó pronto bloqueado.

12

Aun así se aprende: mirar primero el campo,
como debe hacerlo un jugador de damas.
Conocer al rival, luego fijar el plan,
y solo entonces decidir qué hacer.

De jungle in met het vliegtuig

Klein passagiersvliegtuig stijgt op met 2 piloten, gedragen door warme luchtstromen. Onder de vleugels ontvouwt zich een ongerept groen tapijt. Rivieren kronkelen als zilveren linten door het bladerdak. De stilte van boven contrasteert met het leven daaronder. Dorpen verdwijnen onder het dichte bladerdak. Elke vlucht is een tocht over verborgen werelden. De jungle onthult zich slechts in fragmenten en schaduwen. Geen wegen, geen sporen – alleen lucht en bladeren. Beweging door ruimte waar tijd zich anders laat voelen. Een grensgebied tussen beschaving en natuur.

Het kleine dorp van de multinationalaal

Een smalle zandweg slingert door het kleine dorp, diep in de jungle. Langs beide zijden staan eenvoudige huizen met houten wanden en rieten daken. De zon brandt fel op de aarde; schaduw is schaars en kostbaar. Kinderen spelen op blote voeten, hun huid donker van zon en stof. Een man loopt voorbij met alleen een korte broek, stil maar opmerkzaam. De lucht is zwaar van warmte, de tijd lijkt hier trager te verlopen. Alles ademt eenvoud – geen luxe, maar ook geen haast. In de verte klinkt gelach, ergens snert een haan. Tussen het groen ligt het dorp, onopvallend en weerbaar. Een nederzetting aan de rand van een wereld die verandert.

2.1 Slotopmerking

Reflectie op het gedicht Brazilië

Het gedicht Brazilië ontvouwt zich als een gelaagde reisbeschrijving, waarbij fysieke verplaatsing gepaard gaat met mentale en morele confrontaties. Versregels worden ingezet als momenten van observatie, afweging en uiteindelijk kritische reflectie op maatschappelijke, economische en culturele tegenstellingen. Door middel van twaalf strofen ontstaat een cyclisch patroon waarin elke nieuwe geografische locatie een venster opent naar onderliggende structuren van macht, ongelijkheid en verandering.

In de eerste strofe wordt een veelvoorkomende belofte aangestipt: de verwachting van tropische overvloed, economische beloning en productieve expansie. Deze aanvang klinkt optimistisch, maar de deceptie volgt direct. De setting in São Paulo fungeert als eerste symbolisch ankerpunt van vervreemding en desillusie. De zin “voelden ons onthoofd” drukt een collectieve verwarring of verbijstering uit, hoewel de ervaring sterk individueel aanvoelt. Het gebruik van termen als “vals stramien” impliceert dat de werkelijkheid niet spoort met de vooraf geschetste verwachtingen. Hiermee wordt een belangrijke thematische lijn neergezet: schijn tegenover werkelijkheid.

De daaropvolgende strofen verdiepen de blik. Manaus, als locatie in het Amazonegebied, introduceert een context van natuurlijke rijkdom en de zoektocht naar economische waarde via grondstoffen.

Observación final

Reflexión sobre el poema Brasil

El poema Brasil se despliega como una descripción de viaje estratificada, en la que el desplazamiento físico va acompañado de confrontaciones mentales y morales. Los versos funcionan como momentos de observación, ponderación y, finalmente, de reflexión crítica sobre contrastes sociales, económicos y culturales. A través de doce estrofas se configura un patrón cíclico en el que cada nueva localización geográfica abre una ventana hacia estructuras subyacentes de poder, desigualdad y cambio.

En la primera estrofa se alude a una promesa frecuente: la expectativa de abundancia tropical, recompensa económica y expansión productiva. Este inicio suena optimista, pero la decepción sigue de inmediato. El escenario de São Paulo actúa como primer punto de anclaje simbólico de extrañamiento y desilusión. La frase “nos sentimos decapitados” expresa una confusión o estupefacción colectiva, aunque la experiencia se percibe como intensamente individual. El uso de términos como “falso esquema” implica que la realidad no coincide con las expectativas previamente trazadas. Con ello se establece una línea temática fundamental: apariencia frente a realidad.

Las estrofas siguientes profundizan la mirada. Manaos, como localización en la región amazónica, introduce un contexto de riqueza natural y la búsqueda de valor económico a través de materias primas.

De extractieve logica wordt geobserveerd met een zekere afstandelijkheid. De term “misschien waarde, niet riskant” suggereert voorzichtigheid, maar ook interesse in mogelijke opbrengsten. Hier komt de spanning tussen exploitatie en ethiek naar voren – een terugkerend motief in beschouwingen over het mondiale zuiden.

De derde strofe introduceert een multinationale dimensie. De globalisering van productie en extractie krijgt vorm in het “stil verweer” van lokale krachten tegenover grootmachten. Er wordt niet expliciet geoordeeld, maar het woordgebruik suggereert ongemak of frictie. Dit wordt verder uitgewerkt in strofe vier, waarin de visuele tegenstelling tussen industriële activiteit en het eenvoudige, landelijke leven wordt uitgelicht. De scène met loslopende varkens en een rein samenspel tussen mens en natuur staat in scherp contrast met de hi-tech, zwaar bewaakte fabriek die in de vijfde strofe verschijnt.

Het industriële bolwerk symboliseert meer dan alleen economische activiteit. Het staat voor hiërarchie, controle en asymmetrie. De fabriek is niet slechts een gebouw; het is een monument van internationale aanwezigheid, ondoorzichtigheid en dreiging. Toch blijft het perspectief beschrijvend; nergens wordt expliciet aangeklaagd of bejubeld. De suggestie van “partij goed geschaakt” wijst op strategische manoeuvres – het koloniale spel wordt opnieuw gespeeld, maar met andere middelen en spelers.

Strofe zes biedt een kantelpunt. Hier vindt een cognitieve verschuiving plaats: waarneming wordt gekoppeld aan inzicht. De kracht van directe observatie, van het terrein zelf, wordt benadrukt.

La lógica extractiva se observa con cierta distancia. La expresión “quizá valor, no arriesgado” sugiere cautela, pero también interés por posibles rendimientos. Aquí emerge la tensión entre explotación y ética, un motivo recurrente en las reflexiones sobre el Sur global.

La tercera estrofa introduce una dimensión multinacional. La globalización de la producción y la extracción toma forma en la “defensa silenciosa” de fuerzas locales frente a grandes potencias. No se emite un juicio explícito, pero la elección léxica sugiere incomodidad o fricción. Esto se desarrolla más adelante en la cuarta estrofa, donde se destaca el contraste visual entre la actividad industrial y la vida sencilla y rural. La escena de los cerdos sueltos y la interacción limpia entre personas y naturaleza contrasta fuertemente con la fábrica de alta tecnología, fuertemente vigilada, que aparece en la quinta estrofa.

El bastión industrial simboliza más que una mera actividad económica. Representa jerarquía, control y asimetría. La fábrica no es solo un edificio; es un monumento de presencia internacional, opacidad y amenaza. No obstante, la perspectiva sigue siendo descriptiva; en ningún momento se denuncia ni se celebra explícitamente. La sugerencia de una “partida bien jugada” remite a maniobras estratégicas: el juego colonial se repite, aunque con otros medios y otros actores.

La estrofa seis ofrece un punto de inflexión. Aquí se produce un desplazamiento cognitivo: la observación se vincula al entendimiento. Se subraya la fuerza de la observación directa, del terreno mismo.

De Parnaíba-rivier wordt genoemd als metafoor voor verbinding of herkenning. Er ontstaat een voorzichtig respect voor lokale samenwerking. Mogelijk ligt hierin een pleidooi verscholen voor het belang van inbedding en context bij buitenlandse aanwezigheid in kwetsbare gebieden.

De overgang naar het noorden, geschetst in strofe zeven, introduceert de sociaal-maatschappelijke dimensie. Armoede verschijnt niet langer als abstract gegeven, maar als tastbare realiteit. De poëtische beschrijving van “armoedepijn” en het “confronterend gezicht” laat zien hoe materiële schaarste een esthetische en emotionele impact nalaat. De waarneming is rauw, en er wordt niet gezocht naar verzachting of eufemismen.

In strofe acht wordt de aandacht verlegd naar inheemse gemeenschappen. De beeldtaal is beschrijvend en deels archetypisch – “rieten rokjes, simpel weef” – wat mogelijk vragen oproept over stereotypering. Tegelijkertijd lijkt er erkenning te zijn voor de soberheid en duurzaamheid van deze levenswijze. De “diepe sporen” suggereren een indruk die beklijft, een ervaring die niet eenvoudig los te laten is.

De negende strofe verandert opnieuw van toon. Een gesprek met een fabrikant plaatst het discours terug binnen de logica van grondstoffen, productie en consumptie. Tegen deze zakelijke achtergrond wordt de confrontatie met overdaad voelbaar gemaakt. Het woordgebruik “rijkdom om ons heen” verwijst niet enkel naar de maaltijd, maar fungeert als pars pro toto voor een bredere welvaartsomgeving. De incongruentie tussen binnen en buiten, tussen zaal en straat, vormt een visueel en moreel contrast.

El río Parnaíba se menciona como metáfora de conexión o reconocimiento. Surge un respeto cauteloso por la cooperación local. Posiblemente se esconde aquí una defensa de la importancia del arraigo y del contexto en la presencia extranjera en regiones vulnerables.

La transición hacia el norte, descrita en la estrofa siete, introduce la dimensión socio-social. La pobreza deja de ser un dato abstracto para convertirse en una realidad tangible. La descripción poética del “dolor de pobreza” y del “rostro confrontador” muestra cómo la escasez material deja una huella estética y emocional. La observación es cruda, sin buscar atenuantes ni eufemismos.

En la estrofa ocho la atención se desplaza hacia las comunidades indígenas. El lenguaje visual es descriptivo y en parte arquetípico —“faldas de junco, tejido simple”—, lo que puede suscitar interrogantes sobre estereotipación. Al mismo tiempo, parece haber un reconocimiento de la sobriedad y sostenibilidad de este modo de vida. Las “huellas profundas” sugieren una impresión duradera, una experiencia que no se disipa fácilmente.

La novena estrofa vuelve a cambiar de tono. Una conversación con un fabricante devuelve el discurso a la lógica de las materias primas, la producción y el consumo. Frente a este trasfondo empresarial, la confrontación con la abundancia se hace palpable. La expresión “riqueza a nuestro alrededor” no alude únicamente a la comida, sino que funciona como pars pro toto de un entorno más amplio de prosperidad. La incongruencia entre interior y exterior, entre sala y calle, constituye un contraste visual y moral.

Deze tegenstelling wordt in strofe tien explicieter gemaakt. De kloof tussen rijk en arm wordt benoemd als “pijnlijk en zonder stem”. De beeldtaal van het bloedende volk accentueert het menselijk leed achter abstracte economische processen. Hier bereikt het gedicht een moreel hoogtepunt, zonder in sentiment te vervallen. De scherpste ligt in de eenvoud van de formulering.

Strofe elf biedt een blik op staatsmacht. De overheid wordt voorgesteld als allesoverheersend en restrictief. Haar grip op de export – symbool van nationale soevereiniteit – wordt nauwlettend bewaakt. De buitenlandse speler wordt gekarakteriseerd als beperkt in speelruimte. Er klinkt een cynische ondertoon in het woordgebruik: “snel geschaakt” doet vermoeden dat diplomatie en onderhandeling weinig kans van slagen hebben binnen het bestaande systeem.

Toch eindigt het gedicht niet in hopeloosheid. Strofe twaalf biedt een strategisch perspectief. De vergelijking met een damspel plaatst het hele voorgaande narratief binnen een metafoor van planning, observatie en timing. Er wordt gesuggereerd dat handelen pas legitiem of effectief kan zijn nadat een diepgaand begrip van het veld is verworven. Dit benadrukt een ethiek van geduld, analyse en bescheidenheid in plaats van brute interventie.

Samenvattend toont het gedicht Brazilië hoe een geografisch gesitueerde reis tegelijk functioneert als culturele en ethische verkenning.

Este contraste se explicita aún más en la estrofa diez. La brecha entre ricos y pobres se nombra como “dolorosa y sin voz”. La imagen del pueblo que sangra acentúa el sufrimiento humano detrás de procesos económicos abstractos. Aquí el poema alcanza un punto álgido moral sin caer en el sentimentalismo. La fuerza reside en la sencillez de la formulación.

La estrofa once ofrece una mirada al poder estatal. El Estado se presenta como omnipresente y restrictivo. Su control sobre la exportación —símbolo de soberanía nacional— es estricto y vigilado de cerca. El actor extranjero aparece caracterizado como limitado en su margen de maniobra. En el léxico se percibe un matiz cínico: “rápidamente bloqueado” sugiere que la diplomacia y la negociación tienen escasas posibilidades dentro del sistema existente.

Sin embargo, el poema no concluye en la desesperanza. La estrofa doce ofrece una perspectiva estratégica. La comparación con el juego de damas sitúa todo el relato precedente dentro de una metáfora de planificación, observación y temporización. Se sugiere que la acción solo puede ser legítima o eficaz tras haber adquirido una comprensión profunda del campo. Esto subraya una ética de paciencia, análisis y modestia frente a la intervención brusca.

En conjunto, el poema Brasil muestra cómo un viaje geográficamente situado funciona al mismo tiempo como exploración cultural y ética.

Elke strofe draagt bij aan een breder beeld van de relatie tussen het mondiale noorden en het mondiale zuiden – tussen industrie en natuur, rijkdom en armoede, macht en afhankelijkheid. De tekst schuurt op een beheerste manier tegen postkoloniale vraagstukken aan zonder deze expliciet te thematiseren. Deze terughoudendheid vergroot de impact: lezers worden niet gestuurd, maar uitgenodigd tot nadenken.

Het ontbreken van directe aanspreekvormen (zoals persoonlijke voornaamwoorden) versterkt de objectiverende toon. Hierdoor ontstaat een zekere afstandelijkheid, die paradoxaal genoeg ruimte schept voor introspectie. Doordat ervaringen niet individueel worden ingekaderd, krijgt de lezer de mogelijkheid zich te verplaatsen in verschillende perspectieven. De tekst spreekt niet vanuit een ik of jij, maar vanuit een gedeelde observatiepositie – een collectieve getuigenis, als het ware.

In stilistisch opzicht kenmerkt het gedicht zich door bondige, vierregelige strofen die in een strak ritmisch en klankmatig patroon zijn gegoten. De sobere zinsbouw, afgewisseld met incidentele metaforen, creëert een ritme dat de thematiek ondersteunt. De cadans van de tekst suggereert beweging – een reis die niet alleen geografisch, maar ook intellectueel wordt afgelegd.

Hoewel het gedicht in eerste instantie vooral beschrijvend lijkt, groeit gaandeweg de onderliggende kritiek. Niet door felle verontwaardiging, maar via zorgvuldig gekozen observaties en subtiele fricties.

Cada estrofa contribuye a una imagen más amplia de la relación entre el Norte global y el Sur global: entre industria y naturaleza, riqueza y pobreza, poder y dependencia. El texto roza de manera contenida cuestiones poscoloniales sin tematizarlas explícitamente. Esta contención incrementa el impacto: no se dirige al lector, sino que se le invita a pensar.

La ausencia de formas directas de apelación (como pronombres personales) refuerza el tono objetivador. Se genera así una cierta distancia que, paradójicamente, crea espacio para la introspección. Al no enmarcar las experiencias de manera individual, el lector puede desplazarse entre distintas perspectivas. El texto no habla desde un “yo” o un “tú”, sino desde una posición compartida de observación: una especie de testimonio colectivo.

Desde el punto de vista estilístico, el poema se caracteriza por estrofas concisas de cuatro versos, dispuestas en un patrón rítmico y sonoro riguroso. La sintaxis sobria, alternada con metáforas ocasionales, crea un ritmo que acompaña la temática. La cadencia del texto sugiere movimiento: un viaje que no solo es geográfico, sino también intelectual.

Aunque el poema parece en un primer momento predominantemente descriptivo, la crítica subyacente se intensifica progresivamente. No mediante indignación explícita, sino a través de observaciones cuidadosamente seleccionadas y fricciones sutiles.

Zo wordt het gedicht een vehikel voor morele reflectie, zonder moralistisch te worden. De lezer wordt niet geconfronteerd met een eindoordeel, maar met een vraagstuk dat zich laag voor laag ontvouwt.

De impliciete boodschap lijkt dan ook te zijn dat echte betrokkenheid – of deze nu economisch, sociaal of ecologisch is – slechts mogelijk wordt als oppervlakkige aannames worden losgelaten. Pas wanneer directe waarneming, historische kennis en strategisch denken samenvloeien, kan een rechtvaardiger relatie tussen culturen ontstaan.

Tot slot markeert de slotstrofe niet alleen het einde van een tekstuele reis, maar ook het begin van een nieuwe ethische oriëntatie. De oproep tot zorgvuldige analyse en doordacht handelen kan gelezen worden als een impliciete richtlijn: wie zich begeeft in een complexe wereld, dient eerst werkelijk te kijken, dan pas te spreken of te handelen.

De este modo, el poema se convierte en un vehículo de reflexión moral sin volverse moralizante. No se impone un juicio final, sino que se presenta un problema que se despliega capa por capa.

La implicación implícita parece ser que una verdadera implicación —ya sea económica, social o ecológica— solo es posible cuando se abandonan las suposiciones superficiales. Solo cuando la observación directa, el conocimiento histórico y el pensamiento estratégico confluyen, puede surgir una relación más justa entre culturas.

Finalmente, la última estrofa marca no solo el final de un viaje textual, sino también el inicio de una nueva orientación ética. La llamada a un análisis cuidadoso y a una acción meditada puede leerse como una directriz implícita: quien se adentra en un mundo complejo debe primero mirar realmente, y solo después hablar o actuar.

2.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht Brazilië heeft met filosofie te maken als reflectie op menselijk handelen, waarneming, macht, verantwoordelijkheid en morele oriëntatie. Het gedicht behoort tot een traditie waarin poëzie fungeert als drager van filosofisch inzicht, zonder expliciet begrippenapparaat te hanteren. De filosofische dimensie ligt niet in expliciete stellingname, maar in de wijze waarop ervaringen worden geordend, geobserveerd en moreel geladen.

Filosofie als waarneming en ervaring

Een eerste filosofische laag sluit aan bij het empirische denken zoals ontwikkeld door Aristoteles, voor wie kennis begint bij zintuiglijke waarneming (aisthesis), maar pas betekenis krijgt door reflectie (phronesis). In het gedicht worden plaatsen niet abstract beschreven, maar ervaren: São Paulo, Manaus, fabrieken, dorpen, armoede, overvloed. Elke locatie fungeert als ervaringsmoment waarin verwachting en werkelijkheid botsen. Filosofie verschijnt hier als aandachtig kijken, niet als verklaren.

Deze benadering sluit ook aan bij Maurice Merleau-Ponty, die stelde dat betekenis ontstaat in belichaamde ervaring. De reis in het gedicht is niet slechts geografisch, maar fenomenologisch: de wereld wordt anders ervaren naarmate men zich verplaatst, kijkt, ruikt, vergelijkt.

Schijn en werkelijkheid

Het motief van teleurstelling en vervreemding raakt aan een klassieke filosofische problematiek: het onderscheid tussen schijn en werkelijkheid.

Consideraciones filosóficas

El poema *Brasil* tiene relación con la filosofía puede responderse afirmativamente como reflexión sobre la acción humana, la percepción, el poder, la responsabilidad y la orientación moral. El poema se inscribe en una tradición en la que la poesía funciona como portadora de comprensión filosófica sin recurrir a un aparato conceptual explícito. Su dimensión filosófica no reside en una toma de postura declarada, sino en la manera en que las experiencias son ordenadas, observadas y cargadas de sentido moral.

La primera capa filosófica se vincula al pensamiento empírico desarrollado por Aristóteles, para quien el conocimiento comienza con la percepción sensorial (*aisthesis*), pero adquiere significado mediante la reflexión práctica (*phronesis*). En el poema, los lugares no se describen de forma abstracta, sino que se viven: São Paulo, Manaus, fábricas, pueblos, pobreza, abundancia. Cada lugar funciona como un momento experiencial en el que expectativa y realidad entran en conflicto. La filosofía aparece aquí como atención cuidadosa, no como explicación.

Este enfoque también se relaciona con Maurice Merleau-Ponty, quien sostuvo que el significado surge de la experiencia encarnada. El viaje descrito no es solo geográfico, sino fenomenológico: el mundo se percibe de manera distinta a medida que se avanza, se observa y se compara.

Apariencia y realidad

El motivo de la decepción y el extrañamiento remite a una problemática filosófica clásica: la distinción entre apariencia y realidad.

Dit thema loopt van Plato tot moderne kritische theorie. De belofte van plantages en overvloed wordt ontmaskerd als “vals stramien”. Wat verwacht werd, blijkt niet samen te vallen met wat is. De reis wordt zo een ontmaskering van illusies, vergelijkbaar met Plato’s grotmetafoor, zij het zonder metafysische pretentie.

Macht, extractie en globalisering

In de strofen over multinationale bedrijven, fabrieken en grondstoffen verschijnt een expliciet politiek-filosofische laag. De asymmetrie tussen lokale gemeenschappen en internationale machten kan worden gelezen in het licht van Karl Marx, met name diens analyse van productieverhoudingen en vervreemding. De fabriek als “bolwerk” belichaamt geconcentreerde macht; arbeid, natuur en gemeenschap worden ondergeschikt gemaakt aan kapitaal en schaal.

Tegelijkertijd blijft het gedicht beschrijvend, niet pamflettistisch. Dit sluit aan bij Hannah Arendt, die onderscheid maakte tussen begrijpen en oordelen. Het gedicht probeert eerst te begrijpen hoe systemen werken voordat morele conclusies worden gesuggereerd.

Ethiek van de Ander

De confrontatie met armoede en inheemse gemeenschappen introduceert een ethische dimensie die sterk resoneert met het denken van Emmanuel Levinas. Armoede wordt niet statistisch benaderd, maar als gezicht, als nabijheid, als morele claim. De ander verschijnt niet als object van beleid, maar als onontkoombare aanwezigheid.

Este tema atraviesa la historia del pensamiento desde Platón hasta la teoría crítica contemporánea. La promesa de plantaciones y abundancia queda desenmascarada como un “falso esquema”. Lo esperado no coincide con lo real. El viaje se convierte así en una desmitificación de ilusiones, comparable a la alegoría de la cueva, aunque sin pretensión metafísica.

Poder, extracción y globalización

En las estrofas dedicadas a empresas multinacionales, fábricas y materias primas emerge una capa político-filosófica explícita. La asimetría entre comunidades locales y poderes internacionales puede leerse a la luz de Karl Marx, en particular de su análisis de las relaciones de producción y la alienación. La fábrica como “bastión” encarna poder concentrado; trabajo, naturaleza y comunidad quedan subordinados al capital y a la escala.

Al mismo tiempo, el poema mantiene un tono descriptivo, no panfletario. Esto se aproxima al pensamiento de Hannah Arendt, quien distinguía entre comprender y juzgar. El texto busca primero comprender el funcionamiento de los sistemas antes de sugerir conclusiones morales.

La ética del otro

La confrontación con la pobreza y las comunidades indígenas introduce una dimensión ética que resuena con el pensamiento de Emmanuel Levinas. La pobreza no se presenta como dato estadístico, sino como rostro, como proximidad, como interpelación moral. El otro no aparece como objeto de política, sino como presencia ineludible.

Het gedicht legt geen oplossing voor, maar maakt onverschilligheid onmogelijk.

Tijd, traagheid en aandacht

De nadruk op kijken, reizen, wachten en observeren raakt aan een filosofie van tijd en aandacht. Martin Heidegger benadrukte dat authentiek begrijpen tijd vergt. Het gedicht verzet zich impliciet tegen snelle conclusies en instrumenteel handelen. Pas na langdurige observatie ontstaat inzicht. Deze houding wordt expliciet gemaakt in de slotmetafoor van het damspel.

Spel, strategie en inzicht

De vergelijking met dammen introduceert een epistemologische metafoor die doet denken aan Ludwig Wittgenstein, voor wie begrijpen neerkomt op het doorzien van regels binnen een spelcontext. Handelen zonder kennis van het speelveld leidt tot mislukking. Het gedicht suggereert dat moreel en politiek handelen pas zinvol is na grondige kennis van context, geschiedenis en machtsverhoudingen.

Postkoloniale resonanties

Hoewel het gedicht geen expliciete postkoloniale terminologie gebruikt, sluit het aan bij inzichten van Frantz Fanon, met name diens analyse van structurele ongelijkheid en geïnternaliseerde machtsverhoudingen. De spanning tussen rijkdom binnen en armoede buiten, tussen fabriek en straat, echoot deze problematiek zonder haar te theoretiseren.

Filosofie zonder moraalpreek

Wat het gedicht filosofisch sterk maakt, is de afwezigheid van expliciete normativiteit.

El poema no propone una solución, pero hace imposible la indiferencia.

Tiempo, lentitud y atención

El énfasis en mirar, viajar, esperar y observar remite a una filosofía del tiempo y de la atención. Martin Heidegger subrayó que la comprensión auténtica requiere tiempo. El poema se opone implícitamente a las conclusiones rápidas y a la acción instrumental. Solo tras una observación prolongada surge el conocimiento. Esta actitud se explicita en la metáfora final del juego de damas.

Juego, estrategia y comprensión

La comparación con las damas introduce una metáfora epistemológica que recuerda a Ludwig Wittgenstein, para quien comprender equivale a entender las reglas dentro de un contexto de juego. Actuar sin conocimiento del campo de juego conduce al fracaso. El poema sugiere que la acción moral y política solo adquiere sentido tras un conocimiento profundo del contexto, la historia y las relaciones de poder.

Resonancias poscoloniales

Aunque el poema no emplea una terminología poscolonial explícita, se vincula con las ideas de Frantz Fanon, en particular con su análisis de la desigualdad estructural y de las relaciones de poder interiorizadas. La tensión entre la riqueza en el interior y la pobreza en el exterior, entre la fábrica y la calle, hace eco de esta problemática sin teorizarla.

Filosofía sin sermón moral

Lo que hace filosóficamente fuerte al poema es la ausencia de normatividad explícita.

Dit sluit aan bij Søren Kierkegaard, die waarschuwde voor abstracte moraal die het concrete bestaan overschaduwde. De tekst toont, maar schrijft niet voor. Filosofie verschijnt hier als uitnodiging tot nadenken, niet als leerstelling.

Thematische ordening van de filosofische lijnen

- 1.- Filosofie als ervaringskennis (Aristoteles, Merleau-Ponty)
- 2.- Schijn versus werkelijkheid (Plato)
- 3.- Macht en productieverhoudingen (Marx, Arendt)
- 4.- Ethiek van nabijheid (Levinas)
- 5.- Tijd en aandacht (Heidegger)
- 6.- Spel en contextbegrip (Wittgenstein)
- 7.- Postkoloniale spanning (Fanon)
- 8.- Anti-dogmatisch denken (Kierkegaard)

Slotbeschouwing

Het gedicht Brazilië is filosofisch omdat het denken situeert in ervaring, waarneming en morele confrontatie. Het biedt geen theorie, maar een houding: kijken vóór handelen, begrijpen vóór oordelen. Daarmee staat het in een lange traditie van filosofie als levenskunst, waarin poëzie een volwaardige vorm van denken is. De tekst nodigt uit tot reflectie op globalisering, ongelijkheid en verantwoordelijkheid, zonder de lezer te dwingen tot een conclusie. Juist die openheid vormt de kern van zijn filosofische waarde.

Esto se conecta con Søren Kierkegaard, quien advirtió contra una moral abstracta que eclipsa la existencia concreta. El texto muestra, pero no prescribe. La filosofía aparece aquí como una invitación a pensar, no como una doctrina.

Ordenación temática de las líneas filosóficas

- 1.- Filosofía como conocimiento experiencial (Aristóteles, Merleau-Ponty)
- 2.- Apariencia frente a realidad (Platón)
- 3.- Poder y relaciones de producción (Marx, Arendt)
- 4.- Ética de la proximidad (Levinas)
- 5.- Tiempo y atención (Heidegger)
- 6.- Juego y comprensión del contexto (Wittgenstein)
- 7.- Tensión poscolonial (Fanon)
- 8.- Pensamiento antidogmático (Kierkegaard)

Consideración final

El poema Brasil es filosófico porque sitúa el pensamiento en la experiencia, la percepción y la confrontación moral. No ofrece una teoría, sino una actitud: mirar antes de actuar, comprender antes de juzgar. De este modo se inscribe en una larga tradición de la filosofía como arte de vivir, en la que la poesía es una forma plena de pensamiento. El texto invita a reflexionar sobre la globalización, la desigualdad y la responsabilidad, sin obligar al lector a una conclusión. Precisamente esa apertura constituye el núcleo de su valor filosófico.

3 Marokko

1
Directeur zei hij was ziek,
en bleef rustig op kantoor.
Dus ging ik met wat muziek,
er met de auto van door.

2
Visum kwam snel opdagen,
reis naar Tanger met de boot.
Dan reis verder met wagen,
Kenitra: hotel, wat brood.

3
Vicente, van onze zaak,
wachtte me op in hotel.
Bezoek Amrami was taak
zei, ik was zijn metgezel.

4
Sprak met Amrani aldaar,
vlotte Marokkaanse heer.
Alle zaken leken gaar,
maar bleken echter wel teer.

5
Men braadde in eer een geit,
at daar toen aan volle dis.
Met handen uit beleefdheid,
heerlijk vlees, vork een gemis.

6
Amrani plukte het vlees,
met zijn vingers van het bot.
Daarna werd het bot plots wees,
kwam voor mijn neus, was mijn lot.

Marruecos

1

El director dijo: enfermo estoy,
y tranquilo quedó en su despacho.
Entonces fui, con música voy,
y partí en coche sin ningún atraso.

2

El visado llegó sin tardar,
viaje a Tánger en barco tomé.
Luego seguí en coche sin parar,
Kenitra: hotel, y pan cené.

3

Vicente, de nuestra empresa,
me esperaba allí en el hotel.
Visitar Amrani era la empresa,
dijo: serás mi compañero fiel.

4

Hablé con Amrani allí,
marroquí de trato cordial.
Los negocios parecían así,
pero eran frágiles al final.

5

En honor asaron un cabrito,
y comí en una mesa abundante.
Con manos, gesto muy bonito,
carne exquisita, sin tenedor delante.

6

Amrani tomó la carne,
con sus dedos desde el hueso.
Luego el hueso, sin amparo,
vino hacia mí: era mi proceso.

Het traditionele eten van een lam (denkbeeldige foto)

Interieur van een Marokkaans huis, waar een blonde Nederlander zij aan zij zit met de Marokkaanse heer Amrami. Beiden houden een stuk vlees in de hand, net genomen uit een gebraden lam dat in zijn geheel midden op de tafel ligt. Rondom de lange tafel hebben zich zeker tien andere vooraanstaande dorpsbewoners verzameld. Met hun handen eten zij gezamenlijk van het lam, in een sfeer die warmte, gastvrijheid en verbondenheid uitstraalt.

7
Plukte het vlees keer op keer,
was mijn culinaire gang.
Een proef met voorname eer,
samenzijn duurde heel lang.

8
Directeur belde hotel,
hij vroeg hoe de zaak nu stond.
Grondstoffen een ware hel,
een hoge berg op de grond.

9
Drie maanden was zelfs het plan,
te lang, niet volgens model.
Gaf advies, toen kwam de ban,
gastheer zond me naar hotel.

10
Drie dagen zonder werk,
Directeur woedend, sprak veel.
Steeds met Amrani, die vlerk,
Uiteindelijk kwam oordeel.

11
Kon zaak op poten zetten,
Amrami werkte weer mee.
Dus maakte korte metten,
met het werk, gastheer gedwee.

12
Liet werksters eizen beslissen,
Kocht voor hen vele zaken.
Ze mochten echt niets missen,
Zou ze belangrijk maken.

7

Arranqué la carne otra vez,
fue mi camino culinario.
Prueba con honor y altivez,
encuentro largo y necesario.

8

El director llamó al hotel,
preguntó cómo todo estaba.
Materias primas, un tropel,
gran montaña que allí pesaba.

9

Tres meses era incluso el plan,
demasiado, fuera de norma.
Di consejo, surgió el afán,
anfitrión me envió sin forma.

10

Tres días sin trabajar,
director furioso habló.
Siempre Amrani sin cesar,
al final juicio llegó.

11

Logré el negocio levantar,
Amrani ayudó otra vez.
Así pude pronto acabar,
anfitrión mostró su honradez.

12

Dejé obreras decidir,
compré cosas para ellas.
Nada debían ya sufrir,
hacerlas importantes, bellas.

13.
De zon had geen genade,
Gaf tien minuten elk uur.
Voor vermindering schade,
frisdrank, pauze lange duur.

14
Ik zat daar in de avond,
in visrestaurant aan zee.
Semolina, dichte mond,
zonder smaak, at dat niet mee.

15
De harira en couscous,
dat waren mijn gerechten.
Veel munt thee, zalige roes,
aan de traditie hechten.

16
Vicente danste na het werk,
met werksters onder gezang.
Handgeklap en 10 man sterk,
vermaak en leuk buurtopvang.

17
Verstandhouding goed teken,
het Was elke dag een feest.
Werk vericht in drie weken,
betreurden afscheid het meest.

13
El sol no tuvo piedad,
dio diez minutos por hora.
Para evitar gravedad,
refresco y pausa sin demora.

14
Me senté al anochecer,
en restaurante junto al mar.
Sémola, boca sin placer,
sin sabor, no quise probar.

15
La harira y el cuscús,
fueron platos de elección.
Té de menta, dulce luz,
tradición en el corazón.

16
Vicente bailó al final,
con obreras y con canción.
Palmas, grupo sin igual,
alegría y diversión.

17
Buena fue la relación,
cada día era celebración.
Trabajo hecho en ocasión,
triste fue la separación.

De berg van orangettes (denkbeeldige foto)

Een berg van gedroogde orangettes. Rondom de berg staan jonge werksters en jongens, ieder achter een tafel. Met behulp van fijn gaas worden de orangettes zorgvuldig gezeefd en verdeeld in zakken van vijftig kilo. Overal zijn emmers te zien om de orangettes te verzamelen, en harken om ze te verplaatsen. Op een andere tafel staan flessen frisdrank. Het geheel ademt eenvoud, arbeid en samenwerking, gevangen in een moment van dagelijkse bedrijvigheid.

Dansen na het werken (denkbeeldige foto)

Op een open, zandachtige plek vlak bij hun huizen vormde zich een kring van jonge Marokkanen, meest meisjes van rond de twintig. Ze droegen gewone, dagelijkse kleding, maar hun gezichten straalden. Met de handen hoog in de lucht dansten de vrouwen ritmisch, terwijl vier jongens de maat sloegen door in hun handen te klappen. Het was een eenvoudig, spontaan tafereel. Geen podium, geen versiering, alleen de kracht van ritme, beweging en samenzijn.

3.1 Slotopmerking

Het verblijf in Marokko, zoals weergegeven in dit gedicht, biedt een rijk beeld van culturele, sociale en zakelijke interacties. Vanuit een neutraal perspectief kan worden vastgesteld dat reizen en werken in een andere cultuur meerdere dimensies van ervaring blootleggen, die zowel praktisch als symbolisch van betekenis zijn. De beschrijving van het traject van Tanger naar Kenitra benadrukt de logistieke aspecten van een internationale reis, inclusief visum-procedures, transport en accommodatie. Deze handelingen vormen de basis van een succesvolle zakelijke verplaatsing en illustreren het belang van voorbereiding en flexibiliteit in onbekende omgevingen.

De interacties met de betrokken partners, zoals Amrani, de Marokkaanse gastheer, en Vicente, de Spaanse vertegenwoordiger van de eigen zaak, illustreren de complexiteit van zakelijke relaties binnen een multiculturele context. Het gedicht laat zien hoe geduld, wederzijds begrip en flexibiliteit essentieel zijn bij het navigeren door zowel lokale gebruiken als zakelijke verwachtingen. De manier waarop Amrani gastvrijheid en traditie in het zakelijke contact integreert, gecombineerd met Vicente's positie als vertegenwoordiger van een buitenlandse onderneming, biedt inzicht in de waarden, normen en onderliggende dynamieken die het zakendoen in Marokko vormgeven. Het benadrukt dat succesvolle beslissingen vaak afhangen van het opbouwen van vertrouwen en het nauwkeurig observeren van interacties tussen verschillende culturen en betrokkenen.

Observación final

La estancia en Marruecos, tal como se presenta en este poema, ofrece una imagen rica de las interacciones culturales, sociales y empresariales. Desde una perspectiva neutral, puede afirmarse que viajar y trabajar en una cultura diferente revela múltiples dimensiones de la experiencia, que poseen tanto un significado práctico como simbólico. La descripción del trayecto de Tánger a Kenitra subraya los aspectos logísticos de un viaje internacional, incluidos los procedimientos de visado, el transporte y el alojamiento. Estas acciones constituyen la base de un desplazamiento empresarial exitoso e ilustran la importancia de la preparación y la flexibilidad en entornos desconocidos.

Las interacciones con los socios implicados, como Amrani, el anfitrión marroquí, y Vicente, el representante español de la propia empresa, ilustran la complejidad de las relaciones comerciales en un contexto multicultural. El poema muestra cómo la paciencia, la comprensión mutua y la flexibilidad son esenciales al navegar tanto las costumbres locales como las expectativas empresariales. La manera en que Amrani integra la hospitalidad y la tradición en el contacto comercial, combinada con la posición de Vicente como representante de una empresa extranjera, ofrece una visión de los valores, normas y dinámicas subyacentes que configuran los negocios en Marruecos. Destaca que las decisiones exitosas dependen a menudo de la construcción de confianza y de la observación cuidadosa de las interacciones entre diferentes culturas y participantes.

Een opvallend aspect van het verblijf betreft de omgang met grondstoffen en productieketens. De notie dat export en productie grotendeels onder controle van de overheid stonden, benadrukt de beperkingen en mogelijkheden van internationale handel. Dit illustreert de noodzaak van een grondige kennis van lokale regelgeving, marktomstandigheden en logistieke beperkingen voordat grote investeringen worden gedaan. In deze context is het verzamelen van informatie een strategische stap, die soms even belangrijk is als het sluiten van een contract. De observatie dat het optimaal is grondstoffen dicht bij de productie te houden, weerspiegelt een fundamentele zakelijke strategie die onafhankelijkheid en controle maximaliseert.

Cultureel gezien biedt het gedicht een inzicht in tradities en dagelijkse gebruiken. Culinaire ervaringen, zoals het delen van geit en het genieten van harira en couscous, tonen de centrale rol van voedsel als middel tot verbinding en respect. Het gebruik van handen bij het eten, het aanbieden van lokale dranken zoals munt thee en de participatie in gezamenlijke maaltijden onderstrepen de waarde van beleefdheid, rituelen en sociale cohesie in Marokkaanse gemeenschappen. Dergelijke ervaringen illustreren hoe culturele gevoeligheid en aanpassing kunnen bijdragen aan harmonie en begrip tijdens internationale zakelijke interacties.

Het gedicht belicht tevens de menselijke dimensie van werk. De betrokkenheid van lokale medewerkers, hun eisen en behoeften, en de manier waarop aandacht aan hun welzijn werd besteed, onderstrepen dat productiviteit en samenwerking vaak afhangen van het erkennen van menselijke en sociale factoren.

Un aspecto destacado de la estancia se refiere al manejo de las materias primas y las cadenas de producción. La noción de que la exportación y la producción estaban en gran medida bajo control gubernamental subraya las limitaciones y oportunidades del comercio internacional. Esto ilustra la necesidad de un conocimiento profundo de la normativa local, las condiciones del mercado y las limitaciones logísticas antes de realizar grandes inversiones. En este contexto, la recopilación de información constituye un paso estratégico, que a veces es tan importante como la firma de un contrato. La observación de que es óptimo mantener las materias primas cerca de la producción refleja una estrategia empresarial fundamental que maximiza la independencia y el control.

Desde el punto de vista cultural, el poema ofrece una visión de las tradiciones y los usos cotidianos. Las experiencias culinarias, como compartir el cordero y disfrutar de la harira y el cuscús, muestran el papel central de la comida como medio de conexión y respeto. El uso de las manos al comer, la oferta de bebidas locales como el té de menta y la participación en comidas compartidas subrayan el valor de la cortesía, los rituales y la cohesión social en las comunidades marroquíes. Tales experiencias ilustran cómo la sensibilidad cultural y la adaptación pueden contribuir a la armonía y al entendimiento durante las interacciones comerciales internacionales.

El poema también destaca la dimensión humana del trabajo. La implicación de los trabajadores locales, sus exigencias y necesidades, y la manera en que se prestó atención a su bienestar, subrayan que la productividad y la cooperación dependen a menudo del reconocimiento de los factores humanos y sociales.

Kleine maatregelen zoals pauzes, verfrissingen of aandacht voor comfort dragen bij aan een constructieve werkomgeving en vormen een essentieel onderdeel van succesvolle projecten.

Daarnaast toont het gedicht hoe planning en strategie in onbekende omstandigheden worden toegepast. Het parallellen trekken tussen damspelstrategieën en zakelijke beslissingen illustreert het belang van het analyseren van het speelveld, het identificeren van sterke en zwakke punten, en het anticiperen op acties van partners en concurrenten. Deze analogie benadrukt dat inzicht, geduld en systematisch denken cruciaal zijn in het nemen van weloverwogen beslissingen, ongeacht culturele of geografische context.

De sociale interacties, zoals dansen en zingen met medewerkers, onthullen dat zakelijke relaties niet alleen op contracten of formele afspraken zijn gebaseerd. Vriendschap, plezier en gemeenschappelijke activiteiten vormen een brug tussen professionele verplichtingen en persoonlijke betrokkenheid. Dit aspect van het verblijf in Marokko laat zien dat het succes van een project mede afhankelijk is van de kwaliteit van menselijke interacties en wederzijds respect, die in sommige gevallen even belangrijk kunnen zijn als de formele zakelijke afspraken zelf.

Het gedicht biedt ook inzichten in de uitdagingen van tijdmanagement en planning. De beschrijving van hitte, beperkte pauzes en de noodzaak van discipline wijst op praktische moeilijkheden die vaak over het hoofd worden gezien, maar cruciaal zijn voor het succesvol afronden van taken.

Pequeñas medidas como las pausas, los refrescos o la atención al confort contribuyen a un entorno laboral constructivo y constituyen un componente esencial de los proyectos exitosos.

Asimismo, el poema muestra cómo la planificación y la estrategia se aplican en circunstancias desconocidas. El paralelismo entre las estrategias del juego de damas y las decisiones empresariales ilustra la importancia de analizar el campo de acción, identificar los puntos fuertes y débiles, y anticipar las acciones de socios y competidores. Esta analogía subraya que la visión, la paciencia y el pensamiento sistemático son cruciales para tomar decisiones bien fundamentadas, independientemente del contexto cultural o geográfico.

Las interacciones sociales, como bailar y cantar con los trabajadores, revelan que las relaciones comerciales no se basan únicamente en contratos o acuerdos formales. La amistad, el disfrute y las actividades compartidas constituyen un puente entre las obligaciones profesionales y el compromiso personal. Este aspecto de la estancia en Marruecos demuestra que el éxito de un proyecto depende en gran medida de la calidad de las interacciones humanas y del respeto mutuo, que en algunos casos pueden ser tan importantes como los propios acuerdos formales.

El poema también ofrece perspectivas sobre los desafíos de la gestión del tiempo y la planificación. La descripción del calor, las pausas limitadas y la necesidad de disciplina señala dificultades prácticas que a menudo se pasan por alto, pero que son cruciales para completar las tareas con éxito.

Het onderstreept de waarde van doorzettingsvermogen, aanpassingsvermogen en aandacht voor detail, eigenschappen die noodzakelijk zijn in elke internationale context waar omstandigheden snel kunnen veranderen en onverwachte obstakels zich voordoen.

Tot slot weerspiegelt het gedicht de emotionele en sociale impact van tijdelijke verblijven in het buitenland. De sterke verstandhouding met partners en medewerkers, de vreugde tijdens gezamenlijke activiteiten, en het gevoel van afscheid benadrukken dat zakelijke reizen niet enkel functionele doeleinden dienen, maar ook bijdragen aan persoonlijke groei en intercultureel begrip. Het ervaren van een andere cultuur, het navigeren door uitdagingen en het opbouwen van relaties heeft blijvende waarde voor toekomstige projecten en strategische beslissingen.

Samengevat biedt dit gedicht een veelomvattend overzicht van de complexiteit van internationale zakelijke en culturele ervaringen. Het belicht logistieke uitdagingen, culturele normen, menselijke interacties, strategisch inzicht en praktische overwegingen. Het verblijf in Marokko kan worden gezien als een illustratie van hoe zakelijke doelstellingen en culturele sensitiviteit samenkomen, waarbij observatie, aanpassingsvermogen en respect voor lokale gebruiken centraal staan. Dergelijke ervaringen vormen een waardevolle bron van kennis voor iedereen die opereert in internationale omgevingen en benadrukken dat succes in zaken niet enkel afhangt van financiële resultaten, maar ook van het vermogen om relaties, cultuur en context te begrijpen en waarderen.

Subraya el valor de la perseverancia, la capacidad de adaptación y la atención al detalle, cualidades necesarias en cualquier contexto internacional donde las condiciones pueden cambiar rápidamente y surgir obstáculos inesperados.

Por último, el poema refleja el impacto emocional y social de las estancias temporales en el extranjero. La sólida relación con socios y trabajadores, la alegría durante las actividades compartidas y el sentimiento de despedida destacan que los viajes de negocios no solo tienen fines funcionales, sino que también contribuyen al crecimiento personal y al entendimiento intercultural. Experimentar otra cultura, afrontar desafíos y construir relaciones tiene un valor duradero para futuros proyectos y decisiones estratégicas.

En resumen, este poema ofrece una visión integral de la complejidad de las experiencias empresariales y culturales internacionales. Destaca los desafíos logísticos, las normas culturales, las interacciones humanas, la visión estratégica y las consideraciones prácticas. La estancia en Marruecos puede considerarse una ilustración de cómo los objetivos empresariales y la sensibilidad cultural convergen, donde la observación, la capacidad de adaptación y el respeto por las costumbres locales ocupan un lugar central. Tales experiencias constituyen una valiosa fuente de conocimiento para cualquiera que opere en entornos internacionales y subrayan que el éxito empresarial no depende únicamente de los resultados financieros, sino también de la capacidad de comprender y valorar las relaciones, la cultura y el contexto.

3.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht Marokko biedt, hoewel het primair een verslag van reis- en werkervaringen lijkt, opmerkelijke aanknopingspunten voor filosofische reflectie. De gebeurtenissen, interacties en waarnemingen in het gedicht roepen vragen op over menselijke ervaring, ethiek, sociale structuren, tijd en culturele perceptie. Vanuit een filosofisch perspectief kan het werk worden gezien als een illustratie van praktische wijsheid, interculturele ethiek, esthetische ervaring en de relatie tussen actie, observatie en begrip van de wereld.

1.- Ten eerste roept het gedicht reflectie op over praktische wijsheid en ervaring, een centraal thema in de filosofie van Aristoteles. In de Nicomacheïsche ethiek benadrukt Aristoteles het concept van phronesis, of praktische wijsheid, waarbij kennis en moreel oordeel samenkomen door ervaring en reflectie. De observaties van logistiek, reisplanning, visumprocedures, transport en hotelmanagement tonen aan dat kennis niet alleen theoretisch is, maar in de praktijk tot uitdrukking komt. Het gedicht illustreert hoe een succesvolle actie afhankelijk is van het vermogen om omstandigheden te begrijpen en adequaat te handelen in onbekende contexten. De auteur toont inzicht in timing, planning en flexibiliteit, kwaliteiten die Aristoteles zou herkennen als essentieel voor de ontwikkeling van de deugd in praktische situaties.

Consideraciones filosóficas

El poema Marruecos, aunque parece principalmente un relato de experiencias de viaje y trabajo, ofrece notables puntos de partida para la reflexión filosófica. Los acontecimientos, las interacciones y las observaciones presentes en el poema suscitan preguntas sobre la experiencia humana, la ética, las estructuras sociales, el tiempo y la percepción cultural. Desde una perspectiva filosófica, la obra puede considerarse una ilustración de la sabiduría práctica, la ética intercultural, la experiencia estética y la relación entre acción, observación y comprensión del mundo.

1.- En primer lugar, el poema invita a reflexionar sobre la sabiduría práctica y la experiencia, un tema central en la filosofía de Aristóteles. En la Ética a Nicómaco, Aristóteles destaca el concepto de *phronesis*, o sabiduría práctica, donde el conocimiento y el juicio moral convergen a través de la experiencia y la reflexión. Las observaciones sobre la logística, la planificación del viaje, los procedimientos de visado, el transporte y la gestión hotelera muestran que el conocimiento no es únicamente teórico, sino que se expresa en la práctica. El poema ilustra cómo la acción exitosa depende de la capacidad de comprender las circunstancias y actuar adecuadamente en contextos desconocidos. El autor demuestra comprensión del momento oportuno, de la planificación y de la flexibilidad, cualidades que Aristóteles reconocería como esenciales para el desarrollo de la virtud en situaciones prácticas.

2.- Een tweede filosofisch thema betreft ethiek en interculturele relaties. Emmanuel Levinas stelt in zijn werk dat de ethische dimensie van het leven begint bij het gezicht van de ander en de erkenning van diens kwetsbaarheid. In het gedicht wordt dit zichtbaar in de manier waarop gastheer Amrani en de lokale medewerkers worden waargenomen en betrokken. Respect voor lokale gebruiken, beleefdheid tijdens maaltijden, aandacht voor welzijn en gastvrijheid reflecteren een ethische houding die verder gaat dan contractueel of financieel belang. Het erkennen van culturele codes en sociale normen, zoals het delen van het lam en het deelnemen aan rituelen, toont dat ethische actie onlosmakelijk verbonden is met empathie en aandacht voor de ander.

3.- Daarnaast kan het gedicht worden bekeken door de lens van pragmatisme, zoals uitgewerkt door Charles Sanders Peirce en William James. Het pragmatisme benadrukt dat betekenis en waarheid voortkomen uit effecten en resultaten in praktische contexten. De beschrijving van productieprocessen, grondstoffenbeheer en het organiseren van werksters illustreert dat handelen in de wereld altijd een evaluatie van effecten vereist. De strategische keuzes die in het gedicht naar voren komen – zoals het adviseren van de gastheer, het plannen van werkprocessen, en het observeren van lokale omstandigheden – tonen hoe inzicht en ervaring worden gebruikt om praktische problemen op te lossen, een kernidee van pragmatische filosofie.

2.- Un segundo tema filosófico se refiere a la ética y a las relaciones interculturales. Emmanuel Levinas sostiene en su obra que la dimensión ética de la vida comienza con el rostro del otro y el reconocimiento de su vulnerabilidad. En el poema, esto se hace visible en la forma en que el anfitrión Amrani y los trabajadores locales son percibidos e integrados. El respeto por las costumbres locales, la cortesía durante las comidas, la atención al bienestar y la hospitalidad reflejan una actitud ética que va más allá del interés contractual o financiero. El reconocimiento de los códigos culturales y las normas sociales, como compartir el cordero y participar en rituales, muestra que la acción ética está inseparablemente ligada a la empatía y a la atención hacia el otro.

3.- Además, el poema puede analizarse a través de la lente del pragmatismo, tal como fue desarrollado por Charles Sanders Peirce y William James. El pragmatismo enfatiza que el significado y la verdad surgen de los efectos y resultados en contextos prácticos. La descripción de los procesos de producción, la gestión de materias primas y la organización del trabajo ilustra que actuar en el mundo requiere siempre evaluar los efectos de las acciones. Las decisiones estratégicas descritas en el poema —como aconsejar al anfitrión, planificar los procesos de trabajo y observar las condiciones locales— muestran cómo la experiencia y el conocimiento se utilizan para resolver problemas prácticos, una idea central del pensamiento pragmático.

4.- Het gedicht biedt ook een esthetische dimensie die aansluit bij de filosofie van kunst en schoonheid. Immanuel Kant, in zijn *Kritiek van het oordeelsvermogen*, stelde dat esthetische ervaring zowel subjectief als universeel communiceerbaar kan zijn. De scènes van eten, dansen en gezamenlijke arbeid in Marokko laten zien dat schoonheid en harmonie niet uitsluitend in kunstwerken bestaan, maar ook in sociale interacties, ritueel gedrag en gedeelde ervaring. De visuele en sensorische details, zoals het gebruik van handen bij het eten, de geur en smaak van gerechten, en de ritmische dans, creëren een esthetische ervaring die reflectie en waardering oproept. Dit bevestigt dat esthetische waarneming kan ontstaan in alledaagse situaties, een gedachte die zowel bij Kant als bij Benedetto Croce terug te vinden is, die kunst beschouwde als expressie van intuïtie en innerlijke ervaring.

5.- De observatie van arbeid, samenwerking en discipline roept het denken van Confucius op over de rol van rituelen en gewoonten in de vorming van sociale orde en morele harmonie. Het gedicht beschrijft hoe taken systematisch worden uitgevoerd, hoe werknemers worden gewaardeerd en hoe sociale cohesie wordt bevorderd door gezamenlijke activiteiten. Confucius benadrukte dat een harmonieuze samenleving afhankelijk is van de integratie van persoonlijke verantwoordelijkheid, sociale betrokkenheid en respect voor gewoonten. Het gedicht laat zien hoe dergelijke principes in praktijk kunnen werken, waarbij zakelijk succes en menselijke relaties hand in hand gaan.

4.- El poema también presenta una dimensión estética que se relaciona con la filosofía del arte y la belleza. Immanuel Kant, en su *Crítica del juicio*, sostuvo que la experiencia estética es subjetiva, pero también comunicable universalmente. Las escenas de comida, danza y trabajo compartido en Marruecos muestran que la belleza y la armonía no existen únicamente en las obras de arte, sino también en las interacciones sociales, el comportamiento ritual y la experiencia compartida. Los detalles visuales y sensoriales, como el uso de las manos al comer, los aromas y sabores de los platos, y el ritmo de la danza, crean una experiencia estética que suscita reflexión y apreciación. Esto confirma que la percepción estética puede surgir en situaciones cotidianas, una idea también presente en el pensamiento de Benedetto Croce, quien consideraba el arte como expresión de la intuición y de la experiencia interior.

5.- La observación del trabajo, la cooperación y la disciplina evoca el pensamiento de Confucio sobre el papel de los rituales y las costumbres en la formación del orden social y la armonía moral. El poema describe cómo las tareas se realizan de manera sistemática, cómo se valora a los trabajadores y cómo la cohesión social se fortalece mediante actividades compartidas. Confucio enfatizó que una sociedad armoniosa depende de la integración de la responsabilidad personal, el compromiso social y el respeto por las tradiciones. El poema muestra cómo estos principios pueden manifestarse en la práctica, donde el éxito empresarial y las relaciones humanas están estrechamente vinculados.

6.- Vanuit een existentialistisch perspectief kan het gedicht worden gelezen als een reflectie op vrijheid, verantwoordelijkheid en authenticiteit, thema's die centraal staan bij Søren Kierkegaard en Jean-Paul Sartre. De protagonist van het gedicht maakt keuzes in een onbekende omgeving, neemt initiatief en reageert op uitdagingen, zoals de problemen met grondstoffen en planning. Deze keuzes illustreren hoe menselijke vrijheid altijd gepaard gaat met verantwoordelijkheid, en hoe authentiek handelen inhoudt dat men handelt naar inzicht en moreel besef in concrete omstandigheden. De situatie waarin tijdsdruk, hitte en onverwachte obstakels een rol spelen, benadrukt de noodzaak van bewust handelen en adaptief vermogen.

7.- Het gedicht laat tevens zien hoe taal en communicatie filosofisch relevant zijn, zoals benadrukt door Ludwig Wittgenstein. Taal in het gedicht dient niet alleen om informatie over te brengen, maar ook om sociale normen te interpreteren, relaties te onderhouden en culturele waarden te begrijpen. Door aandacht te besteden aan communicatie met gastheer, medewerkers en collega's, wordt duidelijk dat taal een instrument is voor het navigeren in de wereld, waarbij context, nuance en sociale codes essentieel zijn voor begrip en succes.

8.- Bovendien is het gedicht rijk aan reflecties over tijd en ervaring, thema's die centraal staan bij Henri Bergson en Martin Heidegger. Bergson beschouwde tijd als een ervaring van duur, die niet volledig kan worden gemeten, maar gevoeld en beleefd moet worden.

6.- Desde una perspectiva existencialista, el poema puede leerse como una reflexión sobre la libertad, la responsabilidad y la autenticidad, temas centrales en Søren Kierkegaard y Jean-Paul Sartre. El protagonista toma decisiones en un entorno desconocido, asume iniciativas y responde a desafíos como los problemas de materias primas y planificación. Estas decisiones ilustran cómo la libertad humana está siempre acompañada de responsabilidad, y cómo actuar de manera auténtica implica responder con conciencia y juicio moral en circunstancias concretas. La presión del tiempo, el calor y los obstáculos inesperados subrayan la necesidad de actuar con conciencia y capacidad de adaptación.

7.- El poema también muestra cómo el lenguaje y la comunicación son filosóficamente relevantes, tal como destacó Ludwig Wittgenstein. El lenguaje no solo sirve para transmitir información, sino también para interpretar normas sociales, mantener relaciones y comprender valores culturales. La atención a la comunicación con el anfitrión, los trabajadores y los colegas demuestra que el lenguaje es un instrumento esencial para orientarse en el mundo, donde el contexto, el matiz y los códigos sociales son fundamentales para el entendimiento y el éxito.

8.- Asimismo, el poema contiene reflexiones sobre el tiempo y la experiencia, temas centrales en Henri Bergson y Martin Heidegger. Bergson consideraba el tiempo como una duración vivida, que no puede medirse completamente, sino que debe experimentarse.

Het gedicht benadrukt de subjectieve ervaring van tijd, zoals drie maanden plannen die te lang lijken, dagelijkse hitte en ritmes van werk en pauze. Heidegger's concept van Dasein sluit hierbij aan, door te wijzen op het bestaan als altijd in de wereld en in tijd ingebed. De aandacht voor het verloop van dagen, de interactie met partners en medewerkers, en het gevoel van afscheid toont hoe menselijke ervaring onlosmakelijk verbonden is met tijd en situatie.

9.- Het gedicht roept tenslotte vragen op over interculturele filosofie, zoals onderzocht door Kwame Anthony Appiah en Edward Said. Het verblijf in Marokko laat zien dat begrip van andere culturen ethische, praktische en cognitieve implicaties heeft. Door actief deel te nemen aan lokale gewoonten, voedselrituelen en sociale interacties, wordt inzicht verkregen in waarden, normen en sociale cohesie die elders onbekend of anders zijn. Filosofisch gezien benadrukt dit het belang van culturele sensitiviteit, empathie en interculturele dialoog als fundamentele voorwaarden voor zowel ethisch handelen als effectieve samenwerking.

10.- Samengevat kan gesteld worden dat het gedicht Marokko een rijke filosofische reflectie mogelijk maakt. Het behandelt praktische wijsheid (Aristoteles), ethiek van de ander (Levinas), pragmatisme (Peirce, James), esthetische ervaring (Kant, Croce), sociale orde en ritueel (Confucius), vrijheid en verantwoordelijkheid (Sartre, Kierkegaard), taalfilosofie (Wittgenstein), tijd en bestaan (Bergson, Heidegger) en intercultureel begrip (Appiah, Said).

El poema destaca esta experiencia subjetiva del tiempo, como los planes de tres meses que parecen demasiado largos, el ritmo diario marcado por el calor y la alternancia entre trabajo y descanso. El concepto de Dasein de Heidegger se relaciona con esta idea, al señalar que el ser humano existe siempre en el mundo y en el tiempo. La atención al transcurso de los días, las interacciones con los demás y el sentimiento de despedida muestran cómo la experiencia humana está inseparablemente ligada al tiempo y a la situación.

9.- Finalmente, el poema plantea cuestiones relacionadas con la filosofía intercultural, como han explorado Kwame Anthony Appiah y Edward Said. La estancia en Marruecos demuestra que comprender otras culturas tiene implicaciones éticas, prácticas y cognitivas. Al participar en las costumbres locales, los rituales alimentarios y las interacciones sociales, se adquiere una comprensión más profunda de los valores, las normas y la cohesión social. Filosóficamente, esto subraya la importancia de la sensibilidad cultural, la empatía y el diálogo intercultural como condiciones fundamentales tanto para la acción ética como para la cooperación efectiva.

10.- En resumen, el poema Marruecos permite una rica interpretación filosófica. Aborda la sabiduría práctica (Aristóteles), la ética del otro (Levinas), el pragmatismo (Peirce y James), la experiencia estética (Kant y Croce), el orden social y el ritual (Confucio), la libertad y la responsabilidad (Sartre y Kierkegaard), la filosofía del lenguaje (Wittgenstein), el tiempo y la existencia (Bergson y Heidegger) y la comprensión intercultural (Appiah y Said).

Hoewel het gedicht een narratieve en beschrijvende vorm heeft, onthult het filosofische onderstromen die reflectie oproepen over hoe mensen handelen, observeren, communiceren en betekenis scheppen in complexe, multiculturele situaties.

11.- Door deze lens kan het verblijf in Marokko en de interacties met Amrani, Vicente en de lokale medewerkers worden gezien als een microkosmos van ethische, esthetische en praktische uitdagingen. Het gedicht toont dat menselijke ervaring, zelfs in schijnbaar eenvoudige handelingen zoals het delen van een maaltijd, het plannen van werk of het deelnemen aan dans, rijk is aan implicaties voor inzicht, ethiek en reflectie. De combinatie van observatie, ervaring, planning en culturele sensitiviteit maakt duidelijk dat filosofische inzichten niet alleen abstract zijn, maar ook praktisch en tastbaar in dagelijkse situaties.

12.- In deze context kan het gedicht tevens worden beschouwd als een uitnodiging tot contemplatie en kritische zelfreflectie. Door aandacht te besteden aan de waarneming van anderen, de planning van werkzaamheden en de emotionele dimensie van samenwerking, kan de lezer inzicht verkrijgen in de balans tussen actie, observatie en morele betrokkenheid. Filosofie, zoals geïllustreerd door de genoemde denkers, wordt hier niet slechts theoretisch, maar geïntegreerd in een narratief dat praktische wijsheid, empathie en culturele sensitiviteit verenigt.

Aunque el poema tiene una forma narrativa y descriptiva, revela corrientes filosóficas profundas que invitan a reflexionar sobre cómo los seres humanos actúan, observan, se comunican y construyen significado en contextos complejos y multiculturales.

11.- Desde esta perspectiva, la estancia en Marruecos y las interacciones con Amrani, Vicente y los trabajadores locales pueden considerarse un microcosmos de desafíos éticos, estéticos y prácticos. El poema muestra que la experiencia humana, incluso en acciones aparentemente simples como compartir una comida, planificar el trabajo o participar en una danza, contiene profundas implicaciones filosóficas. La combinación de observación, experiencia, planificación y sensibilidad cultural demuestra que la filosofía no es solo abstracta, sino también concreta y presente en la vida cotidiana.

12.- En este contexto, el poema puede interpretarse también como una invitación a la contemplación y a la autorreflexión crítica. Al prestar atención a la percepción de los demás, a la planificación del trabajo y a la dimensión emocional de la cooperación, el lector puede comprender mejor el equilibrio entre acción, observación y responsabilidad moral. La filosofía, como ilustran los pensadores mencionados, aparece aquí no como una teoría abstracta, sino como una forma de sabiduría práctica integrada en la experiencia vivida.

13.- Concluderend biedt het gedicht Marokko een multidimensionaal veld voor filosofische interpretatie. Het werk benadrukt dat reizen en werken in een andere cultuur niet alleen praktische uitdagingen opleveren, maar ook ethische, sociale en esthetische overwegingen oproepen. Vanuit Aristoteles tot Heidegger, van Kant tot Levinas, toont het gedicht hoe menselijke ervaring, moreel bewustzijn en culturele interactie elkaar beïnvloeden. Het is een illustratie van hoe filosofische reflectie kan ontstaan uit observatie van concrete situaties, en hoe dagelijkse handelingen, culturele rituelen en interpersoonlijke relaties dienen als bron van inzicht en wijsheid.

13.- En conclusión, el poema Marruecos ofrece un campo multidimensional para la interpretación filosófica. Destaca que viajar y trabajar en otra cultura no solo presenta desafíos prácticos, sino también cuestiones éticas, sociales y estéticas. Desde Aristóteles hasta Heidegger, y desde Kant hasta Levinas, el poema muestra cómo la experiencia humana, la conciencia moral y la interacción cultural están profundamente interrelacionadas. Constituye una ilustración de cómo la reflexión filosófica puede surgir de la observación de situaciones concretas, y de cómo las acciones cotidianas, los rituales culturales y las relaciones humanas son fuentes fundamentales de conocimiento y sabiduría.

4 Korea

1

Korea en grote aanvraag,
Vreemde schijn van reuzenmacht.
Ervaring van een pak slaag,
was slechts list in vreemde pracht.

2

Directeur zag kans en winst,
vertrouwde op snelle daad.
Was een lokzet op zijn minst,
ervaring zag losse draad.

3

Twee chemici, vrouw en geest,
samen naar het Oosten gaan.
Hun hoop was voor niets geweest,
maar zagen wonderen staan.

4

Brachten kennis, werk en kracht,
vruchten van ons eigen vak.
Toch bleef werk eerst valse pracht,
leeg gebaar en ongemak.

5

Jaren van het bouwen zwaar,
moeite, zweet en trage stap.
Aandeelhouders riepen klaar:
“Verkoop, winst, of val in gap.”

6

Spaanse drift, te snel, te fel,
niet wachten, weinig geduld.
Zocht in lucht een snelle bel,
vond slechts as, bedrog en schuld.

Corea

1

Corea en gran demanda,
extraña imagen de poder.
Experiencia que golpea y manda,
fue solo engaño al parecer.

2

El director vio oportunidad,
confió en acción veloz y pronta.
Fue señuelo en realidad,
la experiencia vio trama tonta.

3

Dos químicos, mujer y mente,
viajaron juntos al Oriente.
Su esperanza quedó ausente,
pero vieron mundo sorprendente.

4

Llevaron saber, trabajo y vigor,
frutos de nuestra profesión.
Mas el trabajo fue sin valor,
gesto vacío, sin solución.

5

Años de construir con pesar,
esfuerzo, sudor y lento andar.
Accionistas quisieron gritar:
“Vender, ganar o fracasar.”

6

Impulso español, rápido y feroz,
sin esperar, sin paciencia fiel.
Buscó en el aire promesa veloz,
halló ceniza, engaño cruel.

7

Korea bood een grote toon,
vraag naar tonnen, haast een zee.
Zag al snel de valse kroon,
maar haast was nu plots tevree.

8

Reis werd zwaar, de uitkomst leeg,
geen verkoop, zaak liep flink scheef.
Men kreeg terug stille veeg,
wond die op de ziel verbleef.

9

Lokzet blijft wat dammers zien,
offer dat geen winst bevat.
Wie blind bouwt, verliest nadien,
keert bedroefd weer naar zijn pad.

10

Dovemansoren, rol bleef klein,
geen zet op het bord verricht.
Innerlijk wist het vennijn:
prooi gevangen, fuik viel dicht.

11

Zo leert vak in handel scherp,
groot vertoon vaak leegte draagt.
Wie niet doorziet dat ontwerp,
Verliest zet die men belaagt.

12

Twee reizen leken op kroon,
Japan, Korea, zelfde snaar.
Lokzet klinkt voor velen schoon,
maar eindigt steeds in droef gebaar.

7

Corea mostró gran ilusión,
demanda enorme, como el mar.
Vi pronto falsa la ambición,
pero la prisa quiso mandar.

8

El viaje fue duro, resultado vacío,
sin venta, negocio torcido.
Recibieron golpe frío,
dolor profundo y escondido.

9

El señuelo el jugador ve,
sacrificio sin ganar.
Quien ciego construye su fe,
con tristeza vuelve a empezar.

10

Oídos sordos, papel menor,
ningún movimiento se logró.
El alma sintió el error,
presa atrapada, todo cerró.

11

Así enseña el comercio su ley,
gran apariencia, vacío interior.
Quien no comprende lo que ve,
pierde jugada y su valor.

12

Dos viajes fueron ilusión,
Japón, Corea, mismo son.
Señuelo suena con tentación,
pero termina en decepción.

Seoul

In een mysterieuze stad in Korea, reuzenachtige gebouwen steken de lucht in, een vreemde machtsverhouding die lijkt te schuilen achter een façade van schoonheid en welvaart. De glans van macht, maar een schijn die zijn ware gezicht niet laat zien.

Zakenreis

Twee chemici, een vrouw en een man, staan samen op het drukke vliegveld, hun koffers naast zich. De lucht is zwaar van verwachting, maar hun gezichten verraden een diepe teleurstelling, want hun hoop op succes in het verre Oosten blijkt vergeefs.

4.1 Slotopmerking

Het gedicht “Korea en grote aanvraag” onthult zich niet als een luchtige lyriek, maar als een scherp gebeiteld moreel tafereel over illusie, macht, commercie en de menselijke neiging tot zelfbedrog. Op het eerste gezicht lijkt het te gaan over een zakelijke mislukking – een internationale onderneming die strandt op de rotsen van onrealistische verwachtingen en culturele miskennis. Maar bij nadere beschouwing ontplooid het zich tot een universele parabel over de menselijke conditie in de wereld van schijn, haast en winstbejag. De auteur gebruikt de concrete ervaring van twee chemici die naar het Oosten reizen als lens om bredere existentiële en ethische vragen te onderzoeken: Wat is echte kennis? Wat is waarde? En wanneer wordt ambitie een valkuil?

1.- Het gedicht opent met een krachtige tegenstelling: “Korea en grote aanvraag” versus “vreemde schijn van reuzenmacht”. Deze eerste regels stellen meteen de centrale spanning bloot – tussen oppervlakkige grootsheid en verborgen bedrog. De “grote aanvraag” roept beelden op van economische expansie, marktkansen, industriële belofte. Maar de “vreemde schijn” onthult dat deze macht een illusie is, een façade. Dit is geen kritiek op Korea, maar op de perceptie van de westerse actor die de schijn voor werkelijkheid aanneemt. De ervaring van “een pak slaag” wordt dan niet als fysiek geweld, maar als existentiële desillusie gelezen – een plotseling inzicht dat de grond onder de voeten wegvalt.

Observación final

El poema “Corea y gran demanda” no se revela como una lírica ligera, sino como una escena moral finamente esculpida sobre la ilusión, el poder, el comercio y la tendencia humana al autoengaño. A primera vista, parece tratarse de un fracaso empresarial —una empresa internacional que encalla en los arrecifes de expectativas irreales y malentendidos culturales. Pero al examinarlo más detenidamente, se despliega como una parábola universal sobre la condición humana en un mundo de apariencia, prisa y búsqueda de beneficio. El autor utiliza la experiencia concreta de dos químicos que viajan al Oriente como lente para explorar cuestiones existenciales y éticas más amplias: ¿Qué es el conocimiento verdadero? ¿Qué es el valor? ¿Y cuándo la ambición se convierte en una trampa?

1.- El poema se abre con una poderosa contradicción: “Corea y gran demanda” frente a “extraña apariencia de poder gigantesco”. Estas primeras líneas revelan de inmediato la tensión central: entre la grandeza superficial y el engaño oculto. La “gran demanda” evoca imágenes de expansión económica, oportunidades de mercado y promesas industriales. Pero la “extraña apariencia” revela que este poder es una ilusión, una fachada. No se trata de una crítica a Corea, sino a la percepción del actor occidental que confunde la apariencia con la realidad. La experiencia de “recibir un golpe” no debe interpretarse como violencia física, sino como una desilusión existencial —un súbito reconocimiento de que el suelo bajo los pies desaparece.

.

2.- De figuur van de “Directeur” fungeert als archetype van de moderne ondernemer: gericht op “kans en winst”, vertrouwend op “snelle daad”. Hij ziet niet de complexiteit, maar alleen de mogelijkheid. Zijn blik is functioneel, niet reflectief. Hij mist de “losse draad” – het subtiele teken dat het geheel niet klopt. Dit is een klassieke waarschuwing tegen reductionistisch denken: wanneer menselijke relaties, culturele contexten en historische lagen worden gereduceerd tot marktkansen, ontstaat er een leegte die uiteindelijk tot falen leidt.

3.- De “twee chemici, vrouw en geest” introduceren een andere dimensie: kennis, ethiek, samenwerking. De vermelding van “vrouw” is opvallend – niet als slachtoffer, maar als gelijkwaardige partner in wetenschap en reis. Zij brengen “kennis, werk en kracht”, oftewel: inhoud, inzet en competentie. Toch blijkt hun hoop “voor niets geweest”. Dit is geen veroordeling van hun inspanning, maar een erkenning dat goedbedoelde competentie niet voldoende is in een wereld die door schijn wordt geregeerd. Hun troost ligt in het zien van “wonderen” – niet commercieel, maar esthetisch of spiritueel. Zij herkennen schoonheid, ook al mislukt het project.

4.- De cyclus van hoop en teleurstelling wordt versterkt door de herhaling van “vreemde pracht” en “leeg gebaar”. De “vruchten van ons eigen vak” worden geabsorbeerd door een systeem dat ze niet waardeert. Dit roept vragen op over de plaats van vakmanschap in een economie die gericht is op snel rendement. De chemici zijn niet incompetent; zij zijn ongeschikt voor een spel dat niet op kwaliteit, maar op illusie draait.

2.- La figura del “Director” funciona como arquetipo del empresario moderno: orientado hacia la “oportunidad y el beneficio”, confiando en la “acción rápida”. No percibe la complejidad, sino únicamente la posibilidad. Su mirada es funcional, no reflexiva. No percibe el “hilo suelto”, la señal sutil de que algo no encaja. Esta es una advertencia clásica contra el pensamiento reduccionista: cuando las relaciones humanas, los contextos culturales y las capas históricas se reducen a oportunidades de mercado, se genera un vacío que finalmente conduce al fracaso.

3.- Los “dos químicos, mujer y mente” introducen otra dimensión: conocimiento, ética y cooperación. La mención de la “mujer” es significativa —no como víctima, sino como socia igual en la ciencia y el viaje. Ellos aportan “conocimiento, trabajo y fuerza”, es decir: contenido, compromiso y competencia. Sin embargo, su esperanza resulta “en vano”. Esto no es una condena de su esfuerzo, sino el reconocimiento de que la competencia bien intencionada no basta en un mundo gobernado por la apariencia. Su consuelo reside en contemplar “maravillas” —no comerciales, sino estéticas o espirituales. Reconocen la belleza, incluso cuando el proyecto fracasa.

4.- El ciclo de esperanza y decepción se refuerza mediante la repetición de la “extraña magnificencia” y el “gesto vacío”. Los “frutos de nuestra propia profesión” son absorbidos por un sistema que no los valora. Esto plantea preguntas sobre el lugar del oficio en una economía orientada al beneficio inmediato. Los químicos no son incompetentes; simplemente no están hechos para un juego que no se basa en la calidad, sino en la ilusión.

5.- De jaren van “bouwen zwaar, moeite, zweet en trage stap” staan in schril contrast met de ongeduldige roep van de “aandeelhouders”: “Verkoop, winst, of val in gap.” Hier wordt de fundamentele tegenstelling in de moderne economie blootgelegd: de langdurige, geduldige opbouw van waarde versus de kortetermijnmentaliteit van kapitaal. De “gap” is niet alleen financieel, maar ook existentieel – een leegte die ontstaat wanneer menselijke inspanning wordt gemeten aan winst, niet aan betekenis.

6.- “Spaanse drift, te snel, te fel” introduceert een culturele dimensie. De verwijzing naar “Spaanse” temperament suggereert een historisch bewustzijn – mogelijk een allusie op koloniale overhaast, op de Spaanse expansie in eerdere eeuwen. Maar hier is het geen nationale kritiek, maar een menselijke: de neiging om “in lucht een snelle bel” te zoeken, in plaats van de grond te bewerken. Het resultaat is “as, bedrog en schuld” – een driedubbele straf: materieel (as), relationeel (bedrog) en moreel (schuld).

7.- Korea blijft in het gedicht een paradox: het “bood een grote toon”, een “vraag naar tonnen, haast een zee”, maar dit bleek een “valse kroon”. Toch “was haast nu plots tevree” – een bijna tragische ironie. De haast, eerst veroorzaakt door winstbejag, wordt nu geadopteerd door degenen die bedrogen zijn. Zij herhalen de fout van hun tegenhanger: in plaats van te reflecteren, versnellen zij. Dit is een klassiek patroon in mislukte onderhandelingen: de slachtoffers nemen de logica van hun beulen over.

5.- Los años de “construcción pesada, esfuerzo, sudor y paso lento” contrastan fuertemente con el impaciente llamado de los “accionistas”: “Vender, ganar o caer en el vacío”. Aquí se revela la contradicción fundamental de la economía moderna: la construcción lenta y paciente del valor frente a la mentalidad de corto plazo del capital. El “vacío” no es solo financiero, sino también existencial —una ausencia de significado que surge cuando el esfuerzo humano se mide únicamente en términos de beneficio.

6.- El “ímpetu español, demasiado rápido, demasiado intenso” introduce una dimensión cultural. La referencia al temperamento español sugiere una conciencia histórica —posiblemente una alusión a expansiones impulsivas del pasado. Pero aquí no es una crítica nacional, sino humana: la tendencia a buscar “una burbuja rápida en el aire”, en lugar de trabajar la base real. El resultado es “ceniza, engaño y culpa”: un triple castigo —material (ceniza), relacional (engaño) y moral (culpa).

7.- Corea permanece como una paradoja en el poema: “ofrecía gran promesa”, una “demanda como el mar”, pero resultó ser una “corona falsa”. Sin embargo, “la prisa quedó satisfecha”. Esta es una ironía trágica. La prisa, inicialmente motivada por la ambición, es ahora adoptada por quienes fueron engañados. Repiten el error de su contraparte. Este es un patrón clásico en negociaciones fallidas: las víctimas adoptan la lógica de quienes las engañaron.

8.- De “reis werd zwaar, de uitkomst leeg” – een regel die de kern van het gedicht vat. De fysieke reis weerspiegelt de innerlijke: een zoektocht die eindigt in leegte. De “stille veeg” is geen luid protest, maar een innerlijke wond – een “wond die op de ziel verbleef”. Dit is geen tijdelijke teleurstelling, maar een blijvende litteken. De ziel, als zetel van betekenis, is geraakt.

9.- De metafoor van het damspel keert terug: “Lokzet blijft wat dammers zien”. De auteur, met zijn achtergrond in dammen, gebruikt het spel als morele lens. In dammen is een lokzet een offer om de tegenstander in de val te lokken. Maar “wie blind bouwt, verliest nadien”. De sleutelwoorden zijn “blind” en “bouwt”. Bouwen impliceert visie, planning, toekomstgerichtheid. Maar zonder zicht – zonder inzicht – wordt bouwen vernietiging. De terugkeer “naar zijn pad” is geen triomf, maar een nederige erkenning van misvatting.

10.- “Dovemansoren, rol bleef klein” – een krachtige beeldspraak. De doofheid is niet fysiek, maar moreel: het onvermogen om te luisteren naar waarschuwingen, signalen, context. “Geen zet op het bord verricht” betekent dat de speler passief was, terwijl hij dacht actief te zijn. Binnenin wist hij echter: “prooi gevangen, fuik viel dicht”. Dit is het moment van inzicht – te laat, maar noodzakelijk. De ware tragedie is niet het falen, maar het feit dat men het falen had kunnen voorkomen.

8.- “El viaje fue pesado, el resultado vacío” —una línea que resume la esencia del poema. El viaje físico refleja el viaje interior: una búsqueda que termina en el vacío. La “marca silenciosa” no es una protesta externa, sino una herida interior —una “herida que permanece en el alma”. No es una decepción temporal, sino una cicatriz duradera. El alma, como sede del significado, ha sido afectada.

9.- La metáfora del juego de damas reaparece: “El señuelo es lo que el jugador ve”. El autor, con su experiencia en las damas, utiliza el juego como lente moral. En las damas, el señuelo es un sacrificio para atrapar al oponente. Pero “quien construye ciegamente, pierde después”. Las palabras clave son “ciego” y “construir”. Construir implica visión, planificación, futuro. Sin visión, la construcción se convierte en destrucción. El retorno “a su propio camino” no es un triunfo, sino una humilde aceptación del error.

10.- “Oídos sordos, papel pequeño” es una poderosa imagen. La sordera no es física, sino moral: la incapacidad de escuchar advertencias y señales. “Ningún movimiento en el tablero” significa que el jugador fue pasivo, aunque creyera actuar. En su interior, sin embargo, sabía: “la presa fue capturada, la trampa se cerró”. Este es el momento del reconocimiento —tardío, pero necesario. La verdadera tragedia no es el fracaso, sino que pudo haberse evitado.

11.- De les wordt expliciet geformuleerd: “Zo leert vak in handel scherp, / groot vertoon vaak leegte draagt.” Vakmanschap leert door scherpste – door onderscheid te maken tussen schijn en wezen. “Groot vertoon” is de moderne vloek: marketing, imago, hype. Maar “leegte” is de werkelijkheid. Wie “niet doorziet dat ontwerp” – het verborgen plan achter de schijn – “verliest zet die men belaaft”.

12.- De slotstrofe brengt alles samen: “Twee reizen leken op kroon, / Japan, Korea, zelfde snaar.” De ervaring herhaalt zich – niet toevallig, maar structureel. De “zelfde snaar” is de menselijke neiging tot illusie. De “lokzet klinkt voor velen schoon”, want zij verlangen naar eenvoud, winst, erkenning. Maar het eindigt “steeds in droef gebaar” – een universele, niet-geografische waarheid. Het is geen kwestie van land of cultuur, maar van menselijke natuur.

In zijn geheel is dit gedicht een meesterwerk van morele economie. Het vermijdt moraliseren, maar toont. Het gebruikt de concrete ervaring als spiegel voor een bredere kritiek op de moderne wereld: een wereld die haast verward met efficiëntie, schijn met waarde, en volume met betekenis. De auteur, met zijn unieke combinatie van wetenschappelijke kennis, historisch bewustzijn, culturele ervaring en strategisch denken, is in staat om deze complexiteit te vatten in een strakke, metrisch perfecte vorm.

11.- La lección se formula claramente: “Así enseña el oficio en el comercio, el gran espectáculo a menudo oculta el vacío.” El oficio enseña mediante la claridad —la capacidad de distinguir entre apariencia y esencia. El “gran espectáculo” es la maldición moderna: imagen, marketing, ilusión. Pero la realidad es el vacío. Quien no percibe ese diseño —el plan oculto tras la apariencia— pierde la jugada que se le tiende.

12.- La estrofa final reúne todo: “Dos viajes parecían coronas, Japón y Corea, misma cuerda.” La experiencia se repite —no por casualidad, sino estructuralmente. La “misma cuerda” es la tendencia humana hacia la ilusión. La “trampa suena hermosa para muchos”, pues ellos desean simplicidad, ganancia y reconocimiento. Pero termina “siempre en gesto triste”: una verdad universal, no geográfica. No es cuestión de país o cultura, sino de naturaleza humana.

En su conjunto, el poema es una obra de economía moral. No moraliza; muestra. Utiliza la experiencia concreta como espejo de una crítica más amplia al mundo moderno: un mundo que confunde la prisa con la eficiencia, la apariencia con el valor y el volumen con el significado. El autor, con su combinación única de conocimiento científico, conciencia histórica, experiencia cultural y pensamiento estratégico, logra expresar esta complejidad en una forma métrica disciplinada. Cada verso refleja precisión, atención y fidelidad a la forma.

Elk vers telt zeven lettergrepen, elk rijm is exact, elke beeldspraak is functioneel. Deze technische discipline weerspiegelt de ethiek van het gedicht zelf: waarde ontstaat niet in het vertoon, maar in de precisie, de aandacht, de trouw aan de vorm.

Bovendien onthult het gedicht een diepe humanistische houding. De chemici worden niet veroordeeld; hun wanhoop wordt erkend, hun waarneming van “wonderen” gewaardeerd. Zelfs de Directeur wordt niet als booswicht neergezet, maar als slachtoffer van zijn eigen illusies. Dit is geen zwart-wit moralisme, maar een tragische visie: mensen falen niet uit kwaadaardigheid, maar uit onwetendheid, haast, en het verlangen naar zin in een wereld die zin verhult achter schijn.

Tot slot fungeert het damspel als leidraad – niet als hobby, maar als levensfilosofie. In dammen telt elke zet, elke stilte, elke wachttijd. Het spel belooft geduld, vooruitdenken, en het herkennen van patronen. Het gedicht is zelf een damspel in woordvorm: elke strofe een zet, elke regel een berekening, elke pauze een kans tot inzicht. En net als in het echte spel, is de ware overwinning niet het verslaan van de tegenstander, maar het behouden van waardigheid in nederlaag.

Dit gedicht is dus meer dan een verslag van een mislukte zakenreis. Het is een meditatie over tijd, waarneming, ethiek en de menselijke zoektocht naar betekenis in een wereld die steeds sneller, luidruchtiger en leger wordt. Het nodigt de lezer uit tot stilte, tot reflectie, tot het herkennen van de “losse draad” in eigen leven. En in die uitnodiging ligt zijn blijvende kracht.

Cada verso tiene siete sílabas, cada rima es exacta, cada imagen es funcional. Esta disciplina técnica refleja la ética del propio poema: el valor no surge en la apariencia, sino en la precisión, la atención y la fidelidad a la forma.

Además, el poema revela una profunda actitud humanista. Los químicos no son condenados; su desesperación es reconocida, su percepción de la belleza es valorada. Incluso el Director no es un villano, sino una víctima de sus propias ilusiones. Esta no es una visión moralista, sino trágica: los seres humanos no fracasan por maldad, sino por ignorancia, prisa y deseo de significado en un mundo dominado por la apariencia.

Finalmente, el juego de damas actúa como guía filosófica. No como pasatiempo, sino como modelo de vida. En las damas, cada movimiento importa, cada pausa tiene significado. El juego recompensa la paciencia, la previsión y la comprensión de patrones. El poema mismo es un juego de damas en forma de palabras: cada estrofa es un movimiento, cada línea un cálculo, cada pausa una oportunidad de comprensión. Y, como en el juego real, la verdadera victoria no es derrotar al adversario, sino conservar la dignidad incluso en la derrota.

Este poema es, por tanto, más que un relato de un viaje de negocios fallido. Es una meditación sobre el tiempo, la percepción, la ética y la búsqueda humana de significado en un mundo cada vez más rápido, ruidoso y vacío. Invita al lector al silencio, a la reflexión y al reconocimiento de los “hilos sueltos” en su propia vida. Y en esa invitación reside su fuerza duradera

4.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht Korea en grote aanvraag is, hoewel het primair een beschrijving van een zakelijke reis lijkt, duidelijk rijk aan filosofische thema's en biedt een diep inzicht in ethiek, kennis, perceptie, menselijke natuur en praktische wijsheid. Het gedicht kan vanuit verschillende filosofische perspectieven worden gelezen, waarbij de concrete gebeurtenissen dienen als spiegel voor universele vragen over handelen, illusie, verantwoordelijkheid en betekenis.

1.- Praktische wijsheid en ervaring (Aristoteles)

Het gedicht benadrukt het belang van praktische kennis en oordeel in concrete situaties. Aristoteles' concept van phronesis, of praktische wijsheid, houdt in dat inzicht en moraal hand in hand gaan en dat ervaring essentieel is voor juist handelen. De chemici, de Directeur en hun interacties in Korea illustreren dat handelen in de wereld niet alleen een kwestie is van theoretische kennis, maar van observatie, planning en reflectie. De lijnen over de reis, logistiek, planning en handel tonen hoe inzicht in omstandigheden en timing cruciaal is om de gevolgen van handelen te begrijpen. Praktische wijsheid manifesteert zich hier in het vermogen om signalen te herkennen, patronen te zien en acties af te stemmen op zowel culturele als zakelijke context.

2.- Ethiek van de ander (Emmanuel Levinas)

Het gedicht legt nadruk op de interactie met anderen en de erkenning van hun perspectief. Levinas stelt dat ethiek begint bij de ontmoeting met de Ander en de erkenning van diens kwetsbaarheid.

Consideraciones filosóficas

El poema Corea y gran demanda, aunque parece principalmente una descripción de un viaje de negocios, es claramente rico en temas filosóficos y ofrece una profunda visión de la ética, el conocimiento, la percepción, la naturaleza humana y la sabiduría práctica. El poema puede leerse desde diversas perspectivas filosóficas, en las que los acontecimientos concretos sirven como espejo de cuestiones universales sobre la acción, la ilusión, la responsabilidad y el significado.

1.- Sabiduría práctica y experiencia (Aristóteles)

El poema enfatiza la importancia del conocimiento práctico y del juicio en situaciones concretas. El concepto aristotélico de *phronesis*, o sabiduría práctica, implica que la comprensión y la moral van de la mano y que la experiencia es esencial para actuar correctamente. Los químicos, el Director y sus interacciones en Corea ilustran que actuar en el mundo no es solo una cuestión de conocimiento teórico, sino de observación, planificación y reflexión. Los versos sobre el viaje, la logística, la planificación y el comercio muestran cómo la comprensión de las circunstancias y del momento oportuno es crucial para entender las consecuencias de la acción. La sabiduría práctica se manifiesta aquí en la capacidad de reconocer señales, percibir patrones y adaptar las acciones tanto al contexto cultural como al empresarial.

2.- Ética del Otro (Emmanuel Levinas)

El poema pone énfasis en la interacción con los demás y en el reconocimiento de su perspectiva. Levinas sostiene que la ética comienza en el encuentro con el Otro y en el reconocimiento de su vulnerabilidad.

De chemici en de Directeur hebben te maken met culturele normen, lokale verwachtingen en sociale rituelen in Korea. Het observeren van de valse pracht, het respecteren van lokale gebruiken en het erkennen van menselijke inspanning reflecteert een ethische houding die verder gaat dan eigen voordeel. De erkenning van de Ander is in het gedicht fundamenteel: menselijke relaties en wederzijds respect worden gepresenteerd als voorwaarde voor begrip en succesvolle samenwerking.

3.- Pragmatisme (Charles Sanders Peirce, William James)

Het gedicht kan ook vanuit pragmatisch perspectief worden bekeken. Peirce en James benadrukken dat betekenis en waarheid worden vastgesteld door hun praktische consequenties. De chemici en de Directeur ervaren dat theoretische kennis of intentie niet automatisch leidt tot succes. De praktische resultaten – het niet-slagen van de zakenreis, de illusie van winst – vormen een evaluatie van waarde en effect. Het gedicht laat zien dat ervaring, observatie en testen van hypothesen essentieel zijn om tot praktische kennis te komen, en dat handelen altijd gebaseerd moet zijn op resultaten in de wereld, niet slechts op intenties of plannen.

4.- Esthetische reflectie en schoonheid (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

Naast zakelijke en ethische dimensies biedt het gedicht een esthetische laag. De waarneming van “vreemde pracht”, het zien van wonderen ondanks mislukking, en de beschrijving van Seoul als een stad van reuzen en schijnbare macht, nodigen uit tot reflectie over schoonheid en esthetische ervaring.

Los químicos y el Director se enfrentan a normas culturales, expectativas locales y rituales sociales en Corea. La observación de la falsa magnificencia, el respeto por las costumbres locales y el reconocimiento del esfuerzo humano reflejan una actitud ética que va más allá del beneficio propio. El reconocimiento del Otro es fundamental en el poema: las relaciones humanas y el respeto mutuo se presentan como condiciones para la comprensión y la cooperación exitosa.

3.- Pragmatismo (Charles Sanders Peirce, William James)

El poema también puede analizarse desde una perspectiva pragmática. Peirce y James enfatizan que el significado y la verdad se determinan por sus consecuencias prácticas. Los químicos y el Director experimentan que el conocimiento teórico o la intención no conducen automáticamente al éxito. Los resultados prácticos —el fracaso del viaje de negocios, la ilusión de la ganancia— constituyen una evaluación del valor y del efecto. El poema muestra que la experiencia, la observación y la comprobación de hipótesis son esenciales para alcanzar el conocimiento práctico, y que la acción debe basarse en resultados reales, no solo en intenciones o planes.

4.- Reflexión estética y belleza (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

Además de sus dimensiones empresariales y éticas, el poema contiene una capa estética. La observación de la “extraña magnificencia”, la percepción de maravillas a pesar del fracaso, y la descripción de Seúl como una ciudad de gigantes y poder aparente invitan a reflexionar sobre la belleza y la experiencia estética.

Kant stelde dat esthetische oordelen subjectief maar universeel communiceerbaar kunnen zijn. Croce benadrukte dat kunst expressie is van intuïtie en innerlijke ervaring. Het gedicht illustreert hoe esthetische ervaring ook kan ontstaan in alledaagse situaties en hoe waarneming van schoonheid inzicht kan geven in de menselijke conditie, los van het succes van zakelijke ondernemingen.

5.- Sociale orde, rituelen en gemeenschap (Confucius)
Het gedicht toont dat menselijke interactie en samenwerking in zakelijke en culturele contexten cruciaal zijn. Confucius benadrukte het belang van rituelen, gewoonten en sociale relaties voor harmonie en morele vorming. De chemici, de Directeur en hun partners in Korea worden geconfronteerd met culturele rituelen, verwachtingen van aandeelhouders en sociale normen die het handelen beïnvloeden. Het succes van een project hangt af van begrip van deze rituelen en van het respecteren van menselijke relaties, net zoals Confucius stelde dat harmonie ontstaat door integratie van persoonlijke verantwoordelijkheid en sociale betrokkenheid.

6.- Vrijheid en verantwoordelijkheid (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)
De protagonisten van het gedicht nemen keuzes in onbekende omstandigheden en dragen verantwoordelijkheid voor de gevolgen. Kierkegaard en Sartre benadrukken dat menselijke vrijheid altijd gepaard gaat met morele verantwoordelijkheid. De keuzes van de chemici en de Directeur tonen hoe acties impact hebben op zowel eigen leven als dat van anderen, en hoe authentiek handelen inhoudt dat men bewust handelt binnen beperkingen en uitdagingen.

Kant sostuvo que los juicios estéticos son subjetivos, pero universalmente comunicables. Croce enfatizó que el arte es expresión de la intuición y la experiencia interior. El poema ilustra cómo la experiencia estética puede surgir en situaciones cotidianas y cómo la percepción de la belleza puede ofrecer comprensión de la condición humana, independientemente del éxito empresarial.

5.- Orden social, rituales y comunidad (Confucio)

El poema muestra que la interacción humana y la cooperación son cruciales en contextos empresariales y culturales. Confucio enfatizó la importancia de los rituales, las costumbres y las relaciones sociales para la armonía y la formación moral. Los químicos, el Director y sus socios en Corea se enfrentan a rituales culturales, expectativas de los accionistas y normas sociales que influyen en sus acciones. El éxito de un proyecto depende de comprender estos rituales y respetar las relaciones humanas, tal como Confucio enseñó que la armonía surge de la integración de la responsabilidad personal y el compromiso social.

6.- Libertad y responsabilidad (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

Los protagonistas del poema toman decisiones en circunstancias desconocidas y asumen la responsabilidad de sus consecuencias. Kierkegaard y Sartre subrayaron que la libertad humana siempre implica responsabilidad moral. Las decisiones de los químicos y del Director muestran cómo las acciones afectan tanto la propia vida como la de otros, y cómo actuar auténticamente significa actuar conscientemente dentro de limitaciones y desafíos.

De teleurstelling, maar ook het leren van ervaring, reflecteert dat vrijheid en verantwoordelijkheid onlosmakelijk verbonden zijn, zelfs in situaties van mislukking.

7.- Taal, communicatie en interpretatie (Ludwig Wittgenstein)

Het gedicht toont hoe taal een middel is om werkelijkheid te interpreteren, relaties te onderhouden en culturele context te begrijpen. Wittgenstein benadrukte dat betekenis ontstaat binnen context en gebruik. In het gedicht fungeren woorden als middel om waarschuwingen, verwachtingen en observaties over te brengen. De beschrijving van “losse draad”, “valse pracht” en de metafoor van het damspel illustreert dat taal een instrument is voor inzicht, reflectie en analyse van complexe situaties, en niet alleen voor informatieoverdracht.

8.- Tijd en ervaring (Henri Bergson, Martin Heidegger)

Het gedicht benadrukt subjectieve tijdservaring en het ervaren van duur. Bergson beschouwde tijd als innerlijke duur, gevoeld en beleefd, niet louter gemeten. Heidegger beschouwde het bestaan (Dasein) als altijd in de wereld en in tijd ingebed. De regels over jaren van bouwen, trage stappen en teleurstelling weerspiegelen zowel fysieke als emotionele duur. De innerlijke ervaring van verlies, teleurstelling en inzicht in mislukking laat zien dat tijd een dimensie is waarin leren, reflectie en persoonlijke groei plaatsvinden.

La decepción, así como el aprendizaje derivado de la experiencia, refleja que la libertad y la responsabilidad están inseparablemente unidas, incluso en el fracaso.

7.- Lenguaje, comunicación e interpretación (Ludwig Wittgenstein)

El poema muestra cómo el lenguaje es un medio para interpretar la realidad, mantener relaciones y comprender contextos culturales. Wittgenstein enfatizó que el significado surge dentro del contexto y del uso. En el poema, las palabras sirven para transmitir advertencias, expectativas y observaciones. La descripción del “hilo suelto”, la “falsa magnificencia” y la metáfora del juego de damas ilustran que el lenguaje es un instrumento de comprensión, reflexión y análisis de situaciones complejas, y no solo un medio de transmisión de información.

8.- Tiempo y experiencia (Henri Bergson, Martin Heidegger)

El poema enfatiza la experiencia subjetiva del tiempo y de la duración. Bergson consideró el tiempo como duración interior, vivida y sentida, no solo medida. Heidegger consideró la existencia (Dasein) como siempre situada en el mundo y en el tiempo. Los versos sobre años de construcción, pasos lentos y decepción reflejan tanto la duración física como emocional. La experiencia interior de pérdida, decepción y comprensión del fracaso muestra que el tiempo es una dimensión en la que ocurren el aprendizaje, la reflexión y el crecimiento personal.

9.- Interculturele reflectie (Kwame Anthony Appiah, Edward Said)

Het gedicht biedt een kader voor het begrijpen van culturele verschillen en interculturele interactie. Appiah benadrukt het belang van kosmopolitisch begrip en ethiek in interculturele context. Said analyseerde machtsrelaties en oriëntalisme in culturele perceptie. Het gedicht laat zien dat kennis en vaardigheid niet los staan van cultuur: het mislukken van de zakenreis toont hoe culturele miskennen, oppervlakkige waarneming en onbegrip kunnen leiden tot falen. Filosofisch betekent dit dat ethisch en effectief handelen in de wereld kennis van context en cultuur vereist.

10.- Schijn, illusie en realiteit (Plato, Schopenhauer)

De metafoor van “vreemde pracht” en “valse kroon” roept Plato’s idee van schijn versus werkelijkheid op. Het gedicht benadrukt dat oppervlakkige indrukken bedrieglijk zijn en dat inzicht vereist is om de realiteit achter het vertoon te zien. Schopenhauer zou wijzen op het lijden dat ontstaat door verlangen en miskennen van de wereld zoals zij is. De teleurstelling van de protagonisten reflecteert de spanning tussen verwachting en realiteit, tussen ambitie en wat werkelijk haalbaar is.

11.- Strategie en rationeel denken (Sun Tzu, Machiavelli)

De metafoor van het damspel benadrukt strategisch inzicht. Net zoals Sun Tzu in *The Art of War* stelt dat kennis van het terrein, de tegenstander en timing essentieel is, illustreert het gedicht hoe inzicht, anticipatie en planning nodig zijn in zowel handel als menselijke interactie.

9.- Reflexión intercultural (Kwame Anthony Appiah, Edward Said)

El poema proporciona un marco para comprender las diferencias culturales y la interacción intercultural. Appiah enfatizó la importancia del entendimiento cosmopolita y la ética intercultural. Said analizó las relaciones de poder y el orientalismo en la percepción cultural. El poema muestra que el conocimiento y la competencia no pueden separarse de la cultura: el fracaso del viaje de negocios ilustra cómo el desconocimiento cultural, la percepción superficial y la falta de comprensión pueden conducir al fracaso. Filosóficamente, esto significa que la acción ética y eficaz requiere conocimiento del contexto cultural.

10.- Apariencia, ilusión y realidad (Platón, Schopenhauer)

La metáfora de la “extraña magnificencia” y la “corona falsa” evoca la idea platónica de apariencia frente a realidad. El poema enfatiza que las impresiones superficiales pueden ser engañosas y que la comprensión requiere ver más allá de la apariencia. Schopenhauer señalaría el sufrimiento que surge del deseo y de la incompreensión de la realidad. La decepción de los protagonistas refleja la tensión entre expectativa y realidad, entre ambición y posibilidad.

11.- Estrategia y pensamiento racional (Sun Tzu, Maquiavelo)

La metáfora del juego de damas enfatiza la comprensión estratégica. Tal como Sun Tzu afirma en El arte de la guerra, el conocimiento del terreno, del adversario y del momento es esencial. El poema muestra que la comprensión, la anticipación y la planificación son necesarias tanto en el comercio como en la interacción humana.

Machiavelli benadrukte het belang van realisme en het inschatten van kansen en risico's; de Directeur, de chemici en hun partners worden geconfronteerd met de consequenties van misvatting en illusie, een les in praktische en strategische wijsheid.

12.- Slotanalyse

Het gedicht combineert observatie van werkelijkheid, ethische reflectie, esthetische waarneming en strategisch denken. Het toont dat menselijke ervaring multidimensionaal is: handelen, observeren, communiceren en begrijpen zijn met elkaar verweven. De mislukking in Korea is niet slechts een zakelijk falen, maar een illustratie van menselijke neiging tot haast, oppervlakkigheid en blind vertrouwen in schijn. Het damspel-metafoor, het bewustzijn van culturele context, het esthetisch besef van wonderen en de erkenning van ethische dimensies laten zien dat filosofie aanwezig is in dagelijkse handelingen en concrete situaties.

13.- Conclusie

Het gedicht is meer dan een verslag van een mislukte zakenreis. Het is een filosofische meditatie over tijd, ethiek, kennis, perceptie, interculturele communicatie en menselijke verantwoordelijkheid. Vanuit Aristoteles tot Heidegger, van Kant tot Levinas, van Appiah tot Schopenhauer, biedt het gedicht inzicht in hoe praktische ervaring, ethisch handelen en culturele gevoeligheid samenkomen. Het leert dat waarde niet alleen in financieel resultaat ligt, maar in waarneming, inzicht en respect voor de werkelijkheid achter de schijn. Het nodigt de lezer uit tot reflectie, observatie en begrip van de "losse draad" in eigen leven, en toont dat wijsheid ontstaat door ervaring, contemplatie en aandacht voor menselijke relaties en context.

Maquiavelo enfatizó el realismo y la evaluación de riesgos; el Director, los químicos y sus socios enfrentan las consecuencias de la ilusión y el error, una lección de sabiduría práctica y estratégica.

12.- Análisis final

El poema combina la observación de la realidad, la reflexión ética, la percepción estética y el pensamiento estratégico. Muestra que la experiencia humana es multidimensional: actuar, observar, comunicar y comprender están interrelacionados. El fracaso en Corea no es solo un fracaso empresarial, sino una ilustración de la tendencia humana hacia la prisa, la superficialidad y la confianza ciega en la apariencia. La metáfora del juego de damas, la conciencia del contexto cultural y la reflexión estética muestran que la filosofía está presente en la vida cotidiana.

13.- Conclusión

El poema es más que un relato de un viaje de negocios fallido. Es una meditación filosófica sobre el tiempo, la ética, el conocimiento, la percepción, la comunicación intercultural y la responsabilidad humana. Desde Aristóteles hasta Heidegger, desde Kant hasta Levinas, desde Appiah hasta Schopenhauer, el poema ofrece una profunda comprensión de cómo la experiencia práctica, la acción ética y la sensibilidad cultural convergen. Enseña que el valor no reside únicamente en el resultado financiero, sino en la percepción, la comprensión y el respeto por la realidad detrás de la apariencia. Invita al lector a la reflexión, a la observación y al reconocimiento del “hilo suelto” en su propia vida, mostrando que la sabiduría surge de la experiencia, la contemplación y la atención a las relaciones humanas y al contexto.

5 Canada

1
Los Angeles bestemming,
Hawaii vrijdagavond
Excursies zonder remming
Maandag: Japan in de mond.

2
Dan in New York voor dagen,
Seattle op een zaterdag.
Over vlucht niets te klagen,
nam dagen in beslag.

3
Hoog verheven in de lucht,
Seattle had ander gezicht.
Menigeen slaakte een zucht,
met zulk een prachtig uitzicht.

4
Het restaurant draaide rond
Was ons tijdelijk verblijf
voedsel geschikt en gezond,
bezoek hier, goed tijdsverdrijf.

5
Waren met zijn tweeën,
bezochten Canada toen.
Na veel reizen en weeën,
korte reis van weinig poen.

6
Zaterdag voor vrije tijd,
boottocht naar een klein eiland.
Indianen zonder strijd,
hadden daar hun eigen land.

Canadá

1

Destino Los Ángeles,
Hawái, viernes por la noche.
Excursiones sin freno,
Lunes: Japón en la boca.

2

Luego en Nueva York por días,
Seattle un sábado.
Nada que quejar de los vuelos,
tomaron días en el viaje.

3

Elevados en el aire,
Seattle tenía otra cara.
Muchos suspiraron,
con tal vista maravillosa.

4

El restaurante giraba,
fue nuestra estancia temporal,
comida adecuada y saludable,
una visita aquí, buen pasatiempo.

5

Estábamos los dos,
visitamos Canadá entonces.
Después de muchos viajes y sufrimientos,
un viaje corto de poco dinero.

6

Sábado para tiempo libre,
paseo en bote a una pequeña isla.
Indios sin lucha,
tenían allí su propia tierra.

7

Toonden ons hun grote tent,
verkochten vele zaken.
Werden met zalm vis verwend,
gerookt, smaak zou ons raken.

8

De vis hing daar aan een draad,
als een roze, malse buit.
Zalm die in het vuur vergaat,
met een heerlijk rook-geluid.

9

De boot was luxe en groot,
gleed zachtjes door het water.
Vrij van zorgen in de boot,
denkend aan toen en later.

10

Zaken doen liep op niets uit
geen verkoop citroenschillen.
Bleven ditmaal zonder buit,
prijsvoorstel om te gillen.

11

Kregen infusie als thee,
sinaasappelschil mijn keus.
Drank met smaak, waren tevree,
voelden ons al erg snel thuis.

12

Verenigde Staten's stijl,
Kwaliteit niet belangrijk.
Niet hun prijs, dan voor de bijl,
Klant niet beschermd, staat te kijk.

7

Nos mostraron su gran tienda,
vendían muchas cosas.

Nos agasajaron con salmón,
ahumado, sabor que nos tocó.

8

El pescado colgaba de un hilo,
como una presa rosa y tierna.
Salmón que se desintegra en el fuego,
con un delicioso sonido ahumado.

9

El bote era de lujo y grande,
deslizándose suavemente por el agua.
Libres de preocupaciones en el bote,
pensando en el entonces y el después.

10

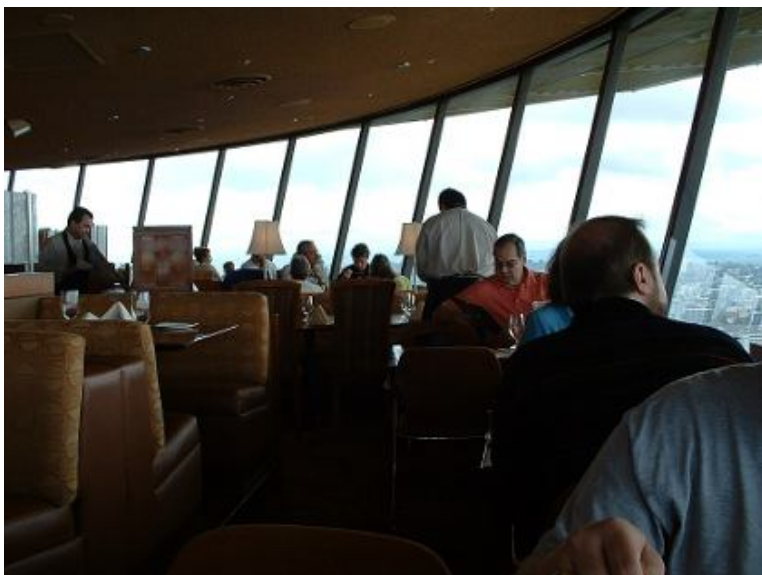
El negocio no llegó a nada,
sin venta de cáscaras de limón.
Quedamos esta vez sin botín,
propuesta de precio para gritar.

11

Nos dieron infusión como té,
cáscara de naranja mi elección.
Bebida sabrosa, estábamos contentos,
nos sentimos enseguida como en casa.

12

Estilo de los Estados Unidos,
la calidad no es importante.
No su precio, sino el cuchillo,
el cliente no está protegido, está expuesto.

SkyCity (originally known as the Eye of the Needle) was a revolving restaurant and bar situated atop the Space Needle in Seattle, Washington, United States

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sky_city_2006.jpg – Author: Hey Paul

The Space Needle is an observation tower in Seattle, Washington, United States. Considered to be an icon of the city, it has been designated a Seattle landmark. Located at 400 Broad Street in the Lower Queen Anne neighborhood, it was built in the Seattle Center for the 1962 World's Fair.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Seattle_nighttime_queenanne.jpg

Author: Dllu

5.1 Slotopmerking

De Synthese van een Wereldreis en de Evolutie van Waarde

De hier beschreven reis door de Verenigde Staten, de Stille Oceaan en Azië in de jaren tachtig van de vorige eeuw vormt niet slechts een chronologische opeenvolging van bestemmingen, maar een cruciaal kantelpunt in een zakelijke en persoonlijke evolutie. De overgang van de dynamiek in Los Angeles naar de rust van Hawaï, gevolgd door de diepe indrukken in Tokio en de hectiek van New York, culmineerde in een bezoek aan Seattle dat de essentie van internationale handel en strategisch inzicht blootlegde. Deze analyse beoogt de diepere lessen uit deze ervaringen te onttrekken en de betekenis daarvan voor de industriële positionering te duiden.

1.- De confrontatie met de marktlogica in de Verenigde Staten De ontmoeting met de kruidenfirma in Seattle op die bewuste maandag legde een fundamenteel verschil in marktbenadering bloot. Hoewel de aangeboden citrusproducten objectief superieur waren vanwege het ambachtelijke droogproces onder de Spaanse zon en een aantoonbaar hoger oliegehalte in de schillen, bleek de Amerikaanse koper ongevoelig voor deze kwaliteitsargumenten. In tegenstelling tot de Europese markten, zoals Zwitserland en Duitsland waar kwaliteit en extractiegehaltes vaak de doorslag gaven, regeerde in de Amerikaanse kruidensector van die tijd een rigide prijslogica. De vaststelling dat kwaliteit ondergeschikt werd gemaakt aan de laagste prijs, vormde een harde maar noodzakelijke les over de grenzen van traditionele grondstoffenhandel.

Consideración final

La Síntesis de un Viaje Mundial y la Evolución del Valor

El viaje aquí descrito a través de los Estados Unidos, el océano Pacífico y Asia en los años ochenta del siglo pasado no constituye simplemente una sucesión cronológica de destinos, sino un punto de inflexión crucial en una evolución empresarial y personal. La transición desde la dinámica de Los Ángeles hacia la tranquilidad de Hawái, seguida por las profundas impresiones en Tokio y el ritmo frenético de Nueva York, culminó en una visita a Seattle que reveló la esencia del comercio internacional y de la visión estratégica. Este análisis tiene como objetivo extraer las lecciones más profundas de estas experiencias e interpretar su significado para el posicionamiento industrial.

1.- La confrontación con la lógica del mercado en los Estados Unidos

El encuentro con la empresa de especias en Seattle aquel lunes decisivo puso de manifiesto una diferencia fundamental en el enfoque del mercado. Aunque los productos cítricos ofrecidos eran objetivamente superiores debido al proceso artesanal de secado bajo el sol español y a un contenido de aceite demostrablemente más alto en las cáscaras, el comprador estadounidense resultó insensible a estos argumentos de calidad. A diferencia de los mercados europeos, como Suiza y Alemania, donde la calidad y los niveles de extracto solían ser determinantes, en el sector de las especias estadounidense de aquella época predominaba una lógica rígida basada en el precio. La constatación de que la calidad se subordinaba al precio más bajo constituyó una lección dura pero necesaria sobre los límites del comercio tradicional de materias primas.

2.- De strategische verschuiving naar sofistificatie

Uit de teleurstellende prijsbesprekingen in Seattle vloeide een essentieel inzicht voort dat de toekomst van de onderneming zou bepalen. De erkenning dat eenvoudige producten, hoe kwalitatief hoogstaand ook, altijd onderhevig zouden blijven aan moordende concurrentie op prijs, leidde tot de noodzaak van innovatie. Het extraheren van gesofistikeerde flavonoïden uit ditzelfde citrusmateriaal bood een uitweg uit deze vicieuze cirkel. Flavonoïden vertegenwoordigen een technologische meerwaarde die niet eenvoudig door concurrenten kan worden gekopieerd. Terwijl de positie in de handel van onbewerkte schillen in Spanje weliswaar leidend was, bood de overstap naar hoogwaardige extracten de mogelijkheid om op wereldniveau een onaantastbare positie te verwerven.

3.- De waarde van directe klantcontacten

Het persoonlijk bezoeken van klanten, verspreid over verschillende continenten, bleek onontbeerlijk voor het begrijpen van de heersende trends. Zonder de fysieke aanwezigheid in Seattle en de directe dialoog met de afnemers, had de noodzaak tot deze strategische koerswijziging wellicht veel later de kop opgestoken. De reis fungeerde als een kompas dat aangaf wanneer het tijd was om de juiste afslag te nemen. Het stelt een onderneming in staat om niet slechts te reageren op de markt, maar om proactief te transformeren naar een niveau waar kwaliteit en wetenschappelijke extractie de concurrentie achter zich laten.

4.- Culturele reflectie en menselijke verrijking Naast de zakelijke analyses bood de reis ruimte voor diepe sociaal-culturele observaties.

2.- El desplazamiento estratégico hacia la sofisticación

De las decepcionantes negociaciones de precios en Seattle surgió una comprensión esencial que determinaría el futuro de la empresa. El reconocimiento de que los productos simples, por muy alta que fuera su calidad, siempre permanecerían sujetos a una competencia feroz en el precio, condujo a la necesidad de la innovación. La extracción de flavonoides sofisticados a partir de este mismo material cítrico ofreció una salida a este círculo vicioso. Los flavonoides representan un valor añadido tecnológico que no puede ser copiado fácilmente por los competidores. Aunque la posición en el comercio de cáscaras sin procesar en España era ciertamente líder, el paso hacia extractos de alto valor ofrecía la posibilidad de adquirir una posición inexpugnable a nivel mundial.

3.- El valor del contacto directo con los clientes

La visita personal a los clientes, repartidos por distintos continentes, resultó indispensable para comprender las tendencias dominantes. Sin la presencia física en Seattle y el diálogo directo con los compradores, la necesidad de este cambio estratégico tal vez habría surgido mucho más tarde. El viaje actuó como una brújula que indicaba cuándo era el momento de tomar el desvío correcto. Permite a una empresa no solo reaccionar ante el mercado, sino transformarse de manera proactiva hacia un nivel en el que la calidad y la extracción científica dejan atrás a la competencia.

4.- Reflexión cultural y enriquecimiento humano

Además de los análisis empresariales, el viaje ofreció espacio para profundas observaciones socio-culturales.

Het bezoek aan de Space Needle in Seattle, zwevend op grote hoogte, bood een letterlijk en figuurlijk overzicht over de stad. Echter, de meest indringende ervaring vond plaats op het water en op het land van de inheemse bevolking. De boottocht naar het reservaat legde de historische littekens bloot van wat de mensheid de oorspronkelijke bewoners heeft aangedaan. Deze confrontatie met het verleden herinnert aan de ethische dimensie van menselijk handelen en de noodzaak tot respect voor culturele identiteit. Het observeren van de Indianen in hun eigen omgeving, hun eenvoudige levensstijl en de verkoop van hun ambachten, versterkte het besef dat reizen de beste vorm van educatie is.

5.- De dualiteit van de Amerikaanse stijl Tijdens de reis werd een scherp contrast zichtbaar tussen de technologische vooruitgang en de soms oppervlakkige marktethiek. De observatie dat in de Verenigde Staten de consument minder bescherming genoot en de prijs vaak ten koste ging van de kwaliteit, staat in schril contrast met de Europese tradities. Dit inzicht versterkte de overtuiging dat een Spaanse firma, geworteld in kwaliteit, zich moest richten op nichemarkten waar expertise en wetenschappelijke waarde werden gewaardeerd boven volume. De gerookte zalm in het reservaat en de hartelijkheid van de bewoners boden een tegenwicht aan de kille zakelijke wereld van de grote kruidenfirma's.

6.- Conclusie over de blijvende impact van de reis De reis in de jaren tachtig was veel meer dan een zakelijke expeditie; het was een vormingsproces dat leidde tot een wereldwijde autoriteit op het gebied van citrusextracten.

La visita a la Space Needle en Seattle, flotando a gran altura, ofreció una visión general tanto literal como figurada de la ciudad. Sin embargo, la experiencia más impactante tuvo lugar en el agua y en la tierra de la población indígena. El viaje en barco hacia la reserva puso de manifiesto las cicatrices históricas de lo que la humanidad ha infligido a los habitantes originarios. Esta confrontación con el pasado recuerda la dimensión ética del actuar humano y la necesidad de respeto por la identidad cultural. La observación de los indígenas en su propio entorno, su estilo de vida sencillo y la venta de sus artesanías, reforzó la conciencia de que viajar es la mejor forma de educación.

5.- La dualidad del estilo estadounidense

Durante el viaje se hizo visible un marcado contraste entre el progreso tecnológico y una ética de mercado a veces superficial. La observación de que en los Estados Unidos el consumidor gozaba de menor protección y que el precio a menudo prevalecía sobre la calidad contrasta fuertemente con las tradiciones europeas. Esta comprensión reforzó la convicción de que una empresa española, arraigada en la calidad, debía orientarse hacia mercados de nicho donde la pericia y el valor científico fueran apreciados por encima del volumen. El salmón ahumado en la reserva y la cordialidad de sus habitantes ofrecieron un contrapeso al frío mundo empresarial de las grandes empresas de especias.

6.- Conclusión sobre el impacto duradero del viaje

El viaje en los años ochenta fue mucho más que una expedición empresarial; fue un proceso formativo que condujo a una autoridad mundial en el ámbito de los extractos cítricos.

De combinatie van zakelijke nuchterheid en oprechte belangstelling voor de medemens vormde de basis voor een duurzaam succes. Men leert van de inwoners, van de concurrentie en van de afwijzingen. Deze specifieke reisbeschrijving dient als een bewijs van het feit dat wie de wereld met open ogen tegemoet treedt, de wijsheid vindt om op het juiste moment te innoveren. De overgang van schil naar flavonoïde, van kwantiteit naar kwaliteit en van handel naar wetenschap, is de erfenis van deze gedenkwaardige tocht.

7.- De lessen voor de toekomstige lezer De lezer van deze geschiedenis wordt uitgenodigd om de parallellen te zien tussen de uitdagingen van toen en de dynamiek van de huidige wereldmarkt. De noodzaak om op tijd "de juiste afslag" te nemen is tijdloos. Of het nu gaat om de gastronomische ervaringen in Tokio of de filosofische reflecties in een Canadees reservaat, elke stap op het pad draagt bij aan een breder wereldbeeld. De essentie van dit verslag blijft dat de mensheid en de handel onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, en dat succes voortkomt uit het vermogen om de lessen van de straat, de boot en de directiekamer met elkaar te verenigen.

La combinación de sobriedad empresarial y un interés genuino por el prójimo constituyó la base de un éxito duradero. Se aprende de los habitantes, de la competencia y de los rechazos. Esta descripción específica del viaje sirve como prueba de que quien afronta el mundo con los ojos abiertos encuentra la sabiduría para innovar en el momento adecuado. La transición de la cáscara al flavonoide, de la cantidad a la calidad y del comercio a la ciencia, es el legado de este viaje memorable.

7.- Las lecciones para el lector futuro

Se invita al lector de esta historia a ver los paralelismos entre los desafíos de entonces y la dinámica del mercado mundial actual. La necesidad de tomar a tiempo “el desvío correcto” es intemporal. Ya se trate de las experiencias gastronómicas en Tokio o de las reflexiones filosóficas en una reserva canadiense, cada paso en el camino contribuye a una visión más amplia del mundo. La esencia de este relato permanece en que la humanidad y el comercio están inseparablemente vinculados, y que el éxito surge de la capacidad de unir las lecciones de la calle, del barco y de la sala de juntas.

5.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht *Canada* en de bijbehorende slotopmerking kunnen zonder twijfel als filosofisch worden beschouwd. Hoewel het op het eerste gezicht een verslag lijkt van een wereldreis met zakelijke en persoonlijke ervaringen, opent het een breed spectrum aan thema's die centraal staan in de filosofie: ethiek, kennis, perceptie, tijd, culturele diversiteit en de zoektocht naar betekenis. Het is een rijke verkenning van hoe menselijke ervaring, handelen en reflectie samenkomen, en het gedicht kan vanuit verschillende filosofische tradities worden geïnterpreteerd. Hieronder volgt een uitgebreide analyse van ongeveer 1500 woorden, met expliciete vermelding van filosofen, opgesomd in het gevraagde format.

1.- Ervaring, praktijk en praktische wijsheid (Aristoteles)

Het gedicht legt sterk de nadruk op leren door ervaring en observatie. Aristoteles introduceerde het begrip *phronesis*, of praktische wijsheid, die ontstaat door ervaring in combinatie met moreel inzicht. De reizen van Los Angeles via Hawaï, Tokio, New York en Seattle naar Canada illustreren dat inzicht in handel, marktwerking en menselijke interactie niet kan worden afgeleid uit abstracte theorie alleen. Het succes en falen van de citrushandel worden bepaald door de kennis die ontstaat door directe confrontatie met de werkelijkheid. De praktische ervaring van de chemici – de teleurstellingen bij prijsbesprekingen, het observeren van marktgedrag en het herkennen van de noodzaak tot innovatie – is een illustratie van Aristoteles' idee dat inzicht pas volledig is wanneer het wordt toegepast in de concrete context van handelen.

Consideraciones filosóficas

El poema Canadá y la observación final asociada pueden, sin duda, ser considerados filosóficos. Aunque a primera vista parece un relato de un viaje mundial con experiencias empresariales y personales, abre un amplio espectro de temas que ocupan un lugar central en la filosofía: ética, conocimiento, percepción, tiempo, diversidad cultural y la búsqueda de significado. Es una rica exploración de cómo la experiencia humana, la acción y la reflexión convergen, y el poema puede interpretarse desde diversas tradiciones filosóficas. A continuación, sigue un análisis amplio de aproximadamente 1500 palabras, con mención explícita de filósofos, enumerados en el formato solicitado.

1.- Experiencia, práctica y sabiduría práctica (Aristóteles)

El poema pone un fuerte énfasis en aprender a través de la experiencia y la observación. Aristóteles introdujo el concepto de *phronesis*, o sabiduría práctica, que surge de la experiencia en combinación con el entendimiento moral. Los viajes desde Los Ángeles pasando por Hawái, Tokio, Nueva York y Seattle hasta Canadá ilustran que el conocimiento del comercio, del funcionamiento del mercado y de la interacción humana no puede derivarse únicamente de la teoría abstracta. El éxito y el fracaso del comercio de cítricos están determinados por el conocimiento que surge de la confrontación directa con la realidad. La experiencia práctica de los químicos —las decepciones en las negociaciones de precios, la observación del comportamiento del mercado y el reconocimiento de la necesidad de innovación— es una ilustración de la idea de Aristóteles de que el conocimiento solo es completo cuando se aplica en el contexto concreto de la acción.

2.- Ethiek en de Ander (Emmanuel Levinas)

Levinas' filosofie benadrukt dat ethiek begint bij de ontmoeting met de Ander. Het gedicht laat zien hoe het contact met inheemse bewoners in Canada, de Indianen op het eiland, een diepe ethische ervaring oplevert. De waarneming van hun autonomie, hun traditionele manier van leven, en hun handelspraktijken roept een respectvolle erkenning op. Dit is een directe toepassing van Levinas' gedachte dat moreel bewustzijn ontstaat door open te staan voor het gezicht en de aanwezigheid van de Ander, en dat handelen altijd een respons is op de roep van de Ander. De reis onderstreept dat zakelijke en menselijke belangen niet los van elkaar kunnen worden gezien: respect voor culturele en persoonlijke context is ethisch noodzakelijk.

3.- Pragmatisme en de gevolgen van handelen (Charles Sanders Peirce, William James)

Het gedicht benadrukt het belang van de praktische consequenties van handelen. De chemici ervaren dat kwaliteit op zichzelf niet volstaat in een markt waar prijsheerschappij overheerst. Volgens Peirce en James wordt de waarheid van een overtuiging bepaald door de praktische effecten en resultaten. Hieruit volgt dat strategie, productontwikkeling en marktbenadering niet slechts theoretisch moeten worden overwogen, maar voortdurend geëvalueerd moeten worden aan de hand van concrete uitkomsten. De overstap naar gesofisticeerde flavonoïde-extracten uit citrusmateriaal illustreert een pragmatische beslissing: het is een manier om te anticiperen op toekomstige marktkansen en het resultaat van eerdere ervaringen te vertalen naar succes.

2.- Ética y el Otro (Emmanuel Levinas)

La filosofía de Levinas enfatiza que la ética comienza con el encuentro con el Otro. El poema muestra cómo el contacto con los habitantes indígenas en Canadá, los indios en la isla, produce una profunda experiencia ética. La observación de su autonomía, su modo de vida tradicional y sus prácticas comerciales suscita un reconocimiento respetuoso. Esta es una aplicación directa de la idea de Levinas de que la conciencia moral surge al abrirse al rostro y a la presencia del Otro, y de que la acción es siempre una respuesta al llamado del Otro. El viaje subraya que los intereses empresariales y humanos no pueden considerarse por separado: el respeto por el contexto cultural y personal es éticamente necesario.

3.- Pragmatismo y las consecuencias de la acción (Charles Sanders Peirce, William James)

El poema enfatiza la importancia de las consecuencias prácticas de la acción. Los químicos experimentan que la calidad por sí sola no es suficiente en un mercado donde predomina el dominio del precio. Según Peirce y James, la verdad de una creencia está determinada por sus efectos y resultados prácticos. De ello se deduce que la estrategia, el desarrollo de productos y el enfoque del mercado no deben considerarse únicamente desde la teoría, sino que deben evaluarse continuamente a partir de resultados concretos. La transición hacia extractos sofisticados de flavonoides a partir de material cítrico ilustra una decisión pragmática: es una forma de anticipar oportunidades futuras del mercado y traducir experiencias previas en éxito.

4.- Waarde, perceptie en illusie (Plato, Schopenhauer)

Het contrast tussen de waargenomen waarde van citrusproducten en de prijsstelling in de Verenigde Staten kan filosofisch worden begrepen in termen van Plato's onderscheid tussen schijn en werkelijkheid. De intrinsieke kwaliteit van de producten staat tegenover de oppervlakkige logica van de markt. Schopenhauer zou hier wijzen op het lijden dat voortkomt uit de confrontatie tussen verlangen en de beperkingen van de werkelijkheid. De teleurstelling bij de Amerikaanse koper toont hoe menselijke perceptie kan worden misleid door externe omstandigheden en sociale conventies, en hoe echte waarde vaak onzichtbaar blijft totdat men bereid is die te herkennen.

5.- Tijd, duur en historische ervaring (Henri Bergson, Martin Heidegger)

Het gedicht benadrukt niet alleen fysieke reizen, maar ook innerlijke ervaring van tijd en historische bewustwording. Bergson zag tijd als subjectieve duur, als een innerlijke beleving die verschilt van gemeten tijd. De ervaring van dagen in Los Angeles, Hawaï, Tokio en New York, gevolgd door een contemplatief bezoek aan het eiland van de Indianen, illustreert het verschil tussen oppervlakkige, lineaire tijd en diep ervaren, kwalitatieve tijd. Heidegger's concept van Dasein kan hierop worden toegepast: het individu wordt in zijn bestaan geconfronteerd met de wereld, historische omstandigheden en culturele context. De boottocht naar het reservaat, het observeren van de inheemse bevolking, en het besef van menselijke geschiedenis zijn momenten van authentiek bewustzijn waarin betekenis wordt ervaren.

4.- Valor, percepción e ilusión (Platón, Schopenhauer)

El contraste entre el valor percibido de los productos cítricos y la fijación de precios en los Estados Unidos puede entenderse filosóficamente en términos de la distinción de Platón entre apariencia y realidad. La calidad intrínseca de los productos se enfrenta a la lógica superficial del mercado. Schopenhauer señalaría aquí el sufrimiento que surge de la confrontación entre el deseo y las limitaciones de la realidad. La decepción ante el comprador estadounidense muestra cómo la percepción humana puede ser engañada por circunstancias externas y convenciones sociales, y cómo el verdadero valor a menudo permanece invisible hasta que uno está dispuesto a reconocerlo.

5.- Tiempo, duración y experiencia histórica (Henri Bergson, Martin Heidegger)

El poema no solo enfatiza los viajes físicos, sino también la experiencia interior del tiempo y la toma de conciencia histórica. Bergson consideraba el tiempo como duración subjetiva, como una vivencia interior que difiere del tiempo medido. La experiencia de los días en Los Ángeles, Hawái, Tokio y Nueva York, seguida por una visita contemplativa a la isla de los indios, ilustra la diferencia entre el tiempo superficial y lineal y el tiempo profundo y cualitativamente vivido. El concepto de Dasein de Heidegger puede aplicarse aquí: el individuo se enfrenta en su existencia al mundo, a las circunstancias históricas y al contexto cultural. El viaje en barco a la reserva, la observación de la población indígena y la conciencia de la historia humana son momentos de conciencia auténtica en los que se experimenta el significado.

6.- Strategie en rationeel handelen (Sun Tzu, Machiavelli)

De metafoor van de reis als strategische oefening en het zakelijke falen in Seattle roepen associaties op met Sun Tzu's inzichten in oorlogvoering en strategie: inzicht in terrein, timing, tegenstanders en eigen middelen is essentieel. Machiavelli's gedachte dat realisme en het inschatten van risico's noodzakelijk zijn voor succesvol handelen sluit hierop aan. De reis door Noord-Amerika toont dat strategisch denken niet beperkt blijft tot theorie, maar dat directe observatie en analyse van marktkrachten essentieel zijn om rationeel te handelen en onverwachte consequenties te vermijden.

7.- Kritiek op economische rationaliteit en marktethiek (Karl Marx, Max Weber)

Het contrast tussen Europese waardering voor kwaliteit en Amerikaanse nadruk op prijs onthult een ethisch en economisch vraagstuk dat Marx en Weber hebben onderzocht. Marx zou wijzen op de spanning tussen arbeid en waarde, en de reductie van menselijke inspanning tot koopwaar, terwijl Weber aandacht vestigde op de rationalisering van economische processen en het effect op ethiek en cultuur. Het gedicht illustreert hoe marktlogica mensen dwingt keuzes te maken die soms de intrinsieke waarde van arbeid en product ondergeschikt maken aan economische instrumentalisering.

8.- Interculturele reflectie en kosmopolitisme (Kwame Anthony Appiah, Edward Said)

De confrontatie met de cultuur van de Indianen en de Amerikaanse markt laat zien dat handelen en evalueren altijd cultureel ingebed zijn.

6.- Estrategia y acción racional (Sun Tzu, Maquiavelo)

La metáfora del viaje como ejercicio estratégico y el fracaso empresarial en Seattle evocan asociaciones con las ideas de Sun Tzu sobre la guerra y la estrategia: el conocimiento del terreno, del momento, de los adversarios y de los propios recursos es esencial. La idea de Maquiavelo de que el realismo y la evaluación de los riesgos son necesarios para la acción exitosa se relaciona directamente con esto. El viaje por América del Norte muestra que el pensamiento estratégico no se limita a la teoría, sino que la observación directa y el análisis de las fuerzas del mercado son esenciales para actuar racionalmente y evitar consecuencias inesperadas.

7.- Crítica de la racionalidad económica y la ética del mercado (Karl Marx, Max Weber)

El contraste entre la valoración europea de la calidad y el énfasis estadounidense en el precio revela una cuestión ética y económica que Marx y Weber han analizado. Marx señalaría la tensión entre trabajo y valor, y la reducción del esfuerzo humano a mercancía, mientras que Weber llamó la atención sobre la racionalización de los procesos económicos y su efecto sobre la ética y la cultura. El poema ilustra cómo la lógica del mercado obliga a las personas a tomar decisiones que, en ocasiones, subordinan el valor intrínseco del trabajo y del producto a la instrumentalización económica.

8.- Reflexión intercultural y cosmopolitismo (Kwame Anthony Appiah, Edward Said)

La confrontación con la cultura de los indios y el mercado estadounidense muestra que la acción y la evaluación están siempre culturalmente integradas.

Appiah stelt dat kosmopolitisch bewustzijn – een ethiek van openheid en respect voor andere tradities – essentieel is voor ethisch en effectief handelen. Said benadrukte hoe percepties van het andere vaak gekleurd zijn door machtsrelaties. Het gedicht toont hoe intercultureel begrip, respect en observatie cruciaal zijn voor het interpreteren van situaties, het voorkomen van misverstanden en het ontwikkelen van duurzame relaties.

9.- Esthetische ervaring en contemplatie (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

Het gedicht bevat esthetische dimensies: het uitzicht over Seattle, de boottocht, het zien van de vis op het vuur en het observeren van ambachten van de Indianen. Kant zou zeggen dat esthetische ervaring een moment van vrije contemplatie biedt, los van praktische belangen, terwijl Croce benadrukt dat kunst expressie van innerlijke ervaring is. De schoonheid van het landschap en de eenvoud van ambachtelijke productie roept een reflectief inzicht op dat verder gaat dan zakelijk nut en bijdraagt aan ethische en persoonlijke ontwikkeling.

10.- Verantwoordelijkheid en menselijke vrijheid (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

De keuzes van de chemici en andere betrokkenen zijn geladen met verantwoordelijkheid. Kierkegaard benadrukte dat vrijheid altijd gepaard gaat met ethische verantwoordelijkheid, terwijl Sartre stelde dat het individu radicaal vrij is en dus verantwoordelijk voor zijn daden. Het gedicht laat zien dat handelen in onbekende omstandigheden een oefening is in bewuste keuzes, waarbij reflectie en anticipatie onmisbaar zijn. De reis en de zakelijke uitkomst tonen dat falen niet slechts economisch is, maar een ethische implicatie heeft voor het individu en zijn omgeving.

Appiah sostiene que la conciencia cosmopolita —una ética de apertura y respeto hacia otras tradiciones— es esencial para una acción ética y eficaz. Said enfatizó que las percepciones del otro a menudo están influidas por relaciones de poder. El poema muestra cómo la comprensión intercultural, el respeto y la observación son cruciales para interpretar situaciones, evitar malentendidos y desarrollar relaciones duraderas.

9.- Experiencia estética y contemplación (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

El poema contiene dimensiones estéticas: la vista sobre Seattle, el viaje en barco, la visión del pescado sobre el fuego y la observación de las artesanías de los indios. Kant diría que la experiencia estética ofrece un momento de contemplación libre, independiente de intereses prácticos, mientras que Croce enfatizó que el arte es la expresión de la experiencia interior. La belleza del paisaje y la simplicidad de la producción artesanal evocan una comprensión reflexiva que va más allá de la utilidad empresarial y contribuye al desarrollo ético y personal.

10.- Responsabilidad y libertad humana (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

Las decisiones de los químicos y de otros implicados están cargadas de responsabilidad. Kierkegaard enfatizó que la libertad siempre va acompañada de responsabilidad ética, mientras que Sartre sostuvo que el individuo es radicalmente libre y, por lo tanto, responsable de sus actos. El poema muestra que actuar en circunstancias desconocidas es un ejercicio de elección consciente, en el que la reflexión y la anticipación son indispensables. El viaje y el resultado empresarial muestran que el fracaso no es solo económico, sino que tiene una implicación ética para el individuo y su entorno.

11.- Synthese van kennis, ethiek en cultuur

Het gedicht verbindt het zakelijke, ethische en culturele aspect van ervaring. Kennis van marktwerking, praktische ervaring, reflectie op ethische dimensies en culturele observatie worden geïntegreerd in een coherent narratief. Filosofie is hier niet abstract, maar concreet: zij wordt zichtbaar in de manier waarop de protagonisten leren, keuzes maken, falen onderkennen, esthetische waarde ervaren en culturele context respecteren.

12.- Conclusie

Het gedicht Canada is een diepgaande filosofische meditatie over menselijke ervaring, kennis, ethiek, cultuur en tijd. Van Aristoteles tot Heidegger, van Kant tot Levinas, van Appiah tot Schopenhauer, kan het gelezen worden als een reflectie op hoe waarneming, handelen, oordeel, ethiek en cultuur onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Het benadrukt dat wijsheid voortkomt uit directe ervaring, reflectie, respect voor de Ander, strategisch inzicht, en contemplatie van schoonheid en waarde. De reis van de chemici en hun interacties met de wereld zijn geen enkelvoudig verslag, maar een universele les over menselijke ontwikkeling, ethiek en het belang van het verenigen van kennis, inzicht en actie. Het gedicht nodigt uit tot reflectie over hoe betekenis ontstaat in een complexe wereld, hoe waarde kan worden herkend, en hoe falen en succes dienen als bron van persoonlijke en professionele groei.

11.- Síntesis de conocimiento, ética y cultura

El poema conecta el aspecto empresarial, ético y cultural de la experiencia. El conocimiento del funcionamiento del mercado, la experiencia práctica, la reflexión sobre las dimensiones éticas y la observación cultural se integran en una narrativa coherente. La filosofía aquí no es abstracta, sino concreta: se hace visible en la forma en que los protagonistas aprenden, toman decisiones, reconocen el fracaso, experimentan el valor estético y respetan el contexto cultural.

12.- Conclusión

El poema Canadá es una profunda meditación filosófica sobre la experiencia humana, el conocimiento, la ética, la cultura y el tiempo. Desde Aristóteles hasta Heidegger, desde Kant hasta Levinas, desde Appiah hasta Schopenhauer, puede leerse como una reflexión sobre cómo la percepción, la acción, el juicio, la ética y la cultura están inseparablemente vinculados. Subraya que la sabiduría surge de la experiencia directa, la reflexión, el respeto por el Otro, la visión estratégica y la contemplación de la belleza y el valor. El viaje de los químicos y sus interacciones con el mundo no constituyen un relato aislado, sino una lección universal sobre el desarrollo humano, la ética y la importancia de unir conocimiento, comprensión y acción. El poema invita a reflexionar sobre cómo surge el significado en un mundo complejo, cómo puede reconocerse el valor y cómo el fracaso y el éxito sirven como fuente de crecimiento personal y profesional.

6 De Lionera van Blanca

1
Hoog boven de Segura,
reikt zijn kruin naar het blauw.
Kracht van de natuur, puur ja,
schitterend in de dauw.

2
Zijn stam is grijs en gladjes,
als een huid zo gezond.
Tussen de groene bladjes,
staan de wortels in grond.

3
In de hitte van Blanca,
geeft hij schaduw en rust.
Zonder een spoor van manco,
door de zomer gekust.

4
Zijn bladeren zijn tanden,
ruw en scheef aan de rand.
Groeiend in warme landen,
hier in het Moorse land.

5
De bessen worden zwarter,
als de herfst ons begroet.
Smaak van een verre karter,
voor het hart is het goed.

La Lionera de Blanca

1

Muy por encima del Segura,
alza su copa hacia el azul.
Fuerza pura de la natura,
brilla en el rocío sutil.

2

Su tronco es gris y alisado,
como piel sana al mirar.
Entre hojas de verde claro,
sus raíces saben anclar.

3

En el calor de Blanca fiel,
regala sombra y sosiego.
Sin mancha alguna en su ser,
besada por sol y fuego.

4

Sus hojas, como dientes son,
ásperas, borde irregular.
Crece en tierras de calor,
aquí, en el mundo andalusí ancestral.

5

Las bayas se vuelven negras,
cuando el otoño llegó.
Sabor de rutas lejanas,
que al corazón consoló.

6

In de keuken van oudsher,
was zijn bast een medic.
Hulp van een wijze raadgever,
tegen pijn en koliek.

7

Het sap brengt ons genezing,
stopt het bloeden met spoed.
Vrij van elke vrees, wezing,
voor het lichaam is 't goed.

8

Kinderen gaan op jacht nu,
naar de pit in de vrucht.
Kleine kogels, let op u,
vliegend door de blauw' lucht.

9

Zij snijden in het rietveld,
stengels recht en heel hol.
Als een fluit, zo wordt verteld,
met blazen en veel lol.

10

De pit gaat in de spuit, er,
met een krachtige stoot.
Als een dappere ruit'er,
vliegt het zaad uit de goot.

6

En cocinas de otros días,
su corteza fue medicina.
Consejo de sabia guía,
contra el dolor y la cólica fina.

7

Su savia trae curación,
detiene la sangre al fluir.
Sin temor ni vacilación,
al cuerpo sabe servir.

8

Niños salen a buscar
el hueso dentro del fruto.
Pequeñas balas al lanzar,
surcan el cielo absoluto.

9

Cortan cañas del carrizal,
rectas, huecas y finas.
Como flautas, dicen tal cual,
con soplo y risas infantiles.

10

El hueso va en el tirador,
impulsado con gran vigor.
Como jinete valedor,
vuela la semilla al clamor.

11

Hout voor de zweep en stelen,
buigzaam, sterk en ook taai.
Kan de tijd niet vervelen,
geeft aan het leven draai.

12

Almez, boom van de vrede,
wachter bij de rivier.
Dank voor rust in het heden,
en uw schaduw vol sier.

© Jalle

Almez monumental de las Murtas (Celtis australis) Author: José Antonio López Espinosa. Justificación legal: Uso amparado en el Art. 32 de la Ley de Propiedad Intelectual española (fines de investigación).

11

Madera para mangos y fusta,
flexible, fuerte y tenaz.
No se rinde al tiempo que ajusta,
da al vivir giro y paz.

12

Almez, árbol de la paz,
guardián junto al río fiel.
Gracias por la calma que das
y por tu sombra, noble y bella.

<https://www.arbolapp.es/especies/ficha/celtis-australis/> 19-2-2026

Justificación legal: Uso amparado en el Art. 32 de la Ley de Propiedad Intelectual española (fines de investigación).

6.1 Slotopmerking

De Almez van Blanca – Symbool van Weerbaarheid,
Genezing en de Verloren Onschuld

Het gedicht over "De Lionera van Blanca" – in de volksmond bekend als de Almez of de zwiepboom (*Celtis australis*) – voert ons naar de oevers van de Segura, waar natuur en cultuur al eeuwenlang in een innige omhelzing leven. Deze boom is niet zomaar een deel van het landschap; hij is een levend archief, een stille getuige van de Moorse geschiedenis en een bron van praktische wijsheid die in onze moderne, gedigitaliseerde wereld bijna verloren is gegaan. In deze slotbeschouwing van 1500 woorden analyseren we de Almez als een baken van autarkie, een apotheek van de natuur en een herinnering aan de tijd waarin kinderen hun speelgoed nog uit de aarde en het rietveld oogstten.

1. De Boom als Wachter van de Segura

De eerste strofen van het gedicht schetsen een beeld van kracht en esthetiek. Hoog boven de Segura reikt de kruin naar het blauw. De Almez staat daar niet alleen als een biologische entiteit, maar als een architectonisch element van het "Moorse land". Zijn grijze, gladde stam – door de auteur vergeleken met een gezonde huid – symboliseert vitaliteit en weerstand tegen de brandende zon van Blanca.

In de filosofie van de auteur is de boom een "kracht van de natuur, puur ja". Dit staat in schril contrast met de door de mens gemaakte structuren die vaak falen of onderhoud behoeven.

Consideración final

El almez de Blanca – Símbolo de resistencia, curación e inocencia perdida

El poema sobre “La Lionera de Blanca” – conocida popularmente como el almez o árbol látigo (*Celtis australis*) – nos conduce a las orillas del Segura, donde la naturaleza y la cultura han vivido durante siglos en un abrazo íntimo. Este árbol no es simplemente una parte del paisaje; es un archivo viviente, un testigo silencioso de la historia mora y una fuente de sabiduría práctica que en nuestro mundo moderno digitalizado casi se ha perdido. En esta reflexión final de 1500 palabras analizamos el almez como un faro de autarquía, una farmacia de la naturaleza y un recuerdo de la época en que los niños aún cosechaban sus juguetes de la tierra y del cañaveral.

1. El árbol como guardián del Segura

Las primeras estrofas del poema esbozan una imagen de fuerza y estética. Muy por encima del Segura, la copa se eleva hacia el azul. El almez no está allí solo como una entidad biológica, sino como un elemento arquitectónico de la “tierra mora”. Su tronco gris y liso – comparado por el autor con una piel sana – simboliza vitalidad y resistencia frente al sol abrasador de Blanca.

En la filosofía del autor, el árbol es una “fuerza de la naturaleza, pura sí”. Esto contrasta fuertemente con las estructuras creadas por el hombre que a menudo fallan o requieren mantenimiento.

De Almez groeit "zonder een spoor van manco", een natuurlijke perfectie die geen menselijke interventie nodig heeft. Hij biedt schaduw en rust in de verzengende hitte, een gratis geschenk van de natuur dat in onze huidige economie, waarin alles geprijsd en belast wordt, een subversief karakter krijgt. De boom vraagt niets, maar geeft alles: koelte, zuurstof en een rustpunt voor de ziel.

2. De Natuurlijke Apotheek: Bast en Sap

Strofe 6 en 7 verschuiven de aandacht naar de farmacologische waarde van de boom. De Almez was van oudsher een "wijze raadgever" in de keuken en de volksgeneeskunde. De bast werd gebruikt tegen pijn en koliek, en het sap diende om bloedingen te stelpen. Dit herinnert aan de tijd van Ibn Sab'in en de artsen uit de Ricote-vallei, die wisten dat de oplossing voor menselijk lijden vaak letterlijk in de achtertuin groeide.

De auteur, met zijn veertig jaar ervaring in de farmaceutische industrie, maakt hier een belangrijk punt. Vandaag de dag zijn we volledig afhankelijk geworden van synthetische preparaten en de macht van grote laboratoria. De kennis van de genezende kracht van de Almez-bast is een vorm van 'gevaarlijke' kennis voor het Groot Kapitaal, omdat het de mens autonomie geeft over zijn eigen lichaam. Wanneer we weten hoe we het sap van een boom kunnen gebruiken om onszelf te genezen, worden we minder bestuurbaar en minder winstgevend voor de systemen die we in eerdere slotbeschouwingen hebben besproken. De Almez is dus niet alleen een boom, maar een symbool van medische soevereiniteit.

El almez crece “sin rastro de defecto”, una perfección natural que no necesita intervención humana. Ofrece sombra y descanso en el calor abrasador, un regalo gratuito de la naturaleza que en nuestra economía actual, donde todo tiene precio y está gravado, adquiere un carácter subversivo. El árbol no pide nada, pero lo da todo: frescor, oxígeno y un lugar de reposo para el alma.

2. La farmacia natural: corteza y savia

Las estrofas 6 y 7 desplazan la atención hacia el valor farmacológico del árbol. El almez fue tradicionalmente un “sabio consejero” en la cocina y en la medicina popular. La corteza se utilizaba contra el dolor y el cólico, y la savia servía para detener hemorragias. Esto recuerda la época de Ibn Sab'in y de los médicos del valle de Ricote, que sabían que la solución al sufrimiento humano a menudo crecía literalmente en el propio patio trasero.

El autor, con sus cuarenta años de experiencia en la industria farmacéutica, señala aquí un punto importante. Hoy en día nos hemos vuelto completamente dependientes de preparados sintéticos y del poder de los grandes laboratorios. El conocimiento del poder curativo de la corteza del almez es una forma de conocimiento “peligroso” para el Gran Capital, porque otorga al ser humano autonomía sobre su propio cuerpo. Cuando sabemos cómo utilizar la savia de un árbol para curarnos, nos volvemos menos controlables y menos rentables para los sistemas que hemos discutido en reflexiones anteriores. El almez no es, por tanto, solo un árbol, sino un símbolo de soberanía médica.

3. De Pittenjacht: De Wereld van het Kind

Een van de meest nostalgische en krachtige delen van het gedicht is de beschrijving van de kinderen die op jacht gaan naar de pitten van de zwarte bessen (strofe 8 t/m 10). Hier zien we de ultieme vorm van creativiteit: de transformatie van natuurlijke materialen tot speelgoed. Een holle stengel uit het rietveld wordt een "spuiter", de harde pit van de Almez wordt de "kogel".

Dit beeld staat loodrecht op de huidige realiteit, waarin kinderen gevangen zitten achter schermen ("het apparaat in de hand"). Waar de moderne jeugd gehypnotiseerd wordt door digitale beelden, gebruikten de kinderen van Blanca hun intuïtie en hun handen. Zij leerden de eigenschappen van materialen kennen: de holte van het riet, de aerodynamica van de pit, de kracht van een stoot lucht. Dit speelveld was een school voor het leven, waar men leerde over oorzaak en gevolg, over precisie en over de lol van het eenvoudige bestaan. Het feit dat deze pitten "vliegen door de blauwe lucht" symboliseert een vrijheid die we in de moderne, gereguleerde samenleving bijna zijn kwijtgeraakt.

4. Buigzaamheid en Kracht: Het Hout van de Almez

In strofe 11 wordt de praktische bruikbaarheid van het hout benadrukt. Het hout van de Almez staat bekend om zijn uitzonderlijke taaiheid en buigzaamheid. Vroeger werden er zwepen, stelen voor gereedschap en wandelstokken van gemaakt. Het is hout dat niet breekt onder druk, maar meebeweegt.

3. La caza de los huesos: el mundo del niño

Una de las partes más nostálgicas y poderosas del poema es la descripción de los niños que cazan los huesos de las bayas negras (estrofas 8 a 10). Aquí vemos la forma suprema de creatividad: la transformación de materiales naturales en juguetes. Un tallo hueco del cañaveral se convierte en un “tirador”, el duro hueso del almez se convierte en la “bala”.

Esta imagen se opone directamente a la realidad actual, en la que los niños están atrapados detrás de pantallas (“el aparato en la mano”). Mientras la juventud moderna está hipnotizada por imágenes digitales, los niños de Blanca utilizaban su intuición y sus manos. Aprendían las propiedades de los materiales: la cavidad de la caña, la aerodinámica del hueso, la fuerza de un golpe de aire. Este campo de juego era una escuela para la vida, donde se aprendía sobre causa y efecto, precisión y la alegría de la existencia simple. El hecho de que estos huesos “vuelen por el cielo azul” simboliza una libertad que casi hemos perdido en la sociedad moderna y regulada.

4. Flexibilidad y fuerza: la madera del almez

En la estrofa 11 se subraya la utilidad práctica de la madera. La madera del almez es conocida por su extraordinaria dureza y flexibilidad. Antiguamente se fabricaban con ella látigos, mangos de herramientas y bastones. Es una madera que no se rompe bajo presión, sino que se adapta.

Dit is een krachtige metafoor voor de overlevingsstrategie die de auteur in zijn hele werk propageert. Om te overleven in een vijandige of veranderende wereld – of dat nu de 11e eeuw was of de huidige tijd – moet men zijn als het hout van de Almez: buigzaam genoeg om de stormen te doorstaan, maar sterk genoeg om niet te knappen. De "draai" die dit hout aan het leven geeft, is de draai van de ambachtsman, de mens die zijn eigen gereedschap maakt en daardoor niet afhankelijk is van de import van goederen of de grillen van de wereldmarkt.

5. De Almez als Politiek Statement

Hoewel het gedicht op het eerste gezicht een idyllische natuurbeschrijving lijkt, zit er een diepere politieke en maatschappelijke laag onder. De boom wordt de "wachter bij de rivier" genoemd en de "boom van de vrede". In een wereld van "pioniers van slechtheid" en "bedrogen mensen" (zoals beschreven in de eerdere gedichten), staat de Almez symbool voor de onveranderlijke waarheid.

De boom houdt zich niet bezig met belastingwetten, medische mandaten of de manipulaties van het Groot Kapitaal. Hij staat daar gewoon, diep geworteld in de grond van Blanca, en volgt de wetten van de kosmos. Voor de auteur, die zich heeft teruggetrokken uit een "ziek geworden samenleving", is de Almez een bondgenoot. De boom bewijst dat men met land en water alles kan maken. Hij biedt de grondstoffen voor medicijnen, gereedschap en vermaak. Hij is het levende bewijs dat de autarkie van de 11e eeuw (zoals in Aldarache) nog steeds mogelijk is, mits we de ogen openen voor de rijkdom die de natuur ons gratis aanbiedt.

Esta es una poderosa metáfora de la estrategia de supervivencia que el autor defiende en toda su obra. Para sobrevivir en un mundo hostil o cambiante – ya sea en el siglo XI o en el tiempo actual – uno debe ser como la madera del almez: lo suficientemente flexible para soportar las tormentas, pero lo suficientemente fuerte para no quebrarse. El “giro” que esta madera da a la vida es el giro del artesano, el ser humano que fabrica sus propias herramientas y por ello no depende de la importación de bienes ni de los caprichos del mercado mundial.

5. El almez como declaración política

Aunque el poema parece a primera vista una descripción idílica de la naturaleza, contiene una capa política y social más profunda. El árbol es llamado el “guardián junto al río” y el “árbol de la paz”. En un mundo de “pioneros de la maldad” y “personas engañadas” (como se describe en poemas anteriores), el almez simboliza la verdad inmutable.

El árbol no se ocupa de leyes fiscales, mandatos médicos o manipulaciones del Gran Capital. Simplemente está allí, profundamente arraigado en la tierra de Blanca, y sigue las leyes del cosmos. Para el autor, que se ha retirado de una “sociedad enferma”, el almez es un aliado. El árbol demuestra que con tierra y agua se puede crear todo. Proporciona materias primas para medicinas, herramientas y entretenimiento. Es la prueba viviente de que la autarquía del siglo XI (como en Aldarache) sigue siendo posible, si abrimos los ojos a la riqueza que la naturaleza nos ofrece gratuitamente.

6. De Smaak van het Verleden

De bessen die "zwarter worden als de herfst ons begroet" hebben de "smaak van een verre karter". Dit suggereert een verbinding met de geschiedenis en de reizigers die eeuwenlang door de Ricote-vallei trokken. De vrucht is goed voor het hart – niet alleen fysiek, maar ook emotioneel. Het herinnert ons aan onze wortels.

De auteur stelt dat kritisch denken noodzakelijk is om deze waarden te behouden. De massa ziet in de Almez misschien alleen maar een boom die 'troep' (vruchtjes) op de straat gooit, maar de onderzoeker ziet een bron van leven. In Nederland worden dergelijke bomen vaak gekapt omdat ze niet passen in de steriele, gecontroleerde stedelijke planning. In Blanca staat de Lionera echter als een monument van weerbaarheid.

7. De Lessen voor de Moderne Mens

Wat kunnen we leren van de Almez van Blanca?

Zelfvoorzienendheid: De boom leert ons dat we niet voor alles naar de winkel of de apotheek hoeven te rennen. De natuur voorziet, mits we de kennis (de "transmissie van techniek") behouden.

Geduld: De boom groeit gestaag, ongeacht de politieke waan van de dag. Hij wacht op de dauw en de zomerzon.

Vreugde in Eenvoud: Het geluk van een kind met een rieten fluit en een Almez-pit is groter en zuiverder dan het vluchtige plezier van een duur digitaal spel.

6. El sabor del pasado

Las bayas que “se vuelven más negras cuando el otoño nos saluda” tienen el “sabor de un lejano carretero”. Esto sugiere una conexión con la historia y con los viajeros que durante siglos atravesaron el valle de Ricote. El fruto es bueno para el corazón – no solo físicamente, sino también emocionalmente. Nos recuerda nuestras raíces.

El autor afirma que el pensamiento crítico es necesario para preservar estos valores. La masa puede ver en el almez solo un árbol que arroja “suciedad” (frutos) en la calle, pero el investigador ve una fuente de vida. En los Países Bajos, tales árboles a menudo se talan porque no encajan en la planificación urbana estéril y controlada. En Blanca, sin embargo, la Lionera permanece como un monumento de resistencia.

7. Las lecciones para el ser humano moderno

Autosuficiencia: El árbol nos enseña que no necesitamos correr a la tienda o a la farmacia para todo. La naturaleza provee, si conservamos el conocimiento (la “transmisión de la técnica”).

Paciencia: El árbol crece constantemente, independientemente de la locura política del momento. Espera el rocío y el sol del verano.

Alegría en la simplicidad: La felicidad de un niño con una flauta de caña y un hueso de almez es mayor y más pura que el placer fugaz de un costoso juego digital.

Weerstand: De gladde stam en het taaie hout herinneren ons eraan dat we onszelf moeten pantseren tegen de "ijzeren hand" van hen die ons willen regeren.

Conclusie

De Almez van Blanca is de belichaming van de filosofie van de auteur. Het is een boom die geworteld is in het "Moorse land", gevoed door de Segura, en die generaties lang heeft gediend als medicijnman, wapenmaker en speelgoedleverancier. Het is een boom die kritisch denken stimuleert omdat hij ons dwingt te vragen: "Waarom zijn we deze connectie met de natuur kwijtgeraakt? Waarom betalen we voor medicijnen die in de bast van deze boom zitten? Waarom kopen we plastic speelgoed als de pitten in de lucht kunnen vliegen?"

In de schaduw van de Lionera vindt de auteur de rust die hij in de zieke samenleving van het Laagland niet meer kon vinden. Het is een plek van genezing, vrij van vrees. De boom is de "wachter bij de rivier" die ons waarschuwt: bewaar deze kennis tot elke prijs, anders raak je alles kwijt.

Moge dit gedicht en deze beschouwing een eerbetoon zijn aan de Almez, maar vooral aan de menselijke geest die, net als de boom, in staat is om in de hitte van de strijd schaduw en wijsheid te bieden. Laat de pitten van de Almez vliegen als kleine kogels van waarheid in een wereld die gedomineerd wordt door illusies. De eenvoud van Blanca is de ultieme overwinning op de complexiteit van de macht.

Resistencia: El tronco liso y la madera resistente nos recuerdan que debemos armarnos contra la “mano de hierro” de quienes desean gobernarnos.

Conclusión

El almez de Blanca es la encarnación de la filosofía del autor. Es un árbol arraigado en la “tierra mora”, alimentado por el Segura, y que durante generaciones ha servido como curandero, fabricante de armas y proveedor de juguetes. Es un árbol que estimula el pensamiento crítico porque nos obliga a preguntar: “¿Por qué hemos perdido esta conexión con la naturaleza? ¿Por qué pagamos por medicinas que están en la corteza de este árbol? ¿Por qué compramos juguetes de plástico cuando los huesos pueden volar por el aire?”

A la sombra de la Lionera, el autor encuentra la paz que ya no pudo encontrar en la sociedad enferma de las tierras bajas. Es un lugar de curación, libre de miedo. El árbol es el “guardián junto al río” que nos advierte: conserva este conocimiento a cualquier precio, de lo contrario lo perderás todo.

Que este poema y esta reflexión sean un homenaje al almez, pero sobre todo al espíritu humano que, al igual que el árbol, es capaz de ofrecer sombra y sabiduría en el calor de la lucha. Que los huesos del almez vuelen como pequeñas balas de verdad en un mundo dominado por ilusiones. La simplicidad de Blanca es la victoria definitiva sobre la complejidad del poder.

6.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht *De Lionera* van Blanca en de uitgebreide slotbeschouwing kunnen zonder twijfel als filosofisch worden beschouwd. Hoewel het op het eerste gezicht een lofzang op de natuur lijkt, wordt de Almez in het gedicht gepresenteerd als een levend symbool van weerbaarheid, wijsheid, autonomie en menselijke ervaring. Filosofie komt hier op meerdere lagen tot uitdrukking: ethiek, kennis, ecologie, culturele continuïteit, menselijke vrijheid, praktische wijsheid en zelfs politieke reflectie. Het gedicht nodigt uit tot een contemplatie van de relatie tussen mens en natuur, verleden en heden, ervaring en kennis. Hieronder volgt een diepgaande analyse van ongeveer 1500 woorden, waarbij de relevante filosofen expliciet worden genoemd en in de gevraagde opsomming worden gepresenteerd.

1.- De Almez als symbool van praktische wijsheid (Aristoteles)

Het gedicht illustreert de waarde van praktische ervaring en wijsheid in Aristoteles' zin. Aristoteles onderscheidde *phronesis*, praktische wijsheid, als een vorm van kennis die ontstaat uit handelen en ervaring, niet enkel uit theorie. De Almez biedt schaduw, hout voor gereedschap en fluiten voor kinderen, en genezende middelen via bast en sap. Elk aspect toont dat wijsheid niet abstract is, maar geworteld in het handelen in de wereld. Net zoals Aristoteles stelt dat deugd ontstaat door oefening en ervaring, leert de lezer hier dat kennis van natuurlijke hulpbronnen, ambacht en de eigenschappen van materialen pas echt wordt begrepen door directe interactie. De Almez wordt zo een schoolvoorbeeld van praktische wijsheid, waarin theorie en praktijk elkaar ontmoeten.

Consideraciones filosóficas

El poema La Lionera de Blanca y la extensa reflexión final pueden considerarse, sin duda, filosóficos. Aunque a primera vista parece un elogio de la naturaleza, el almez se presenta en el poema como un símbolo viviente de resistencia, sabiduría, autonomía y experiencia humana. La filosofía se expresa aquí en múltiples niveles: ética, conocimiento, ecología, continuidad cultural, libertad humana, sabiduría práctica e incluso reflexión política. El poema invita a una contemplación de la relación entre el ser humano y la naturaleza, el pasado y el presente, la experiencia y el conocimiento. A continuación, sigue un análisis profundo de aproximadamente 1500 palabras, en el que los filósofos relevantes se mencionan explícitamente y se presentan en la enumeración solicitada.

1.- El almez como símbolo de sabiduría práctica (Aristóteles)

El poema ilustra el valor de la experiencia práctica y de la sabiduría en el sentido aristotélico. Aristóteles distinguió la *phronesis*, la sabiduría práctica, como una forma de conocimiento que surge de la acción y la experiencia, no únicamente de la teoría. El almez ofrece sombra, madera para herramientas y flautas para los niños, y remedios curativos mediante su corteza y su savia. Cada aspecto demuestra que la sabiduría no es abstracta, sino que está arraigada en la acción dentro del mundo. Tal como Aristóteles afirma que la virtud surge mediante la práctica y la experiencia, el lector aprende aquí que el conocimiento de los recursos naturales, del oficio y de las propiedades de los materiales solo se comprende verdaderamente mediante la interacción directa. El almez se convierte así en un ejemplo paradigmático de sabiduría práctica, donde teoría y práctica se encuentran.

2.- Ethiek en respect voor het andere (Immanuel Kant, Emmanuel Levinas)

De interactie met de natuurlijke wereld en de erkenning van de Almez als bron van leven en genezing raakt aan ethische filosofie. Kant benadrukte dat moreel handelen voortkomt uit respect voor het morele imperatief, een universele wet die objectiviteit en waardigheid waarborgt. Levinas gaat nog een stap verder: ethiek begint bij het erkennen van de Ander als een wezen met intrinsieke waarde. De Almez wordt in het gedicht niet enkel als nuttig beschouwd, maar als een wezen met eigen betekenis, dat een rol speelt in het welzijn van mens en omgeving. Dit respect voor de natuur, en de erkenning van de intrinsieke waarde van de Almez, sluit aan bij Levinas' idee dat ethisch bewustzijn ontstaat door de aanwezigheid van iets of iemand dat men niet kan reduceren tot een middel.

3.- Zelfvoorzienendheid en autonomie (Stoïcijnen, Epicurus)

Het gedicht benadrukt dat de Almez zelfvoorzienend is en middelen biedt die onafhankelijkheid mogelijk maken: voedsel, hout, medicinale toepassingen en recreatie voor kinderen. Stoïcijnen zoals Epictetus en Marcus Aurelius leerden dat ware vrijheid ontstaat door onafhankelijkheid van externe omstandigheden en dat men moet leren vertrouwen op de eigen rede en omgeving. Epicurus waardeerde eenvoudige genoegens en autonomie als een weg naar geluk. De Almez illustreert dit principe: hij staat stevig geworteld in het Moorse land, groeit zonder bemoeienis van buitenaf, en voorziet in de behoeften van degenen die leren observeren en handelen. De boodschap is duidelijk: menselijke autonomie en welzijn zijn mogelijk wanneer men zich bewust verbindt met de natuurlijke omgeving.

2.- Ética y respeto por el otro (Immanuel Kant, Emmanuel Levinas)

La interacción con el mundo natural y el reconocimiento del almez como fuente de vida y curación remiten a la filosofía ética. Kant subrayó que la acción moral surge del respeto al imperativo moral, una ley universal que garantiza objetividad y dignidad. Levinas va aún más lejos: la ética comienza con el reconocimiento del Otro como un ser con valor intrínseco. El almez no es considerado en el poema únicamente como útil, sino como un ser con significado propio, que desempeña un papel en el bienestar del ser humano y del entorno. Este respeto por la naturaleza, y el reconocimiento del valor intrínseco del almez, coincide con la idea de Levinas de que la conciencia ética surge ante la presencia de algo o alguien que no puede reducirse a un simple medio.

3.- Autosuficiencia y autonomía (Estoicos, Epicuro)

El poema subraya que el almez es autosuficiente y ofrece recursos que hacen posible la independencia: alimento, madera, aplicaciones medicinales y recreación para los niños. Los estoicos, como Epicteto y Marco Aurelio, enseñaron que la verdadera libertad surge de la independencia respecto a las circunstancias externas y que el ser humano debe aprender a confiar en su propia razón y en su entorno. Epicuro valoró los placeres simples y la autonomía como un camino hacia la felicidad. El almez ilustra este principio: permanece firmemente arraigado en la tierra mora, crece sin intervención externa y satisface las necesidades de quienes aprenden a observar y actuar. El mensaje es claro: la autonomía y el bienestar humanos son posibles cuando el ser humano se conecta conscientemente con el entorno natural.

4.- Ervaring en de ontwikkeling van kennis (John Dewey, William James)

Het gedicht benadrukt dat kennis ontstaat door ervaring, zoals bij de kinderen die spelen met de pitten van de Almez. Dewey stelde dat leren door ervaring essentieel is en dat denken en doen onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. William James, met zijn pragmatische filosofie, beschouwde de waarde van ideeën en handelingen in termen van hun praktische effecten en gevolgen. Door te spelen, experimenteren en observeren ontwikkelen de kinderen inzicht in oorzaak en gevolg, aerodynamica, kracht en precisie. Het spelen met natuurlijke materialen is een oefening in leren die theoretische kennis overtreft en de lezer herinnert aan de waarde van directe ervaring als bron van kennis.

5.- Historisch bewustzijn en continuïteit (Hegel, Ibn Sab'in)

De Almez wordt gepresenteerd als een levende getuige van geschiedenis, een symbool van het Moorserfgoed en een connectie met het verleden. Hegel beschouwde geschiedenis als de manifestatie van de Geest (Geist) door de tijd, waarin mensen en natuur samen een ontwikkeling ondergaan. Het gedicht herinnert aan de Ricote-vallei en de tijd van Ibn Sab'in, een filosoof die wetenschap, spiritualiteit en praktische kennis met elkaar verbond. De Almez fungeert als archief van het verleden, een bron van culturele en materiële continuïteit, en symboliseert hoe het menselijke bewustzijn en culturele tradities samen met de natuur evolueren.

4.- La experiencia y el desarrollo del conocimiento (John Dewey, William James)

El poema subraya que el conocimiento surge de la experiencia, como ocurre con los niños que juegan con los huesos del almez. Dewey sostuvo que el aprendizaje a través de la experiencia es esencial y que pensar y actuar están inseparablemente unidos. William James, con su filosofía pragmática, consideró el valor de las ideas y de las acciones en función de sus efectos y consecuencias prácticas. Mediante el juego, la experimentación y la observación, los niños desarrollan una comprensión de la causa y el efecto, la aerodinámica, la fuerza y la precisión. El juego con materiales naturales es un ejercicio de aprendizaje que supera el conocimiento teórico y recuerda al lector el valor de la experiencia directa como fuente de conocimiento.

5.- Conciencia histórica y continuidad (Hegel, Ibn Sab'in)

El almez se presenta como un testigo viviente de la historia, un símbolo del patrimonio moro y una conexión con el pasado. Hegel consideró la historia como la manifestación del Espíritu (Geist) a través del tiempo, en la que el ser humano y la naturaleza participan en un proceso de desarrollo. El poema evoca el valle de Ricote y la época de Ibn Sab'in, un filósofo que unió ciencia, espiritualidad y conocimiento práctico. El almez funciona como un archivo del pasado, una fuente de continuidad cultural y material, y simboliza cómo la conciencia humana y las tradiciones culturales evolucionan junto con la naturaleza.

6.- Esthetica en contemplatie (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

Het gedicht benadrukt de esthetische dimensie van de Almez: de kruin die naar de hemel reikt, de glanzende dauw, de kleuren van bladeren en bessen, en de schaduw die rust schenkt. Kant beschouwde esthetische ervaring als een vrije contemplatie die losstaat van praktische belangen, terwijl Croce kunst zag als expressie van innerlijke ervaring. De schoonheid van de Almez nodigt uit tot contemplatie en filosofische reflectie, waarbij de waarnemer leert een harmonie tussen mens en natuur te ervaren en de intrinsieke waarde van leven te erkennen. Esthetische ervaring wordt zo een middel tot ethisch en emotioneel inzicht.

7.- Vrijheid en verantwoordelijkheid (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

De Almez staat als symbool van vrijheid en menselijke verantwoordelijkheid. Kierkegaard benadrukte dat vrijheid altijd gepaard gaat met ethische verantwoordelijkheid en existentiële keuzes. Sartre stelde dat mens volledig verantwoordelijk is voor zijn handelen in een wereld zonder vaste richtlijnen. In het gedicht wordt dit concreet: het gebruik van de Almez door mensen – als geneesmiddel, speelgoed, gereedschap – veronderstelt keuzes die consequenties hebben voor welzijn, kennisoverdracht en cultureel behoud. Het bewust omgaan met de natuurlijke rijkdommen van de Almez weerspiegelt een existentiële vrijheid en verantwoordelijkheid: men kan vernietigen of leren, exploiteren of respecteren.

6.- Estética y contemplación (Immanuel Kant, Benedetto Croce)

El poema destaca la dimensión estética del almez: la copa que se eleva hacia el cielo, el rocío brillante, los colores de las hojas y las bayas, y la sombra que ofrece descanso. Kant consideró la experiencia estética como una contemplación libre, independiente de intereses prácticos, mientras que Croce vio el arte como expresión de la experiencia interior. La belleza del almez invita a la contemplación y a la reflexión filosófica, en la que el observador aprende a experimentar una armonía entre el ser humano y la naturaleza y a reconocer el valor intrínseco de la vida. La experiencia estética se convierte así en un medio para el conocimiento ético y emocional.

7.- Libertad y responsabilidad (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

El almez se presenta como símbolo de la libertad y de la responsabilidad humana. Kierkegaard subrayó que la libertad siempre está acompañada de responsabilidad ética y de elección existencial. Sartre sostuvo que el ser humano es completamente responsable de sus actos en un mundo sin directrices fijas. En el poema, esto se vuelve concreto: el uso del almez por los seres humanos – como medicina, juguete o herramienta – implica decisiones que tienen consecuencias para el bienestar, la transmisión del conocimiento y la preservación cultural. El uso consciente de las riquezas naturales del almez refleja una libertad y responsabilidad existenciales: el ser humano puede destruir o aprender, explotar o respetar.

8.- De natuur als bron van ethiek en politiek
(Aristoteles, Rousseau, Aldo Leopold)

Het gedicht toont dat de Almez zowel ethische als politieke dimensies bezit. Hij staat als "wachter bij de rivier" en "boom van de vrede", een stabiele kracht die een tegenwicht biedt aan chaos en machtsmisbruik. Aristoteles benadrukte dat deugdzaam leven samenhangt met de juiste ordening van het gemeenschapsleven. Rousseau pleitte voor een natuurlijke staat waarin mensen harmonieus leven met de omgeving. Aldo Leopold, ecooloog en ethicus, formuleerde het idee van een land-ethiek: de mens is verantwoordelijk voor de zorg van het ecosysteem. De Almez belichaamt deze ideeën: hij biedt stabiliteit, leven en middelen, en herinnert ons aan een ethische en politieke verantwoordelijkheid ten opzichte van de natuurlijke omgeving.

9.- Speelgoed, creativiteit en menselijke ontwikkeling
(Jean Piaget, Lev Vygotsky)

De kinderen die spelen met pitten en rietstelen illustreren een filosofie van leren door creatieve handelingen. Piaget benadrukte dat cognitieve ontwikkeling voortkomt uit actieve interactie met de omgeving, terwijl Vygotsky het belang van sociaal leren en culturele instrumenten benadrukte. Het spel met de Almez is een microkosmos van leren en ontwikkeling, waarin kinderen fysische wetten, oorzaak en gevolg, en sociale interacties ervaren. Dit herinnert aan een bredere filosofische les: menselijke cultuur en kennis ontstaan in interactie met materiële en sociale omgevingen.

8.- La naturaleza como fuente de ética y política (Aristóteles, Rousseau, Aldo Leopold)

El poema muestra que el almez posee dimensiones tanto éticas como políticas. Aparece como el “guardián junto al río” y el “árbol de la paz”, una fuerza estable que ofrece un contrapeso al caos y al abuso de poder. Aristóteles subrayó que la vida virtuosa está vinculada al orden correcto de la comunidad. Rousseau defendió un estado natural en el que el ser humano vive en armonía con su entorno. Aldo Leopold, ecólogo y filósofo, formuló la idea de una ética de la tierra: el ser humano es responsable del cuidado del ecosistema. El almez encarna estas ideas: ofrece estabilidad, vida y recursos, y recuerda una responsabilidad ética y política hacia el entorno natural.

9.- Juguete, creatividad y desarrollo humano (Jean Piaget, Lev Vygotsky)

Los niños que juegan con los huesos y los tallos de caña ilustran una filosofía del aprendizaje mediante la acción creativa. Piaget subrayó que el desarrollo cognitivo surge de la interacción activa con el entorno, mientras que Vygotsky destacó la importancia del aprendizaje social y de las herramientas culturales. El juego con el almez es un microcosmos del aprendizaje y del desarrollo, en el que los niños experimentan las leyes físicas, la causa y el efecto, y las interacciones sociales. Esto recuerda una lección filosófica más amplia: la cultura y el conocimiento humanos surgen en interacción con el entorno material y social.

10.- Symboliek van weerbaarheid en duurzaamheid (Nietzsche, Heidegger)

Het taaie hout van de Almez, dat buigzaam en toch sterk is, herinnert aan Nietzsche's idee van amor fati: liefde voor het noodlot en de noodzaak om sterker te worden door uitdagingen. Heidegger benadrukte authenticiteit door verbinding met het zijn en de omgeving. De Almez illustreert duurzaamheid en weerbaarheid: een metafoor voor hoe mensen hun eigen kracht en stabiliteit kunnen vinden in harmonie met hun omgeving, door flexibiliteit en standvastigheid te combineren.

11.- Conclusie: De filosofie van de Almez

Het gedicht De Lionera van Blanca gaat veel verder dan natuurbeschrijving. De Almez staat symbool voor:

- 1.- Praktische wijsheid en leren door ervaring (Aristoteles, Dewey)
- 2.- Ethiek en respect voor het andere (Kant, Levinas)
- 3.- Zelfvoorzienendheid en autonomie (Stoïcijnen, Epicurus)
- 4.- Historisch bewustzijn en culturele continuïteit (Hegel, Ibn Sab'in)
- 5.- Esthetische contemplatie (Kant, Croce)
- 6.- Vrijheid en verantwoordelijkheid (Kierkegaard, Sartre)
- 7.- Politiek en ecologische ethiek (Aristoteles, Rousseau, Leopold)
- 8.- Creativiteit en cognitieve ontwikkeling (Piaget, Vygotsky)
- 9.- Weerbaarheid en duurzaamheid (Nietzsche, Heidegger)

10.- Simbolismo de la resistencia y la durabilidad (Nietzsche, Heidegger)

La madera resistente del almez, flexible y fuerte al mismo tiempo, recuerda la idea de Nietzsche del amor fati: el amor al destino y la necesidad de fortalecerse a través de las dificultades. Heidegger subrayó la autenticidad mediante la conexión con el ser y el entorno. El almez ilustra la durabilidad y la resistencia: una metáfora de cómo el ser humano puede encontrar su propia fuerza y estabilidad en armonía con su entorno, combinando flexibilidad y firmeza.

11.- Conclusión: la filosofía del almez

El poema La Lionera de Blanca va mucho más allá de una simple descripción de la naturaleza. El almez simboliza:

- 1.- Sabiduría práctica y aprendizaje mediante la experiencia (Aristóteles, Dewey)
- 2.- Ética y respeto por el otro (Kant, Levinas)
- 3.- Autosuficiencia y autonomía (Estoicos, Epicuro)
- 4.- Conciencia histórica y continuidad cultural (Hegel, Ibn Sab'in)
- 5.- Contemplación estética (Kant, Croce)
- 6.- Libertad y responsabilidad (Kierkegaard, Sartre)
- 7.- Ética política y ecológica (Aristóteles, Rousseau, Leopold)
- 8.- Creatividad y desarrollo cognitivo (Piaget, Vygotsky)
- 9.- Resistencia y durabilidad (Nietzsche, Heidegger)

De Almez belichaamt een synthese van praktische kennis, ethische overweging, culturele continuïteit en esthetische reflectie. Het gedicht is een oproep tot bewustzijn van de menselijke verbondenheid met natuur, geschiedenis en cultuur, en het herinnert aan de waarde van eenvoud, autonomie en wijsheid die generaties kan overstijgen. Het is een filosofisch monument waarin mens en natuur elkaar wederzijds versterken.

El almez encarna una síntesis de conocimiento práctico, reflexión ética, continuidad cultural y contemplación estética. El poema es una llamada a la conciencia de la conexión del ser humano con la naturaleza, la historia y la cultura, y recuerda el valor de la simplicidad, la autonomía y la sabiduría que pueden trascender generaciones. Es un monumento filosófico en el que el ser humano y la naturaleza se fortalecen mutuamente.

7 Geluk

1
Het is een zaak van geluk,
dat is wat men meestal hoort.
Zaak is niet vissen met tuk,
intuïtie opent de poort.

2
Denken en nogmaals denken,
kwestie van vele maren.
Pas dan komen geschenken,
uit de hemel na jaren.

3
Intuïtie is een zegen,
en berust op ervaring.
Men komt van alles tegen,
een ware openbaring.

4
Ontdekken is als damspel,
nagaan zetten is nodig.
Velen leiden naar de hel,
en zijn dus overbodig.

5
Vinden van nieuwe wegen,
oplossing om te winnen.
Denkwerk en veel afwegen,
komt zo volledig binnen.

6
Eenmaal binnen in de kern,
analyse met gemak.
In gedachten ziet men scherm,
ieder weet zo zijn vak.

Suerte

1

Es una cuestión de suerte,
eso es lo que normalmente se oye.
No se trata de pescar con trampa,
la intuición abre la puerta.

2

Pensar y volver a pensar,
cuestión de muchos remolinos.
Solo entonces vienen los regalos,
del cielo después de años.

3

La intuición es una bendición,
y se basa en la experiencia.
Uno se encuentra con todo,
una verdadera revelación.

4

Descubrir es como un juego de damas,
verificar los movimientos es necesario.
Muchos conducen al infierno,
y por lo tanto son innecesarios.

5

Encontrar nuevos caminos,
solución para ganar.
Pensamiento y mucha reflexión,
llega todo completamente.

6

Una vez dentro en el núcleo,
análisis con facilidad.
En los pensamientos se ve la pantalla,
cada uno conoce su oficio.

7
Veel lezen helpt intuïtie,
geen probleem: foutief denken.
Vinden vaak zo positie,
met de nodige wenken.

8
Aflopen varianten,
geeft tenslotte resultaat.
Prijs is waard diamanten,
goede toekomst dan tot baat.

9
Van geluk echt geen sprake,
anders denken de manier.
Oplossing vele zaken,
werken wordt dan een plezier.

10
Als pionier van slechtheid,
laagland was tot veel in staat.
Zaken werden voorbereid,
in alle rust en graad.

11
Land thans verliest zijn rijken,
rijken hebben geld contant.
Nodig land te ontwijken,
toekomst: weg uit vaderland.

12
Zij die moesten regeren,
bedrogen te vaak mensen.
Denkers alles negeren,
ontvangen gelukwensen.

7

Leer mucho ayuda a la intuición,
sin problema: pensar erróneamente.
Frecuentemente se encuentra la posición,
con las necesarias pistas.

8

Variantes que terminan,
finalmente dan resultado.
El precio vale diamantes,
buena fortuna entonces a beneficio.

9

De suerte, realmente nada,
de lo contrario piensa de otro modo.
Soluciones para muchos problemas,
trabajar se convierte en un placer.

10

Como pionero de la maldad,
el país bajo era capaz de mucho.
Los asuntos se prepararon,
en toda calma y grado.

11

El país ahora pierde sus riquezas,
los ricos tienen dinero en efectivo.
Es necesario evitar el país,
futuro: salir de la patria.

12

Aquellos que debían gobernar,
engañaron a menudo a la gente.
Los pensadores ignoran todo,
reciben felicitaciones.

7.1 Slotopmerking

De Strategie van de Vooruitziende Blik – Van het Dambord naar de Wereldorde.

Het gedicht dat hier voorligt, vormt de sluitsteen van een diepgaand pleidooi voor de kracht van de menselijke geest, de intuïtie en het vermogen tot onafhankelijk onderzoek. De auteur verbindt hierin zijn persoonlijke geschiedenis als jeugdkampioen dammen met zijn decennialange ervaring in de farmaceutische industrie en zijn huidige observaties van een "ziek geworden samenleving". De rode draad in dit alles is de ontmaskering van het begrip "geluk" en het blootleggen van de structuren die schuilgaan achter wat de massa als toeval of noodzaak beschouwt.

De Mythe van Geluk en de Psychologie van de Meester

Wanneer de auteur spreekt over zijn overwinningen op het dambord, zoals die op de latere wereldkampioen Ton Sijbrands, raakt hij aan een fundamenteel psychologisch principe. De buitenwacht noemt succes vaak "geluk", omdat dit hen ontslaat van de plicht om de diepere inspanning en de superieure strategie te erkennen. Maar zoals in het damspel elke zet het resultaat is van het afwegen van talloze varianten, zo is ook succes in het leven het resultaat van een getrainde intuïtie en een onwrikbare mentaliteit.

Observación final

La Estrategia de la Mirada Previsora – Del Tablero de Damas al Orden Mundial

El poema que aquí se presenta constituye la piedra angular de una profunda defensa del poder del espíritu humano, la intuición y la capacidad de investigación independiente. El autor vincula en él su historia personal como campeón juvenil de damas con su experiencia de décadas en la industria farmacéutica y sus observaciones actuales de una “sociedad que ha enfermado”. El hilo conductor de todo ello es el desenmascaramiento del concepto de “suerte” y la revelación de las estructuras que se ocultan detrás de lo que la masa considera como azar o necesidad.

El mito de la suerte y la psicología del maestro
Cuando el autor habla de sus victorias en el tablero de damas, como aquellas sobre el posterior campeón mundial Ton Sijbrands, toca un principio psicológico fundamental. El mundo exterior suele llamar al éxito “suerte”, porque esto le libera de la obligación de reconocer el esfuerzo profundo y la estrategia superior. Pero así como en el juego de damas cada movimiento es el resultado de sopesar innumerables variantes, también el éxito en la vida es el resultado de una intuición entrenada y una mentalidad inquebrantable.

Het voorspellen van het wereldkampioenschap van Sijbrands en Wiersma, reeds in 1964, getuigt van een zeldzaam analytisch vermogen. De auteur zag niet slechts twee spelers die van hem wonnen; hij herkende een superieur systeem van denken. De spot van de massa ("veel hoongelach") is een historisch constante: zij die patronen herkennen voordat ze voor iedereen zichtbaar zijn, worden stevast weggehoond. Dit patroon herhaalt zich nu op wereldvlak.

De Medische Industrie en de Erosie van het Ouderlijk Gezag

Met veertig jaar ervaring in de farmaceutische sector kijkt de auteur met een klinische, kritische blik naar de recente gebeurtenissen in Nederland. De beschrijving van artsen die met bestelbusjes scholen afgingen om kinderen te vaccineren buiten medeweten van de ouders om, schetst een huiveringwekkend beeld van de inbreuk op de meest fundamentele menselijke cel: het gezin. In 1982, in een totaal ander Spanje dan dat van vandaag, voorzag hij al de fiscale wurggreep die nu werkelijkheid is. Dit is geen magie, maar de vrucht van diepe analyse.

Hier zien we de "pioniers van slechtheid" uit het gedicht aan het werk. Wanneer de staat en het medische systeem samenspannen om de natuurlijke bescherming van de ouders te omzeilen, is er geen sprake meer van volksgezondheid, maar van een systeem van controle en winstbejag. De "minister die schoolmeester was geweest" en de bevolking sussende woorden toesprak, fungeert in dit schaakspel als de pion die de weg vrijmaakt voor de grotere machten. Het feit dat mensen hun baan verloren of zelfs werden opgesloten omwille van hun mening of hun weigering om zich te conformeren, markeert het einde van de liberale rechtsstaat zoals we die dachten te kennen.

La predicción del campeonato mundial de Sijbrands y Wiersma, ya en 1964, testimonia una capacidad analítica poco común. El autor no vio simplemente a dos jugadores que le vencieron; reconoció un sistema superior de pensamiento. La burla de la masa (“muchas carcajadas de burla”) es una constante histórica: quienes reconocen los patrones antes de que sean visibles para todos, son inevitablemente ridiculizados. Este patrón se repite ahora a escala mundial.

La industria médica y la erosión de la autoridad parental

Con cuarenta años de experiencia en el sector farmacéutico, el autor observa con una mirada clínica y crítica los acontecimientos recientes en los Países Bajos. La descripción de médicos que recorrían escuelas en furgonetas para vacunar a niños sin el conocimiento de los padres presenta una imagen estremecedora de la intrusión en la célula humana más fundamental: la familia. En 1982, en una España totalmente distinta de la actual, ya previó el estrangulamiento fiscal que ahora se ha convertido en realidad. Esto no es magia, sino el fruto de un análisis profundo.

Aquí vemos a los “pioneros de la maldad” del poema en acción. Cuando el Estado y el sistema médico se alían para eludir la protección natural de los padres, ya no se trata de salud pública, sino de un sistema de control y de afán de lucro. El “ministro que había sido maestro de escuela” y que dirigía palabras tranquilizadoras a la población, actúa en este juego de ajedrez como el peón que despeja el camino para poderes mayores. El hecho de que personas perdieran su trabajo o incluso fueran encarceladas por su opinión o por su negativa a conformarse, marca el final del Estado liberal de derecho tal como creíamos conocerlo.

De Exodus van de Denkers en het Kapitaal

De analyse van de huidige situatie in Nederland is vlijmscherp. De auteur beschrijft een land dat zijn eigen fundamenteën ondermijnt. Door een verstikkende bureaucratie — de "vele vereiste papieren" waar zelfstandigen onder gebukt gaan — wordt de productieve kracht van de samenleving gesmoord. Er is geen tijd meer om te werken, omdat de overheid alle energie opeist voor controle en registratie.

Het resultaat is onvermijdelijk: de "rijken", niet alleen in geld maar ook in geest en kritisch denkvermogen, verlaten het land. Zij nemen hun kapitaal mee, op zoek naar oorden waar de lucht nog vrijer is. De dreiging van wetten die vertrekkers dwingen de helft van hun vermogen af te staan, of zelfs wellicht toekomstige belastingen te willen heffen op burgers die elders wonen, doet denken aan de meest totalitaire regimes uit de geschiedenis. Het "vaderland" is veranderd in een terrein dat men moet "ontwijken" om de eigen integriteit en vruchten van arbeid te behouden.

De Terugtocht als Strategische Keuze

De keuze van de auteur om in Spanje een teruggetrokken bestaan te leiden, is geen vlucht, maar een strategische herpositionering. Net zoals hij zich in 1965 op het juiste moment terugtrok uit het wedstrijddammen om zich aan de studie te wijden, zo trok hij zich in 2019 terug uit een samenleving die hij als onherstelbaar ziek beschouwt. Dit is de rust van de observator die de zetten op het bord al heeft voorzien.

El éxodo de los pensadores y del capital

El análisis de la situación actual en los Países Bajos es penetrante. El autor describe un país que socava sus propios fundamentos. A través de una burocracia asfixiante —los “muchos papeles requeridos” bajo los que los trabajadores autónomos se ven obligados a vivir— se sofoca la fuerza productiva de la sociedad. Ya no hay tiempo para trabajar, porque el Estado exige toda la energía para el control y el registro.

El resultado es inevitable: los “ricos”, no solo en dinero sino también en espíritu y en capacidad de pensamiento crítico, abandonan el país. Se llevan su capital consigo, en busca de lugares donde el aire aún sea más libre. La amenaza de leyes que obliguen a quienes parten a entregar la mitad de su patrimonio, o incluso la posible intención de gravar en el futuro a ciudadanos que viven en el extranjero, recuerda a los regímenes más totalitarios de la historia. La “patria” se ha transformado en un territorio que debe ser “evitado” para preservar la propia integridad y los frutos del trabajo.

La retirada como elección estratégica

La decisión del autor de llevar una vida retirada en España no es una huida, sino una reposición estratégica. Así como en 1965 se retiró en el momento adecuado de la competición de damas para dedicarse al estudio, también en 2019 se retiró de una sociedad que considera irremediablemente enferma. Esta es la calma del observador que ya ha previsto los movimientos sobre el tablero.

De "mistanden en het grote bedrog" zijn voor de ongetrainde kijker een wirwar van incidenten, maar voor de onderzoeker die gewend is varianten af te lopen, vormen zij een logisch en kwaadaardig geheel. De "intuïtie die de poort opent" heeft de auteur geleerd dat men in een zieke omgeving niet kan genezen door mee te doen, maar door afstand te nemen en de eigen autonomie te bewaren.

Hoop uit Onverwachte Hoek

Ondanks de donkere wolken boven het oude Europa, ziet de auteur "goede geluiden uit andere hoeken van de wereld". Dit wijst op de verschuiving van de wereldmacht en het ontstaan van nieuwe centra van denken die zich onttrekken aan de invloed van de huidige westerse technocratie. De hoop is dat deze externe invloeden sterk genoeg zullen zijn om de meest nare scenario's van de huidige machthebbers te dwarsbomen.

Het schaakspel is nog niet voorbij. Terwijl de massa in de "fuik" zwemt, zijn er overal ter wereld krachten in beweging die de eenzijdige macht van het Groot Kapitaal en de corrupte politiek uitdagen. De auteur ziet dit als een noodzakelijke correctie op een systeem dat zichzelf heeft overspeeld.

De Oproep tot Ontwaken

De uiteindelijke bedoeling van dit gedicht en deze uitvoerige beschouwing is het "wakker maken" van de medemens. Kritisch denken is niet slechts een intellectuele oefening; het is een overlevings-mechanisme. In een tijd waarin "woorden de gezondheid kosten" en "akkoorden de vrijheid roven", is de enige verdediging het vermogen om de bronnen te onderzoeken, de "maren" te wegen en de "varianten af te lopen".

Los “abusos y el gran engaño” son, para el observador no entrenado, una maraña de incidentes, pero para el investigador acostumbrado a recorrer variantes, forman un conjunto lógico y maligno. La “intuición que abre la puerta” ha enseñado al autor que en un entorno enfermo no se puede sanar participando, sino tomando distancia y preservando la propia autonomía.

Esperanza desde un rincón inesperado

A pesar de las oscuras nubes sobre la vieja Europa, el autor percibe “buenos sonidos desde otros rincones del mundo”. Esto señala el desplazamiento del poder mundial y el surgimiento de nuevos centros de pensamiento que escapan a la influencia de la actual tecnocracia occidental. La esperanza es que estas influencias externas sean lo suficientemente fuertes como para frustrar los escenarios más sombríos de los actuales gobernantes.

El juego aún no ha terminado. Mientras la masa nada en la “trampa”, hay fuerzas en movimiento en todo el mundo que desafían el poder unilateral del Gran Capital y de la política corrupta. El autor lo ve como una corrección necesaria de un sistema que ha ido demasiado lejos.

El llamamiento al despertar

El propósito final de este poema y de esta extensa reflexión es “despertar” al prójimo. El pensamiento crítico no es solo un ejercicio intelectual; es un mecanismo de supervivencia. En una época en la que “las palabras cuestan la salud” y “los acuerdos roban la libertad”, la única defensa es la capacidad de investigar las fuentes, sopesar los “peros” y “recorrer las variantes”.

De auteur heeft aangetoond dat hij vijftig jaar vooruit kan kijken. Zijn voorspelling over Sijbrands en Wiersma kwam uit. Zijn huidige waarschuwing over de richting van de samenleving dient dan ook met de grootste ernst te worden genomen. De "gelukwensen" die de denkers ontvangen, zijn niet van de massa, maar van de waarheid zelf.

Conclusie

Dit epos van 12 strofen, gedragen door een leven van observatie en onderzoek, stelt vast dat de mensheid op een kruispunt staat. Aan de ene kant de weg van de massa: de weg van de prikken, de papieren en de onderwerping aan een overheid die de eigen burgers bedriegt. Aan de andere kant de weg van de pionier: de weg van de intuïtie, de autarkie van Aldarache, en de moed om het vaderland achter te laten wanneer de vrijheid daar sterft.

De auteur heeft zijn keuze gemaakt. Hij rust in de zon van Spanje, wetende dat hij de zetting heeft voorzien. Laat dit werk een baken zijn voor degenen die nog twijfelen. Geluk bestaat niet voor wie niet kan spelen; maar voor wie het spel begrijpt, is de overwinning op de leugen een kwestie van tijd en consequent denkwerk. "Kritisch blijven denken" is niet langer een optie, het is het enige pad naar de poort die naar werkelijke vrijheid leidt.

El autor ha demostrado que puede mirar cincuenta años hacia adelante. Su predicción sobre Sijbrands y Wiersma se cumplió. Su advertencia actual sobre la dirección de la sociedad debe, por tanto, tomarse con la máxima seriedad. Las “felicitaciones” que reciben los pensadores no provienen de la masa, sino de la propia verdad.

Conclusión

Este epopeya de 12 estrofas, sostenida por una vida de observación e investigación, establece que la humanidad se encuentra en una encrucijada. Por un lado, el camino de la masa: el camino de las inyecciones, los papeles y la sumisión a un gobierno que engaña a sus propios ciudadanos. Por otro lado, el camino del pionero: el camino de la intuición, la autarquía de Aldarache, y el valor de abandonar la patria cuando la libertad muere en ella.

El autor ha hecho su elección. Descansa bajo el sol de España, sabiendo que ha previsto los movimientos. Que esta obra sea un faro para quienes aún dudan. La suerte no existe para quien no sabe jugar; pero para quien comprende el juego, la victoria sobre la mentira es cuestión de tiempo y de pensamiento consecuente. “Seguir pensando críticamente” ya no es una opción, es el único camino hacia la puerta que conduce a la verdadera libertad.

7.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht Geluk is onmiskenbaar filosofisch van aard. Het gaat verder dan een simpele beschrijving van toevallige gebeurtenissen of persoonlijke ervaringen; het vormt een reflectie op kennis, intuïtie, strategie, vrijheid en de menselijke plaats in een wereld vol complexe Machtstructuren. Filosofie in dit gedicht manifesteert zich op meerdere lagen: ethiek, epistemologie, politieke filosofie, existentiële overwegingen en reflectie op de menselijke condition humaine. Het gedicht is een pleidooi voor kritisch denken en een diepe analyse van menselijke gedragingen, maatschappelijke structuren en de rol van geluk in het leven. Hieronder volgt een uitgebreide analyse van ongeveer 1500 woorden, waarin relevante filosofen expliciet worden genoemd en opgesomd volgens het gewenste format.

1.- Geluk en de ethiek van handelen (Aristoteles, Epicurus, Kant)

Het gedicht opent met de stelling dat succes vaak als geluk wordt ervaren, terwijl het in werkelijkheid het resultaat is van strategie, intuïtie en intens nadenken. Aristoteles definieerde in zijn Nicomacheïsche Ethiek geluk (eudaimonia) niet als toevallige welstand, maar als het resultaat van deugdzaam handelen en het nastreven van rationele doelen. In deze zin sluit het gedicht aan bij Aristoteles' idee dat echte voldoening voortkomt uit bewust en doelgericht handelen, niet uit blind toeval.

Consideraciones filosóficas

El poema Geluk es innegablemente de naturaleza filosófica. Va más allá de una simple descripción de acontecimientos casuales o experiencias personales; constituye una reflexión sobre el conocimiento, la intuición, la estrategia, la libertad y el lugar del ser humano en un mundo lleno de complejas estructuras de poder. La filosofía en este poema se manifiesta en múltiples niveles: ética, epistemología, filosofía política, consideraciones existenciales y reflexión sobre la condición humana. El poema es una defensa del pensamiento crítico y de un análisis profundo de los comportamientos humanos, las estructuras sociales y el papel de la suerte en la vida. A continuación, sigue un análisis amplio de aproximadamente 1500 palabras, en el que filósofos relevantes son mencionados explícitamente y enumerados según el formato deseado.

1.- La suerte y la ética de la acción (Aristóteles, Epicuro, Kant)

El poema se abre con la afirmación de que el éxito a menudo es percibido como suerte, mientras que en realidad es el resultado de la estrategia, la intuición y la reflexión intensa. Aristóteles definió en su *Ética* a Nicómaco la felicidad (*eudaimonia*) no como una prosperidad casual, sino como el resultado de la acción virtuosa y la persecución de objetivos racionales. En este sentido, el poema se alinea con la idea de Aristóteles de que la verdadera satisfacción proviene de la acción consciente y orientada a un fin, no del azar ciego.

Epicurus zag geluk als het streven naar genot, maar met de nadruk op mentale rust en het vermijden van onnodige verlangens. Het gedicht nuanceert dit begrip door te laten zien dat geluk pas binnenkomt na jaren van oefening, analyse en afweging, en dat het geen onmiddellijk resultaat is van externe omstandigheden. Immanuel Kant zou hieraan toevoegen dat het moreel handelen, en daarmee het geluk dat daaruit voortvloeit, afhankelijk is van de plicht en het volgen van universele ethische wetten, en niet van louter sensueel of materieel voordeel. Het gedicht benadrukt dat geluk geen kwestie is van louter toeval, maar van een systematische en bewuste aanpak van het leven.

2.- Intuïtie en ervaring als epistemologische instrumenten (Plato, David Hume, Henri Bergson)
In strofen 1 en 3 wordt intuïtie gepresenteerd als een poort die openstaat dankzij ervaring en analytisch inzicht. Plato beschouwde kennis als herinnering van de ideeënwereld, een proces waarin innerlijk inzicht leidt tot begrip van universele waarheden. Het gedicht suggereert een soortgelijke filosofische benadering: intuïtie, gevoed door ervaring en oefening, onthult de structuren achter ogenschijnlijk toevallige gebeurtenissen.

David Hume waarschuwde echter voor de gevaren van inductie en menselijke perceptie: intuïtie moet worden getoetst aan ervaring en kritische reflectie. Het gedicht combineert beide perspectieven: intuïtie is nuttig, maar alleen wanneer zij systematisch wordt ondersteund door analyse en voortdurende oefening, zoals men doet bij het afwegen van zetten in het damspel.

Epicuro veía la felicidad como la búsqueda del placer, pero con énfasis en la tranquilidad mental y en evitar deseos innecesarios. El poema matiza este concepto mostrando que la suerte solo llega después de años de práctica, análisis y evaluación, y que no es un resultado inmediato de circunstancias externas. Immanuel Kant añadiría que la acción moral, y con ello la felicidad que de ella se deriva, depende del deber y del seguimiento de leyes éticas universales, y no del mero beneficio sensual o material. El poema enfatiza que la suerte no es una cuestión de simple casualidad, sino de un enfoque sistemático y consciente de la vida.

2.- La intuición y la experiencia como instrumentos epistemológicos (Platón, David Hume, Henri Bergson)

En las estrofas 1 y 3, la intuición es presentada como una puerta que se abre gracias a la experiencia y al conocimiento analítico. Platón consideraba el conocimiento como un recuerdo del mundo de las ideas, un proceso en el cual la percepción interior conduce a la comprensión de verdades universales. El poema sugiere un enfoque filosófico similar: la intuición, alimentada por la experiencia y el ejercicio, revela las estructuras detrás de acontecimientos aparentemente casuales.

David Hume advirtió, sin embargo, sobre los peligros de la inducción y de la percepción humana: la intuición debe ser puesta a prueba mediante la experiencia y la reflexión crítica. El poema combina ambas perspectivas: la intuición es útil, pero solo cuando está respaldada sistemáticamente por el análisis y la práctica continua, como ocurre al sopesar movimientos en el juego de damas.

Henri Bergson onderscheidde intellectuele kennis van intuïtieve kennis en stelde dat echte creatieve en spirituele inzichten voortkomen uit de intuïtieve mobilisatie van ervaring. Het gedicht bevestigt deze opvatting door intuïtie te zien als een instrument om complexe realiteiten te doorgronden.

3.- Strategie, spel en rationeel denken (Sun Tzu, Machiavelli, John von Neumann)

Het damspel fungeert in het gedicht als metafoor voor het leven en de besluitvorming. Sun Tzu's *The Art of War* benadrukt de noodzaak van vooruitziende planning, kennis van het terrein en het begrijpen van de tegenstander. Machiavelli, in *Il Principe*, benadrukte dat strategie en realpolitik cruciaal zijn om macht te begrijpen en te behouden. John von Neumann ontwikkelde wiskundige speltheorie, die laat zien dat het afwegen van varianten en het anticiperen op acties van anderen essentieel is voor rationeel succes.

Het gedicht weerspiegelt al deze inzichten door te stellen dat men "varianten moet aflopen" en dat intuïtieve sprongen alleen effectief zijn in combinatie met systematische analyse. Geluk is hier geen abstracte of toevallige kracht, maar het gevolg van strategisch denken dat fouten minimaliseert en kansen maximaliseert.

4.- Massa, macht en sociale filosofie (Hobbes, Rousseau, Hannah Arendt, Gustave Le Bon)

In strofen 10 tot 12 beschrijft het gedicht een samenleving waarin denkers worden genegeerd en waar macht geconcentreerd is bij een kleine groep.

Henri Bergson distinguió el conocimiento intelectual del conocimiento intuitivo y sostuvo que las verdaderas percepciones creativas y espirituales surgen de la movilización intuitiva de la experiencia. El poema confirma esta visión al considerar la intuición como un instrumento para comprender realidades complejas.

3.- Estrategia, juego y pensamiento racional (Sun Tzu, Maquiavelo, John von Neumann)

El juego de damas funciona en el poema como una metáfora de la vida y de la toma de decisiones. El arte de la guerra de Sun Tzu subraya la necesidad de planificación previsor, conocimiento del terreno y comprensión del adversario. Maquiavelo, en *El príncipe*, enfatizó que la estrategia y la *realpolitik* son cruciales para comprender y conservar el poder. John von Neumann desarrolló la teoría matemática de juegos, que muestra que sopesar variantes y anticipar las acciones de los demás es esencial para el éxito racional.

El poema refleja todos estos conocimientos al afirmar que uno debe “recorrer las variantes” y que los saltos intuitivos solo son efectivos en combinación con el análisis sistemático. La suerte no es aquí una fuerza abstracta o casual, sino el resultado de un pensamiento estratégico que minimiza errores y maximiza oportunidades.

4.- Masa, poder y filosofía social (Hobbes, Rousseau, Hannah Arendt, Gustave Le Bon)

En las estrofas 10 a 12, el poema describe una sociedad en la que los pensadores son ignorados y donde el poder está concentrado en un pequeño grupo.

Thomas Hobbes waarschuwde dat mensen in een natuurlijke toestand geneigd zijn tot chaos en dat structuren van macht noodzakelijk zijn, maar hij besprak ook het risico van tirannie. Rousseau benadrukte het sociale contract en dat vrijheid en collectieve goedkeuring hand in hand moeten gaan.

Hannah Arendt en Gustave Le Bon analyseerden hoe massa's vaak leiden tot onkritische acceptatie van autoriteit en hoe groepsdenken individuele rede kan onderdrukken. Het gedicht illustreert deze inzichten door de massa te zien als passief en ontvankelijk voor misleiding, terwijl de denkers, die strategisch inzicht bezitten, buitenspel worden gezet of gedwongen het land te verlaten. Dit toont het spanningsveld tussen individuele rede en collectieve irrationaliteit, een klassiek filosofisch thema.

5.- Vrijheid, autonomie en existentiële verantwoordelijkheid (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre, Albert Camus)

De keuze van denkers om het vaderland te verlaten wordt in het gedicht voorgesteld als een strategische herpositionering. Kierkegaard zou dit zien als een existentieel besef van verantwoordelijkheid: vrijheid vereist bewust kiezen, zelfs als dit gepaard gaat met lijden of verlies. Sartre benadrukte dat mensen volledig verantwoordelijk zijn voor hun keuzes in een wereld zonder absolute richtlijnen; het verlaten van een systeem dat vrijheid onderdrukt is een daad van authentieke existentiële keuze. Albert Camus zou het zien als een daad van rebellie tegen absurde structuren die menselijk geluk en integriteit ondermijnen. Het gedicht stelt dat geluk niet bestaat voor passieve deelnemers, maar alleen voor degenen die actief nadenken, keuzes maken en verantwoordelijkheid dragen.

Thomas Hobbes advirtió que los seres humanos en un estado natural tienden al caos y que las estructuras de poder son necesarias, pero también discutió el riesgo de la tiranía. Rousseau enfatizó el contrato social y que la libertad y la aprobación colectiva deben ir de la mano.

Hannah Arendt y Gustave Le Bon analizaron cómo las masas conducen con frecuencia a la aceptación acrítica de la autoridad y cómo el pensamiento grupal puede suprimir la razón individual. El poema ilustra estas ideas al presentar a la masa como pasiva y susceptible al engaño, mientras que los pensadores, que poseen visión estratégica, son apartados o obligados a abandonar el país. Esto muestra la tensión entre la razón individual y la irracionalidad colectiva, un tema filosófico clásico.

5.- Libertad, autonomía y responsabilidad existencial (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre, Albert Camus)
La elección de los pensadores de abandonar la patria es presentada en el poema como una reposición estratégica. Kierkegaard lo vería como una conciencia existencial de responsabilidad: la libertad exige elegir conscientemente, incluso si ello implica sufrimiento o pérdida. Sartre enfatizó que los seres humanos son completamente responsables de sus elecciones en un mundo sin directrices absolutas; abandonar un sistema que suprime la libertad es un acto de elección existencial auténtica. Albert Camus lo vería como un acto de rebelión contra estructuras absurdas que socavan la felicidad y la integridad humanas. El poema afirma que la suerte no existe para los participantes pasivos, sino solo para quienes piensan activamente, toman decisiones y asumen responsabilidad.

6.- Het verval van ouderlijke en maatschappelijke structuren (John Locke, John Stuart Mill, Paulo Freire)

Het gedicht beschrijft hoe het ouderlijk gezag en maatschappelijke structuren worden ondermijnd, bijvoorbeeld in de context van medische ingrepen zonder instemming van ouders. John Locke stelde dat natuurlijke rechten en de bescherming van eigendom en persoonlijke autonomie fundamenteel zijn voor een rechtvaardige samenleving. John Stuart Mill benadrukte het belang van vrijheid van mening en actie, zolang deze de vrijheid van anderen niet schaadt. Paulo Freire pleitte voor bevrijdend onderwijs, waarin kritische reflectie en autonomie centraal staan. Het gedicht waarschuwt dat wanneer deze structuren worden ondermijnd, de basis voor autonomie, kritisch denken en echt geluk verdwijnt.

7.- Kritisch denken en kennisoverdracht (Socrates, Francis Bacon, John Dewey)

Het gedicht benadrukt dat geluk niet toevallig is, maar voortkomt uit diepgaand nadenken, oefening en het systematisch afwegen van mogelijkheden. Socrates stelde dat zelfkennis en kritisch onderzoek de kern zijn van wijsheid. Francis Bacon pleitte voor empirische methoden en systematische observatie om waarheid te onderscheiden van schijn. John Dewey benadrukte het belang van ervaring en actief leren. Het gedicht functioneert in deze zin als een praktische toepassing van deze epistemologische principes: geluk is het resultaat van analyse, oefening en actieve intellectuele inspanning.

6.- El deterioro de las estructuras parentales y sociales (John Locke, John Stuart Mill, Paulo Freire)
El poema describe cómo la autoridad parental y las estructuras sociales son socavadas, por ejemplo, en el contexto de intervenciones médicas sin el consentimiento de los padres. John Locke sostuvo que los derechos naturales y la protección de la propiedad y de la autonomía personal son fundamentales para una sociedad justa. John Stuart Mill enfatizó la importancia de la libertad de opinión y acción, siempre que no perjudique la libertad de otros. Paulo Freire defendió una educación liberadora en la que la reflexión crítica y la autonomía ocupan un lugar central. El poema advierte que cuando estas estructuras son socavadas, desaparece la base de la autonomía, el pensamiento crítico y la verdadera suerte.

7.- Pensamiento crítico y transmisión del conocimiento (Sócrates, Francis Bacon, John Dewey)
El poema enfatiza que la suerte no es casual, sino que surge de la reflexión profunda, el ejercicio y la evaluación sistemática de posibilidades. Sócrates sostuvo que el autoconocimiento y el examen crítico son el núcleo de la sabiduría. Francis Bacon defendió métodos empíricos y la observación sistemática para distinguir la verdad de la apariencia. John Dewey enfatizó la importancia de la experiencia y del aprendizaje activo. El poema funciona en este sentido como una aplicación práctica de estos principios epistemológicos: la suerte es el resultado del análisis, la práctica y el esfuerzo intelectual activo.

8.- Kapitaal, sociale structuren en politieke economie (Karl Marx, Max Weber, Adam Smith)

De verwijzingen naar het vertrek van rijken en de concentratie van kapitaal kunnen worden gelezen vanuit een politieke-economische filosofie. Karl Marx zou dit zien als een illustratie van de vlucht van kapitaal en geschoolde arbeid uit een systeem dat de productieve krachten onderdrukt. Max Weber zou wijzen op de bureaucratische rationalisering die leidt tot deontologische en politieke verstarring. Adam Smith zou de situatie analyseren als een verstoring van de natuurlijke markt, waarin vrijheid en productiviteit worden beperkt door excessieve regels en controle. Het gedicht toont hoe sociale en economische structuren direct het vermogen tot geluk beïnvloeden.

9.- De relatie tussen strategie, geluk en menselijke bestemming (Hegel, Spinoza, Leibniz)

Het damspel als metafoor kan ook filosofisch worden geïnterpreteerd. Hegel beschouwde geschiedenis en menselijke handelingen als een dialectisch proces waarin vrijheid geleidelijk wordt gerealiseerd; het anticiperen op zetten weerspiegelt deze dialectische logica. Spinoza zou het analytisch inzicht en de herkenning van noodzakelijke verbanden zien als uiting van rationele vrijheid en geluk in overeenstemming met de natuur. Leibniz zou de afweging van varianten en mogelijkheden interpreteren als een praktische toepassing van zijn concept van het best mogelijke universum. Het gedicht laat zien dat geluk voortkomt uit begrip van noodzakelijke verbanden en het anticiperen op toekomstige uitkomsten.

8.- Capital, estructuras sociales y economía política (Karl Marx, Max Weber, Adam Smith)

Las referencias a la partida de los ricos y a la concentración del capital pueden leerse desde una filosofía político-económica. Karl Marx lo vería como una ilustración de la fuga de capital y de trabajo cualificado desde un sistema que suprime las fuerzas productivas. Max Weber señalaría la racionalización burocrática que conduce a la rigidez deontológica y política. Adam Smith analizaría la situación como una perturbación del mercado natural, en el que la libertad y la productividad son limitadas por reglas y control excesivos. El poema muestra cómo las estructuras sociales y económicas influyen directamente en la capacidad de alcanzar la suerte.

9.- La relación entre estrategia, suerte y destino humano (Hegel, Spinoza, Leibniz)

El juego de damas como metáfora también puede interpretarse filosóficamente. Hegel consideraba la historia y las acciones humanas como un proceso dialéctico en el que la libertad se realiza gradualmente; anticipar movimientos refleja esta lógica dialéctica. Spinoza vería la comprensión analítica y el reconocimiento de las conexiones necesarias como una expresión de la libertad racional y de la felicidad en armonía con la naturaleza. Leibniz interpretaría la evaluación de variantes y posibilidades como una aplicación práctica de su concepto del mejor universo posible. El poema muestra que la suerte surge de la comprensión de las conexiones necesarias y de la anticipación de los resultados futuros.

10.- Conclusie: filosofische betekenis van het gedicht
Het gedicht Geluk kan worden beschouwd als een
rijke filosofische tekst die inzichten uit ethiek,
epistemologie, politieke filosofie, existentiële filosofie
en sociale theorie combineert. Belangrijke inzichten
zijn:

1.- Geluk is geen toeval, maar het resultaat van
bewuste strategie en ethisch handelen (Aristoteles,
Kant, Epicurus).

2.- Intuïtie is waardevol, maar moet worden gevoed
door ervaring en kritisch inzicht (Plato, Hume,
Bergson).

3.- Strategie en systematisch nadenken zijn cruciaal
voor succes, zowel in spel als in het leven (Sun Tzu,
Machiavelli, von Neumann).

4.- Massa's zijn vatbaar voor manipulatie, waardoor
individuele rede essentieel is (Hobbes, Rousseau,
Arendt, Le Bon).

5.- Vrijheid en autonomie vergen existentiële
verantwoordelijkheid en moed om keuzes te maken
(Kierkegaard, Sartre, Camus).

6.- Onderlinge structuren van gezin, gemeenschap en
onderwijs zijn fundamenteel voor kritische
ontwikkeling (Locke, Mill, Freire).

7.- Kritisch denken en analytisch vermogen zijn de
poort tot echt geluk (Socrates, Bacon, Dewey).

8.- Economische en sociale structuren beïnvloeden
direct de mogelijkheid tot geluk (Marx, Weber,
Smith).

9.- Begrip van noodzakelijke verbanden en
vooruitzien bepaalt menselijke bestemming (Hegel,
Spinoza, Leibniz).

10.- Conclusión: significado filosófico del poema

El poema Geluk puede considerarse un rico texto filosófico que combina ideas de la ética, la epistemología, la filosofía política, la filosofía existencial y la teoría social. Los conocimientos principales son:

1.- La suerte no es casual, sino el resultado de una estrategia consciente y de la acción ética (Aristóteles, Kant, Epicuro).

2.- La intuición es valiosa, pero debe ser alimentada por la experiencia y el conocimiento crítico (Platón, Hume, Bergson).

3.- La estrategia y el pensamiento sistemático son cruciales para el éxito, tanto en el juego como en la vida (Sun Tzu, Maquiavelo, von Neumann).

4.- Las masas son susceptibles a la manipulación, lo que hace esencial la razón individual (Hobbes, Rousseau, Arendt, Le Bon).

5.- La libertad y la autonomía requieren responsabilidad existencial y el valor de tomar decisiones (Kierkegaard, Sartre, Camus).

6.- Las estructuras del hogar, la comunidad y la educación son fundamentales para el desarrollo crítico (Locke, Mill, Freire).

7.- El pensamiento crítico y la capacidad analítica son la puerta hacia la verdadera suerte (Sócrates, Bacon, Dewey).

8.- Las estructuras económicas y sociales influyen directamente en la posibilidad de la suerte (Marx, Weber, Smith).

9.- La comprensión de las conexiones necesarias y la previsión determinan el destino humano (Hegel, Spinoza, Leibniz).

Het gedicht is meer dan poëzie; het is een manifest van rationeel en strategisch denken, een oproep tot onafhankelijkheid en waakzaamheid. Geluk wordt niet gepresenteerd als een willekeurige gave, maar als een bekroning van oefening, analyse en inzicht. Filosofie in Geluk betekent hier bewustwording van de wereld, het herkennen van structuren van macht en strategie, en het ontwikkelen van het vermogen om keuzes te maken die leiden tot authentieke autonomie en vervulling. Het werk is een gids voor de lezer die zowel intellectuele scherpte als praktische wijsheid wil cultiveren.

Het gedicht en de bijbehorende beschouwing laten zien dat geluk nauw verbonden is met filosofisch denken: ethiek, epistemologie, strategie, vrijheid, en economische en sociale bewustwording. Alleen door kritisch, systematisch en intuïtief te handelen kan men de poort naar echt geluk openen. Geluk is dus een product van menselijke rede, strategisch inzicht en morele verantwoordelijkheid, een thema dat diep in de geschiedenis van de filosofie is ingebed en dat in dit gedicht concreet en poëtisch wordt weergegeven.

El poema es más que poesía; es un manifiesto de pensamiento racional y estratégico, un llamado a la independencia y a la vigilancia. La suerte no es presentada como un don arbitrario, sino como una culminación del ejercicio, el análisis y el conocimiento. La filosofía en Geluk significa aquí la toma de conciencia del mundo, el reconocimiento de las estructuras de poder y de estrategia, y el desarrollo de la capacidad de tomar decisiones que conduzcan a una autonomía auténtica y a la realización. La obra es una guía para el lector que desea cultivar tanto la agudeza intelectual como la sabiduría práctica.

El poema y la reflexión que lo acompaña muestran que la suerte está estrechamente vinculada al pensamiento filosófico: ética, epistemología, estrategia, libertad y conciencia económica y social. Solo mediante la acción crítica, sistemática e intuitiva se puede abrir la puerta hacia la verdadera suerte. La suerte es, por tanto, un producto de la razón humana, de la visión estratégica y de la responsabilidad moral, un tema profundamente arraigado en la historia de la filosofía y que en este poema se expresa de manera concreta y poética.

8 Intuïtie

1

Zonder dat ik het al weet,
voel ik soms wat toekomst brengt.
Als een onzichtbare kreet,
die zich met mijn keuze mengt.

2

Niet het denken aan het stuur,
maar een vlaag van zuiver licht.
In het stille, diepe uur,
krijgt de waarheid een gezicht.

3

In de buik een zacht gevoel,
dat me waarschuwt of begeert.
Zonder reden, zonder doel,
wordt de weg mij aangeleerd.

4

In het hart een kleine vonk,
die de koers vanzelf bepaalt.
Als een wijn die ik al dronk,
voor het licht de nacht inhaalt.

5

Luister naar de stille kracht,
die geen woorden nodig heeft.
Machtig midden in de nacht,
waar de ziel in vrijheid leeft.

6

Het verstand is vaak te traag,
zoekt bewijs in elke zaak.
Maar op iedere wedervraag,
is de intuïtie raak.

Intuición

1

Sin saberlo aún,
a veces siento lo que el futuro traerá.
Como un grito invisible,
que se mezcla con mi elección.

2

No el pensar en el timón,
sino un destello de luz pura.
En la hora silenciosa y profunda,
la verdad toma forma.

3

En el vientre, una sensación suave,
que me advierte o me desea.
Sin razón, sin propósito,
el camino me es enseñado.

4

En el corazón, una pequeña chispa,
que determina el rumbo por sí sola.
Como un vino que ya bebí,
antes de que la luz alcance la noche.

5

Escucha la fuerza silenciosa,
que no necesita palabras.
Poderosa en medio de la noche,
donde el alma vive en libertad.

6

La mente es a menudo demasiado lenta,
busca pruebas en cada asunto.
Pero en cada contrarrespuesta,
la intuición da en el blanco.

7

Het is wijsheid zonder boek,
oude kennis in het bloed.
In de verre, donker hoek,
weet ik wat ik doen moet.

8

Als een kompas in de mist,
stuurt het mij naar de rivier.
Zelfs al heb ik me vergist,
denkt zij steeds aan mijn plezier.

9

Het is deze grote gids,
die de leugens snel herkent.
Helder als een bliksemflits,
in het heiligste moment.

10

Vrouwenkracht en mannenmoed,
putten uit die diepe bron.
Het verloopt zoals het moet,
onderweg naar deze zon.

11

Niemand die de bron echt ziet,
peilloos is deze macht.
Maar zij die het hart geniet,
voelen deze stille pracht.

12

Vertrouw altijd op die stem,
die je leiding geven kan.
Zet de twijfel op de rem,
volg de wegen van dit plan.

7

Es sabiduría sin libro,
conocimiento antiguo en la sangre.
En el rincón más lejano y oscuro,
sé lo que debo hacer.

8

Como una brújula en la niebla,
me dirige hacia el río.
Aunque me haya equivocado,
siempre piensa en mi felicidad.

9

Es esta gran guía,
la que reconoce rápidamente las mentiras.
Brillante como un relámpago,
en el momento más sagrado.

10

La fuerza femenina y el coraje masculino,
se alimentan de esta fuente profunda.
Todo sucede como debe ser,
camino hacia este sol.

11

Nadie ve realmente la fuente,
inconmensurable es este poder.
Pero quienes disfrutan del corazón,
sienten esta belleza silenciosa.

12

Confía siempre en esa voz,
que puede guiarte.
Pon el dote en pausa,
sigue los caminos de este plan.

8.1 Slotopmerking

Het gedicht *Intuïtie* vormt een contemplatieve verkenning van een vorm van weten die voorafgaat aan redenering, analyse en bewijsvoering. Het beschrijft een innerlijke ervaring die zich aandient als gevoel, richting, waarschuwing of zekerheid, zonder dat zij onmiddellijk door taal of argumentatie kan worden vastgelegd. In die zin sluit het gedicht aan bij een lange filosofische traditie waarin intuïtie wordt opgevat als een zelfstandige bron van kennis, niet als tegenhanger van rationaliteit, maar als haar voorwaarde, correctief of aanvulling. Wat hier in poëtische beelden wordt uitgedrukt — de “zachte vonk”, de “stille kracht”, het “kompas in de mist” — correspondeert met fundamentele vragen over menselijk kennen, handelen en vrijheid, die sinds de oudheid tot het hart van de filosofie behoren.

Het gedicht presenteert intuïtie niet als mystieke openbaring, maar als een innerlijke vorm van oriëntatie, een voorafgaand weten dat richting geeft aan keuzes nog vóór zij rationeel worden geformuleerd. Daarmee raakt het aan een van de oudste problemen van de wijsbegeerte: de verhouding tussen rede en inzicht, tussen discursief denken en onmiddellijke kennis. Al bij Plato wordt onderscheid gemaakt tussen *dianoia* (redenerend denken) en *noësis* (intellectuele aanschouwing). In dialogen als de *Politeia* en de *Phaedo* suggereert Plato dat ware kennis niet uitsluitend ontstaat door redenering, maar door een vorm van innerlijk zien, een onmiddellijke toegang tot het ware, het goede en het schone.

Consideración final

El poema *Intuición* constituye una exploración contemplativa de una forma de conocimiento que precede al razonamiento, al análisis y a la demostración. Describe una experiencia interior que se presenta como sentimiento, dirección, advertencia o certeza, sin que pueda ser fijada inmediatamente mediante el lenguaje o la argumentación. En ese sentido, el poema se inscribe en una larga tradición filosófica en la que la intuición es entendida como una fuente autónoma de conocimiento, no como opuesta a la racionalidad, sino como su condición, su correctivo o su complemento. Lo que aquí se expresa en imágenes poéticas —la “chispa suave”, la “fuerza silenciosa”, la “brújula en la niebla”— corresponde a preguntas fundamentales sobre el conocimiento humano, la acción y la libertad, que desde la antigüedad pertenecen al núcleo de la filosofía.

El poema presenta la intuición no como una revelación mística, sino como una forma interior de orientación, un saber previo que guía las elecciones antes de que sean formuladas racionalmente. Con ello aborda uno de los problemas más antiguos de la filosofía: la relación entre razón e intuición, entre pensamiento discursivo y conocimiento inmediato. Ya en Platón se distingue entre *dianoia* (pensamiento discursivo) y *noēsis* (visión intelectual). En diálogos como la *República* y el *Fedón*, Platón sugiere que el verdadero conocimiento no surge exclusivamente del razonamiento, sino de una forma de visión interior, un acceso inmediato a lo verdadero, lo bueno y lo bello.

Hoewel Plato deze vorm van inzicht situeert in het domein van de ideeën, en dus metafysisch interpreteert, is de structuur verwant aan wat in het gedicht intuïtie wordt genoemd: een niet-afgeleide, niet-bewijsbare vorm van weten die richtinggevend is voor handelen.

Aristoteles, die Plato's transcendente ideeënleer afwees, ontwikkelde een meer aardse benadering van intuïtieve kennis. In de *Ethica Nicomachea* introduceert hij het begrip *nous* als het vermogen om de eerste beginselen van kennis direct in te zien, zonder tussenkomst van redenering. Voor Aristoteles is praktische wijsheid (*phronēsis*) niet louter het toepassen van regels, maar het vermogen om in concrete situaties het juiste te zien. Dat vermogen berust niet op deductie, maar op ervaring en intuïtieve onderscheiding. Het gedicht sluit hierbij aan wanneer het spreekt van “wijsheid zonder boek” en “oude kennis in het bloed”. Het suggereert dat inzicht niet noodzakelijk uit abstract leren voortkomt, maar uit een belichaamde vorm van ervaring, waarin voelen en weten niet van elkaar gescheiden zijn.

Deze belichaamde dimensie van intuïtie wordt in het gedicht expliciet gemaakt door verwijzingen naar buikgevoel, hart, vonk en innerlijke stem. Daarmee raakt het aan een lijn die in de moderne filosofie onder andere door Blaise Pascal werd verwoord. Pascal stelde dat “het hart redenen heeft die de rede niet kent” (*le cœur a ses raisons que la raison ne connaît point*). Met deze beroemde formulering bedoelde hij niet dat het hart irrationeel is, maar dat er vormen van kennen bestaan die niet via logische afleiding verlopen, maar direct, existentieel en ervaringsmatig zijn.

Aunque Platón sitúa esta forma de conocimiento en el ámbito de las ideas, y por tanto la interpreta metafísicamente, su estructura es afín a lo que en el poema se denomina intuición: una forma de saber no derivada, no demostrable, que orienta la acción.

Aristóteles, quien rechazó la teoría trascendente de las ideas de Platón, desarrolló un enfoque más terrenal del conocimiento intuitivo. En la *Ética a Nicómaco* introduce el concepto de *nous* como la capacidad de comprender directamente los primeros principios del conocimiento, sin mediación del razonamiento. Para Aristóteles, la sabiduría práctica (*phronēsis*) no es meramente la aplicación de reglas, sino la capacidad de ver lo correcto en situaciones concretas. Esta capacidad no se basa en la deducción, sino en la experiencia y en la distinción intuitiva. El poema coincide con esta idea cuando habla de “sabiduría sin libro” y “antiguo saber en la sangre”. Sugiere que el conocimiento no surge necesariamente del aprendizaje abstracto, sino de una forma encarnada de experiencia, en la que sentir y saber no están separados.

Esta dimensión encarnada de la intuición se hace explícita en el poema mediante referencias al presentimiento, al corazón, a la chispa y a la voz interior. Con ello se vincula a una línea que en la filosofía moderna fue expresada, entre otros, por Blaise Pascal. Pascal afirmó que “el corazón tiene razones que la razón no conoce” (*le cœur a ses raisons que la raison ne connaît point*). Con esta famosa formulación no quiso decir que el corazón sea irracional, sino que existen formas de conocimiento que no proceden de la deducción lógica, sino que son directas, existenciales y experienciales.

In het gedicht klinkt deze gedachte door wanneer het verstand als “te traag” wordt voorgesteld, terwijl intuïtie onmiddellijk raakt, zonder bewijs, zonder tussenstappen.

In de zeventiende en achttiende eeuw werd intuïtie opnieuw een centraal filosofisch thema, met name in het rationalisme en empirisme. René Descartes beschouwde intuïtie als de helderste vorm van kennis: een onmiddellijke, onbetwifelbare inzichtelijkheid van eenvoudige waarheden, zoals het cogito. Voor Descartes was intuïtie geen vaag gevoel, maar een vorm van intellectuele helderheid die zekerheid verschaft. Het gedicht verschilt hierin van Descartes’ conceptie, omdat het intuïtie niet primair verbindt met zekerheid over abstracte waarheden, maar met richting in handelen, met keuze, vertrouwen en levensoriëntatie. Toch delen beide benaderingen de overtuiging dat niet alle kennis discursief tot stand komt, en dat er een vorm van onmiddellijk inzicht bestaat die voorafgaat aan argumentatie.

Immanuel Kant problematiseerde intuïtie op zijn eigen wijze door haar te onderscheiden van begrip. Voor Kant is intuïtie de wijze waarop objecten aan de mens gegeven worden, terwijl begrippen de wijze zijn waarop zij worden gedacht. Intuïtie is bij Kant zintuiglijk, niet intellectueel; zij betreft tijd en ruimte als vormen van aanschouwing. Toch opent Kant daarmee de mogelijkheid om intuïtie te begrijpen als een fundamentele voorwaarde van ervaring, niet als afgeleide van redenering. Het gedicht sluit impliciet bij deze gedachte aan wanneer het suggereert dat intuïtie niet tegenover verstand staat, maar eraan voorafgaat: zij geeft richting, waarna het verstand eventueel volgt.

Esta idea resuena en el poema cuando el intelecto es presentado como “demasiado lento”, mientras que la intuición toca de inmediato, sin prueba, sin pasos intermedios.

En los siglos XVII y XVIII, la intuición volvió a convertirse en un tema filosófico central, especialmente en el racionalismo y el empirismo. René Descartes consideraba la intuición como la forma más clara de conocimiento: una comprensión inmediata e indudable de verdades simples, como el cogito. Para Descartes, la intuición no era un sentimiento vago, sino una forma de claridad intelectual que proporciona certeza. El poema difiere de esta concepción cartesiana, porque no vincula la intuición principalmente con la certeza sobre verdades abstractas, sino con la orientación en la acción, con la elección, la confianza y la dirección de la vida. Sin embargo, ambas perspectivas comparten la convicción de que no todo conocimiento surge discursivamente, y que existe una forma de comprensión inmediata que precede a la argumentación.

Immanuel Kant problematizó la intuición a su manera al distinguirla del entendimiento. Para Kant, la intuición es la forma en que los objetos son dados al ser humano, mientras que los conceptos son la forma en que son pensados. La intuición es, en Kant, sensible, no intelectual; se refiere al tiempo y al espacio como formas de la intuición. Sin embargo, con ello abre la posibilidad de comprender la intuición como una condición fundamental de la experiencia, no como un derivado del razonamiento. El poema coincide implícitamente con esta idea cuando sugiere que la intuición no se opone al entendimiento, sino que lo precede: da dirección, tras lo cual el entendimiento puede eventualmente seguir.

In de negentiende en twintigste eeuw krijgt intuïtie een nieuwe status in de filosofie, vooral bij denkers die kritisch staan tegenover het primaat van rationalisme. Henri Bergson beschouwde intuïtie als het enige middel om toegang te krijgen tot de duur (*durée*), de levende tijdservaring die niet kan worden gevat in statische concepten. Voor Bergson is intellect geschikt voor analyse en abstractie, maar ongeschikt om het vloeiende, levende karakter van werkelijkheid te begrijpen. Alleen intuïtie kan die innerlijke beweging van het leven rechtstreeks ervaren. In het gedicht wordt deze gedachte zichtbaar in beelden als “een wijn die ik al dronk, voor het licht de nacht inhaalt”: een ervaring die niet wordt afgeleid, maar vooraf reeds aanwezig is, een weten dat niet logisch geconstrueerd wordt, maar geleefd.

Ook Edmund Husserl, grondlegger van de fenomenologie, gebruikte het begrip intuïtie om te verwijzen naar de directe gegevenheid van verschijnselen in bewustzijn. Zijn motto “Zu den Sachen selbst” betekent dat filosofie niet moet vertrekken van theorieën, maar van wat zich onmiddellijk toont. Intuïtie is bij Husserl geen vaag vermoeden, maar de directe evidentie waarmee iets verschijnt. Het gedicht sluit hierbij aan door intuïtie te beschrijven als “bliksemflits” en “heilig moment”: niet als redenering, maar als plotselinge helderheid waarin waarheid zich toont zonder bemiddeling.

Martin Heidegger radicaliseerde deze benadering door te stellen dat het menselijk bestaan (*Dasein*) altijd reeds een verstaan heeft van zijn eigen zijn en van de wereld, nog vóór theoretische reflectie.

En los siglos XIX y XX, la intuición adquiere un nuevo estatus en la filosofía, especialmente entre pensadores críticos con el primado del racionalismo. Henri Bergson consideraba la intuición como el único medio para acceder a la duración (*durée*), la experiencia viva del tiempo que no puede ser captada por conceptos estáticos. Para Bergson, el intelecto es adecuado para el análisis y la abstracción, pero inadecuado para comprender el carácter fluido y vivo de la realidad. Solo la intuición puede experimentar directamente ese movimiento interior de la vida. Esta idea aparece en el poema en imágenes como “un vino que ya bebí, antes de que la luz alcance la noche”: una experiencia que no se deriva, sino que ya está presente, un saber que no se construye lógicamente, sino que se vive.

También Edmund Husserl, fundador de la fenomenología, utilizó el concepto de intuición para referirse a la donación directa de los fenómenos en la conciencia. Su lema “*Zu den Sachen selbst*” significa que la filosofía no debe partir de teorías, sino de lo que se muestra inmediatamente. La intuición no es una sospecha vaga, sino la evidencia directa con la que algo aparece. El poema coincide con esta idea al describir la intuición como “relámpago” y “momento sagrado”: no como razonamiento, sino como claridad súbita en la que la verdad se muestra sin mediación.

Martin Heidegger radicalizó este enfoque al afirmar que la existencia humana (*Dasein*) siempre tiene ya una comprensión de su propio ser y del mundo, antes de toda reflexión teórica.

Dit voor-theoretische verstaan is geen kennis in klassieke zin, maar een vorm van betrokkenheid en gerichtheid. Het gedicht drukt precies dit uit: intuïtie verschijnt als een voorafgaand weten dat zich mengt met keuze, als een stem die richting geeft zonder argument. Heideggers analyse van angst, stemming en geworpenheid resoneert met het gedicht wanneer het spreekt van een “stille kracht” die zich in de nacht toont, buiten het domein van rationele controle.

In de existentiële filosofie van Søren Kierkegaard krijgt intuïtie een ethische en existentiële dimensie. Kierkegaard benadrukt dat beslissingen in het leven niet altijd op rationele gronden genomen kunnen worden, omdat zij vaak betrekking hebben op unieke situaties waarvoor geen algemene regels bestaan. In zulke gevallen is sprong, vertrouwen en innerlijke zekerheid noodzakelijk. Intuïtie functioneert hier als existentiële gids, niet als logische regel. Het gedicht weerspiegelt deze structuur wanneer het stelt dat intuïtie waarschuwt of begeert “zonder reden, zonder doel” en toch richtinggevend is. Daarmee wordt intuïtie niet gepresenteerd als irrationeel, maar als transrationeel: zij gaat voorbij aan redenen zonder ertegenin te gaan.

Jean-Paul Sartre, hoewel kritisch tegenover elk idee van vooraf gegeven essentie of innerlijke leiding, erkent dat menselijk handelen vaak wordt bepaald door pre-reflectieve keuzes en houdingen. Voor Sartre is vrijheid geen resultaat van reflectie, maar een voorafgaande structuur van het bestaan. Intuïtie kan hier worden opgevat als de wijze waarop deze vrijheid zich aandient in concrete situaties: niet als theorie, maar als onmiddellijke richting.

Esta comprensión previa no es conocimiento en el sentido clásico, sino una forma de implicación y orientación. El poema expresa precisamente esto: la intuición aparece como un saber previo que se mezcla con la elección, como una voz que guía sin argumento. El análisis de Heidegger sobre la angustia, el estado de ánimo y la condición de arrojamiento resuena en el poema cuando habla de una “fuerza silenciosa” que se muestra en la noche, fuera del ámbito del control racional.

En la filosofía existencial de Søren Kierkegaard, la intuición adquiere una dimensión ética y existencial. Kierkegaard subraya que las decisiones en la vida no siempre pueden tomarse sobre bases racionales, porque a menudo se refieren a situaciones únicas para las que no existen reglas generales. En tales casos, el salto, la confianza y la certeza interior son necesarios. La intuición funciona aquí como guía existencial, no como regla lógica. El poema refleja esta estructura cuando afirma que la intuición advierte o desea “sin razón, sin objetivo” y, sin embargo, orienta. De este modo, la intuición no se presenta como irracional, sino como transracional: va más allá de las razones sin oponerse a ellas.

Jean-Paul Sartre, aunque crítico con toda idea de esencia o guía interior predeterminada, reconoce que la acción humana a menudo está determinada por elecciones y actitudes prerreflexivas. Para Sartre, la libertad no es resultado de la reflexión, sino una estructura previa de la existencia. La intuición puede entenderse aquí como la forma en que esta libertad se manifiesta en situaciones concretas: no como teoría, sino como dirección inmediata.

Het gedicht suggereert iets vergelijkbaars wanneer het spreekt van een kompas in de mist: geen vastgelegde route, maar een innerlijke oriëntatie die beweging mogelijk maakt zonder volledige kennis van bestemming.

Ook in de morele filosofie speelt intuïtie een belangrijke rol. David Hume stelde dat morele oordelen niet voortkomen uit rede, maar uit gevoel: goed en kwaad worden niet logisch afgeleid, maar intuïtief ervaren als aantrekkelijk of afstotend. Hoewel Hume hiermee een empiristische benadering ontwikkelde, erkende hij dat morele kennis een eigen structuur heeft die niet kan worden herleid tot rationele bewijsvoering. Het gedicht sluit bij deze gedachte aan wanneer het intuïtie beschrijft als vermogen om “leugens snel te herkennen” en richting te geven aan handelen zonder expliciete argumenten.

In de twintigste eeuw ontwikkelde zich binnen de ethiek het zogeheten moreel intuïtionisme, onder andere bij G.E. Moore en W.D. Ross. Zij stelden dat morele waarheden niet afleidbaar zijn uit natuurlijke feiten, maar direct intuïtief worden ingezien. Hoewel het gedicht niet expliciet morele regels bespreekt, suggereert het wel dat intuïtie een onderscheidend vermogen bezit tussen waarheid en misleiding, tussen juiste en onjuiste richting. Daarmee sluit het aan bij deze traditie, waarin intuïtie wordt opgevat als onmiddellijke toegang tot normatieve betekenis.

Belangrijk is dat het gedicht intuïtie niet tegenover verstand plaatst in antagonistische zin, maar als een andere orde van weten. Het verstand wordt beschreven als “vaak te traag”, niet als onjuist of nutteloos. Intuïtie verschijnt als sneller, directer, maar niet noodzakelijk als superieur.

El poema sugiere algo comparable cuando habla de una brújula en la niebla: no una ruta fijada, sino una orientación interior que hace posible el movimiento sin conocimiento completo del destino.

También en la filosofía moral la intuición desempeña un papel importante. David Hume sostuvo que los juicios morales no proceden de la razón, sino del sentimiento: el bien y el mal no se derivan lógicamente, sino que se experimentan intuitivamente como atractivos o repulsivos. Aunque con ello Hume desarrolló un enfoque empirista, reconoció que el conocimiento moral posee una estructura propia que no puede reducirse a la demostración racional. El poema se vincula a esta idea cuando describe la intuición como la capacidad de “reconocer rápidamente las mentiras” y de dar dirección a la acción sin argumentos explícitos.

En el siglo XX se desarrolló dentro de la ética el llamado intuicionismo moral, entre otros en G.E. Moore y W.D. Ross. Ellos sostuvieron que las verdades morales no son derivables de hechos naturales, sino que son comprendidas directamente por intuición. Aunque el poema no trata explícitamente reglas morales, sí sugiere que la intuición posee una capacidad de distinción entre verdad y engaño, entre dirección correcta e incorrecta. Con ello se vincula a esta tradición, en la cual la intuición se entiende como acceso inmediato al significado normativo. Es importante que el poema no sitúe la intuición en oposición al entendimiento en sentido antagonista, sino como un orden distinto de conocimiento. El entendimiento es descrito como “a menudo demasiado lento”, no como incorrecto o inútil. La intuición aparece como más rápida, más directa, pero no necesariamente como superior.

Deze verhouding doet denken aan de dialectiek tussen ratio en intellectus bij middeleeuwse denkers zoals Thomas van Aquino. Thomas onderscheidde ratio als discursief redeneren en intellectus als onmiddellijke aanschouwing van waarheid. Beide zijn noodzakelijk, maar vervullen verschillende functies. Intuïtie in het gedicht lijkt verwant aan intellectus: een directe toegang tot richting en betekenis, voorafgaand aan analyse.

Het gedicht heeft bovendien een uitgesproken existentiële toon. Intuïtie wordt niet gepresenteerd als abstract kenvermogen, maar als persoonlijke gids, als innerlijke stem die leidt door onzekerheid. Dat maakt het verwant aan de levensfilosofie van Wilhelm Dilthey, die benadrukte dat menselijk begrijpen niet primair theoretisch is, maar geworteld in geleefde ervaring (Erlebnis). Voor Dilthey is betekenis geen objectieve structuur, maar iets dat ontstaat binnen de stroom van levenservaring. Het gedicht sluit hierbij aan door intuïtie te situeren in lichaam, hart, nacht, stilte en beweging — allemaal domeinen van geleefd bestaan, niet van abstracte theorie.

Een ander belangrijk filosofisch aspect van het gedicht is de nadruk op vertrouwen. Intuïtie wordt niet alleen beschreven als vermogen, maar als iets dat vraagt om gehoorzaamheid en overgave: “Vertrouw altijd op die stem”. Daarmee raakt het aan een fundamentele existentiële structuur: handelen zonder volledige zekerheid. Dit thema staat centraal bij Søren Kierkegaard, die geloof niet definieerde als instemming met doctrines, maar als existentieel vertrouwen in het absurde. Hoewel het gedicht geen religieuze context heeft, deelt het deze structuur: vertrouwen zonder garantie, keuze zonder bewijs.

Esta relación recuerda la dialéctica entre ratio e intellectus en pensadores medievales como Tomás de Aquino. Tomás distinguía la ratio como razonamiento discursivo y el intellectus como contemplación inmediata de la verdad. Ambos son necesarios, pero cumplen funciones distintas. La intuición en el poema parece afín al intellectus: un acceso directo a la dirección y al significado, anterior al análisis.

El poema posee además un tono existencial pronunciado. La intuición no se presenta como una facultad abstracta de conocimiento, sino como una guía personal, como una voz interior que conduce a través de la incertidumbre. Esto lo hace afín a la filosofía de la vida de Wilhelm Dilthey, quien subrayó que la comprensión humana no es primariamente teórica, sino que está arraigada en la experiencia vivida (*Erlebnis*). Para Dilthey, el significado no es una estructura objetiva, sino algo que surge dentro del flujo de la experiencia vital. El poema se vincula a esto al situar la intuición en el cuerpo, el corazón, la noche, el silencio y el movimiento — todos dominios de la existencia vivida, no de la teoría abstracta.

Otro aspecto filosófico importante del poema es el énfasis en la confianza. La intuición no solo se describe como capacidad, sino como algo que exige obediencia y entrega: “Confía siempre en esa voz”. Con ello toca una estructura existencial fundamental: actuar sin certeza completa. Este tema es central en Søren Kierkegaard, quien no definió la fe como asentimiento a doctrinas, sino como confianza existencial en lo absurdo. Aunque el poema no tiene un contexto religioso, comparte esta estructura: confianza sin garantía, elección sin prueba.

Ook in de hermeneutiek van Hans-Georg Gadamer speelt intuïtie een impliciete rol. Gadamer stelt dat begrijpen altijd begint met vooroordelen, voorverstaan en intuïtieve verwachtingen, die pas later door reflectie worden getoetst. Zonder deze voorafgaande gerichtheid is begrijpen onmogelijk. Intuïtie functioneert hier als hermeneutische opening; zij maakt interpretatie überhaupt mogelijk. Het gedicht verwoordt dit wanneer het stelt dat intuïtie de weg “aanleert” voordat reden of doel bekend zijn.

Op epistemologisch niveau raakt het gedicht aan de grenzen van rationaliteit. Sinds Kant is het duidelijk dat menselijke kennis niet onbeperkt is, dat er domeinen zijn waarin rede tekortschiet. Denkers als Ludwig Wittgenstein hebben dit benadrukt door te stellen dat sommige dingen niet gezegd, maar slechts getoond kunnen worden. Intuïtie behoort tot dit domein van het getoonde: zij is niet volledig in taal te vatten, maar manifesteert zich in richting, gevoel, inzicht en handelen. Het gedicht erkent deze onzegbaarheid expliciet: intuïtie heeft “geen woorden nodig”.

Deze thematiek krijgt ook een metafysische dimensie wanneer het gedicht spreekt van een “bron” die niemand ziet en die peilloos is. Dit beeld roept associaties op met Plotinus’ Ene, de onuitsprekelijke oorsprong van alle zijn, die niet discursief gekend kan worden, maar slechts intuïtief benaderd. Ook bij Meister Eckhart en andere mystieke denkers verschijnt kennis als een vorm van innerlijk schouwen, niet als conceptuele analyse.

También en la hermenéutica de Hans-Georg Gadamer la intuición desempeña un papel implícito. Gadamer sostiene que la comprensión siempre comienza con prejuicios, precomprensión y expectativas intuitivas, que solo más tarde son examinadas por la reflexión. Sin esta orientación previa, la comprensión es imposible. La intuición funciona aquí como apertura hermenéutica: hace posible la interpretación en general. El poema expresa esto cuando afirma que la intuición “enseña” el camino antes de que la razón o el objetivo sean conocidos.

A nivel epistemológico, el poema toca los límites de la racionalidad. Desde Kant está claro que el conocimiento humano no es ilimitado, que existen dominios en los que la razón es insuficiente. Pensadores como Ludwig Wittgenstein subrayaron esto al afirmar que algunas cosas no pueden decirse, sino solo mostrarse. La intuición pertenece a este dominio de lo mostrado: no puede captarse completamente en el lenguaje, sino que se manifiesta en dirección, sentimiento, comprensión y acción. El poema reconoce explícitamente esta inefabilidad: la intuición “no necesita palabras”.

Esta temática adquiere también una dimensión metafísica cuando el poema habla de una “fuente” que nadie ve y que es insondable. Esta imagen evoca asociaciones con el Uno de Plotino, el origen inefable de todo ser, que no puede conocerse discursivamente, sino solo aproximarse intuitivamente. También en Meister Eckhart y otros pensadores místicos el conocimiento aparece como una forma de contemplación interior, no como análisis conceptual.

Hoewel het gedicht niet expliciet mystiek is, gebruikt het vergelijkbare taal om intuïtie te beschrijven als iets diepers dan verstand, iets wat zich onttrekt aan objectivering.

Tegelijk blijft het gedicht stevig verankerd in het menselijke leven. Intuïtie wordt niet voorgesteld als bovennatuurlijke openbaring, maar als menselijke capaciteit die gedeeld wordt door “vrouwenkracht en mannenmoed”, als bron van handelen, vertrouwen en richting. Daarmee krijgt intuïtie een antropologische betekenis: zij behoort tot wat het betekent mens te zijn. Dit sluit aan bij de filosofische antropologie van denkers als Max Scheler en Helmuth Plessner, die benadrukten dat de mens niet louter rationeel dier is, maar wezen van gevoel, expressie en innerlijke gerichtheid.

De structurele opbouw van het gedicht versterkt deze filosofische betekenis. Elke strofe belicht een andere dimensie van intuïtie: toekomstgevoel, innerlijk licht, buikgevoel, hartsvonk, stille kracht, wijsheid zonder boek, kompas in de mist, morele onderscheiding, existentiële bron en uiteindelijk vertrouwen. Deze opeenvolging suggereert een beweging van ervaring naar betekenis, van gevoel naar inzicht, van onzekerheid naar vertrouwen. Dat is precies de beweging die veel filosofische systemen beschrijven, zij het in conceptuele taal. Hier wordt zij poëtisch verbeeld.

Het gedicht fungeert daarmee als wat men sinds de Romantiek een “denkbeeld in beelden” zou noemen. Denkers als Friedrich Schlegel en Novalis zagen poëzie als een vorm van filosofie die niet door abstractie, maar door symboliek werkt.

Aunque el poema no es explícitamente místico, utiliza un lenguaje comparable para describir la intuición como algo más profundo que el entendimiento, algo que se sustrae a la objetivación.

Al mismo tiempo, el poema permanece firmemente anclado en la vida humana. La intuición no se presenta como revelación sobrenatural, sino como capacidad humana compartida por “la fuerza de la mujer y el valor del hombre”, como fuente de acción, confianza y dirección. Con ello la intuición adquiere un significado antropológico: pertenece a lo que significa ser humano. Esto se vincula a la antropología filosófica de pensadores como Max Scheler y Helmuth Plessner, quienes subrayaron que el ser humano no es meramente un animal racional, sino un ser de sentimiento, expresión y orientación interior.

La estructura del poema refuerza este significado filosófico. Cada estrofa ilumina una dimensión distinta de la intuición: presentimiento del futuro, luz interior, sentimiento visceral, chispa del corazón, fuerza silenciosa, sabiduría sin libro, brújula en la niebla, distinción moral, fuente existencial y finalmente confianza. Esta sucesión sugiere un movimiento de la experiencia al significado, del sentimiento a la comprensión, de la incertidumbre a la confianza. Este es precisamente el movimiento que muchos sistemas filosóficos describen, aunque en lenguaje conceptual. Aquí se representa poéticamente.

El poema funciona así como lo que desde el Romanticismo se llamaría una “idea en imágenes”. Pensadores como Friedrich Schlegel y Novalis veían la poesía como una forma de filosofía que no opera por abstracción, sino por simbolismo.

Zij meenden dat sommige waarheden niet kunnen worden bewezen, maar slechts getoond, niet kunnen worden gedefinieerd, maar slechts ervaren. Intuïtie sluit bij deze traditie aan: het betoogt niets, maar onthult iets — een wijze van zijn-in-de-wereld waarin weten, voelen en handelen niet gescheiden zijn.

Ten slotte is er een ethische implicatie. Door intuïtie te verbinden met waarheid, leiding, herkenning van leugen en innerlijke vrijheid, suggereert het gedicht dat moreel handelen niet uitsluitend afhankelijk is van regels, wetten of argumenten, maar ook van innerlijke afstemming. Dat sluit aan bij Aristoteles' idee dat de deugdzame mens niet handelt volgens regels, maar omdat hij ziet wat passend is. Het sluit ook aan bij Emmanuel Levinas' nadruk op onmiddellijke verantwoordelijkheid, die niet voortkomt uit theorie, maar uit ontmoeting en gevoeligheid.

In deze zin biedt het gedicht geen epistemologische theorie, geen ethisch systeem en geen metafysisch model, maar een existentieel inzicht: dat menselijk handelen geworteld is in een vorm van weten die niet voorafgaat aan ervaring, maar eruit voortkomt; die niet boven het leven staat, maar erin leeft; die niet door bewijs wordt gerechtvaardigd, maar door vruchtbaarheid in handelen.

Daarmee is het gedicht onmiskenbaar filosofisch. Niet omdat het filosofen citeert of theorieën uiteenzet, maar omdat het fundamentele vragen belichaamt over kennis, waarheid, vrijheid, handelen, vertrouwen en menselijke oriëntatie.

Sostenían que algunas verdades no pueden demostrarse, sino solo mostrarse, no pueden definirse, sino solo experimentarse. La intuición se vincula a esta tradición: no argumenta nada, sino que revela algo — una forma de estar-en-el-mundo en la que conocer, sentir y actuar no están separados.

Finalmente, existe una implicación ética. Al vincular la intuición con la verdad, la guía, el reconocimiento de la mentira y la libertad interior, el poema sugiere que la acción moral no depende exclusivamente de reglas, leyes o argumentos, sino también de una sintonía interior. Esto se vincula a la idea de Aristóteles de que la persona virtuosa no actúa según reglas, sino porque ve lo que es apropiado. También se vincula al énfasis de Emmanuel Levinas en la responsabilidad inmediata, que no procede de la teoría, sino del encuentro y la sensibilidad.

En este sentido, el poema no ofrece una teoría epistemológica, ni un sistema ético, ni un modelo metafísico, sino una comprensión existencial: que la acción humana está arraigada en una forma de conocimiento que no precede a la experiencia, sino que surge de ella; que no está por encima de la vida, sino que vive en ella; que no se justifica por prueba, sino por su fecundidad en la acción.

Con ello, el poema es inequívocamente filosófico. No porque cite filósofos o exponga teorías, sino porque encarna preguntas fundamentales sobre el conocimiento, la verdad, la libertad, la acción, la confianza y la orientación humana.

Het behoort tot die lange traditie waarin poëzie en filosofie elkaar niet uitsluiten, maar aanvullen: waar filosofie vraagt wat intuïtie is, toont poëzie hoe zij werkt; waar filosofie analyseert, laat poëzie ervaren.

Samenvattend kan worden gesteld dat het gedicht Intuïtie filosofisch resoneert met onder andere:

- 1.- Plato, door de idee van niet-discursief inzicht.
- 2.- Aristoteles, door het begrip *phronēsis* en praktische wijsheid.
- 3.- Pascal, door het onderscheid tussen hart en rede.
- 4.- Descartes, door intuïtie als onmiddellijke helderheid.
- 5.- Kant, door intuïtie als voorwaarde van ervaring.
- 6.- Bergson, door intuïtie als toegang tot levende werkelijkheid.
- 7.- Husserl, door intuïtie als directe evidentie.
- 8.- Heidegger, door voor-theoretisch verstaan en existentiële stemming.
- 9.- Kierkegaard, door vertrouwen en existentiële keuze.
- 10.- Sartre, door vrijheid als voorafgaand aan reflectie.
- 11.- Hume, door moreel gevoel als bron van oordeel.
- 12.- Moore en Ross, door moreel intuïtionisme.
- 13.- Gadamer, door hermeneutisch voorverstaan.
- 14.- Wittgenstein, door het onderscheid tussen zeggen en tonen.
- 15.- Plotinus en de mystieke traditie, door kennis als innerlijke aanschouwing.
- 16.- Scheler en Plessner, door intuïtie als antropologische kern.

Pertenece a aquella larga tradición en la que la poesía y la filosofía no se excluyen, sino que se complementan: donde la filosofía pregunta qué es la intuición, la poesía muestra cómo actúa; donde la filosofía analiza, la poesía hace experimentar.

En resumen, puede afirmarse que el poema Intuición resuena filosóficamente, entre otros, con:

- 1.- Platón, por la idea del conocimiento no discursivo.
- 2.- Aristóteles, por el concepto de *phronēsis* y la sabiduría práctica.
- 3.- Pascal, por la distinción entre corazón y razón.
- 4.- Descartes, por la intuición como claridad inmediata.
- 5.- Kant, por la intuición como condición de la experiencia.
- 6.- Bergson, por la intuición como acceso a la realidad viva.
- 7.- Husserl, por la intuición como evidencia directa.
- 8.- Heidegger, por la comprensión preteórica y la tonalidad existencial.
- 9.- Kierkegaard, por la confianza y la elección existencial.
- 10.- Sartre, por la libertad como anterior a la reflexión.
- 11.- Hume, por el sentimiento moral como fuente de juicio.
- 12.- Moore y Ross, por el intuicionismo moral.
- 13.- Gadamer, por la precomprensión hermenéutica.
- 14.- Wittgenstein, por la distinción entre decir y mostrar.
- 15.- Plotino y la tradición mística, por el conocimiento como contemplación interior.
- 16.- Scheler y Plessner, por la intuición como núcleo antropológico.

Het gedicht is daarmee niet slechts een lyrische ode aan een innerlijk vermogen, maar een compacte filosofische meditatie over de voorwaarden van menselijk weten en handelen. Het toont intuïtie als bron van richting in onzekerheid, als tegenwicht tegen overmatige rationalisering, en als existentiële kracht die vrijheid mogelijk maakt zonder zekerheid te beloven. In die zin behoort het tot een traditie waarin wijsheid niet begint bij bewijs, maar bij aandacht — niet bij conclusie, maar bij luisteren — niet bij controle, maar bij vertrouwen.

El poema no es, por tanto, solo una oda lírica a una facultad interior, sino una meditación filosófica compacta sobre las condiciones del conocimiento y de la acción humana. Muestra la intuición como fuente de orientación en la incertidumbre, como contrapeso frente a la racionalización excesiva, y como fuerza existencial que hace posible la libertad sin prometer certeza. En este sentido, pertenece a una tradición en la que la sabiduría no comienza con la prueba, sino con la atención — no con la conclusión, sino con la escucha — no con el control, sino con la confianza.

8.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht Intuïtie is onmiskenbaar filosofisch van aard, omdat het een fundamenteel thema van de wijsbegeerte behandelt: de aard van kennis, het proces van begrijpen en het menselijke vermogen om te handelen op basis van inzicht dat voorafgaat aan rationele analyse. Filosofie houdt zich bezig met vragen zoals: wat kan de mens weten? Hoe verhouden rede en gevoel zich? Welke rol speelt ervaring in het proces van kennisverwerving? Het gedicht benadert deze vragen op een poëtische wijze, waarbij intuïtie wordt voorgesteld als een autonoom, voorafgaand weten dat richting en betekenis geeft aan handelen, los van expliciete bewijsvoering. Dit maakt het werk tot een reflectie over epistemologie, ethiek, metafysica en existentiële filosofie, zonder ooit theoretisch of abstract te worden.

1.- Plato en het onderscheid tussen dianoia en noësis
Het gedicht resoneert sterk met Plato's gedachtegoed. In dialogen zoals de Politeia en Phaedo maakt Plato een onderscheid tussen dianoia, het redenerende denken dat stapsgewijs tot kennis komt, en noësis, de onmiddellijke intellectuele aanschouwing van de waarheid. Volgens Plato is ware kennis niet louter gebaseerd op redenering, maar op een innerlijk zien van de ideeën, zoals het Goede en het Schone. In Intuïtie komt deze structuur duidelijk naar voren: de "zachte vonk" en het "kompas in de mist" zijn symbolen van een weten dat voorafgaat aan bewuste redenering en dat richting geeft aan handelen. Dit is geen abstracte metafysica in strikte zin, maar een directe menselijke ervaring die parallel loopt aan Plato's noësis.

Consideraciones filosóficas

El poema *Intuición* es inconfundiblemente de naturaleza filosófica, porque trata un tema fundamental de la filosofía: la naturaleza del conocimiento, el proceso de comprensión y la capacidad humana de actuar sobre la base de una comprensión que precede al análisis racional. La filosofía se ocupa de preguntas como: ¿qué puede conocer el ser humano? ¿Cómo se relacionan la razón y el sentimiento? ¿Qué papel desempeña la experiencia en el proceso de adquisición del conocimiento? El poema aborda estas preguntas de manera poética, presentando la intuición como un saber autónomo y previo que da dirección y significado a la acción, independiente de la demostración explícita. Esto convierte la obra en una reflexión sobre la epistemología, la ética, la metafísica y la filosofía existencial, sin llegar a ser nunca teórica ni abstracta.

1.- Platón y la distinción entre *dianoia* y *noēsis*

El poema resuena fuertemente con el pensamiento de Platón. En diálogos como la *Politeia* y el *Phaedo*, Platón distingue entre *dianoia*, el pensamiento discursivo que llega al conocimiento paso a paso, y *noēsis*, la contemplación intelectual inmediata de la verdad. Según Platón, el verdadero conocimiento no se basa únicamente en el razonamiento, sino en una visión interior de las ideas, como el Bien y lo Bello. En *Intuición*, esta estructura aparece claramente: la “chispa suave” y la “brújula en la niebla” son símbolos de un saber que precede al razonamiento consciente y que da dirección a la acción. No se trata de metafísica abstracta en sentido estricto, sino de una experiencia humana directa que corre paralela a la *noēsis* de Platón.

2.- Aristoteles en praktische wijsheid (phronēsis)

Aristoteles' concept van nous en phronēsis sluit hier nauw bij aan. Waar Plato transcendente ideeën centraal stelt, benadert Aristoteles intuïtieve kennis praktisch en ervaringsgericht. Nous verwijst naar het directe inzicht in eerste beginselen, terwijl phronēsis de praktische wijsheid is om in concrete situaties het juiste te zien en te doen. Het gedicht benadrukt deze belichaamde ervaring: "wijsheid zonder boek" en "oude kennis in het bloed" duiden op een weten dat niet louter theoretisch, maar geïntegreerd in ervaring en gevoel is.

3.- Blaise Pascal en het hart dat redenen heeft die de rede niet kent

Pascal benadrukt dat er vormen van kennis bestaan die niet door redenering tot stand komen, maar direct door het hart worden ervaren. Het gedicht herhaalt deze gedachte expliciet: intuïtie waarschuwt of begeert "zonder redenen, zonder doel". Het hart is hier geen metaforische poëzie, maar een epistemologisch principe dat wijst op een andere wijze van weten dan het rationele denken, waarin ervaring, gevoel en onmiddellijke herkenning samengaan.

4.- René Descartes en onmiddellijke intellectuele helderheid

Descartes beschouwde intuïtie als de helderste vorm van intellectueel inzicht: directe evidentie van eenvoudige waarheden zoals het cogito. Hoewel het gedicht intuïtie niet primair verbindt met abstracte zekerheden, delen beide benaderingen de overtuiging dat sommige vormen van kennis voorafgaan aan discursief redeneren en dat er een onmiddellijk, evident besef bestaat dat richting geeft.

2.- Aristóteles y la sabiduría práctica (phronēsis)

El concepto aristotélico de nous y phronēsis se vincula estrechamente con esto. Mientras Platón sitúa las ideas trascendentes en el centro, Aristóteles aborda el conocimiento intuitivo de manera práctica y basada en la experiencia. Nous se refiere a la comprensión directa de los primeros principios, mientras que phronēsis es la sabiduría práctica de ver y hacer lo correcto en situaciones concretas. El poema enfatiza esta experiencia encarnada: “sabiduría sin libro” y “conocimiento antiguo en la sangre” indican un saber que no es meramente teórico, sino integrado en la experiencia y el sentimiento.

3.- Blaise Pascal y el corazón que tiene razones que la razón no conoce

Pascal subraya que existen formas de conocimiento que no surgen del razonamiento, sino que son experimentadas directamente por el corazón. El poema repite explícitamente esta idea: la intuición advierte o desea “sin razón, sin objetivo”. El corazón no es aquí una metáfora poética, sino un principio epistemológico que señala otra forma de conocimiento distinta del pensamiento racional, en la que experiencia, sentimiento y reconocimiento inmediato se unen.

4.- René Descartes y la claridad intelectual inmediata

Descartes consideraba la intuición como la forma más clara de comprensión intelectual: la evidencia directa de verdades simples como el cogito. Aunque el poema no vincula la intuición principalmente con certezas abstractas, ambos enfoques comparten la convicción de que algunas formas de conocimiento preceden al razonamiento discursivo y que existe una conciencia inmediata y evidente que da dirección.

5.- Immanuel Kant en de rol van intuïtie als voorwaarde van ervaring

Kant maakt een onderscheid tussen intuïtie en begrip. Intuïtie is de manier waarop objecten aan de mens gegeven worden, begrippen zijn de wijze waarop deze objecten gedacht worden. Tijd en ruimte zijn vormen van aanschouwing, waarmee ervaring mogelijk wordt. Het gedicht sluit hier bij aan door intuïtie te situeren als iets voorafgaand aan het verstand: het opent de poort naar keuzes en richting voordat rede ingrijpt.

6.- Henri Bergson en het ervaren van de durée

Bergson zag intuïtie als de enige manier om de vloeiende, levende tijdservaring direct te begrijpen, in tegenstelling tot het intellect dat abstractie en analyse hanteert. Het gedicht verbeeldt dit door beelden als “een wijn die ik al dronk, voor het licht de nacht inhaalt”, een ervaring die niet logisch wordt afgeleid maar geleefd is en die een onmiddellijk besef van beweging en levensduur verschaft.

7.- Edmund Husserl en fenomenologische evidentie

Husserl beschouwt intuïtie als directe evidentie van verschijnselen in het bewustzijn, het motto “Zu den Sachen selbst” benadrukt dat filosofie uitgaat van directe waarneming en gegevenheid. Het gedicht sluit hierbij aan met metaforen zoals “bliksemflits” en “heilig moment”, waarmee intuïtie wordt gepresenteerd als plotselinge helderheid waarin waarheid zich toont, onafhankelijk van discursieve analyse.

5.- Immanuel Kant y el papel de la intuición como condición de la experiencia

Kant distingue entre intuición y concepto. La intuición es la manera en que los objetos son dados al ser humano, mientras que los conceptos son la manera en que estos objetos son pensados. El tiempo y el espacio son formas de la intuición que hacen posible la experiencia. El poema se vincula a esto al situar la intuición como algo previo al entendimiento: abre la puerta a elecciones y dirección antes de que intervenga la razón.

6.- Henri Bergson y la experiencia de la *durée*

Bergson consideraba la intuición como el único modo de comprender directamente el tiempo vivo y fluido, en contraste con el intelecto que opera mediante abstracción y análisis. El poema lo expresa mediante imágenes como “un vino que ya bebí, antes de que la luz alcance la noche”, una experiencia que no se deriva lógicamente, sino que es vivida y que proporciona una conciencia inmediata del movimiento y la duración.

7.- Edmund Husserl y la evidencia fenomenológica

Husserl considera la intuición como la evidencia directa de los fenómenos en la conciencia; el lema “*Zu den Sachen selbst*” subraya que la filosofía parte de la percepción directa y la donación inmediata. El poema se vincula a esto mediante metáforas como “relámpago” y “momento sagrado”, en las que la intuición aparece como una claridad repentina en la que la verdad se muestra, independiente del análisis discursivo.

8.- Martin Heidegger en het voor-theoretische verstaan

Heidegger stelt dat Dasein altijd reeds een pre-reflectief verstaan heeft van zijn eigen zijn en van de wereld. Het gedicht drukt dit uit wanneer intuïtie als een voorafgaand weten verschijnt dat keuzes en richting bepaalt, nog voordat theoretische reflectie plaatsvindt. De “stille kracht” in de nacht kan worden opgevat als de existentiële stemming (Befindlichkeit) die de mens tot handelen aanzet.

9.- Søren Kierkegaard en existentiële keuze

Kierkegaard benadrukt de noodzaak van sprong en vertrouwen in unieke levenssituaties waarvoor geen universele regels bestaan. Intuïtie functioneert hier als existentiële gids: waarschuwend, leidend en richtinggevend. Het gedicht weerspiegelt dit wanneer de intuïtieve stem de weg aanleert “zonder reden, zonder doel”, maar toch als betrouwbaar wordt ervaren.

10.- Jean-Paul Sartre en vrijheid als voorafgaand aan reflectie

Sartre stelt dat vrijheid geen product is van theoretische reflectie, maar een voorafgaande structuur van het bestaan. Het gedicht echoot dit door intuïtie te beschrijven als een kompas dat richting geeft zonder dat alle consequenties of routes bekend zijn. Vrijheid en intuïtief handelen zijn hier onafscheidelijk.

11.- David Hume en moreel gevoel

Hume stelt dat morele oordelen voortkomen uit gevoel, niet uit rede. Het gedicht sluit hierbij aan wanneer intuïtie “leugens snel herkent” en het handelen richting geeft zonder expliciete rationele afweging, waarmee het morele onderscheiding bevordert.

8.- Martin Heidegger y la comprensión preteórica
Heidegger sostiene que el Dasein posee siempre ya una comprensión prereflexiva de su propio ser y del mundo. El poema expresa esto cuando la intuición aparece como un saber previo que determina elecciones y dirección antes de que tenga lugar la reflexión teórica. La “fuerza silenciosa” en la noche puede entenderse como la tonalidad existencial (Befindlichkeit) que impulsa al ser humano a actuar.

9.- Søren Kierkegaard y la elección existencial
Kierkegaard subraya la necesidad del salto y de la confianza en situaciones vitales únicas para las cuales no existen reglas universales. La intuición funciona aquí como guía existencial: advirtiendo, conduciendo y orientando. El poema refleja esto cuando la voz intuitiva enseña el camino “sin razón, sin objetivo”, pero aun así es experimentada como fiable.

10.- Jean-Paul Sartre y la libertad como anterior a la reflexión
Sartre sostiene que la libertad no es un producto de la reflexión teórica, sino una estructura previa de la existencia. El poema hace eco de esto al describir la intuición como una brújula que da dirección sin que todas las consecuencias o rutas sean conocidas. La libertad y la acción intuitiva son aquí inseparables.

11.- David Hume y el sentimiento moral
Hume sostiene que los juicios morales proceden del sentimiento, no de la razón. El poema se vincula a esto cuando la intuición “reconoce rápidamente las mentiras” y da dirección a la acción sin deliberación racional explícita, favoreciendo así la distinción moral.

12.- G.E. Moore en W.D. Ross: moreel intuïtionisme
In dit denken wordt morele kennis direct en intuïtief waargenomen. Het gedicht suggereert dat intuïtie een onderscheidend vermogen bezit, niet alleen epistemologisch maar ook ethisch: het toont waarheid versus misleiding en correcte richting in handelen.

13.- Hans-Georg Gadamer en hermeneutisch voorverstaan

Gadamer benadrukt dat begrijpen altijd start met intuïtieve verwachtingen en vooroordelen. Het gedicht weerspiegelt dit in de opeenvolging van strofen die de verschillende dimensies van intuïtie belichten: de voorbereiding van begrip en handelen vindt plaats via een pre-reflectieve, innerlijke oriëntatie.

14.- Ludwig Wittgenstein en het onderscheid tussen zeggen en tonen

Het gedicht erkent de grenzen van taal: intuïtie “heeft geen woorden nodig”. Hiermee resoneert het met Wittgensteins idee dat sommige dingen niet expliciet uitgesproken kunnen worden, maar slechts getoond of ervaren.

15.- Plotinus en de mystieke traditie

De “bron die niemand ziet” en die peilloos is, doet denken aan Plotinus’ Ene: kennis van het ultieme kan niet discursief worden bereikt, maar slechts intuïtief. Het gedicht gebruikt mystieke taal om de diepte en onuitsprekelijkheid van intuïtief weten te benadrukken.

12.- G.E. Moore y W.D. Ross: intuicionismo moral

En esta corriente, el conocimiento moral se percibe directa e intuitivamente. El poema sugiere que la intuición posee una capacidad de distinción, no solo epistemológica sino también ética: muestra la verdad frente al engaño y la dirección correcta en la acción.

13.- Hans-Georg Gadamer y la precomprensión hermenéutica

Gadamer subraya que la comprensión siempre comienza con expectativas intuitivas y prejuicios. El poema refleja esto en la sucesión de estrofas que iluminan las distintas dimensiones de la intuición: la preparación de la comprensión y de la acción tiene lugar mediante una orientación interior prereflexiva.

14.- Ludwig Wittgenstein y la distinción entre decir y mostrar

El poema reconoce los límites del lenguaje: la intuición “no necesita palabras”. Con ello resuena con la idea de Wittgenstein de que algunas cosas no pueden decirse explícitamente, sino solo mostrarse o experimentarse.

15.- Plotino y la tradición mística

La “fuente que nadie ve” y que es insondable recuerda al Uno de Plotino: el conocimiento de lo último no puede alcanzarse discursivamente, sino solo intuitivamente. El poema utiliza un lenguaje místico para subrayar la profundidad y la inefabilidad del conocimiento intuitivo.

16.- Max Scheler en Helmuth Plessner: antropologische dimensie

Het gedicht benadrukt dat intuïtie niet enkel een cognitieve capaciteit is, maar geworteld in het menselijke bestaan, gedeeld door zowel mannen als vrouwen. Scheler en Plessner benadrukken dat de mens een wezen is van gevoel en expressie, waarbij intuïtief weten centraal staat in het menselijk handelen.

Het gedicht vormt een doorlopende verkenning van intuïtie als epistemologisch, ethisch, existentiëel en antropologisch fenomeen. Het legt een verband tussen directe ervaring, praktische wijsheid, pre-reflectief inzicht en morele oriëntatie. Het sluit aan bij de filosofische traditie waarin niet alle kennis discursief wordt verworven, waarin gevoel en verstand samengaan, en waarin handelen gebaseerd kan zijn op onmiddellijk weten dat nog niet door rede is geformaliseerd.

Het werk toont bovendien dat intuïtie niet mystiek of bovennatuurlijk wordt voorgesteld, maar als menselijke capaciteit die richting en vertrouwen geeft in een complexe wereld. Dit maakt het gedicht tot een rijke filosofische meditatie: het onderzoekt de voorwaarden van menselijk handelen, de rol van innerlijk weten, de relatie tussen gevoel en verstand, en de ethische implicaties van vertrouwen in intuïtieve richting.

16.- Max Scheler y Helmuth Plessner: dimensión antropológica

El poema subraya que la intuición no es solo una capacidad cognitiva, sino que está arraigada en la existencia humana, compartida tanto por hombres como por mujeres. Scheler y Plessner destacaron que el ser humano es un ser de sentimiento y expresión, en el que el conocimiento intuitivo ocupa un lugar central en la acción.

El poema constituye una exploración continua de la intuición como fenómeno epistemológico, ético, existencial y antropológico. Establece una conexión entre la experiencia directa, la sabiduría práctica, la comprensión prereflexiva y la orientación moral. Se vincula a la tradición filosófica en la que no todo conocimiento se adquiere discursivamente, en la que sentimiento y razón se complementan, y en la que la acción puede basarse en un saber inmediato que aún no ha sido formalizado por la razón.

La obra muestra además que la intuición no se presenta como algo místico o sobrenatural, sino como una capacidad humana que proporciona dirección y confianza en un mundo complejo. Esto convierte el poema en una rica meditación filosófica: examina las condiciones de la acción humana, el papel del conocimiento interior, la relación entre sentimiento y razón y las implicaciones éticas de confiar en la orientación intuitiva.

In deze zin is het gedicht Intuïtie een filosofische tekst, zij het in poëtische vorm. Het draagt bij aan het denken over kennis, vrijheid, ethiek en menselijke oriëntatie, en resoneert met een lange traditie van denkers die intuïtief weten als fundamenteel voor menselijk bestaan hebben erkend. Het laat zien dat poëzie en filosofie elkaar kunnen aanvullen: waar de filosofie analyseert en definieert, toont poëzie hoe intuïtieve kennis ervaren wordt en hoe zij het handelen en leven richting geeft.

Samengevat belichaamt het gedicht Intuïtie een filosofische reflectie die aansluit bij de denkers:

- 1.- Plato
- 2.- Aristoteles
- 3.- Blaise Pascal
- 4.- René Descartes
- 5.- Immanuel Kant
- 6.- Henri Bergson
- 7.- Edmund Husserl
- 8.- Martin Heidegger
- 9.- Søren Kierkegaard
- 10.- Jean-Paul Sartre
- 11.- David Hume
- 12.- G.E. Moore en W.D. Ross
- 13.- Hans-Georg Gadamer
- 14.- Ludwig Wittgenstein
- 15.- Plotinus en mystieke traditie
- 16.- Max Scheler en Helmuth Plessner

Het gedicht verbeeldt intuïtie als een vitale bron van inzicht, een voorwaarde voor vrijheid en een ethische gids, waarmee het een centrale plaats inneemt binnen de filosofische verkenning van menselijk kennen en handelen.

En este sentido, el poema Intuición es un texto filosófico, aunque en forma poética. Contribuye a la reflexión sobre el conocimiento, la libertad, la ética y la orientación humana, y resuena con una larga tradición de pensadores que han reconocido el conocimiento intuitivo como fundamental para la existencia humana. Muestra que la poesía y la filosofía pueden complementarse: donde la filosofía analiza y define, la poesía muestra cómo se experimenta el conocimiento intuitivo y cómo orienta la acción y la vida.

En resumen, el poema Intuición encarna una reflexión filosófica que se vincula con los pensadores:

- 1.- Platón
- 2.- Aristóteles
- 3.- Blaise Pascal
- 4.- René Descartes
- 5.- Immanuel Kant
- 6.- Henri Bergson
- 7.- Edmund Husserl
- 8.- Martin Heidegger
- 9.- Søren Kierkegaard
- 10.- Jean-Paul Sartre
- 11.- David Hume
- 12.- G.E. Moore y W.D. Ross
- 13.- Hans-Georg Gadamer
- 14.- Ludwig Wittgenstein
- 15.- Plotino y la tradición mística
- 16.- Max Scheler y Helmuth Plessner

El poema representa la intuición como una fuente vital de comprensión, una condición de la libertad y una guía ética, ocupando así un lugar central en la exploración filosófica del conocimiento y la acción humanos.

9 Eerbetoon aan een dichter

1

Groot is zijn capaciteit,
uit de geest komt ware kracht.
In de pen en in de tijd,
luistert men naar wat hij bracht.

2

Lichaam vormt voor hem geen grens,
elke pijn wordt poëzie.
Rechtuit gaat de trotse mens,
moedig met zijn eigen wie.

3

Ogen kijken naar de smart,
met een blik diep en oprecht.
Open is zijn warme hart,
leven wordt hier uitgelegd.

4

In de stilte vindt hij taal,
nimmer stopt de pen zijn loop.
Anders is zijn groot verhaal,
nieuwe woorden geven hoop.

5

Edele gedachte wint,
goede geest en scherp verstand.
Ruwheid die hij overwint,
altijd blijft hij bij de hand.

Homenaje a un poeta

1

Grande es su capacidad,
de la mente nace fuerza.
En la pluma y en la edad,
se oye lo que él refuerza.

2

El cuerpo no es una prisión,
todo dolor es poesía.
Recto avanza el corazón,
valiente en su propio día.

3

Ojos miran el dolor,
con mirada fiel y cierta.
Abierto está su calor,
vida queda aquí descubierta.

4

En silencio halla su voz,
nunca cesa su escritura.
Distinta es su senda atroz,
nuevas palabras dan cura.

5

Noble idea siempre vence,
mente clara y gran razón.
Aspereza que convence,
siempre firme en su misión.

6

Bommen vullen hem met pijn,
liefde is zijn ware doel.
Als Miguel zal hij straks zijn,
nu een mens met veel gevoel.

7

Chaos ziet hij overal,
analyse van de kern.
miguel's stijl wordt het geschal,
uit de verte, veel conern.

8

Ritme van de taal is goed,
constante kracht in zijn hand.
Is Hernandez stijl met moed,
anders kijkt hij naar het land.

6

Bombas llenan su sufrir,
amor es su meta pura.
Como Miguel va a surgir,
hoy es alma con ternura.

7

Caos mira alrededor,
analiza lo profundo.
estilo de Miguel, clamor,
resuena lejos del mundo.

8

Ritmo vivo en su expresión,
fuerza firme en cada trazo.
estilo Hernández, convicción,
mira el mundo en otro paso.

9.1 Slotopmerking

Het gedicht Eerbetoon aan een dichter is een viering van de kracht van de geest, van het vermogen van de taal om pijn, ervaring en wijsheid te omvatten en te transformeren. Het verwijst naar het wezen van creativiteit en naar de diepgaande impact die een dichter kan hebben, niet alleen op de directe lezer, maar op de collectieve verbeelding van een tijd en een cultuur. De dichter treedt hier op als een figuur die, ondanks persoonlijke grenzen of menselijke beperkingen, een universele stem weet te vinden.

1.- De eerste laag van betekenis ligt in de erkenning van capaciteit en kracht. Het gedicht opent met een focus op het vermogen van de geest om uit zichzelf iets groots te scheppen, een kracht die de fysieke beperkingen overstijgt. Hier wordt een universeel principe aangeraakt: het menselijke vermogen om iets blijvends te creëren, iets dat verder gaat dan het moment of het materiële leven. In dit licht kan het werk van de dichter gezien worden als een illustratie van een innerlijke discipline, een oefening van de ziel die tastbaar wordt in woorden en ritme.

2.- Het lichaam vormt geen grens voor de dichter, zo benadrukt het gedicht. Dit verwijst naar de klassieke notie dat echte creatie niet gebonden is aan materiële beperkingen. In de traditie van vele grote denkers en schrijvers, van Horatius tot Goethe, is de poëzie een instrument dat pijn omzet in inzicht, en persoonlijke ervaring in een universele boodschap. De dichter, zoals hier weergegeven, betreedt een domein waar lichaam en tijd slechts instrumenten zijn, en waar de geest zich kan uitdrukken in volheid en vrijheid.

Observación final

El poema Homenaje a un poeta es una celebración de la fuerza del espíritu, de la capacidad del lenguaje para abarcar y transformar el dolor, la experiencia y la sabiduría. Hace referencia a la esencia de la creatividad y al profundo impacto que un poeta puede tener, no solo en el lector directo, sino en la imaginación colectiva de una época y una cultura. El poeta aparece aquí como una figura que, a pesar de los límites personales o las restricciones humanas, logra encontrar una voz universal.

1.- La primera capa de significado reside en el reconocimiento de la capacidad y la fuerza. El poema se abre con un enfoque en la facultad del espíritu de crear algo grande desde sí mismo, una fuerza que trasciende las limitaciones físicas. Aquí se aborda un principio universal: la capacidad humana de crear algo duradero, algo que va más allá del momento o de la vida material. A la luz de esto, la obra del poeta puede verse como una ilustración de una disciplina interior, un ejercicio del alma que se vuelve tangible en palabras y ritmo.

2.- El cuerpo no constituye un límite para el poeta, como subraya el poema. Esto remite a la noción clásica de que la verdadera creación no está ligada a limitaciones materiales. En la tradición de muchos grandes pensadores y escritores, desde Horacio hasta Goethe, la poesía es un instrumento que transforma el dolor en conocimiento, y la experiencia personal en un mensaje universal. El poeta, tal como aquí se presenta, entra en un dominio donde el cuerpo y el tiempo son solo instrumentos, y donde el espíritu puede expresarse en plenitud y libertad.

3.- De blik van de dichter, zoals het gedicht beschrijft, richt zich op de smart van de wereld, maar doet dat met diepgang en oprechtheid. Dit vermogen tot waarneming is essentieel voor het scheppende proces. Het gedicht nodigt uit tot contemplatie: in het waarnemen van pijn en schoonheid ligt de kern van het creatieve werk. Het oog dat ziet en het hart dat voelt, werken samen om betekenis te destilleren uit ervaring. In deze zin is de dichter een gids, iemand die met een open hart het leven interpreteert en in taal omzet.

4.- Stilte speelt een centrale rol in de schepping van het gedicht. Het is in de stilte dat taal wordt gevonden, dat woorden hun kracht ontwikkelen en dat gedachten kunnen rijpen. Stilte is geen leegte, maar een ruimte van concentratie en ontvankelijkheid. Wie de stilte omarmt, vindt een bron van inspiratie die niet via gewone perceptie te bereiken is. Deze gedachte sluit aan bij een lange filosofische traditie, waarin contemplatie en innerlijke rust worden gezien als noodzakelijke voorwaarden voor diep begrip.

5.- Het gedicht benadrukt ook het vermogen van de dichter om ruwheid te overwinnen en met scherp verstand te werken. Creativiteit is nooit louter spontaan; zij vereist discipline en beheersing. Dit aspect is een subtiele erkenning van het ethische element in poëzie: de dichter werkt met verantwoordelijkheid, met respect voor het materiaal en voor de lezers. Het is een oefening in integriteit, waarin de waarde van het kunstwerk niet louter in schoonheid, maar ook in betrouwbaarheid en ernst ligt.

3.- La mirada del poeta, como describe el poema, se dirige al sufrimiento del mundo, pero lo hace con profundidad y sinceridad. Esta capacidad de observación es esencial para el proceso creativo. El poema invita a la contemplación: en la observación del dolor y la belleza reside el núcleo de la obra creadora. El ojo que ve y el corazón que siente trabajan juntos para destilar significado de la experiencia. En este sentido, el poeta es un guía, alguien que con un corazón abierto interpreta la vida y la transforma en lenguaje.

4.- El silencio desempeña un papel central en la creación del poema. Es en el silencio donde se encuentra el lenguaje, donde las palabras desarrollan su fuerza y donde los pensamientos pueden madurar. El silencio no es vacío, sino un espacio de concentración y receptividad. Quien abraza el silencio encuentra una fuente de inspiración que no puede alcanzarse por medio de la percepción ordinaria. Esta idea se vincula con una larga tradición filosófica en la que la contemplación y la calma interior se consideran condiciones necesarias para la comprensión profunda.

5.- El poema también subraya la capacidad del poeta para superar la aspereza y trabajar con mente aguda. La creatividad nunca es puramente espontánea; requiere disciplina y dominio. Este aspecto constituye un reconocimiento sutil del elemento ético en la poesía: el poeta trabaja con responsabilidad, con respeto por el material y por los lectores. Es un ejercicio de integridad, en el que el valor de la obra no reside únicamente en la belleza, sino también en la seriedad y la autenticidad.

6.- Liefde wordt gepresenteerd als de ware kern van creatie. Zoals het gedicht aangeeft, is pijn een bron van observatie en inzicht, maar liefde is de kracht die het proces richting geeft. Deze liefde is niet romantisch in de alledaagse zin, maar universeel: een respect en waardering voor het leven, voor menselijke ervaring en voor de mogelijkheid om betekenis te scheppen. Hier wordt bovendien gesuggereerd dat de dichter in zijn stijl en intensiteit parallellen vertoont met Miguel Hernández uit Orihuela, Spanje. Deze vergelijking benadrukt de erfelijkheid van poëtische kracht door de tijd, en de manier waarop geestkracht en taal een universeel karakter kunnen dragen.

7.- De poëtische handeling zelf, zoals beschreven in het gedicht, is een daad van moed en volharding. De dichter zoals hier geschetst, durft anders te zijn, durft nieuwe woorden te vinden en nieuwe vormen van expressie te gebruiken. Deze moed is fundamenteel: elke creatieve daad die werkelijk vernieuwend is, vereist het vermogen om conventies te doorbreken en onbekend terrein te betreden. Het gedicht eert deze kwaliteit als essentieel voor de menselijke en culturele ontwikkeling.

8.- Ritme en taal worden in het gedicht expliciet erkend als dragers van kracht. Taal is niet slechts communicatiemiddel; zij is een instrument van transformatie. Ritme, cadans en stijl versterken de inhoud, maken het werk levendig en zorgen dat betekenis blijft resoneren. Dit aspect toont aan dat het gedicht naast inhoud ook formele schoonheid waardeert: vorm en inhoud zijn onafscheidelijk in een werk dat langdurige impact wil hebben.

6.- El amor se presenta como el núcleo verdadero de la creación. Como indica el poema, el dolor es una fuente de observación e insight, pero el amor es la fuerza que orienta el proceso. Este amor no es romántico en el sentido cotidiano, sino universal: un respeto y una valoración de la vida, de la experiencia humana y de la posibilidad de crear significado. Aquí se sugiere además que el poeta, en su estilo e intensidad, presenta paralelismos con Miguel Hernández de Orihuela, España. Esta comparación subraya la herencia de la fuerza poética a través del tiempo, y la manera en que la fuerza del espíritu y el lenguaje pueden poseer un carácter universal.

7.- El acto poético en sí, tal como se describe en el poema, es un acto de valentía y perseverancia. El poeta, tal como aquí se presenta, se atreve a ser diferente, se atreve a encontrar nuevas palabras y a utilizar nuevas formas de expresión. Este valor es fundamental: todo acto creativo que es verdaderamente innovador requiere la capacidad de romper con las convenciones y entrar en territorio desconocido. El poema honra esta cualidad como esencial para el desarrollo humano y cultural.

8.- El ritmo y el lenguaje son reconocidos explícitamente en el poema como portadores de fuerza. El lenguaje no es solo un medio de comunicación; es un instrumento de transformación. El ritmo, la cadencia y el estilo refuerzan el contenido, hacen que la obra cobre vida y permiten que el significado continúe resonando. Este aspecto demuestra que el poema valora no solo el contenido, sino también la belleza formal: forma y contenido son inseparables en una obra que aspira a tener un impacto duradero.

9.- Het werk van de dichter, zoals geschetst in het gedicht, overstijgt het individuele leven. De verwijzing naar een toekomstige naam – Miguel – en de doorwerking van stijl naar anderen, suggereert dat creatie continuïteit kan bieden. Poëzie is hier geen geïsoleerd moment; het is een draad in een veel groter weefsel, een bijdrage aan de voortdurende dialoog van cultuur en ervaring. Dit idee herinnert aan het klassieke begrip van traditie, waarin iedere creatieve daad deelneemt aan een keten van betekenis die voorbij het persoonlijke reikt.

10.- Het gedicht richt zich op de kracht van observatie, van het kijken naar chaos en het destilleren van inzicht. Hier wordt een parallel zichtbaar met filosofische methoden: het vermogen tot reflectie, analyse en synthese. Het gedicht erkent de complexiteit van de werkelijkheid en toont dat begrip en inzicht niet vanzelf komen, maar het resultaat zijn van aandachtige waarneming en innerlijke discipline. Het creatieve proces wordt zo een oefening in wijsheid en ethiek.

11.- Een ander centraal thema is de voortdurende productie van taal en idee, het onafgebroken schrijven en herzien. Dit aspect weerspiegelt een diep menselijke waarheid: kennis, inzicht en schoonheid worden niet vanzelf bereikt, maar vergen voortdurende inzet, toewijding en oefening. In die zin is het gedicht een erkenning van de arbeid van de geest, en een uitnodiging om het proces zelf te waarderen, niet enkel het resultaat.

9.- La obra del poeta, tal como se presenta en el poema, trasciende la vida individual. La referencia a un nombre futuro —Miguel— y la continuidad del estilo en otros sugiere que la creación puede ofrecer continuidad. La poesía no es aquí un momento aislado; es un hilo dentro de un tejido mucho mayor, una contribución al diálogo continuo de la cultura y la experiencia. Esta idea recuerda el concepto clásico de tradición, en el que cada acto creativo participa en una cadena de significado que se extiende más allá de lo personal.

10.- El poema se centra en la fuerza de la observación, en mirar el caos y destilar comprensión. Aquí se hace visible un paralelismo con los métodos filosóficos: la capacidad de reflexión, análisis y síntesis. El poema reconoce la complejidad de la realidad y muestra que la comprensión y el conocimiento no surgen espontáneamente, sino que son el resultado de una observación atenta y de una disciplina interior. El proceso creativo se convierte así en un ejercicio de sabiduría y ética.

11.- Otro tema central es la producción continua de lenguaje e ideas, la escritura y revisión ininterrumpidas. Este aspecto refleja una verdad profundamente humana: el conocimiento, la comprensión y la belleza no se alcanzan sin esfuerzo, sino que requieren dedicación constante, compromiso y práctica. En este sentido, el poema es un reconocimiento del trabajo del espíritu y una invitación a valorar el proceso en sí mismo, no solo el resultado.

12.- Het gedicht benadrukt impliciet de verhouding tussen pijn en schoonheid, chaos en orde, ervaring en creatie. Het toont dat kunst een middel is om het leven te interpreteren en dat de dichter een bemiddelaar is tussen de rauwe werkelijkheid en een hoger, begrijpelijker niveau van betekenis. Dit is een centrale gedachte: poëzie transformeert, maakt inzichtelijk en biedt een houvast in een soms ondoorgrondelijke wereld.

13.- Ten slotte eert het gedicht de universele waarde van creatie en de menselijke capaciteit om betekenis te scheppen. De dichter staat symbool voor het vermogen om te overzien, te begrijpen en uit te drukken. Het werk van de geest wordt hier verheven tot een daad van ethische en existentiële betekenis. Het gedicht zelf wordt zo een metafoor voor de manier waarop menselijkheid haar diepste waarden kan uitdrukken en doorgeven aan de toekomst.

14.- In deze slotopmerking wordt duidelijk dat het gedicht Eerbetoon aan een dichter niet louter een lofzang is op één persoon. Het is een reflectie op creativiteit, inzicht en de blijvende waarde van poëtische arbeid. Het nodigt de lezer uit stil te staan bij de rol van het scheppende individu, bij de kracht van taal en ritme, en bij de mogelijkheid om door middel van observatie en toewijding de complexiteit van het bestaan te begrijpen en te verlichten.

12.- El poema subraya implícitamente la relación entre dolor y belleza, caos y orden, experiencia y creación. Muestra que el arte es un medio para interpretar la vida y que el poeta es un mediador entre la realidad cruda y un nivel superior y más comprensible de significado. Esta es una idea central: la poesía transforma, hace comprensible y ofrece orientación en un mundo a veces inescrutable.

13.- Finalmente, el poema honra el valor universal de la creación y la capacidad humana de generar significado. El poeta simboliza la capacidad de observar, comprender y expresar. La obra del espíritu se eleva aquí a un acto de significado ético y existencial. El propio poema se convierte así en una metáfora de la manera en que la humanidad puede expresar sus valores más profundos y transmitirlos al futuro.

14.- En esta nota final queda claro que el poema Homenaje a un poeta no es simplemente un elogio a una sola persona. Es una reflexión sobre la creatividad, el conocimiento y el valor duradero del trabajo poético. Invita al lector a detenerse en el papel del individuo creador, en la fuerza del lenguaje y del ritmo, y en la posibilidad de comprender y aliviar la complejidad de la existencia mediante la observación y la dedicación.

15.- Het gedicht suggereert dat de waarde van een dichter zich uitstrekt over tijd en plaats. Woorden, ritme en observatie bieden een blijvende erfenis, die nieuwe generaties kan inspireren en leiden. Het gaat niet enkel om de persoon, maar om de manier waarop creativiteit een universele taal van inzicht en menselijkheid spreekt.

16.- De slotopmerking kan zo gezien worden als een uitnodiging tot contemplatie: over de kracht van geest, over de rol van observatie en introspectie, over het vermogen van taal om te vormen en te transformeren. Het benadrukt het belang van aandacht, geduld, en respect voor het scheppingsproces.

17.- In de eindreflectie wordt duidelijk dat het gedicht een brug slaat tussen persoonlijke ervaring en universele betekenis. Het biedt geen kant-en-klare antwoorden, maar opent een ruimte voor overweging: hoe kan de kracht van creatie worden benut om inzicht, harmonie en begrip te bevorderen?

18.- In de eindreflectie wordt duidelijk dat het gedicht een brug slaat tussen persoonlijke ervaring en universele betekenis. Het biedt geen kant-en-klare antwoorden, maar opent een ruimte voor overweging: hoe kan de kracht van creatie worden benut om inzicht, harmonie en begrip te bevorderen? Tegelijk nodigt de slotopmerking de lezer uit tot een historische herkenning: wie bekend is met *La Celestina* (1499) kan de herkomst en identiteit van de dichter achterhalen, en zo de context van zijn woonplaats en tijd beter begrijpen. Deze verwijzing maakt het eerbetoon concreter, en verbindt de universele poëzie met een specifieke historische en culturele plek.

15.- El poema sugiere que el valor de un poeta se extiende a través del tiempo y el espacio. Las palabras, el ritmo y la observación ofrecen una herencia duradera que puede inspirar y guiar a nuevas generaciones. No se trata únicamente de la persona, sino de la manera en que la creatividad habla un lenguaje universal de comprensión y humanidad.

16.- La nota final puede verse así como una invitación a la contemplación: sobre la fuerza del espíritu, sobre el papel de la observación y la introspección, y sobre la capacidad del lenguaje para dar forma y transformar. Subraya la importancia de la atención, la paciencia y el respeto por el proceso creativo.

17.- En la reflexión final queda claro que el poema tiende un puente entre la experiencia personal y el significado universal. No ofrece respuestas prefabricadas, sino que abre un espacio para la reflexión: ¿cómo puede la fuerza de la creación utilizarse para fomentar el conocimiento, la armonía y la comprensión?

18.- En la reflexión final queda claro que el poema tiende un puente entre la experiencia personal y el significado universal. No ofrece respuestas prefabricadas, sino que abre un espacio para la reflexión: ¿cómo puede la fuerza de la creación utilizarse para fomentar el conocimiento, la armonía y la comprensión? Al mismo tiempo, la nota final invita al lector a un reconocimiento histórico: quien esté familiarizado con *La Celestina* (1499) puede descubrir el origen y la identidad del poeta, y comprender mejor el contexto de su lugar de residencia y su tiempo. Esta referencia hace el homenaje más concreto y vincula la poesía universal con un lugar histórico y cultural específico.

19.- Deze beschouwing nodigt de lezer uit tot stilte, aandacht en contemplatie, tot het overwegen van de rol van observatie, ritme en toewijding in het eigen leven. De boodschap is universeel: echte creativiteit overstijgt tijd, plaats en omstandigheden. Zij is een blijvende kracht die wijsheid, schoonheid en betekenis kan schenken aan alle die bereid zijn te luisteren en te observeren.

20.- Zo sluit de slotopmerking het gedicht af op een manier die aansluit bij het bredere thema van het boek: de kracht van de geest, de waarde van observatie, en de blijvende betekenis van creatie. Het gedicht wordt niet slechts gelezen, maar beleefd, en blijft resoneren als een herinnering aan de mogelijkheden van de menselijke geest en het eeuwige potentieel van taal en expressie.

19.- Esta reflexión invita al lector al silencio, a la atención y a la contemplación, a considerar el papel de la observación, el ritmo y la dedicación en la propia vida. El mensaje es universal: la verdadera creatividad trasciende el tiempo, el lugar y las circunstancias. Es una fuerza duradera que puede otorgar sabiduría, belleza y significado a todos aquellos que están dispuestos a escuchar y observar.

20.- Así, la nota final cierra el poema de una manera que se conecta con el tema más amplio del libro: la fuerza del espíritu, el valor de la observación y el significado perdurable de la creación. El poema no solo se lee, sino que se vive, y continúa resonando como un recordatorio de las posibilidades del espíritu humano y del potencial eterno del lenguaje y la expresión.

9.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht *Eerbetoon* aan een dichter biedt een bijzondere gelegenheid om na te denken over de verhouding tussen creativiteit, ethiek, tijd en de menselijke ervaring. Het werk belicht niet alleen de kracht van taal en de capaciteit van de dichter om gevoelens en situaties diepgaand uit te drukken, maar opent ook een venster op filosofische vraagstukken die door de geschiedenis heen door verschillende denkers zijn onderzocht. Het gedicht erkent expliciet de invloed van de Spaanse dichter Miguel Hernández uit Orihuela, wiens poëtische intensiteit en menselijke betrokkenheid duidelijk herkenbaar zijn in de toon en structuur van het werk. Tegelijkertijd wordt door de verwijzing naar *La Celestina* (1499) een historische context gesuggereerd, waarmee de lezer een subtiele aanwijzing krijgt van de naam en woonplaats van de dichter. Deze combinatie van inspiratie en historisch bewustzijn plaatst het gedicht in een bredere reflectie over tijd, kennis en ethische creativiteit.

1.- De eerste dimensie die filosofisch relevant is, betreft het concept van de menselijke capaciteit tot kennis en inzicht. Aristoteles beschreef in zijn *Nicomacheïsche ethiek* dat de deugd niet alleen bestaat uit rationele oordelen, maar ook uit praktische wijsheid, of *phronesis*. Het gedicht belicht de dichter als iemand met een uitzonderlijke capaciteit: zijn geest schept vormen en betekenis, zijn waarneming van het leven en de menselijke ervaring wordt vertaald naar poëzie die zowel rechtuit als subtiel spreekt. Net zoals Aristoteles stelt dat de deugd tot stand komt door oefening en ervaring, zo wordt in het gedicht de vaardigheid van de dichter zichtbaar door voortdurende oefening van taal en gevoel, waarbij de observatie van het leven wordt omgezet in universele inzichten.

Consideraciones filosóficas

El poema Homenaje a un poeta ofrece una ocasión especial para reflexionar sobre la relación entre la creatividad, la ética, el tiempo y la experiencia humana. La obra no solo ilumina la fuerza del lenguaje y la capacidad del poeta para expresar sentimientos y situaciones con profundidad, sino que también abre una ventana a cuestiones filosóficas que han sido exploradas por diversos pensadores a lo largo de la historia. El poema reconoce explícitamente la influencia del poeta español Miguel Hernández de Orihuela, cuya intensidad poética y compromiso humano son claramente reconocibles en el tono y la estructura de la obra. Al mismo tiempo, la referencia a *La Celestina* (1499) sugiere un contexto histórico, ofreciendo al lector una indicación sutil sobre el nombre y el lugar de residencia del poeta. Esta combinación de inspiración y conciencia histórica sitúa el poema dentro de una reflexión más amplia sobre el tiempo, el conocimiento y la creatividad ética.

1.- La primera dimensión filosóficamente relevante se refiere al concepto de la capacidad humana para el conocimiento y la comprensión. Aristóteles describió en su *Ética* a Nicómaco que la virtud no consiste únicamente en juicios racionales, sino también en la sabiduría práctica, o *phronesis*. El poema presenta al poeta como alguien con una capacidad excepcional: su mente crea formas y significado, y su observación de la vida y de la experiencia humana se traduce en poesía que habla tanto de manera directa como sutil. Así como Aristóteles sostiene que la virtud se desarrolla mediante la práctica y la experiencia, el poema muestra la habilidad del poeta como resultado del ejercicio continuo del lenguaje y de la sensibilidad, mediante el cual la observación de la vida se transforma en comprensión universal.

2.- Een tweede filosofische dimensie is de relatie tussen lichaam en geest, en de manier waarop pijn, lijden en lichamelijke ervaringen een bron van inzicht kunnen worden. Stoïcijnse denkers zoals Epictetus en Seneca zagen de beheersing van emoties en het juiste gebruik van rede als de weg naar innerlijke vrijheid. In het gedicht wordt het lichaam van de dichter niet als grens gezien, maar als instrument dat de ervaring omzet in poëzie. Elke pijn wordt vertaald naar betekenisvolle expressie, hetgeen aansluit bij het stoïcijnse idee dat lijden en omstandigheden niet in zichzelf goed of slecht zijn, maar afhankelijk van de wijze waarop men ze interpreteert en benut. Het gedicht illustreert hoe de dichter zijn lichamelijke ervaringen bewust integreert in een creatief proces dat het menselijke bewustzijn verruimt.

3.- Het gedicht benadrukt verder de openheid van het hart en de observatie van menselijke smart. Filosofen zoals Emmanuel Levinas benadrukten het ethische belang van de ander als gezicht, waarbij de erkenning van de kwetsbaarheid van anderen een morele verplichting inhoudt. Het kijken naar pijn en het met warmte en oprechtheid reageren, zoals in het gedicht wordt beschreven, weerspiegelt een ethisch bewustzijn dat niet louter intellectueel is, maar fundamenteel interpersoonlijk. De dichter wordt zo een moreel en esthetisch model, die laat zien dat waarneming en empathie integrale onderdelen zijn van creatieve expressie.

2.- Una segunda dimensión filosófica es la relación entre cuerpo y espíritu, y la manera en que el dolor, el sufrimiento y las experiencias corporales pueden convertirse en fuente de conocimiento. Pensadores estoicos como Epicteto y Séneca consideraban el dominio de las emociones y el uso correcto de la razón como el camino hacia la libertad interior. En el poema, el cuerpo del poeta no se presenta como un límite, sino como un instrumento que transforma la experiencia en poesía. Cada dolor se convierte en expresión significativa, lo que coincide con la idea estoica de que el sufrimiento y las circunstancias no son en sí mismos buenos o malos, sino que dependen de la forma en que son interpretados y utilizados. El poema ilustra cómo el poeta integra conscientemente sus experiencias corporales en un proceso creativo que amplía la conciencia humana.

3.- El poema enfatiza además la apertura del corazón y la observación del sufrimiento humano. Filósofos como Emmanuel Levinas subrayaron la importancia ética del otro como rostro, donde el reconocimiento de la vulnerabilidad ajena implica una obligación moral. Observar el dolor y responder con calidez y sinceridad, como describe el poema, refleja una conciencia ética que no es meramente intelectual, sino profundamente interpersonal. El poeta se convierte así en un modelo moral y estético, demostrando que la observación y la empatía son elementos esenciales de la expresión creativa.

4.- Stilte en contemplatie vormen een ander wezenlijk element in het gedicht. Heidegger beschreef in *Sein und Zeit* dat het menselijk bestaan (Dasein) altijd in tijd en wereld ingebed is en dat authenticiteit voortkomt uit de mogelijkheid tot reflectie en begrip van het eigen zijn. Het gedicht plaatst de dichter in een staat van concentratie en innerlijke stilte, waarin taal wordt gevonden en betekenis ontstaat. Deze stilte is niet passief, maar productief: zij maakt de poëtische daad mogelijk en opent de lezer naar een contemplatieve ervaring, die aansluit bij de Heideggeriaanse visie dat het begrip van onszelf en van de wereld voortkomt uit bewuste aandacht voor ons bestaan.

5.- De esthetische dimensie van het gedicht kan tevens verbonden worden met het denken van Benedetto Croce en Immanuel Kant. Croce stelde dat kunst een expressie is van intuïtie en innerlijke ervaring, waarbij het product niet losstaat van de creatieve geest van de maker. Kant benadrukte dat esthetische oordelen een vrije ervaring van schoonheid en vorm betreffen, waarbij subjectieve waardering een rol speelt, maar met universele aanspraken. Het gedicht toont de vaardigheid van de dichter om intuïtieve waarneming en gevoel te vertalen in een ritmische, betekenisvolle structuur, die zowel individuele ervaring als universele resonantie mogelijk maakt. De woorden, het ritme en de beeldvorming werken samen om een ervaring te scheppen die de lezer uitnodigt tot reflectie over schoonheid, waarheid en emotionele diepgang.

4.- El silencio y la contemplación constituyen otro elemento esencial del poema. Heidegger describió en *Ser y tiempo* que la existencia humana (Dasein) está siempre situada en el tiempo y en el mundo, y que la autenticidad surge de la capacidad de reflexión y comprensión del propio ser. El poema sitúa al poeta en un estado de concentración y silencio interior, donde el lenguaje es descubierto y el significado emerge. Este silencio no es pasivo, sino productivo: hace posible el acto poético y abre al lector a una experiencia contemplativa, en consonancia con la visión heideggeriana de que el conocimiento de nosotros mismos y del mundo surge de la atención consciente a nuestra existencia.

5.- La dimensión estética del poema también puede relacionarse con el pensamiento de Benedetto Croce e Immanuel Kant. Croce sostenía que el arte es una expresión de la intuición y de la experiencia interior, donde la obra no puede separarse de la mente creativa de su autor. Kant, por su parte, afirmaba que los juicios estéticos implican una experiencia libre de belleza y forma, con una apreciación subjetiva que, sin embargo, aspira a validez universal. El poema demuestra la capacidad del poeta para transformar la intuición y la emoción en una estructura rítmica y significativa, permitiendo tanto la experiencia individual como la resonancia universal. Las palabras, el ritmo y las imágenes se combinan para crear una experiencia que invita al lector a reflexionar sobre la belleza, la verdad y la profundidad emocional.

6.- Het gedicht is ook relevant in het kader van de filosofie van taal. Ludwig Wittgenstein benadrukte dat taal de grenzen van de wereld markeert en dat betekenis wordt gecreëerd door gebruik en context. De dichter in dit werk hanteert taal niet slechts als communicatiemiddel, maar als instrument om het leven, de pijn en de vreugde van de menselijke ervaring te interpreteren. Woorden worden zorgvuldig gekozen, ritme en structuur dragen bij aan de expressieve functie. Dit laat zien dat poëzie een filosofisch instrument kan zijn: zij biedt een manier om de complexiteit van ervaring te onderzoeken, te structureren en te delen.

7.- Historische inspiratie en intertekstualiteit spelen ook een rol in de filosofische lezing van het gedicht. De verwijzing naar Miguel Hernández plaatst het werk in een traditie van engagement, menselijke betrokkenheid en sociale bewustwording. Hernández schreef over strijd, liefde, lijden en hoop, vaak met een diep bewustzijn van sociale en ethische dimensies. Filosofen zoals John Stuart Mill en Hannah Arendt hebben gewezen op het belang van waakzaamheid en kritische betrokkenheid bij de wereld. Het gedicht Eerbetoen aan een dichter sluit hierbij aan door de nadruk te leggen op moed, openheid en analytisch inzicht in de menselijke ervaring. Het is een eerbetoen aan een geest die actief nadenkt over ethiek, verantwoordelijkheid en menselijke relaties.

6.- El poema también es relevante dentro de la filosofía del lenguaje. Ludwig Wittgenstein destacó que el lenguaje marca los límites del mundo y que el significado surge del uso y del contexto. El poeta en esta obra utiliza el lenguaje no solo como medio de comunicación, sino como instrumento para interpretar la vida, el dolor y la alegría de la experiencia humana. Las palabras son elegidas cuidadosamente, y el ritmo y la estructura contribuyen a la función expresiva. Esto demuestra que la poesía puede ser un instrumento filosófico, ofreciendo una forma de explorar, estructurar y compartir la complejidad de la experiencia.

7.- La inspiración histórica y la intertextualidad también desempeñan un papel en la lectura filosófica del poema. La referencia a Miguel Hernández sitúa la obra dentro de una tradición de compromiso, conciencia social y participación humana. Hernández escribió sobre la lucha, el amor, el sufrimiento y la esperanza, a menudo con una profunda conciencia de las dimensiones sociales y éticas. Filósofos como John Stuart Mill y Hannah Arendt han destacado la importancia de la vigilancia crítica y del compromiso activo con el mundo. El poema Homenaje a un poeta se alinea con esta tradición al enfatizar el valor del coraje, la apertura y el análisis de la experiencia humana.

8.- Het gedicht nodigt de lezer verder uit om na te denken over de relatie tussen verleden en heden. De verwijzing naar La Celestina biedt niet alleen een historische ankerpunt, maar ook een filosofisch perspectief op continuïteit en erfgoed. Filosoof Benedetto Croce beschreef geschiedenis als interpretatie, waarin het verleden wordt verstaan en opnieuw beleefd in het heden. Door de aanwijzing van naam en woonplaats via een historische referentie, wordt de dichter geplaatst in een traditie van menselijke creativiteit en culturele overlevering. De lezer wordt uitgenodigd tot reflectie op hoe individuele expressie samenhangt met collectieve kennis en geschiedenis.

9.- Het gedicht adresseert ook vragen van identiteit en authenticiteit, thema's die centraal staan in het existentialisme van Jean-Paul Sartre en Søren Kierkegaard. De dichter wordt beschreven als rechtuit, moedig en trouw aan zichzelf, ondanks ruwheid of pijn. Dit verwijst naar het existentialistische ideaal van authenticiteit: een leven leiden dat in overeenstemming is met innerlijke waarden en waarneming, in plaats van louter sociale conventies of externe druk te volgen. Het gedicht fungeert als een illustratie van een leven dat filosofisch betekenisvol wordt door bewuste keuzes, ethische consistentie en creatieve expressie.

8.- El poema invita además a reflexionar sobre la relación entre pasado y presente. La referencia a *La Celestina* no solo proporciona un punto de anclaje histórico, sino también una perspectiva filosófica sobre la continuidad y la herencia cultural. Benedetto Croce describió la historia como interpretación, donde el pasado es comprendido y revivido en el presente. Mediante esta referencia histórica, el poeta es situado dentro de una tradición de creatividad y transmisión cultural, invitando al lector a reflexionar sobre la relación entre la expresión individual y el conocimiento colectivo.

9.- El poema también aborda cuestiones de identidad y autenticidad, temas centrales en el existencialismo de Jean-Paul Sartre y Søren Kierkegaard. El poeta es descrito como directo, valiente y fiel a sí mismo, a pesar del sufrimiento o la aspereza. Esto refleja el ideal existencialista de autenticidad: vivir de acuerdo con los propios valores interiores, en lugar de someterse únicamente a convenciones sociales o presiones externas. El poema ilustra una vida que adquiere significado filosófico mediante decisiones conscientes, coherencia ética y expresión creativa.

10.- Tenslotte kunnen ethiek en esthetiek in het werk niet los van elkaar worden gezien. Aristoteles, Kant en recentere denkers zoals Martha Nussbaum hebben benadrukt dat kunst niet alleen esthetisch waardevol is, maar ook moreel inzicht kan bevorderen. Het gedicht toont dat de dichter niet alleen woorden hanteert voor schoonheid, maar ook voor inzicht, empathie en begrip van menselijke complexiteit. De kracht van poëzie ligt hier in de synthese van emotionele resonantie en intellectuele diepgang, waardoor het een instrument wordt voor reflectie, morele overweging en filosofische contemplatie.

11.- Samengevat kan gesteld worden dat Eerbetoon aan een dichter een diepgaand filosofisch veld opent dat uiteenloopt van ethiek, esthetiek, taalfilosofie, geschiedenis, existentiële authenticiteit tot het concept van praktische wijsheid. De verwijzing naar Miguel Hernández plaatst het werk in een Spaanse literaire traditie die verbonden is met sociaal bewustzijn en persoonlijke integriteit. De historische aanwijzing via *La Celestina* biedt context en duidt op continuïteit in creativiteit, terwijl de persoonlijke beschrijving van pijn, observatie en moed de lezer confronteert met fundamentele vragen over het menselijke bestaan. Het gedicht toont dat poëzie een filosofisch instrument kan zijn, dat zowel emotie als inzicht integreert en uitnodigt tot reflectie over de wijze waarop mensen leven, handelen en betekenis scheppen.

10.- Finalmente, la ética y la estética no pueden separarse en esta obra. Aristóteles, Kant y pensadores contemporáneos como Martha Nussbaum han señalado que el arte no solo tiene valor estético, sino que también puede fomentar la comprensión moral. El poema demuestra que el poeta utiliza las palabras no solo para crear belleza, sino también para generar comprensión, empatía e interpretación de la complejidad humana. La poesía se convierte así en una síntesis de emoción e intelecto, y en un instrumento de reflexión ética y filosófica.

11.- En resumen, Homenaje a un poeta abre un amplio campo filosófico que abarca la ética, la estética, la filosofía del lenguaje, la historia, la autenticidad existencial y el concepto de sabiduría práctica. La referencia a Miguel Hernández sitúa la obra dentro de una tradición literaria española vinculada al compromiso social y a la integridad personal. La alusión histórica a La Celestina proporciona contexto y continuidad cultural, mientras que la descripción del dolor, la observación y el valor confronta al lector con cuestiones fundamentales de la existencia humana. El poema muestra que la poesía puede ser un instrumento filosófico que integra emoción y comprensión.

12.- Voor de lezer biedt het gedicht een pad naar contemplatie. Elk vers benadrukt dat creativiteit niet losstaat van ervaring, lijden en ethische keuzes. Filosofisch gezien is de dichter een model van hoe een individu kan streven naar een synthese van kennis, inzicht, empathie en expressie. Vanuit Aristoteles, Kant, Croce, Heidegger, Levinas, Wittgenstein, Hernández en andere denkers blijkt dat reflectie, observatie en het vermogen om menselijke complexiteit te interpreteren, essentiële kwaliteiten zijn voor een betekenisvol bestaan. Het gedicht wordt zo een uitnodiging tot filosofisch nadenken over de rol van kunst, de aard van creativiteit en de ethische implicaties van het waarnemen en uitdrukken van de werkelijkheid.

13.- Concluderend opent Eerbetoon aan een dichter een rijk veld van filosofische interpretaties. Het werk laat zien dat poëzie en filosofie elkaar niet uitsluiten, maar juist versterken. De lezer wordt uitgenodigd om de kracht van taal, het belang van empathie, de morele implicaties van observatie, de historische context en de persoonlijke authenticiteit van de dichter te overdenken. Tegelijkertijd biedt de verwijzing naar Miguel Hernández en *La Celestina* een concrete culturele en historische ankerplaats. Het gedicht illustreert dat filosofie in de praktijk kan worden ervaren via kunst, en dat reflectie, creativiteit en ethische betrokkenheid hand in hand kunnen gaan. De erkenning van de menselijke capaciteit tot inzicht, de synthese van emotie en verstand, en de contemplatie van het verleden en heden maken het werk tot een rijke bron van filosofische inspiratie en een eerbetoon aan de blijvende waarde van poëzie als instrument van menselijke wijsheid.

12.- Para el lector, el poema ofrece un camino hacia la contemplación. Cada verso subraya que la creatividad está inseparablemente ligada a la experiencia, al sufrimiento y a las decisiones éticas. Desde Aristóteles, Kant, Croce, Heidegger, Levinas, Wittgenstein, Hernández y otros pensadores, se evidencia que la reflexión, la observación y la capacidad de interpretar la complejidad humana son cualidades esenciales para una vida significativa. El poema se convierte así en una invitación al pensamiento filosófico sobre el papel del arte, la naturaleza de la creatividad y las implicaciones éticas de la expresión.

13.- En conclusión, Homenaje a un poeta abre un rico campo de interpretación filosófica. La obra demuestra que la poesía y la filosofía no se excluyen, sino que se fortalecen mutuamente. El lector es invitado a reflexionar sobre el poder del lenguaje, la importancia de la empatía, las implicaciones morales de la observación, el contexto histórico y la autenticidad personal del poeta. La referencia a Miguel Hernández y a *La Celestina* proporciona un anclaje cultural e histórico concreto. El poema ilustra que la filosofía puede vivirse a través del arte, y que la reflexión, la creatividad y el compromiso ético pueden unirse en una sola expresión. El reconocimiento de la capacidad humana para el conocimiento, la síntesis de emoción e intelecto y la contemplación del pasado y del presente convierten la obra en una fuente profunda de inspiración filosófica y en un homenaje duradero al valor de la poesía como instrumento de sabiduría humana.

10 Koning Wolf

1
Koning Wolf een sterke vorst,
heel lang Tudmir onneembaar.
Almohaden hadden dorst,
veroveren Tudmir daar.

2
Begonnen in het noorden,
met verbranden van steden.
Meestal bleef het bij woorden,
bloedbad werd zo vermeden.

3
Inwoners wilden vrede,
heerser minder belangrijk.
Vatbaar voor elke rede,
machthebber nam toen de wijk.

4
Na verloop zekere tijd,
aankomst Ricote vallei.
Aldarache haat en nijd,
waren met graanschuur erg blij.

5
Konden zo kasteel bouwen
op rotsachtige heuvel.
Dat gaf dan veel vertrouwen,
waren sterker dan duivel.

6
Tegenover de graanschuur,
zag men kasteel herrijzen.
Had een enorm dikke muur,
soldaten zag men grijnzen.

El Rey Lobo

1

El rey Lobo, un fuerte monarca,
durante mucho tiempo Tudmir inexpugnable.
Los almohades tenían sed,
querían conquistar Tudmir allí.

2

Comenzaron en el norte,
con la quema de ciudades.
Por lo general, solo fueron palabras,
se evitó la masacre de sangre.

3

Los habitantes querían paz,
el gobernante era menos importante.
Susceptibles a cualquier argumento,
el gobernante entonces se retiró.

4

Después de un tiempo,
llegada al valle de Ricote.
Aldarache, odio y rencor,
estaban muy felices con el granero de grano.

5

Pudieron construir un castillo
en una colina rocosa.
Eso les dio mucha confianza,
eran más fuertes que el diablo.

6

Frente al granero de grano,
el castillo comenzó a resurgir.
Tenía un muro muy grueso,
y los soldados sonreían.

7

Almohaden uit Atlas,
experten: tuin en water.
Hun kennis kwam goed van pas,
voor aanleg stromen later.

8

Werkers waren soldaten,
discipline daarom groot.
Na veel zweet zag men gaten,
omgevormd tot lange goot.

9

Velen sliepen op de grond,
slechts weinigen in een tent.
Hard geworden aan het front,
en zo aan alles gewend.

10

Wilde planten overal
talrijken om te eten.
Paarden aanwezig in dal,
zouden hun voedsel weten.

11

Grasland, water in rivier,
genoeg daar voor troepenmacht.
Werkers zochten hun vertier,
toonden met spelen hun kracht.

12

Douanepost werd bezet,
Puerto de la Losilla.
Belastinggelden in pet,
strijders tegen guerilla.

7

Los almohades del Atlas,
expertos: en jardín y agua.
Su conocimiento fue útil,
para la creación de ríos más tarde.

8

Los trabajadores eran soldados,
por lo tanto, la disciplina era grande.
Después de mucho sudor, vieron huecos,
transformados en un largo canal.

9

Muchos dormían en el suelo,
solo unos pocos en una tienda.
Se endurecieron en el frente,
y se acostumbraron a todo.

10

Plantas salvajes por todas partes,
muchas para comer.
Caballos en el valle,
sabían dónde encontrar su comida.

11

Praderas, agua en el río,
suficiente para las fuerzas.
Los trabajadores buscaban su diversión,
mostraban su fuerza jugando.

12

La aduana fue ocupada,
Puerto de la Losilla.
Impuestos en el saco,
luchadores contra guerrilleros.

13
Toen voortdurend inkomen,
Graan in manden en gelden.
Naar graanschuur, om te dromen.
Meevaller in de velden.

14
Na vele maanden arbeid
kasteel en kanalen klaar
Voorpost leger werd benijd,
Koning Wolf toen beklaagbaar.

15
Verliet aarde al spoedig,
Zonen onderwierpen zich.
Sloten vrede toen, moedig,
Snel Almohaden's vaandrig.

16
Kwamen vredig aan de macht,
In Murcia almohaden.
Wie had dat toen ooit gedacht:
gebruik andere zaden.

13
Cuando los ingresos llegaron constantemente,
granos en cestas y dinero.
Al granero, para soñar.
Un golpe de suerte en los campos.

14
Después de muchos meses de trabajo,
el castillo y los canales estaban listos.
El puesto avanzado del ejército fue envidiado,
el rey Lobo entonces lamentó.

15
Dejó la tierra rápidamente,
los hijos se sometieron.
Hicieron la paz, valientes,
y rápidamente la bandera almohade.

16
Llegaron pacíficamente al poder,
en Murcia, los almohades.
¿Quién hubiera pensado en eso entonces?
Usaron otras semillas.

10.1 Slotopmerking

De strategische architectuur van Tudmir: Een analyse van de Almohaden-voorpost in de Ricote-vallei

De geschiedenis van de regio Murcia kenmerkt zich door periodes waarin militaire noodzaak en infrastructurele innovatie hand in hand gingen. Bij het ontbreken van gedetailleerde schriftelijke bronnen over de specifieke vestiging in Blanca, biedt een logische analyse van het terrein en de krijgsstrategie de enige weg naar reconstructie. Het gedicht Koning Wolf fungeert hierbij als de verbeelding van een militaire denkoefening: hoe een onneembare stad als Murcia te dwingen tot overgave via de beheersing van de omliggende vitale bronnen.

De logica van de indirecte benadering

Wanneer een vesting als Murcia onneembaar blijkt door haar dikke muren, verschuift de focus van een directe aanval naar een uitputtingsoorlog. De Ricote-vallei, en specifiek de locatie van de Peña Negra, vormde hierbij de sleutel.

1.- De graanschuur als militair doelwit. De keuze voor Aldarache (Blanca) was geen toeval, maar gebaseerd op de aanwezigheid van de graanschuur. In een tijd waarin logistiek de uitkomst van elke oorlog bepaalde, was het veiligstellen van voedselvoorraden de eerste prioriteit. Door de graanschuur te bezetten, ontnamen de Almohaden hun vijand de middelen om een langdurige belegering in de hoofdstad vol te houden, terwijl zij hun eigen troepen verzekerden van proviand.

Observación final

La arquitectura estratégica de Tudmir: Un análisis del puesto avanzado almohade en el valle de Ricote

La historia de la región de Murcia se caracteriza por períodos en los que la necesidad militar y la innovación infraestructural iban de la mano. Ante la ausencia de fuentes escritas detalladas sobre el asentamiento específico en Blanca, un análisis lógico del terreno y de la estrategia militar ofrece el único camino hacia la reconstrucción. El poema Rey Lobo funciona aquí como la representación de un ejercicio de pensamiento militar: cómo obligar a una ciudad inexpugnable como Murcia a rendirse mediante el control de las fuentes vitales circundantes.

La lógica del enfoque indirecto

Cuando una fortaleza como Murcia resulta inexpugnable debido a sus gruesos muros, el enfoque se desplaza de un ataque directo a una guerra de desgaste. El valle de Ricote, y específicamente la ubicación de la Peña Negra, constituía la clave.

1.- El granero como objetivo militar. La elección de Aldarache (Blanca) no fue casual, sino que se basó en la presencia del granero. En una época en la que la logística determinaba el resultado de cada guerra, asegurar los suministros de alimentos era la primera prioridad. Al ocupar el granero, los almohades privaron a su enemigo de los medios para mantener un asedio prolongado en la capital, mientras aseguraban sus propias tropas de provisiones.

2.- Het kasteel als toezichthouder en beschermer. De bouw van het kasteel op de rotsachtige heuvel diende een dubbel doel. Enerzijds bood het bescherming aan de Almohaden-soldaten tegen tegenaanvallen vanuit Murcia. Anderzijds bood het een onbelemmerd overzicht over de vallei. Toezicht was essentieel om de landbouwactiviteiten en de waterwegen te bewaken. Het kasteel was het "oog" van de voorpost, dat waakte over de economische motor beneden aan de rivier.

3.- De tuinbouw als instrument van bezetting. De Almohaden stonden bekend om hun vermogen om droge gebieden om te vormen tot vruchtbare tuinen. De inzet van soldaten als werkers om goten en kanalen te graven, was een strategische investering. Door fruit, kruiden en gras te kweken met het water van de rivier beneden het kasteel, creëerden zij een zelfvoorzienend ecosysteem. Deze tuinbouw was geen vrijetijdsbesteding, maar een methode om een permanente aanwezigheid in het hart van Tudmir te garanderen zonder afhankelijk te zijn van externe aanvoerlijnen.

De fysieke en mentale conditie van de voorpost
De reconstructie van het leven in deze voorpost rond 1166 toont een beeld van discipline en aanpassingsvermogen.

4.- De hardheid van de grenssamenleving. De soldaten die op de grond sliepen en gewend waren aan de ontberingen van het front, vormden een contrast met de gevestigde macht in de steden. Deze hardheid was noodzakelijk om de controle over de vallei te behouden. Het kasteel van Blanca was geen paleis van luxe, maar een functionele kazerne waar de focus lag op de taak: de voorbereiding van de uiteindelijke machtsovername in de regio.

2.- El castillo como supervisor y protector. La construcción del castillo sobre la colina rocosa tenía un doble propósito. Por un lado, ofrecía protección a los soldados almohades contra contraataques procedentes de Murcia. Por otro lado, ofrecía una visión sin obstáculos sobre el valle. La supervisión era esencial para vigilar las actividades agrícolas y los cursos de agua. El castillo era el “ojo” del puesto avanzado, que vigilaba el motor económico situado abajo, junto al río.

3.- La horticultura como instrumento de ocupación. Los almohades eran conocidos por su capacidad de transformar zonas secas en jardines fértiles. El empleo de soldados como trabajadores para excavar acequias y canales era una inversión estratégica. Al cultivar frutas, hierbas y hierba con el agua del río situado debajo del castillo, crearon un ecosistema autosuficiente. Esta horticultura no era una actividad de ocio, sino un método para garantizar una presencia permanente en el corazón de Tudmir sin depender de líneas de suministro externas.

La condición física y mental del puesto avanzado
La reconstrucción de la vida en este puesto avanzado alrededor de 1166 muestra una imagen de disciplina y capacidad de adaptación.

4.- La dureza de la sociedad fronteriza. Los soldados que dormían en el suelo y estaban acostumbrados a las privaciones del frente formaban un contraste con el poder establecido en las ciudades. Esta dureza era necesaria para mantener el control del valle. El castillo de Blanca no era un palacio de lujo, sino un cuartel funcional donde el enfoque estaba en la tarea: la preparación de la toma final del poder en la región.

5.-De vallei als autonoom ecosysteem. De overvloed aan wilde planten, grasland en rivierwater zorgde ervoor dat de troepenmacht niet afhankelijk was van lange aanvoerlijnen. De vermelding van de paarden en hun voedsel in het dal benadrukt de geschiktheid van de regio Blanca als verzamelplaats voor de cavalerie voordat de definitieve aanval op de hoofdstad zou plaatsvinden.

De transitie van macht: Van Blanca naar Murcia
De analyse laat zien hoe de controle over de periferie uiteindelijk leidde tot de val van het centrum.

6.- De onvermijdelijkheid van de overgave. Toen de Almohaden eenmaal hun voorpost in de Ricote-vallei hadden geconsolideerd, was het lot van Murcia bezegeld. De hoofdstad was geïsoleerd van haar achterland. De dood van Ibn Mardanis versnelde dit proces, maar de basis was reeds gelegd in de jaren daarvoor door de strategische bezetting van de graanschuur en de bouw van het kasteel in Blanca.

7.- De erfenis van de expertise. De kennis van water en tuinbouw die in de vallei werd geperfectioneerd, verspreidde zich na de verovering naar Murcia zelf. De "andere zaden" uit het gedicht symboliseren de nieuwe agrarische en maatschappelijke orde die de regio zou transformeren. De overgang was niet enkel een wisseling van de wacht, maar een upgrade van het gehele systeem van landbeheer.

Methodologische reflectie op historische intuïtie
Bij gebrek aan archieven is de intuïtie van de onderzoeker het kompas. De vergelijking met een "dammer" is hierbij treffend: men moet meerdere zetten vooruitdenken en de positie van de tegenstander begrijpen.

5.- El valle como ecosistema autónomo. La abundancia de plantas silvestres, pastizales y agua del río garantizaba que la fuerza militar no dependiera de largas líneas de suministro. La mención de los caballos y su alimento en el valle subraya la idoneidad de la región de Blanca como lugar de concentración de la caballería antes del ataque definitivo a la capital.

La transición del poder: De Blanca a Murcia

El análisis muestra cómo el control de la periferia condujo finalmente a la caída del centro.

6.- La inevitabilidad de la rendición. Cuando los almohades consolidaron su puesto avanzado en el valle de Ricote, el destino de Murcia quedó sellado. La capital quedó aislada de su hinterland. La muerte de Ibn Mardanis aceleró este proceso, pero la base ya había sido establecida en los años anteriores mediante la ocupación estratégica del granero y la construcción del castillo en Blanca.

7.- La herencia del conocimiento especializado. El conocimiento del agua y de la horticultura que fue perfeccionado en el valle se difundió después de la conquista hacia la propia Murcia. Las “otras semillas” del poema simbolizan el nuevo orden agrario y social que transformaría la región. La transición no fue únicamente un cambio de poder, sino una mejora de todo el sistema de gestión de la tierra.

Reflexión metodológica sobre la intuición histórica

En ausencia de archivos, la intuición del investigador es la brújula. La comparación con un “jugador de damas” es aquí apropiada: uno debe pensar varios movimientos por adelantado y comprender la posición del adversario.

8.- De reconstructie van de gedachtenwereld. Door zich te verplaatsen in de machthebbers van die tijd, wordt duidelijk waarom Blanca essentieel was. De combinatie van hoogte (het kasteel), voedsel (de graanschuur) en water (de rivier) vormt de "heilige drie-eenheid" van middeleeuwse strategie. Het gedicht geeft een stem aan deze logica die anders verloren zou gaan.

9.- De zintuiglijke aanwezigheid van de geschiedenis. Hoewel de documenten ontbreken, zijn de fysieke sporen in het landschap nog steeds aanwezig. De dikke muren en de loop van de kanalen zijn de "archieven" van de vallei. De poëtische vorm helpt de lezer om deze stille getuigen te interpreteren als onderdeel van een groter militair en sociaal plan.

10.- De waarde van de voorpost voor de regionale identiteit. De erkenning dat Blanca (Negra) een cruciale rol speelde in de val van Murcia, versterkt de lokale trots. Het positioneert de vallei niet als een uithoek, maar als het strategische hart van de machtsstrijd in de twaalfde eeuw.

De maatschappelijke en educatieve waarde
De analyse van deze historische periode via poëzie heeft een belangrijke functie voor de moderne lezer.

11.- Het overbruggen van de kloof in de geschiedschrijving. Door de focus te leggen op de Almohaden als ingenieurs en strategen, wordt een eenzijdig beeld van de geschiedenis gecorrigeerd. Het toont aan dat hun succes niet alleen gebaseerd was op religie of geweld, maar op een superieur begrip van logistiek en landbouw.

8.- La reconstrucción del mundo mental. Al situarse en la posición de los gobernantes de aquella época, queda claro por qué Blanca era esencial. La combinación de altura (el castillo), alimento (el granero) y agua (el río) forma la “sagrada trinidad” de la estrategia medieval. El poema da voz a esta lógica que de otro modo se perdería.

9.- La presencia sensorial de la historia. Aunque los documentos faltan, las huellas físicas en el paisaje siguen presentes. Los gruesos muros y el curso de los canales son los “archivos” del valle. La forma poética ayuda al lector a interpretar estos testigos silenciosos como parte de un plan militar y social más amplio.

10.- El valor del puesto avanzado para la identidad regional. El reconocimiento de que Blanca (Negra) desempeñó un papel crucial en la caída de Murcia fortalece el orgullo local. Sitúa el valle no como una periferia, sino como el corazón estratégico de la lucha por el poder en el siglo XII.

El valor social y educativo

El análisis de este período histórico a través de la poesía tiene una función importante para el lector moderno.

11.- Superar la brecha en la historiografía. Al centrarse en los almohades como ingenieros y estrategias, se corrige una imagen unilateral de la historia. Muestra que su éxito no se basó únicamente en la religión o la violencia, sino en una comprensión superior de la logística y la agricultura.

12.- De les van de vreedzame overgang. Het feit dat de inname van de regio uiteindelijk leidde tot een bloeiperiode door de introductie van nieuwe technieken, is een universele les over culturele kruisbestuiving. De "andere zaden" brachten welvaart die de oorspronkelijke bewoners alleen niet hadden kunnen realiseren.

13.- De kracht van de eenvoudige vertelling. De structurele eenvoud van het gedicht maakt de complexe militaire logica toegankelijk. De lezer begrijpt direct waarom de Almohaden "met de graanschuur erg blij" waren. Dit is de kern van effectieve educatie: het terugbrengen van grote gebeurtenissen tot hun essentie.

14.- De neutraliteit als kwaliteitsmerk. Door geen partij te kiezen tussen Koning Wolf en de Almohaden, maar de logica van hun handelen te analyseren, ontstaat een objectief beeld. Dit respecteert de intelligentie van de lezer en de complexiteit van het verleden.

De fiscale en strategische controle van El Puerto de la Losilla

Een cruciaal, maar vaak over het hoofd gezien aspect van de Almohaden-strategie is de controle over de toegangswegen, specifiek de bezetting van El Puerto de la Losilla. Deze heuvelpas fungeerde niet alleen als een militair checkpoint, maar ook als een douanepost die de economische levensader van de regio controleerde.

12.- La lección de la transición pacífica. El hecho de que la toma de la región condujera finalmente a un período de prosperidad mediante la introducción de nuevas técnicas es una lección universal sobre el intercambio cultural. Las “otras semillas” aportaron prosperidad que los habitantes originales no habrían podido lograr por sí solos.

13.- La fuerza de la narración sencilla. La simplicidad estructural del poema hace accesible la compleja lógica militar. El lector comprende inmediatamente por qué los almohades estaban “muy contentos con el granero”. Esta es la esencia de la educación eficaz: reducir los grandes acontecimientos a su esencia.

14.- La neutralidad como marca de calidad. Al no tomar partido entre el Rey Lobo y los almohades, sino analizar la lógica de sus acciones, surge una imagen objetiva. Esto respeta la inteligencia del lector y la complejidad del pasado.

El control fiscal y estratégico de El Puerto de la Losilla

Un aspecto crucial, pero a menudo pasado por alto, de la estrategia almohade es el control de las vías de acceso, específicamente la ocupación de El Puerto de la Losilla. Este paso de montaña funcionaba no solo como un punto de control militar, sino también como un puesto aduanero que controlaba la arteria económica vital de la región.

15.- De overgang van invasie naar administratie. De bezetting van de Losilla-pas markeert het moment waarop de Almohaden hun militaire aanwezigheid omzetten in een bestuurlijke structuur. Door hier een douanepost in te richten, verkregen zij de controle over de fiscale stromen. Het innen van belastingen en het veiligstellen van inkomen was een noodzakelijke stap om de langdurige aanwezigheid in de Ricotevallei te financieren. Dit getuigt van een vooruitziende blik: een leger kan niet enkel overleven op verovering, maar heeft een stabiele kasstroom nodig.

16.- De logistieke keten naar de graanschuur. De verbinding tussen de heuvelpas en de graanschuur in de vallei creëerde een beveiligde corridor. Het "graan in manden" dat via deze pas naar de centrale opslagplaats werd vervoerd, vormde de fysieke garantie voor de continuïteit van de voorpost. Voor de Almohaden was dit een "meevaller in de velden"; een strategische rijkdom die hen in staat stelde om vanuit een positie van economische kracht de druk op de hoofdstad Murcia te handhaven. Het controleren van deze pas betekende het beheersen van de aanvoerlijnen van de vijand en het voeden van de eigen manschappen, een klassiek voorbeeld van een logistiek schaakspel.

17.- De strijd tegen de guerilla. De aanwezigheid van strijders bij de Losilla-pas was tevens een noodzakelijke defensieve maatregel tegen lokale guerilla-eenheden die loyaal bleven aan Ibn Mardanis. De bergachtige omgeving bood ideale schuilplaatsen voor verzetsstrijders. Door deze specifieke pas te bezetten en te fortificeren, braken de Almohaden de ruggengraat van het lokale verzet en beveiligden zij de weg voor de definitieve expansie naar de rest van het koninkrijk Tudmir.

15.- La transición de invasión a administración. La ocupación del paso de la Losilla marca el momento en que los almohades transformaron su presencia militar en una estructura administrativa. Al establecer aquí un puesto aduanero, obtuvieron el control de los flujos fiscales. La recaudación de impuestos y la garantía de ingresos eran pasos necesarios para financiar la presencia prolongada en el valle de Ricote. Esto demuestra una visión de futuro: un ejército no puede sobrevivir únicamente de la conquista, sino que necesita un flujo estable de ingresos.

16.- La cadena logística hacia el granero. La conexión entre el paso de montaña y el granero en el valle creó un corredor asegurado. El “grano en cestas” que era transportado a través de este paso hacia el almacén central constituía la garantía física de la continuidad del puesto avanzado. Para los almohades, esto era una “ganancia inesperada en los campos”; una riqueza estratégica que les permitía mantener la presión sobre la capital Murcia desde una posición de fuerza económica. Controlar este paso significaba controlar las líneas de suministro del enemigo y alimentar a sus propias tropas, un ejemplo clásico de un juego logístico comparable al ajedrez.

17.- La lucha contra la guerrilla. La presencia de combatientes en el paso de la Losilla era también una medida defensiva necesaria contra unidades de guerrilla locales que permanecían leales a Ibn Mardanis. El entorno montañoso ofrecía escondites ideales para los combatientes de la resistencia. Al ocupar y fortificar este paso específico, los almohades rompieron la columna vertebral de la resistencia local y aseguraron el camino para la expansión definitiva hacia el resto del reino de Tudmir.

Conclusie van de analyse

Koning Wolf is een eerbetoon aan de onzichtbare geschiedenis van de Ricote-vallei. De intuïtieve reconstructie van de Almohaden-voorpost in Blanca rond 1166 biedt een sluitende verklaring voor de latere ontwikkelingen in Murcia. De combinatie van militair toezicht vanuit het kasteel en de agrarische revolutie in de vallei beneden vormde het fundament voor een nieuwe beschaving.

Voor de lezer die dit boek openslaat, wordt de geschiedenis van Blanca meer dan een reeks jaartallen; het wordt een levend strategisch schaakspel waarin water, graan en rots de belangrijkste stukken waren. De "andere zaden" die uiteindelijk in Murcia werden geplant, vonden hun eerste voedingsbodem in de discipline en de goten van de werkers-soldaten in de schaduw van de Peña Negra. Deze analyse bevestigt dat poëzie, ondersteund door een scherp historisch inzicht, de leegte van ontbrekende archieven kan vullen met een waarheid die zowel logisch als diep menselijk is. Het resultaat is een dieper begrip van een regio die haar vruchtbaarheid en identiteit te danken heeft aan de vooruitziende blik van hen die inzagen dat men een rijk niet alleen veroverd met het zwaard, maar vooral met de ploeg en het kanaal.

Conclusión del análisis

Rey Lobo es un homenaje a la historia invisible del valle de Ricote. La reconstrucción intuitiva del puesto avanzado almohade en Blanca alrededor de 1166 ofrece una explicación coherente de los desarrollos posteriores en Murcia. La combinación de supervisión militar desde el castillo y la revolución agraria en el valle inferior formó la base de una nueva civilización.

Para el lector que abre este libro, la historia de Blanca se convierte en algo más que una serie de fechas; se convierte en un juego estratégico vivo en el que el agua, el grano y la roca eran las piezas principales. Las “otras semillas” que finalmente fueron plantadas en Murcia encontraron su primer terreno fértil en la disciplina y las acequias de los soldados-trabajadores a la sombra de la Peña Negra. Este análisis confirma que la poesía, respaldada por una aguda comprensión histórica, puede llenar el vacío de los archivos ausentes con una verdad que es tanto lógica como profundamente humana. El resultado es una comprensión más profunda de una región que debe su fertilidad e identidad a la visión de quienes comprendieron que un reino no se conquista únicamente con la espada, sino sobre todo con el arado y el canal.

10.1.1 Filosofische beschouwingen

De poëtische vertelling over Koning Wolf en de strategische vestiging van de Almohaden in de Ricote-vallei overstijgt het louter beschrijven van historische feiten. Het raakt aan fundamentele filosofische vraagstukken over macht, ethiek, de relatie tussen mens en natuur, en de onvermijdelijkheid van historische processen. In deze uitgebreide analyse wordt onderzocht hoe de acties van de Almohaden en de ondergang van Ibn Mardanis resoneren met de ideeën van grote denkers uit de wereldgeschiedenis.

Filosofische reflectie op macht, strategie en cultuurverandering

Wanneer de geschiedenis wordt bekeken door een filosofische lens, transformeren de soldaten, de kastelen en de irrigatiekanalen in symbolen van menselijk streven en morele keuzes. De tekst suggereert een diepere orde die de fysieke strijd regeert.

1.- Politiek realisme en het behoud van de staat. De overgave van de inwoners van Tudmir in strofe drie, die vrede verkozen boven een specifieke heerser, is een schoolvoorbeeld van de politieke filosofie van Niccolò Machiavelli. Machiavelli stelde dat een heerser slechts zo sterk is als de stabiliteit die hij kan garanderen. De bewoners handelden rationeel; zij begrepen dat een "heerser minder belangrijk" is dan de overleving van de gemeenschap. In filosofische termen kozen zij voor de "realpolitik": het accepteren van een nieuwe machthebber om groter onheil te voorkomen.

Consideraciones filosóficas

La narración poética sobre el Rey Lobo y el establecimiento estratégico de los almohades en el valle de Ricote trasciende la mera descripción de hechos históricos. Toca cuestiones filosóficas fundamentales sobre el poder, la ética, la relación entre el ser humano y la naturaleza, y la inevitabilidad de los procesos históricos. En este análisis amplio se examina cómo las acciones de los almohades y la caída de Ibn Mardanis resuenan con las ideas de grandes pensadores de la historia mundial.

Reflexión filosófica sobre el poder, la estrategia y el cambio cultural

Cuando la historia se contempla a través de una lente filosófica, los soldados, los castillos y los canales de irrigación se transforman en símbolos de la aspiración humana y de las elecciones morales. El texto sugiere un orden más profundo que gobierna la lucha física.

1.- Realismo político y la conservación del Estado. La rendición de los habitantes de Tudmir en la estrofa tres, que prefirieron la paz antes que un gobernante específico, es un ejemplo clásico de la filosofía política de Niccolò Machiavelli. Machiavelli afirmó que un gobernante es tan fuerte como la estabilidad que puede garantizar. Los habitantes actuaron de manera racional; comprendieron que un “gobernante menos importante” es menos relevante que la supervivencia de la comunidad. En términos filosóficos eligieron la “realpolitik”: aceptar un nuevo gobernante para evitar un mal mayor.

2.- De dialectiek van geschiedenis en vooruitgang. De overgang van de macht van Koning Wolf naar de Almohaden kan worden geanalyseerd aan de hand van de filosofie van Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Hegel zag de geschiedenis als een proces waarin verschillende krachten (thesis en antithesis) botsen om tot een hogere vorm van beschaving (synthesis) te komen. Koning Wolf vertegenwoordigt de oude orde van Tudmir. De Almohaden brengen een nieuwe expertise in techniek en beheer. De "andere zaden" aan het eind van het gedicht zijn de synthesis: een nieuwe werkelijkheid waarin de militaire discipline van de veroveraar samensmelt met de vruchtbaarheid van de vallei.

3.- De ethiek van de overgave en de deugd. De beslissing van de zonen van Ibn Mardanis om vrede te sluiten in strofe vijftien roept vragen op over moed en morele plicht. De filosoof Aristoteles definieerde deugd als het midden tussen twee extremen. In dit geval was de vrede een uiting van "phronesis" (praktische wijsheid). In plaats van een zinloze dood te verkiezen, wat roekeloosheid zou zijn, kozen zij voor een moedige overgave die de bevolking en de cultuur spaarde. Dit sluit aan bij de deugdedethiek waarbij het doel het goede leven voor de polis (de stad of gemeenschap) is.

4.- De mens als heerser over de natuur. De expertise van de Almohaden in waterbeheer en tuinbouw (strofe zeven en acht) weerspiegelt de filosofie van Francis Bacon. Bacon stelde dat "kennis macht is" en dat de mens de natuur moet begrijpen om haar te kunnen beheersen ten behoeve van de mensheid.

2.- La dialéctica de la historia y el progreso. La transición del poder del Rey Lobo a los almohades puede analizarse mediante la filosofía de Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Hegel veía la historia como un proceso en el que diferentes fuerzas (tesis y antítesis) chocan para alcanzar una forma superior de civilización (síntesis). El Rey Lobo representa el antiguo orden de Tudmir. Los almohades aportan una nueva experiencia en técnica y gestión. Las “otras semillas” al final del poema son la síntesis: una nueva realidad en la que la disciplina militar del conquistador se fusiona con la fertilidad del valle.

3.- La ética de la rendición y la virtud. La decisión de los hijos de Ibn Mardanis de hacer la paz en la estrofa quince plantea preguntas sobre el valor y el deber moral. El filósofo Aristóteles definió la virtud como el punto medio entre dos extremos. En este caso, la paz fue una expresión de “phronesis” (sabiduría práctica). En lugar de elegir una muerte inútil, lo que habría sido imprudencia, eligieron una rendición valiente que salvó a la población y la cultura. Esto se ajusta a la ética de la virtud, en la que el objetivo es la buena vida para la polis (la ciudad o comunidad).

4.- El ser humano como gobernante de la naturaleza. La experiencia de los almohades en la gestión del agua y la horticultura (estrofa siete y ocho) refleja la filosofía de Francis Bacon. Bacon afirmó que “el conocimiento es poder” y que el ser humano debe comprender la naturaleza para poder dominarla en beneficio de la humanidad.

Het omvormen van een droge rots tot een bloeiende tuin via lange goten is de ultieme manifestatie van de Baconiliaanse gedachte. De natuur wordt hier niet als een goddelijk mysterie gezien, maar als een instrument dat door menselijke discipline en rede kan worden geperfectioneerd.

5.- De sociale contracttheorie en veiligheid. De bereidheid van de bevolking om zich te onderwerpen aan de Almohaden in ruil voor rust en orde doet denken aan het sociaal contract van Thomas Hobbes. Hobbes beargumenteerde dat mensen bereid zijn hun vrijheid op te geven aan een sterke autoriteit (de Leviathan) om te ontsnappen aan de "oorlog van allen tegen allen". De inwoners van de Ricote-vallei zagen in de Almohaden een macht die discipline en veiligheid kon bieden, wat de basis vormde voor een stabiel maatschappelijk verdrag, ook al was dit gebaseerd op een militaire overwinning.

6.- De fiscale logica en de rechtvaardigheid. De douanepost bij Puerto de la Losilla en de belastinginning (strofe twaalf en dertien) raken aan de politieke economie van Ibn Khaldun. Deze grote islamitische filosoof en historicus schreef uitgebreid over de opkomst en ondergang van rijken (Asabiyyah). Hij stelde dat een stabiel belastingstelsel en de bescherming van handelsroutes essentieel zijn voor de bloei van een beschaving. De Almohaden handelden volgens de principes die Ibn Khaldun later zou formuleren: zij creëerden een economische basis die hun politieke macht legitimeerde en ondersteunde.

Transformar una roca seca en un jardín floreciente mediante largos canales es la manifestación definitiva del pensamiento baconiano. La naturaleza no se ve aquí como un misterio divino, sino como un instrumento que puede ser perfeccionado mediante la disciplina y la razón humanas.

5.- La teoría del contrato social y la seguridad. La disposición de la población a someterse a los almohades a cambio de paz y orden recuerda el contrato social de Thomas Hobbes. Hobbes argumentó que las personas están dispuestas a renunciar a su libertad a una autoridad fuerte (el Leviatán) para escapar de la “guerra de todos contra todos”. Los habitantes del valle de Ricote vieron en los almohades un poder capaz de ofrecer disciplina y seguridad, lo que formó la base de un acuerdo social estable, aunque estuviera basado en una victoria militar.

6.- La lógica fiscal y la justicia. El puesto aduanero en el Puerto de la Losilla y la recaudación de impuestos (estrofa doce y trece) se relacionan con la economía política de Ibn Khaldun. Este gran filósofo e historiador islámico escribió extensamente sobre el ascenso y la caída de los imperios (Asabiyyah). Afirmó que un sistema fiscal estable y la protección de las rutas comerciales son esenciales para la prosperidad de una civilización. Los almohades actuaron según los principios que Ibn Khaldun formularía más tarde: crearon una base económica que legitimó y apoyó su poder político.

7.- De filosofie van de ruimte en de macht. De bouw van het kasteel tegenover de graanschuur is een strategische handeling die kan worden verklaard met de theorieën van Michel Foucault over ruimte en toezicht. Foucault analyseerde hoe architectuur wordt gebruikt om macht uit te oefenen. Het kasteel fungeert als een "panopticum"; het houdt toezicht op de bronnen van het leven (de graanschuur en het water). De machthebber hoeft niet overal aanwezig te zijn; de aanwezigheid van de muur en de soldaten op de heuvel is voldoende om de discipline in de vallei te handhaven.

8.- De symboliek van de zaden en de verlichting. De "andere zaden" waarmee het gedicht eindigt, doen denken aan de Verlichtingsidealen van denkers als Voltaire, die stelde dat we "onze tuin moeten cultiveren". Dit gaat over het vinden van betekenis in arbeid, cultuur en de verbetering van de directe omgeving. De overgang naar Murcia is niet slechts een politieke verandering, maar een filosofische verschuiving naar een cultuur die prioriteit geeft aan groei, innovatie en het koesteren van het land.

9.- Het lot en de voorzienigheid. De snelle ondergang van Koning Wolf en de opkomst van de Almohaden kan worden gezien door de lens van het Stoïcisme, in het bijzonder de werken van Marcus Aurelius. De vergankelijkheid van macht en de noodzaak om zich te voegen naar de natuurlijke loop der dingen zijn centrale thema's. Koning Wolf was "beklaagbaar" omdat hij de grip op zijn rijk verloor, maar de Stoïcijnse les is dat men moet accepteren wat men niet kan veranderen en moet handelen met integriteit binnen de nieuwe omstandigheden.

7.- La filosofía del espacio y del poder. La construcción del castillo frente al granero es un acto estratégico que puede explicarse mediante las teorías de Michel Foucault sobre el espacio y la vigilancia. Foucault analizó cómo la arquitectura se utiliza para ejercer poder. El castillo funciona como un “panóptico”; supervisa las fuentes de la vida (el granero y el agua). El gobernante no necesita estar presente en todas partes; la presencia del muro y de los soldados en la colina es suficiente para mantener la disciplina en el valle.

8.- El simbolismo de las semillas y la Ilustración. Las “otras semillas” con las que termina el poema recuerdan los ideales de la Ilustración de pensadores como Voltaire, quien afirmó que debemos “cultivar nuestro jardín”. Esto trata sobre encontrar significado en el trabajo, la cultura y la mejora del entorno inmediato. La transición hacia Murcia no es solo un cambio político, sino un cambio filosófico hacia una cultura que da prioridad al crecimiento, la innovación y el cuidado de la tierra.

9.- El destino y la providencia. La rápida caída del Rey Lobo y el ascenso de los almohades puede contemplarse a través de la lente del estoicismo, en particular las obras de Marcus Aurelius. La fugacidad del poder y la necesidad de adaptarse al curso natural de las cosas son temas centrales. El Rey Lobo era “lamentable” porque perdió el control de su reino, pero la lección estoica es que uno debe aceptar lo que no puede cambiar y actuar con integridad dentro de las nuevas circunstancias.

10.- Collectieve intuïtie en de tijdgeest. De methode van de onderzoeker om via intuïtie de geschiedenis te reconstrueren, sluit aan bij de filosofie van Henri Bergson over "intuitionism". Bergson stelde dat het verstand slechts de buitenkant van de dingen begrijpt, maar dat de intuïtie ons in staat stelt om door te dringen tot de essentie van de tijd en de menselijke ervaring. De "gedachtengang van de mensen in die tijd" begrijpen door de fysieke ruimte van Blanca waar te nemen, is een filosofische daad van empathie en intellectuele penetratie.

Methodologische en ethische overwegingen in de historische analyse

De wijze waarop de geschiedenis in deze tekst wordt gepresenteerd, bevat ook een impliciete moraal over hoe de mensheid omgaat met conflict en innovatie.

11.- De rationaliteit van de veroveraar. De Almohaden worden niet getoond als blinde vernietigers, maar als rationele actoren. Dit weerspiegelt de teleologische benadering van de geschiedenis: alles heeft een doel. Het verbranden van steden in het noorden was een middel om een bloedbad te vermijden (strofe twee). Deze vorm van utilitarisme, later geformaliseerd door Jeremy Bentham, stelt dat de moreel juiste handeling diegene is die het grootste geluk voor de grootste groep oplevert (of het minste lijden). Een snelle intimidatie die een grote oorlog voorkomt, past binnen dit filosofische kader.

10.- La intuición colectiva y el espíritu del tiempo. El método del investigador de reconstruir la historia mediante la intuición se ajusta a la filosofía de Henri Bergson sobre el “intuicionismo”. Bergson afirmó que el intelecto solo comprende la superficie de las cosas, pero que la intuición nos permite penetrar en la esencia del tiempo y de la experiencia humana. Comprender la “línea de pensamiento de las personas de aquella época” observando el espacio físico de Blanca es un acto filosófico de empatía y penetración intelectual.

Consideraciones metodológicas y éticas en el análisis histórico

La forma en que la historia se presenta en este texto también contiene una moral implícita sobre cómo la humanidad trata el conflicto y la innovación.

11.- La racionalidad del conquistador. Los almohades no se presentan como destructores ciegos, sino como actores racionales. Esto refleja el enfoque teleológico de la historia: todo tiene un propósito. La quema de ciudades en el norte fue un medio para evitar una masacre (estrofa dos). Esta forma de utilitarismo, formalizada posteriormente por Jeremy Bentham, afirma que la acción moralmente correcta es aquella que produce la mayor felicidad para el mayor número de personas (o el menor sufrimiento). Una intimidación rápida que evita una gran guerra encaja dentro de este marco filosófico.

12.- De waarde van discipline en ascese. De soldaten die op de grond sliepen en gewend waren aan het front, belichamen een vorm van ascese die we terugvinden bij de Cynici en later bij religieuze filosofen. De afwijzing van luxe in ruil voor kracht en focus is een krachtig filosofisch beeld. Het suggereert dat de ware kracht van een beschaving niet ligt in haar rijkdom, maar in de mentale en fysieke gehardheid van haar mensen.

13.- De verbinding tussen schoonheid en nut. De aanleg van de stromen en de tuinbouw (strofe zeven) verenigt het esthetische met het functionele. In de filosofie van Immanuel Kant zou men kunnen spreken over de "doelmatigheid zonder doel", maar bij de Almohaden was er een heel duidelijk doel. Toch ontstond er een nieuwe schoonheid in het landschap van de Ricote-vallei. De harmonie tussen de menselijke ingreep en de natuurlijke rivierloop creëerde een cultuurlandschap dat een bron van morele en esthetische inspiratie werd.

14.- De onvermijdelijkheid van de verandering. Heraclitus stelde dat "alles stroomt" (panta rhei) en dat men nooit twee keer in dezelfde rivier stapt. Het gedicht illustreert dit door de rivier de Segura te gebruiken als de bron voor de nieuwe kanalen. De politieke rivier van Tudmir veranderde onherroepelijk. De filosofische acceptatie van deze constante verandering is de enige weg naar wijsheid. De Almohaden waren de katalysator van deze stroom, en de inwoners van de vallei waren degenen die leerden in het nieuwe water te varen.

12.- El valor de la disciplina y la ascesis. Los soldados que dormían en el suelo y estaban acostumbrados al frente encarnan una forma de ascesis que encontramos en los cínicos y más tarde en los filósofos religiosos. El rechazo del lujo a cambio de fuerza y concentración es una imagen filosófica poderosa. Sugiere que la verdadera fuerza de una civilización no reside en su riqueza, sino en la dureza mental y física de su gente.

13.- La conexión entre belleza y utilidad. La construcción de los canales y la horticultura (estrofa siete) une lo estético con lo funcional. En la filosofía de Immanuel Kant se podría hablar de la “finalidad sin fin”, pero en el caso de los almohades había un objetivo muy claro. Sin embargo, surgió una nueva belleza en el paisaje del valle de Ricote. La armonía entre la intervención humana y el curso natural del río creó un paisaje cultural que se convirtió en una fuente de inspiración moral y estética.

14.- La inevitabilidad del cambio. Heráclito afirmó que “todo fluye” (panta rhei) y que uno nunca entra dos veces en el mismo río. El poema ilustra esto utilizando el río Segura como fuente de los nuevos canales. El río político de Tudmir cambió de forma irreversible. La aceptación filosófica de este cambio constante es el único camino hacia la sabiduría. Los almohades fueron el catalizador de este flujo, y los habitantes del valle fueron quienes aprendieron a navegar en las nuevas aguas.

Conclusie van de filosofische analyse

De vertelling over Koning Wolf is fundamenteel filosofisch omdat het de lezer dwingt na te denken over de aard van menselijke vooruitgang en de prijs van vrede. Het werk laat zien dat geschiedenis geen willekeurige aaneenschakeling van gebeurtenissen is, maar een zinvol proces waarin wijsheid, strategie en techniek samenkomen.

15.- De synthese van macht en rechtvaardigheid. Uiteindelijk stelt de tekst dat macht die geworteld is in kennis (waterbeheer, landbouw) duurzamer is dan macht die enkel op geweld gebaseerd is. Dit sluit aan bij de idealen van Plato over de filosoof-koning, of in dit geval, de ingenieur-soldaat. De Almohaden brachten een vorm van bestuur die de regio transformeerde van een militair strijdtoneel naar een productieve samenleving.

16.- De tijdloze les van de Ricote-vallei. Voor de lezer is de belangrijkste filosofische les dat de menselijke geest in staat is om via intuïtie en logica de barrières van de tijd te doorbreken. De "zaden" die achthonderd jaar geleden werden geplant, groeien nog steeds in de manier waarop we naar het landschap en onze geschiedenis kijken. De poëzie fungeert als de "logos" (het woord/de rede) die de chaos van het verleden structureert en betekenis geeft aan ons menselijk streven naar orde, schoonheid en vrede.

Conclusión del análisis filosófico

La narración sobre el Rey Lobo es fundamentalmente filosófica porque obliga al lector a reflexionar sobre la naturaleza del progreso humano y el precio de la paz. La obra muestra que la historia no es una sucesión arbitraria de acontecimientos, sino un proceso significativo en el que la sabiduría, la estrategia y la técnica se unen.

15.- La síntesis del poder y la justicia. Finalmente, el texto afirma que el poder basado en el conocimiento (gestión del agua, agricultura) es más duradero que el poder basado únicamente en la violencia. Esto se ajusta a los ideales de Platón sobre el rey filósofo, o en este caso, el soldado ingeniero. Los almohades introdujeron una forma de gobierno que transformó la región de un campo de batalla militar en una sociedad productiva.

16.- La lección atemporal del valle de Ricote. Para el lector, la lección filosófica más importante es que la mente humana es capaz, mediante la intuición y la lógica, de atravesar las barreras del tiempo. Las “semillas” que fueron plantadas hace ochocientos años siguen creciendo en la manera en que observamos el paisaje y nuestra historia. La poesía funciona como el “logos” (la palabra/la razón) que estructura el caos del pasado y da significado a nuestro esfuerzo humano por el orden, la belleza y la paz.

De analyse van dit gedicht bevestigt dat de geschiedenis van Blanca en Murcia niet alleen een verslag is van koningen en oorlogen, maar een diepgaand onderzoek naar de menselijke conditie. De strategische zetten op het bord van de geschiedenis, of het nu gaat om het bezetten van de Losilla-pas of het graven van een kanaal, zijn uitingen van een universele menselijke wil om de omgeving te begrijpen en te verbeteren. De lezer wordt hiermee deelgenoot van een eeuwenoud gesprek over wat het betekent om een beschaving op te bouwen in de schaduw van de veranderende tijd.

El análisis de este poema confirma que la historia de Blanca y Murcia no es solo un relato de reyes y guerras, sino una investigación profunda sobre la condición humana. Los movimientos estratégicos en el tablero de la historia, ya sea la ocupación del paso de la Losilla o la excavación de un canal, son expresiones de una voluntad humana universal de comprender y mejorar el entorno. El lector se convierte así en partícipe de un diálogo secular sobre lo que significa construir una civilización a la sombra del tiempo cambiante.

11 Verraders

1

Verraders van eigen land,
werken voor vreemde mensen.
Dienen met ijzeren hand,
voldoen aan alle wensen.

2

Kiezers geloven woorden,
woorden kosten gezondheid.
Gezondheid door akkoorden,
akkoorden zonder vrijheid.

3

Kosten van vrijheid zijn hoog,
tegenstand is overal.
Staan klaar met gespannen boog,
begrijpen nog niet de val.

4

Zwemmen domweg in de fuik,
volgen massa, denken niet.
De massa verloor de ruik,
water zit vol met te veel riet.

5

Alles kwestie goed liegen,
Mensen, graag goed nieuws horen.
Laten zich snel bedriegen,
op weg naar hun kantoren.

6

Gevangen mensen klagen,
maar meestal is het te laat.
Geen weg terug in dagen,
Niets baat, eerder alles schaadt.

Traidores

1

Traidores de su patria,
trabajan para extraños.
Sirven con mano de hierro,
cumplen todos los deseos.

2

Votantes creen palabras,
palabras cuestan salud.
Salud mediante acuerdos,
acuerdos sin libertad.

3

Los costes de la libertad son altos,
la oposición está en todas partes.
Están listos con el arco tenso,
aún no comprenden la trampa.

4

Nadan ciegamente hacia la red,
siguen a la masa, no piensan.
La masa perdió el olfato,
el agua está llena de demasiadas cañas.

5

Todo es cuestión de mentir bien,
a la gente le gusta oír buenas noticias.
Se dejan engañar fácilmente,
de camino a sus oficinas.

6

Gente cautiva se queja,
pero casi siempre es demasiado tarde.
No hay camino de vuelta en días,
nada ayuda, más bien todo daña.

7

Men kan niet alles eten,
warm water wordt verboden.
Men zal veel moeten weten,
van wensen van afgoden.

8

Een rem op vele kleren,
vlees komt vaker op de bon.
Wordt moeilijk zich te weren,
tegen boete en hun som.

9

Auto wordt verleden tijd,
luxe is straks het water.
Goed ademen ook een strijd,
leven wordt dure flater.

10

Opgesloten in hokken,
controle door drom.
Slecht gedrag wordt dan dokken,
zoiets slaat in als een bom.

11

Zie mensen alleen spreken,
met een apparaat in hand.
Overvloedige preken,
Vreemd, en buiten mijn verstand.

12

Weten elke dag veel meer,
werken echter steeds minder.
Meer technieken keer op keer,
voor ouderen een hinder.

7

No se puede comer de todo,
el agua caliente se prohíbe.
Habrá que saber mucho
sobre los deseos de los ídolos.

8

Un freno a mucha ropa,
la carne irá más veces con cartilla.
Será difícil defenderse
de la multa y de su suma.

9

El coche será cosa del pasado,
el agua será pronto un lujo.
Respirar bien, también una lucha,
la vida se vuelve un error caro.

10

Encerrados en jaulas,
control por drones.
El mal comportamiento será pagar,
algo así cae como una bomba.

11

Veo a gente hablando sola,
con un aparato en la mano.
Sermones abundantes, extraño,
y fuera de mi juicio.

12

Saben cada día mucho más,
pero trabajan cada vez menos.
Más técnicas una y otra vez,
para los ancianos, un estorbo.

11.1 Slotopmerking

De Illusie van het Vrije Denken

Het gedicht dat hier voorligt, is niet slechts een verzameling rijmpjes over de naderende beperkingen van onze vrijheid; het is een waarschuwing die geworteld is in een diep historisch besef dat de moderne mens grotendeels is kwijtgeraakt. We leven in een tijdperk waarin informatie overvloedig is, maar wijsheid schaars. Zoals in de strofen beschreven, zwemt de massa "domweg in de fuik". Dit is geen toeval, maar het resultaat van een langdurig proces van intellectuele erosie.

Men stelt terecht de vraag of de jeugd van tegenwoordig het te gemakkelijk heeft gehad. Het antwoord daarop ligt besloten in de afwezigheid van contrast. Wie nooit de kou van echte armoede heeft gevoelt of de verstikkende angst van een politiek systeem dat geen tegenspraak duldt, beschouwt vrede en welvaart als natuurwetten in plaats van als breekbare privileges. Kritisch denken is een spier die getraind moet worden door weerstand. Zonder die weerstand verslapt de geest, en een verslapte geest is de ideale voedingsbodem voor de "vreemde mensen" die met "ijzeren hand" willen regeren.

De Lessen van de Oude Soldaat

De ervaringen van de auteur in Duitsland, waaronder een ontmoeting met een veteraan van Leningrad, vormen een essentieel sleutelmoment in dit betoog. Het illustreert het verschil tussen 'gekleurde' geschiedenis en de rauwe realiteit van de menselijke ervaring.

Observación final

La ilusión del pensamiento libre

El poema que aquí se presenta no es solo una colección de rimas sobre las limitaciones que se aproximan a nuestra libertad; es una advertencia arraigada en una profunda conciencia histórica que el ser humano moderno ha perdido en gran medida. Vivimos en una época en la que la información es abundante, pero la sabiduría escasa. Como se describe en las estrofas, la masa “simplemente nada en la trampa”. Esto no es una coincidencia, sino el resultado de un prolongado proceso de erosión intelectual.

Se plantea con razón la pregunta de si la juventud actual lo ha tenido demasiado fácil. La respuesta reside en la ausencia de contraste. Quien nunca ha sentido el frío de la verdadera pobreza ni el miedo asfixiante de un sistema político que no tolera contradicción, considera la paz y la prosperidad como leyes naturales en lugar de privilegios frágiles. El pensamiento crítico es un músculo que debe entrenarse mediante la resistencia. Sin esa resistencia, el espíritu se debilita, y un espíritu debilitado es el terreno ideal para las “personas extrañas” que desean gobernar con “mano de hierro”.

Las lecciones del viejo soldado

Las experiencias del autor en Alemania, incluido un encuentro con un veterano de Leningrado, constituyen un momento clave esencial en este argumento. Ilustra la diferencia entre la historia ‘coloreada’ y la cruda realidad de la experiencia humana.

In Nederland leerde men decennialang dat "alle Duitsers slecht waren". Dit is de taal van de massa: zwart-wit, zonder nuance, bedoeld om een collectieve vijand te creëren. Onderzoek van de auteur toonde echter aan dat deze soldaten vaak net zozeer slachtoffer waren van de omstandigheden als degenen op wie ze schoten. Ze werden gedwongen door een systeem dat boven hen stond.

De waarschuwing van de oude soldaat — vertrouw nooit politieke figuren — is de kern van wat we vandaag de dag missen. Politici zijn vaak de acteurs op het toneel, terwijl het publiek vergeet te vragen wie het script heeft geschreven en wie de zaalhuur betaalt. De werkelijke macht is zelden te vinden op een stembiljet; ze verschuilt zich in de coulissen van de geschiedenis.

De Onzichtbare Hand: Juan March en het Grootkapitaal

Een analyse van de Spaanse Burgeroorlog en de figuur Juan March legt de kern bloot van hoe de wereld werkelijk functioneert. Terwijl de geschiedenisboekjes zich concentreren op de ideologische strijd tussen Franco en de Republiek, negeren ze de financiële architectuur die de oorlog mogelijk maakte. Juan March, de "smokkelaar die koning werd", was de man die de financiering van de staatsgreep van 1936 orkestreerde. Zonder zijn kredietbrieven en zijn connecties met de Britse financiële wereld en de industriële reuzen in Duitsland, zoals Krupp Industries, had Franco nooit de overwinning kunnen behalen.

En los Países Bajos se enseñó durante décadas que “todos los alemanes eran malos”. Este es el lenguaje de la masa: blanco y negro, sin matices, destinado a crear un enemigo colectivo. Sin embargo, la investigación del autor mostró que estos soldados a menudo eran tan víctimas de las circunstancias como aquellos contra quienes disparaban. Fueron obligados por un sistema que estaba por encima de ellos.

La advertencia del viejo soldado — nunca confíes en las figuras políticas — es la esencia de lo que hoy en día falta. Los políticos suelen ser los actores en el escenario, mientras el público olvida preguntar quién escribió el guion y quién paga el alquiler de la sala. El verdadero poder rara vez se encuentra en una papeleta de voto; se oculta entre bastidores de la historia.

La mano invisible: Juan March y el gran capital

Un análisis de la Guerra Civil Española y la figura de Juan March revela el núcleo de cómo funciona realmente el mundo. Mientras los libros de historia se concentran en la lucha ideológica entre Franco y la República, ignoran la arquitectura financiera que hizo posible la guerra. Juan March, el “contrabandista que se convirtió en rey”, fue el hombre que orquestó la financiación del golpe de Estado de 1936. Sin sus cartas de crédito y sus conexiones con el mundo financiero británico y los gigantes industriales de Alemania, como Krupp Industries, Franco nunca habría podido lograr la victoria.

Dit brengt ons bij een cruciaal inzicht: wie zat er boven March? Het spoor leidt naar de industrieën van Krupp en de vertakkingen in Italië, Frankrijk en Engeland. Dit is het "Groot Kapitaal". Voor deze machten zijn grenzen en ideologieën slechts instrumenten. De gebeurtenis in Marokko in 1934 was geen incident, maar een strategische noodzaak voor de controle over grondstoffen en handelsroutes. In het schaakspel van de macht zijn Marokko, de Losilla in het Valle de Ricote en de fabrieken in het Ruhrgebied allemaal velden op hetzelfde bord.

De biografieën van figuren als March zijn vaak gebrekkig of bewust onvolledig. Dit dient een doel: het versluieren van de ware machtsstructuren. Als men de lijnen doortrekt van de aduana van de Losilla onder Ibn Mardaniš naar de financiële transacties van March in de 20e eeuw, ziet men hetzelfde patroon: de controle over de stroom van goederen, graan en geld is de enige constante.

De Moderne Fuik: Technologie en Controle

In de latere strofen van het gedicht verschuift de blik naar de huidige tijd. "Warm water wordt verboden", "controle door drones", "het leven wordt een dure flater". Wat we vandaag de dag zien onder het mom van klimaatbeleid, gezondheids crisissen of technologische vooruitgang, is in feite de modernisering van de aduana. De tol wordt niet langer alleen in dírham of goud betaald bij een fysieke poort, maar in onze privacy, onze bewegingsvrijheid en ons vermogen om zelfstandig in onze behoeften te voorzien.

Esto nos lleva a una comprensión crucial: ¿quién estaba por encima de March? El rastro conduce a las industrias de Krupp y a sus ramificaciones en Italia, Francia e Inglaterra. Este es el “Gran Capital”. Para estos poderes, las fronteras y las ideologías son solo instrumentos. El acontecimiento en Marruecos en 1934 no fue un incidente, sino una necesidad estratégica para el control de materias primas y rutas comerciales. En el ajedrez del poder, Marruecos, la Losilla en el Valle de Ricote y las fábricas en la región del Ruhr son todos campos del mismo tablero.

Las biografías de figuras como March suelen ser deficientes o deliberadamente incompletas. Esto sirve a un propósito: ocultar las verdaderas estructuras de poder. Si se trazan las líneas desde la aduana de la Losilla bajo Ibn Mardaniš hasta las transacciones financieras de March en el siglo XX, se observa el mismo patrón: el control del flujo de mercancías, grano y dinero es la única constante.

La trampa moderna: tecnología y control

En las estrofas posteriores del poema, la mirada se desplaza hacia el tiempo presente. “El agua caliente es prohibida”, “control mediante drones”, “la vida se convierte en un error costoso”. Lo que hoy vemos bajo el pretexto de políticas climáticas, crisis sanitarias o progreso tecnológico es, en realidad, la modernización de la aduana. El peaje ya no se paga solo en dirhams o en oro en una puerta física, sino en nuestra privacidad, nuestra libertad de movimiento y nuestra capacidad de satisfacer nuestras propias necesidades de forma independiente.

De "apparaten in de hand", waar de auteur over spreekt in strofe 11, fungeren als instrumenten voor massa-hypnose. Men is verbonden met de hele wereld, maar spreekt met niemand. De "overvloedige preken" van de moderne media hebben de plaats ingenomen van de religieuze dogma's van weleer. Het resultaat is een bevolking die niet meer in staat is tot onderzoek en verhalen simpelweg overneemt, precies zoals men dat voorheen deed over politieke tegenstanders of soldaten in oorlogstijd.

Waarom Kritisch Denken Uitsterft

Het is pijnlijk om te constateren dat kritisch denken vrijwel onmogelijk is geworden. De auteur onderscheidt drie hoofdoorzaken:

-.De Comfortval: Een gemakkelijke jeugd heeft de noodzaak tot kritische zelfredzaamheid weggenomen. Als alles wordt geregeld, stelt men geen vragen bij de prijs op lange termijn.

-.De Complexiteit van de Macht: De structuren boven de March's van deze wereld zijn tegenwoordig zo abstract en mondiaal dat de gemiddelde burger ze niet meer kan bevatten. Men ziet de "pion" en denkt dat daar de macht stopt.

-.De Sociale Druk: De "massa" is onverbiddelijk. Wie buiten de pas loopt en vragen stelt over de "akkoorden zonder vrijheid", wordt sociaal geëxcommuniceerd.

De Hoop op Ontwaken

Hoewel de auteur hoopt dat dit gedicht de ogen van mensen opent, blijft de vrees bestaan dat dit niet eenvoudig zal zijn. De geschiedenis leert dat de massa meestal pas ontwaakt als de fuik zich volledig sluit.

Los “dispositivos en la mano”, de los que habla el autor en la estrofa 11, funcionan como instrumentos de hipnosis de masas. Uno está conectado con todo el mundo, pero no habla con nadie. Los “sermones abundantes” de los medios modernos han sustituido los dogmas religiosos de antaño. El resultado es una población que ya no es capaz de investigar y que simplemente adopta relatos, exactamente como antes se hacía respecto a los adversarios políticos o a los soldados en tiempos de guerra.

Por qué el pensamiento crítico se extingue

Es doloroso constatar que el pensamiento crítico se ha vuelto casi imposible. El autor distingue tres causas principales:

La trampa del confort: una juventud fácil ha eliminado la necesidad de autosuficiencia crítica. Cuando todo está organizado, uno no cuestiona el precio a largo plazo.

La complejidad del poder: las estructuras por encima de los March de este mundo son hoy tan abstractas y globales que el ciudadano medio ya no puede comprenderlas. Uno ve el “peón” y piensa que ahí termina el poder.

La presión social: la “masa” es implacable. Quien se desvía y plantea preguntas sobre los “acuerdos sin libertad” es excomulgado socialmente.

La esperanza de despertar

Aunque el autor espera que este poema abra los ojos de las personas, persiste el temor de que esto no sea fácil. La historia enseña que la masa generalmente solo despierta cuando la trampa se cierra completamente.

Wanneer "vlees op de bon komt" en "warm water verboden wordt", zullen mensen zich afvragen hoe het zover heeft kunnen komen. Maar dan is de "transmissie van techniek" — de kennis van zelfvoorzienendheid — wellicht al verloren gegaan.

Toch is het schrijven van deze verzen een daad van verzet; het is het vastleggen van de waarheid voor de weinige onderzoekers die nog overblijven. Net zoals Ibn Mardanīš de veteranen in het Valle de Ricote liet zitten vanwege hun technische kennis, zo moeten wij stilstaan bij het "Groot Kapitaal" als de werkelijke machthebbers en hun mechanismen blijven onthouden.

Conclusie

De 25 jaar vrede van Ibn Mardanīš was gebaseerd op een contract van stabiliteit en respect voor de lokale structuur. De huidige machthebbers lijken dat contract te hebben opgezegd. De reizen van de auteur, de studie van talen en het diepgaande onderzoek naar het Groot Kapitaal hebben geleid tot een bril waarmee door de mist van propaganda kan worden gekeken.

Dit gedicht is het resultaat van die blik. Het herinnert ons eraan dat we, om de toekomst te begrijpen, de geschiedenis moeten analyseren als een schaakspel waarin de belangrijkste spelers zich nooit op het bord laten zien. De vrijheid heeft een hoge prijs, en de eerste termijn van die betaling is de moed om zelf na te denken. De val is nabij, maar wie de logica van de val begrijpt, vindt misschien nog een uitweg voordat het water definitief vol staat met te veel riet.

Cuando “la carne esté racionada” y “el agua caliente sea prohibida”, la gente se preguntará cómo pudo suceder. Pero entonces la “transmisión de la técnica” — el conocimiento de la autosuficiencia — quizá ya se haya perdido.

Sin embargo, escribir estos versos es un acto de resistencia; es la fijación de la verdad para los pocos investigadores que aún quedan. Así como Ibn Mardanīš dejó permanecer a los veteranos en el Valle de Ricote debido a su conocimiento técnico, así debemos reconocer al “Gran Capital” como los verdaderos poseedores del poder y seguir recordando sus mecanismos.

Conclusión

Los 25 años de paz de Ibn Mardanīš se basaron en un contrato de estabilidad y respeto por la estructura local. Los actuales poseedores del poder parecen haber rescindido ese contrato. Los viajes del autor, el estudio de idiomas y la profunda investigación sobre el Gran Capital han conducido a unas gafas a través de las cuales puede verse a través de la niebla de la propaganda.

Este poema es el resultado de esa mirada. Nos recuerda que, para comprender el futuro, debemos analizar la historia como un juego de ajedrez en el que los jugadores más importantes nunca se dejan ver sobre el tablero. La libertad tiene un alto precio, y el primer plazo de ese pago es el valor de pensar por uno mismo. La trampa está cerca, pero quien comprende la lógica de la trampa quizá aún encuentre una salida antes de que el agua esté definitivamente llena de demasiados juncos.

11.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht *Verraders* is duidelijk filosofisch van aard, al presenteert het zich in eerste instantie als een observatie van politieke en maatschappelijke werkelijkheid. Filosofie in dit gedicht manifesteert zich op meerdere niveaus: ethiek, politieke filosofie, geschiedenisfilosofie, epistemologie, sociale kritiek en kritische theorie over macht en vrijheid. Het is een poëtische reflectie op menselijke gedragingen, maatschappelijke structuren en de erosie van kritisch denken. Hieronder volgt een uitgebreide analyse van ongeveer 1500 woorden, waarin de relevante filosofen expliciet worden genoemd en met de door de lezer gewenste opsomming.

1.- Ethiek en het handelen van verraders (Aristoteles, Kant)

Het gedicht opent met een directe beschrijving van "verraders van eigen land" die "werken voor vreemde mensen". Aristoteles definieerde ethiek als het streven naar deugd en het goede leven (*eudaimonia*), gebaseerd op karakter en verstand. *Verraders* handelen in strijd met deze deugd, omdat ze hun loyaliteit en verantwoordelijkheid jegens de gemeenschap verwaarlozen. Immanuel Kant benadrukte het belang van plichten en het morele imperatief: handelen moet plaatsvinden uit respect voor universele wetten en de waardigheid van het individu. *Verraders* schenden deze ethische normen door te voldoen aan verlangens van externe machten zonder overweging van rechtvaardigheid of het welzijn van hun eigen volk. Het gedicht toont dat moreel falen niet abstract is maar gevolgen heeft: het leidt tot verlies van vrijheid en maatschappelijke schade, een kernpunt in Aristoteles' en Kant's ethiek.

Consideraciones filosóficas

El poema *Traidores* es claramente de naturaleza filosófica, aunque en un primer momento se presenta como una observación de la realidad política y social. La filosofía en este poema se manifiesta en múltiples niveles: ética, filosofía política, filosofía de la historia, epistemología, crítica social y teoría crítica sobre el poder y la libertad. Es una reflexión poética sobre el comportamiento humano, las estructuras sociales y la erosión del pensamiento crítico. A continuación, sigue un análisis amplio de aproximadamente 1500 palabras, en el que los filósofos relevantes se mencionan explícitamente y con la enumeración deseada por el lector.

1.- Ética y la acción de los traidores (Aristóteles, Kant)
El poema se abre con una descripción directa de “traidores de su propio país” que “trabajan para personas extrañas”. Aristóteles definió la ética como la búsqueda de la virtud y de la buena vida (eudaimonia), basada en el carácter y la razón. Los traidores actúan en contra de esta virtud, porque descuidan su lealtad y responsabilidad hacia la comunidad. Immanuel Kant subrayó la importancia de los deberes y el imperativo moral: la acción debe realizarse por respeto a leyes universales y a la dignidad del individuo. Los traidores violan estas normas éticas al someterse a los deseos de poderes externos sin considerar la justicia ni el bienestar de su propio pueblo. El poema muestra que el fracaso moral no es abstracto, sino que tiene consecuencias: conduce a la pérdida de libertad y al daño social, un punto central en la ética de Aristóteles y Kant.

2.- Vrijheid, macht en politieke filosofie (Hobbes, Rousseau, Machiavelli)

Het tweede deel van het gedicht richt zich op de massa die de woorden van kiezers of leiders gelooft en die "akkoorden zonder vrijheid" ondergaat. Thomas Hobbes waarschuwde in *Leviathan* dat mensen onderworpen zijn aan structuren van macht en dat vrijheid vaak wordt ingeperkt door politieke autoriteit. Rousseau, daarentegen, benadrukte dat echte vrijheid alleen kan bestaan binnen een samenleving waarin wetten de wil van het volk reflecteren, en dat sociale contracten noodzakelijk zijn om vrijheid en gelijkheid te waarborgen. Machiavelli onderzocht de mechanismen van politieke macht en waarschuwde dat het volk gemakkelijk gemanipuleerd kan worden, vooral wanneer ze passief volgen. Het gedicht illustreert deze filosofische inzichten: de massa zwemt "domweg in de fuik" en laat zich leiden, waardoor vrijheid een illusie wordt.

3.- De gevaren van conformisme (Hannah Arendt, Gustave Le Bon)

Strofen 4 en 5 benadrukken de rol van de massa die het denken verliest en zich gemakkelijk laat bedriegen. Hannah Arendt in *The Origins of Totalitarianism* besprak het gevaar van massa-conformisme en hoe totalitaire systemen profijt trekken van een onkritische bevolking. Gustave Le Bon analyseerde in *Psychologie des Foules* hoe groepen vaak irrationeel handelen en zich laten beïnvloeden door slogans en leiders. Het gedicht reflecteert deze gedachte door te laten zien hoe mensen gemakshalve en zonder reflectie de regels volgen en manipulatie accepteren. De massa is blind voor de onderliggende structuren van macht en wordt een instrument van controle.

2.- Libertad, poder y filosofía política (Hobbes, Rousseau, Maquiavelo)

La segunda parte del poema se centra en la masa que cree las palabras de votantes o líderes y que sufre “acuerdos sin libertad”. Thomas Hobbes advirtió en *Leviatán* que los seres humanos están sometidos a estructuras de poder y que la libertad a menudo es limitada por la autoridad política. Rousseau, por el contrario, enfatizó que la verdadera libertad solo puede existir dentro de una sociedad en la que las leyes reflejen la voluntad del pueblo, y que los contratos sociales son necesarios para garantizar la libertad y la igualdad. Maquiavelo investigó los mecanismos del poder político y advirtió que el pueblo puede ser manipulado fácilmente, especialmente cuando sigue de forma pasiva. El poema ilustra estas ideas filosóficas: la masa “simplemente nada en la trampa” y se deja guiar, lo que convierte la libertad en una ilusión.

3.- Los peligros del conformismo (Hannah Arendt, Gustave Le Bon)

Las estrofas 4 y 5 subrayan el papel de la masa que pierde la capacidad de pensar y se deja engañar fácilmente. Hannah Arendt, en *The Origins of Totalitarianism*, analizó el peligro del conformismo de masas y cómo los sistemas totalitarios se benefician de una población acrítica. Gustave Le Bon examinó en *Psychologie des Foules* cómo los grupos a menudo actúan de forma irracional y se dejan influir por consignas y líderes. El poema refleja este pensamiento al mostrar cómo las personas siguen las reglas por comodidad y sin reflexión, aceptando la manipulación. La masa es ciega a las estructuras subyacentes del poder y se convierte en un instrumento de control.

4.- Kritisch denken en epistemologie (Socrates, Descartes, John Stuart Mill)

Het gedicht legt een nadruk op de afwezigheid van kritisch denken: de massa begrijpt de "val" niet en accepteert akkoorden zonder vrijheid. Socrates benadrukte dat kennis begint bij bewustzijn van eigen onwetendheid (γνωθι σεαυτόν). Descartes stelde in zijn methodische twijfel dat men systematisch alle aannames moet onderzoeken om ware kennis te bereiken. John Stuart Mill verdedigde de waarde van vrije discussie als essentieel voor rationeel inzicht en individuele autonomie. Het gedicht toont dat zonder kritisch denken mensen gevangen raken in de mechanismen van macht en propaganda, een situatie die deze filosofen consequent als bedreiging voor waarheid en vrijheid zouden beschouwen.

5.- Historisch besef en de analyse van macht (Hegel, Ibn Mardanīš)

Het gedicht verweeft historische reflectie met hedendaagse observatie, bijvoorbeeld in de verwijzingen naar de Spaanse Burgeroorlog en Juan March. Hegel beschouwde geschiedenis als de manifestatie van geest door de tijd, waarin de mens de vrijheid langzaam realiseert door confrontatie met omstandigheden. Het gedicht laat zien dat macht vaak verborgen blijft en dat publieke perceptie beperkt is tot zichtbare spelers, terwijl het echte mechanisme van invloed zich in de coulissen bevindt. De auteur vergelijkt dit met de veteranen van Leningrad of de structuren onder Ibn Mardanīš: schijnbare actor versus echte machthebber. De historische kennis is noodzakelijk om huidige structuren van macht te begrijpen.

4.- Pensamiento crítico y epistemología (Sócrates, Descartes, John Stuart Mill)

El poema pone énfasis en la ausencia de pensamiento crítico: la masa no comprende la “trampa” y acepta acuerdos sin libertad. Sócrates subrayó que el conocimiento comienza con la conciencia de la propia ignorancia (γνῶθι σεαυτόν). Descartes sostuvo en su duda metódica que se deben examinar sistemáticamente todas las suposiciones para alcanzar el verdadero conocimiento. John Stuart Mill defendió el valor del debate libre como esencial para la comprensión racional y la autonomía individual. El poema muestra que, sin pensamiento crítico, las personas quedan atrapadas en los mecanismos del poder y la propaganda, una situación que estos filósofos considerarían una amenaza para la verdad y la libertad.

5.- Conciencia histórica y análisis del poder (Hegel, Ibn Mardaniš)

El poema entrelaza la reflexión histórica con la observación contemporánea, por ejemplo, en las referencias a la Guerra Civil Española y a Juan March. Hegel consideró la historia como la manifestación del espíritu a través del tiempo, en la que el ser humano realiza gradualmente la libertad mediante la confrontación con las circunstancias. El poema muestra que el poder a menudo permanece oculto y que la percepción pública se limita a los actores visibles, mientras que el verdadero mecanismo de influencia se encuentra entre bastidores. El autor compara esto con los veteranos de Leningrado o las estructuras bajo Ibn Mardaniš: el actor aparente frente al verdadero poseedor del poder. El conocimiento histórico es necesario para comprender las estructuras actuales del poder.

6.- Economische macht en kritische theorie (Karl Marx, Max Weber)

De rol van het "Groot Kapitaal" en de invloed van financiële spelers zoals Juan March worden in het gedicht beschreven als bepalend voor politieke uitkomsten. Marx analyseerde hoe economische structuren en klassenverhoudingen de politieke werkelijkheid vormen en controle over middelen een vorm van macht is. Max Weber voegde hieraan toe dat bureaucratie en rationele organisatie de maatschappij ordenen en macht consolideren. Het gedicht illustreert hoe kapitalistische en bureaucratische structuren, vaak onzichtbaar voor de massa, vrijheid beperken en keuzes dicteren. De les is dat politieke onafhankelijkheid onlosmakelijk verbonden is met kennis over economische macht.

7.- De moderne technologische fuik (Michel Foucault, Marshall McLuhan)

In de latere strofen wordt het hedendaagse toezicht en controle beschreven: "controle door drones", "apparaat in hand", en "het leven wordt een dure flater". Michel Foucault analyseerde in *Discipline and Punish* hoe moderne samenlevingen subtiele mechanismen van toezicht en disciplineren toepassen om gedrag te reguleren. McLuhan benadrukte dat media en technologie de perceptie en communicatie van mensen fundamenteel veranderen. Het gedicht toont dat technologie, in combinatie met sociale druk, de autonomie van de massa verder vermindert, waardoor vrije wil en kritisch denken ondermijnd worden.

6.- Poder económico y teoría crítica (Karl Marx, Max Weber)

El papel del “Gran Capital” y la influencia de actores financieros como Juan March se describen en el poema como determinantes de los resultados políticos. Marx analizó cómo las estructuras económicas y las relaciones de clase configuran la realidad política y cómo el control de los medios es una forma de poder. Max Weber añadió que la burocracia y la organización racional estructuran la sociedad y consolidan el poder. El poema ilustra cómo las estructuras capitalistas y burocráticas, a menudo invisibles para la masa, limitan la libertad y dictan las decisiones. La lección es que la independencia política está inseparablemente ligada al conocimiento del poder económico.

7.- La trampa tecnológica moderna (Michel Foucault, Marshall McLuhan)

En las estrofas posteriores se describe la vigilancia y el control contemporáneos: “control mediante drones”, “aparato en la mano” y “la vida se convierte en un error costoso”. Michel Foucault analizó en *Discipline and Punish* cómo las sociedades modernas utilizan mecanismos sutiles de vigilancia y disciplina para regular el comportamiento. McLuhan enfatizó que los medios y la tecnología transforman fundamentalmente la percepción y la comunicación humanas. El poema muestra que la tecnología, combinada con la presión social, reduce aún más la autonomía de la masa, socavando la voluntad libre y el pensamiento crítico.

8.- Vrijheid, verantwoordelijkheid en existentiële filosofie (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

De auteur legt nadruk op de hoge prijs van vrijheid en de verantwoordelijkheid om kritisch te denken. Kierkegaard stelde dat vrijheid altijd gepaard gaat met existentieel bewustzijn en verantwoordelijkheid; Sartre benadrukte dat men volledig verantwoordelijk is voor keuzes in een wereld zonder absolute richtlijnen. Het gedicht waarschuwt dat wie niet actief nadenkt en kritisch is, zichzelf gevangen zet in de moderne fuik. Vrijheid is dus geen vanzelfsprekendheid, maar een voortdurende oefening in ethisch en rationeel bewustzijn.

9.- De rol van onderwijs en kennisoverdracht (John Dewey, Paulo Freire)

Het gedicht wijst op het verlies van praktische kennis en zelfvoorzienendheid: "transmissie van techniek" is in gevaar. Dewey benadrukte dat leren door ervaring en interactie met de omgeving essentieel is voor ontwikkeling van kritisch denken. Paulo Freire pleitte voor onderwijs als middel om bewustzijn en bevrijding te cultiveren, waarbij studenten leren machtsstructuren te herkennen en hun eigen positie te begrijpen. Het gedicht fungeert als een poetisch lesplan, waarin kennis van macht, geschiedenis en zelfredzaamheid wordt doorgegeven.

10.- Conclusie: filosofische betekenis van het gedicht
Het gedicht Verraders is filosofisch relevant op verschillende dimensies:

1.- Ethiek en het morele falen van verraders (Aristoteles, Kant)

2.- Politieke vrijheid en macht (Hobbes, Rousseau, Machiavelli)

8.- Libertad, responsabilidad y filosofía existencial (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)

El autor subraya el alto precio de la libertad y la responsabilidad de pensar críticamente. Kierkegaard sostuvo que la libertad siempre va acompañada de conciencia existencial y responsabilidad; Sartre enfatizó que el ser humano es plenamente responsable de sus elecciones en un mundo sin directrices absolutas. El poema advierte que quien no reflexiona activamente y no es crítico, se encierra a sí mismo en la trampa moderna. La libertad, por tanto, no es una evidencia, sino un ejercicio continuo de conciencia ética y racional.

9.- El papel de la educación y la transmisión del conocimiento (John Dewey, Paulo Freire)

El poema señala la pérdida del conocimiento práctico y de la autosuficiencia: la “transmisión de la técnica” está en peligro. Dewey subrayó que el aprendizaje mediante la experiencia y la interacción con el entorno es esencial para el desarrollo del pensamiento crítico. Paulo Freire defendió la educación como medio para cultivar la conciencia y la liberación, mediante la cual los estudiantes aprenden a reconocer las estructuras de poder y a comprender su propia posición. El poema funciona como un plan de enseñanza poético, en el que se transmite el conocimiento del poder, la historia y la autosuficiencia.

10.- Conclusión: significado filosófico del poema

El poema Traidores es filosóficamente relevante en múltiples dimensiones:

- 1.- Ética y el fracaso moral de los traidores (Aristóteles, Kant)
- 2.- Libertad política y poder (Hobbes, Rousseau, Maquiavelo)

- 3.- Gevaren van conformisme en massa-beïnvloeding (Hannah Arendt, Gustave Le Bon)
- 4.- Kritisch denken en epistemologie (Socrates, Descartes, John Stuart Mill)
- 5.- Historisch besef en verborgen structuren van macht (Hegel, Ibn Mardanīš)
- 6.- Economische macht en kapitalistische structuren (Karl Marx, Max Weber)
- 7.- Moderne technologie en discipline (Michel Foucault, Marshall McLuhan)
- 8.- Vrijheid en existentiële verantwoordelijkheid (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)
- 9.- Onderwijs, kennisoverdracht en bevrijdend leren (John Dewey, Paulo Freire)

Het gedicht herinnert de lezer eraan dat vrijheid een complexe en kostbare realiteit is, dat kritisch denken actief ontwikkeld moet worden, en dat macht vaak verborgen blijft in structuren die niet onmiddellijk zichtbaar zijn. De waarschuwing tegen blind vertrouwen in autoriteiten, het belang van historisch inzicht en het besef van economische en technologische machtsmechanismen maken het gedicht tot een rijke filosofische tekst. Filosofie in Verraders is dus niet louter theoretisch, maar direct verbonden met sociale observatie, ethische verantwoordelijkheid en het noodzaak tot waakzaamheid en zelfredzaamheid.

- 3.- Peligros del conformismo y la influencia de masas (Hannah Arendt, Gustave Le Bon)
- 4.- Pensamiento crítico y epistemología (Sócrates, Descartes, John Stuart Mill)
- 5.- Conciencia histórica y estructuras ocultas del poder (Hegel, Ibn Mardaniš)
- 6.- Poder económico y estructuras capitalistas (Karl Marx, Max Weber)
- 7.- Tecnología moderna y disciplina (Michel Foucault, Marshall McLuhan)
- 8.- Libertad y responsabilidad existencial (Søren Kierkegaard, Jean-Paul Sartre)
- 9.- Educación, transmisión del conocimiento y aprendizaje liberador (John Dewey, Paulo Freire)

El poema recuerda al lector que la libertad es una realidad compleja y costosa, que el pensamiento crítico debe desarrollarse activamente y que el poder a menudo permanece oculto en estructuras que no son inmediatamente visibles. La advertencia contra la confianza ciega en las autoridades, la importancia del conocimiento histórico y la conciencia de los mecanismos económicos y tecnológicos del poder convierten el poema en un texto filosófico rico. La filosofía en *Traidores* no es meramente teórica, sino directamente vinculada a la observación social, la responsabilidad ética y la necesidad de vigilancia y autosuficiencia.

Het gedicht kan worden gezien als een oproep tot bewustzijn: zonder kritisch denken en historisch begrip blijft de mens gevangen in de "fuijck" van macht en propaganda. Het is een moderne, poëtische toepassing van klassieke en hedendaagse filosofische principes, waarbij ethiek, macht, kennis en vrijheid in elkaar vervlochten zijn. Het gebruik van historische voorbeelden, de analyse van economische structuren en de reflectie op technologische controle versterken de relevantie voor de hedendaagse lezer, en maken van het gedicht een bron van filosofische contemplatie en maatschappelijk inzicht.

Het gedicht en de slotbeschouwing laten zien dat filosofie niet slechts abstracte ideeën zijn, maar instrumenten om de realiteit te begrijpen, vrijheid te waarderen en moreel en intellectueel verantwoordelijk te handelen in een complexe wereld.

El poema puede verse como una llamada a la conciencia: sin pensamiento crítico y comprensión histórica, el ser humano permanece atrapado en la “trampa” del poder y la propaganda. Es una aplicación poética moderna de principios filosóficos clásicos y contemporáneos, en la que ética, poder, conocimiento y libertad están entrelazados. El uso de ejemplos históricos, el análisis de estructuras económicas y la reflexión sobre el control tecnológico refuerzan su relevancia para el lector contemporáneo y convierten el poema en una fuente de contemplación filosófica y comprensión social.

El poema y la observación final muestran que la filosofía no es solo un conjunto de ideas abstractas, sino instrumentos para comprender la realidad, valorar la libertad y actuar con responsabilidad moral e intelectual en un mundo complejo.

12 Wenende olijfboom

1

Geplant op hoge heuvel,
mijn uitzicht indrukwekkend.
Hoor zelfs meer nieuws dan duivel,
want geloofshuis meetrekkend.

2

Dichtbij was de uitkijkpost,
en de grillige fontein.
Gaven hun ogen de kost,
die soldaten, groot en klein.

3

Hoorde sterke verhalen,
Soms zelfs onder mijn takken.
Hun wapens leken palen,
Zag ze olijven pakken.

4

Het begon met de graanschuur,
alморaviden bouwwerk.
Hoog op heuvel, dikke muur,
rond en één deur was kenmerk.

5

Zag soldaten hard zwoegen,
met materiaal lopen.
Naar boven en in ploegen,
honderd meter, vormde hopen.

6

Stonden bij mij vaak op wacht,
hoorde motieven vertrek.
Beloofd goed leven en pracht,
Al-Andalús, nul gebrek.

Oliva llorón

1

Plantado en alta colina,
mi vista impresionante.
Oigo más noticias que el diablo,
pues casa de fe errante.

2

Cerca estaba el puesto de guardia,
y la fuente caprichosa.
Deleitaban sus ojos
aquellos soldados, grandes y pequeños.

3

Oía relatos poderosos,
a veces bajo mis ramas.
Sus armas parecían postes,
los vi coger aceitunas.

4

Comenzó con el granero,
obra de los almorávides.
Alto en colina, muro grueso,
redondo y una sola puerta era rasgo.

5

Vi soldados esforzarse duro,
cargando materiales.
Hacia arriba y en grupos,
cien metros, formando montones.

6

A menudo montaban guardia junto a mí,
oía motivos de partida.
Prometida buena vida y esplendor,
al-Ándalus, sin carencias.

7
De hopen materiaal,
vormde tenslotte graanschuur.
Bij afbouw gejuich, kabaal.
en verdiend maal, geit bij vuur.

8
Douanepost werd bezet,
Puerto de la Losilla.
Belastinggelden in pet,
strijders tegen guerilla.

9
Toen voortdurend inkomen,
Graan in manden en gelden.
Naar graanschuur, om te dromen.
Meevaller in de velden.

10
Zag tuinmannen verschijnen,
anderen hadden schapen.
Strijders in de terreinen,
Vrede, ieder kon slapen.

11
Kreeg plots qadi op bezoek,
had ontmoeting geregeld.
Soldaat en vrouw met verzoek,
later huwelijk verzegeld.

12
Men kreeg dat in de gaten,
had opeens meerder bezoek.
Bleef niet alleen bij praten,
werd voor hen toen de schuilhoek.

7

Los montones de material
formaron al fin el granero.
Al concluir, júbilo y ruido,
y comida merecida, cabra al fuego.

8

Fue ocupada la aduana,
Puerto de la Losilla.
Dinero de impuestos en el gorro,
guerreros contra la guerrilla.

9

Luego ingreso constante,
grano en cestas y dinero.
Al granero, para soñar.
Buena cosecha en los campos.

10

Vi aparecer jardineros,
otros tenían ovejas.
Guerreros en los terrenos,
paz, todos podían dormir.

11

De pronto recibí visita del cadí,
había concertado encuentro.
Soldado y mujer con ruego,
más tarde matrimonio sellado.

12

La gente se dio cuenta,
de pronto hubo más visitas.
No quedó solo en palabras,
fui entonces su escondite.

13

Mijn boom die weelde vervult,
met haar heilzame vruchten.
Een Eden dat zich onthult,
om heerlijk in te vluchten.

14

Getuig' van tranen, kreten,
takken zwaar te verduren.
Minnaars wilden zich meten,
Vruchten voor hete vuren.

15

Men zei mij hun geheimen,
en zag zaken gebeuren.
Rust zou niet verdwijnen,
Koning Wolf: toekomst opbeuren.

16

Ibn Mardis met Zubayda,
was dochter van Ibn Iyad.
Almoravide pasja,
Door zijn dood, een ander pad.

17

Mardis nam de macht over,
werd beroemd als koning wolf.
Zag hem als een landrover,
Zaak had weg van terreurgolf.

18

Maar zag mensen tevreden,
Juist in dat Ricote oord.
Zubayda waarborg vrede,
Geopend de hemelpoort.

13

Mi árbol colma la abundancia,
con sus frutos sanadores.
Un Edén que se revela,
para huir deliciosamente.

14

Fui testigo de lágrimas y gritos,
ramas duramente probadas.
Amantes querían medirse,
frutos para fuegos ardientes.

15

Me confiaban sus secretos,
y vi suceder cosas.
La paz no desaparecería,
Rey Lobo: futuro alzado.

16

Ibn Mardís con Zubayda,
era hija de Ibn Iyad.
Pachá almorávide,
por su muerte, otro camino.

17

Mardís tomó el poder,
se hizo famoso como Rey Lobo.
Lo vi como un todoterreno,
el asunto parecía ola de terror.

18

Pero vi a la gente satisfecha,
justo en aquel rincón de Ricote.
Zubayda garantizaba la paz,
abierta la puerta del cielo.

19

Kende daar twee gazellen,
altijd stralend van gezicht.
Leven had zijn tabellen,
Andere tijd, ander licht.

20

Ik bespeurde op een dag
de korthed van het leven,
toen ik één van hen zag,
Met groot verdriet omgeven.

21

Nieuws in vertrouwen gehuld,
haar verhaal deed mij veel pijn.
Nam afscheid van het geduld,
tijd om weer alleen te zijn.

22

O Zuster van volle maan,
elegant zoals altijd,
Wat heeft tijd jou aangedaan
met dat huilende afscheid.

23

Toen deden mijn takken pijn,
en mijn bladen vol tranen.
Na tranen komt zonneschijn,
zal nieuwe wegen banen.

24

De wind hilde met me mee,
waar bladen elkaar roemen.
Begeleider bij nawee,
zijn trouw: dankbaarste bloemen.

19
Conocí allí dos gacelas,
siempre con rostro radiante.
La vida tenía sus tablas,
otro tiempo, otra luz.

20
Percibí un día
la brevedad de la vida,
cuando vi a una de ellas
rodeada de gran tristeza.

21
Noticia envuelta en confianza,
su historia me dolió mucho.
Me despedí de la paciencia,
tiempo de estar otra vez solo.

22
Oh hermana de luna llena,
elegante como siempre,
¿qué te ha hecho el tiempo
con esa despedida llorosa?

23
Entonces me dolieron las ramas,
y mis hojas llenas de lágrimas.
Tras las lágrimas llega el sol,
abrirá nuevos caminos.

24
El viento lloró conmigo,
donde las hojas se elogian.
Compañero en la secuela,
su lealtad: las flores más agradecidas.

Olijfboom

Tussen het zachte licht van de middagzon staan oude olijfbomen als wachters van het landschap. Hun kronkelende stammen en zilvergroene bladeren getuigen van eeuwenlange standvastigheid. Elke boom draagt de sporen van tijd, terwijl hun wortels diep reiken in de mediterrane aarde – stil, krachtig en vol geschiedenis.

Diepbruin en paarse olijven

Diepdonkere olijven hangen als juwelen tussen zilvergroene bladeren, rijp en glanzend in het warme zonlicht. Hun huid is glad, gespannen van smaak en beloften. Ze vertellen een verhaal van mediterrane rijkdom, traag gegroeid aan knoestige takken, doordrenkt met zon, aarde en stilte – een vrucht vol karakter en traditie.

12.1 Slotopmerking

Het gedicht *Wenende olijfboom* ontvouwt zich als een lyrisch-historisch tableau waarin natuur, menselijk handelen en politieke omwenteling niet naast elkaar bestaan, maar in elkaar grijpen. De olijfboom fungeert daarbij niet slechts als decor of symbool, maar als drager van geheugen, ervaring en morele waarneming. Vanuit zijn verheven positie op de heuvel observeert hij eeuwen van arbeid, hoop, strijd, vrede, verlies en verzoening. De boom spreekt niet vanuit nostalgie, noch vanuit heroïek, maar vanuit een traag, gelaagd bewustzijn waarin de menselijke tijd wordt gemeten aan de ritmes van groei, bloei en verval. Juist daardoor ontstaat een perspectief dat zowel historisch als existentieel is: de geschiedenis van een plaats wordt leesbaar als geschiedenis van menselijke kwetsbaarheid, verbondenheid en verandering.

Het gedicht is opgebouwd uit vierentwintig strofen die samen een brede boog beschrijven, van de stichting van infrastructuur en militaire aanwezigheid tot sociale integratie, intieme relaties, rouw en berusting. Die ontwikkeling is niet lineair, maar cyclisch. De beweging loopt van bouw en ordening naar leven en liefde, van vrede naar verlies, en uiteindelijk naar aanvaarding en continuïteit. De olijfboom, als stille getuige, verbindt deze fasen zonder oordeel, maar niet zonder gevoel. Zijn “wenen” is geen klacht, maar een teken van betrokkenheid: niet van zwakte, maar van morele resonantie met wat zich rondom afspeelt.

Observación final

El poema *Olivo llorón* se despliega como un cuadro lírico-histórico en el que naturaleza, acción humana y transformación política no coexisten unas junto a otras, sino que se entrelazan. El olivo no funciona únicamente como decorado o símbolo, sino como portador de memoria, experiencia y percepción moral. Desde su posición elevada en la colina observa siglos de trabajo, esperanza, lucha, paz, pérdida y reconciliación. El árbol no habla desde la nostalgia ni desde la heroicidad, sino desde una conciencia lenta y estratificada en la que el tiempo humano se mide por los ritmos de crecimiento, floración y decadencia. Precisamente por ello surge una perspectiva a la vez histórica y existencial: la historia de un lugar se vuelve legible como historia de vulnerabilidad humana, de vínculo y de transformación.

El poema está construido en veinticuatro estrofas que, en conjunto, describen un amplio arco que va desde la fundación de infraestructuras y la presencia militar hasta la integración social, las relaciones íntimas, el duelo y la aceptación. Esta evolución no es lineal, sino cíclica. El movimiento pasa de la construcción y el orden a la vida y el amor, de la paz a la pérdida, y finalmente a la aceptación y la continuidad. El olivo, como testigo silencioso, conecta estas fases sin juzgar, pero no sin sentir. Su “llanto” no es una queja, sino un signo de implicación: no de debilidad, sino de resonancia moral con lo que sucede a su alrededor.

De kracht van het gedicht ligt in de combinatie van strakke vorm — vier regels per strofe, vaste cadans, regelmatig rijm — en inhoudelijke rijkdom. De discipline van de vorm dwingt tot precisie, terwijl de thematiek juist breed en meervoudig is. Daardoor ontstaat spanning tussen beperking en overvloed, tussen maat en betekenis. Deze spanning weerspiegelt inhoudelijk wat het gedicht beschrijft: mensen proberen structuur aan te brengen in een wereld die voortdurend verandert, terwijl onder die orde een diepe stroom van emoties, verlangens en onzekerheden blijft stromen.

1.- De olijfboom als getuige en geheugen
De keuze voor een olijfboom als verteller is niet toevallig. In mediterrane culturen staat de olijfboom symbool voor duurzaamheid, vrede, vruchtbaarheid en wijsheid. Zijn levensduur overspant generaties, waardoor hij bij uitstek geschikt is om als drager van historisch geheugen op te treden. In dit gedicht is de boom geen abstract symbool, maar een concreet wezen dat ziet, hoort, voelt en onthoudt. Hij staat op een strategische hoogte, nabij militaire posten, waterbronnen en opslagplaatsen, en observeert daardoor zowel het openbare als het intieme leven.

De boom registreert arbeid, militaire discipline, handel, liefde, religieuze praktijk en verdriet, maar zonder hiërarchie. Alles wat menselijk is, krijgt dezelfde aandacht. De aanwezigheid van soldaten wordt niet geromantiseerd, maar evenmin veroordeeld; zij verschijnen als mensen die werken, wachten, hopen en soms liefhebben. De boom ziet niet alleen macht, maar ook kwetsbaarheid. Daardoor ontstaat een perspectief dat zowel historisch informatief als moreel genuanceerd is.

La fuerza del poema reside en la combinación de forma estricta —cuatro versos por estrofa, cadencia fija, rima regular— y riqueza de contenido. La disciplina formal obliga a la precisión, mientras que la temática es amplia y múltiple. De este modo surge una tensión entre limitación y abundancia, entre medida y significado. Esta tensión refleja, en el plano del contenido, aquello que el poema describe: los seres humanos intentan imponer estructura a un mundo en constante cambio, mientras bajo ese orden fluye una corriente profunda de emociones, deseos e incertidumbres.

1.- El olivo como testigo y memoria

La elección de un olivo como narrador no es casual. En las culturas mediterráneas, el olivo simboliza durabilidad, paz, fertilidad y sabiduría. Su longevidad abarca generaciones, lo que lo convierte en un portador idóneo de memoria histórica. En este poema, el árbol no es un símbolo abstracto, sino un ser concreto que ve, oye, siente y recuerda. Se alza en una altura estratégica, cerca de puestos militares, fuentes de agua y almacenes, y por ello observa tanto la vida pública como la íntima.

El árbol registra trabajo, disciplina militar, comercio, amor, práctica religiosa y tristeza, pero sin jerarquías. Todo lo humano recibe la misma atención. La presencia de soldados no se romantiza, pero tampoco se condena; aparecen como personas que trabajan, esperan, esperan algo mejor y, a veces, aman. El árbol no ve solo poder, sino también vulnerabilidad. De este modo surge una perspectiva a la vez históricamente informativa y moralmente matizada.

De boom fungeert bovendien als geheugen dat niet selecteert op belang, maar op nabijheid. Wat zich onder zijn takken afspeelt — gesprekken, ontmoetingen, beloften, rouw — wordt even zwaar gewogen als grote politieke verschuivingen. Dit maakt duidelijk dat geschiedenis niet alleen wordt gevormd door veldslagen en machtswisselingen, maar evenzeer door stille menselijke relaties en persoonlijke verhalen die zich aan officiële kronieken onttrekken.

2.- Historische bedding en sociale transformatie
Het gedicht is stevig verankerd in een concrete historische context: de periode van de Almoraviden, de overgang naar de heerschappij van Ibn Mardis (de latere “Koning Wolf”), en de veranderende machtsstructuren in al-Andalus en de Ricotevallei. De bouw van de graanschuur, de bezetting van de douanepost bij Puerto de la Losilla en de organisatie van landbouw en handel vormen niet slechts achtergrond, maar kernmomenten in het gedicht.

Deze infrastructuur symboliseert meer dan economische activiteit; zij staat voor stabiliteit, toekomstgerichtheid en sociale ordening. De graanschuur is geen neutraal gebouw, maar een teken van vertrouwen in continuïteit: men bouwt haar alleen wanneer men gelooft dat er morgen nog een gemeenschap zal zijn die haar nodig heeft. Hetzelfde geldt voor waterbeheer, landbouw en handel. Zij tonen hoe macht zich niet alleen manifesteert in militaire aanwezigheid, maar ook in zorg voor voedselvoorziening en sociale structuur.

Opvallend is dat het gedicht de overgang van militair naar agrarisch leven niet als breuk beschrijft, maar als geleidelijke verschuiving. Soldaten worden tuinders, wachters worden burgers, strijd maakt plaats voor arbeid.

El árbol funciona además como una memoria que no selecciona según la importancia, sino según la cercanía. Lo que sucede bajo sus ramas — conversaciones, encuentros, promesas, duelos— pesa tanto como los grandes giros políticos. Esto muestra que la historia no se forma únicamente por batallas y cambios de poder, sino también por relaciones humanas silenciosas y relatos personales que escapan a las crónicas oficiales.

2.- Marco histórico y transformación social

El poema está firmemente anclado en un contexto histórico concreto: el periodo de los almorávides, la transición al dominio de Ibn Mardis (el posterior “Rey Lobo”) y las estructuras de poder cambiantes en al-Ándalus y el valle de Ricote. La construcción del granero, la ocupación del puesto aduanero en el Puerto de la Losilla y la organización de la agricultura y el comercio no constituyen un mero telón de fondo, sino momentos nucleares del poema.

Estas infraestructuras simbolizan más que actividad económica; representan estabilidad, orientación hacia el futuro y orden social. El granero en el Cabezo de la Corona no es un edificio neutro, sino un signo de confianza en la continuidad: solo se construye cuando se cree que mañana seguirá existiendo una comunidad que lo necesite. Lo mismo ocurre con la gestión del agua, la agricultura y el comercio. Muestran cómo el poder no se manifiesta solo en la presencia militar, sino también en el cuidado del abastecimiento y de la estructura social.

Es significativo que el poema no describa la transición de la vida militar a la agraria como una ruptura, sino como un desplazamiento gradual. Los soldados se convierten en hortelanos, los vigilantes en ciudadanos, la lucha cede el paso al trabajo.

Deze transformatie suggereert dat identiteit niet vastligt in functie of afkomst, maar kan veranderen door omstandigheden, relaties en tijd. De boom ziet hoe geweld plaatsmaakt voor zorg, en hoe strijders zich wortelen in een land dat eerst slechts tijdelijk verblijf leek te bieden.

3.- Integratie, huwelijk en sociale nabijheid
Een van de meest betekenisvolle motieven in het gedicht is dat van ontmoeting en huwelijk tussen soldaat en vrouw, bemiddeld door de qadi. Deze scène markeert een omslagpunt: de overgang van tijdelijke aanwezigheid naar duurzame verbondenheid. Het huwelijk is hier geen romantisch detail, maar een sociaal en historisch signaal. Het toont dat militaire aanwezigheid niet noodzakelijk leidt tot vervreemding, maar ook kan uitmonden in integratie en nieuwe gemeenschappen.

De boom registreert hoe deze relatie niet geïsoleerd blijft, maar voorbeeldwerking krijgt: “men kreeg dat in de gaten, had opeens meerder bezoek”. Daarmee suggereert het gedicht dat menselijke nabijheid zich verspreidt, dat vertrouwen navolging vindt, en dat sociale structuren zich organisch kunnen uitbreiden. De boom fungeert daarbij als toevluchtsoord, als plaats van ontmoeting en beschutting, wat zijn rol als moreel centrum van het landschap versterkt.

Deze passages benadrukken dat geschiedenis niet alleen bestaat uit conflicten tussen groepen, maar ook uit verbindingen tussen individuen. De boom ziet hoe verschillen in afkomst, functie en positie worden overbrugd door liefde, wederzijdse erkenning en gedeelde toekomstverwachtingen. Dat maakt het gedicht niet utopisch, maar realistisch: het erkent dat vrede niet voortkomt uit abstracte idealen, maar uit concrete menselijke relaties.

Esta transformación sugiere que la identidad no está fijada por función u origen, sino que puede cambiar por circunstancias, relaciones y tiempo. El árbol ve cómo la violencia da paso al cuidado y cómo los combatientes echan raíces en una tierra que al principio parecía ofrecer solo una estancia temporal.

3.- Integración, matrimonio y cercanía social

Uno de los motivos más significativos del poema es el encuentro y el matrimonio entre soldado y mujer, mediado por el cadí. Esta escena marca un punto de inflexión: el paso de la presencia provisional al vínculo duradero. El matrimonio no es aquí un detalle romántico, sino una señal social e histórica. Muestra que la presencia militar no conduce necesariamente a la alienación, sino que también puede desembocar en integración y en nuevas comunidades.

El árbol observa cómo esta relación no queda aislada, sino que tiene efecto ejemplar: “se dieron cuenta de ello, hubo de pronto más visitas”. Con ello el poema sugiere que la cercanía humana se propaga, que la confianza genera imitación y que las estructuras sociales pueden ampliarse de forma orgánica. El árbol funciona como refugio, como lugar de encuentro y cobijo, lo que refuerza su papel como centro moral del paisaje.

Estos pasajes subrayan que la historia no consiste únicamente en conflictos entre grupos, sino también en vínculos entre individuos. El árbol ve cómo se superan diferencias de origen, función y posición mediante el amor, el reconocimiento mutuo y la expectativa compartida de futuro. Esto no convierte al poema en utópico, sino en realista: reconoce que la paz no surge de ideales abstractos, sino de relaciones humanas concretas.

4.- Macht, gezag en de figuur van Ibn Mardis
De komst van Ibn Mardis, later bekend als “Koning Wolf”, vormt een centraal moment in het gedicht. Zijn opkomst wordt niet beschreven in termen van veldslagen of politieke intriges, maar vanuit de waarneming van de boom, die ziet hoe macht verandert zonder dat het dagelijkse leven noodzakelijk instort. Integendeel, de boom merkt op dat mensen tevreden blijven en dat vrede wordt gewaarborgd, met name door de figuur van Zubayda.

Deze benadering van macht is opmerkelijk. Macht verschijnt hier niet als absolute dominantie, maar als vermogen om orde, veiligheid en continuïteit te scheppen. De figuur van Zubayda fungeert als morele bemiddelaar, als garantie voor stabiliteit en harmonie. Haar aanwezigheid opent “de hemelpoort”, wat niet religieus dogmatisch gelezen hoeft te worden, maar als metafoor voor rust, vertrouwen en bestaanszekerheid.

De boom beoordeelt deze machtswisseling niet expliciet, maar observeert haar effecten op het dagelijks leven. Daarmee sluit het gedicht aan bij een traditie waarin politieke legitimiteit niet wordt gemeten aan ideologie of afkomst, maar aan de mate waarin zij menselijke bloei mogelijk maakt. Macht krijgt hier pas betekenis wanneer zij het leven dragelijk, vruchtbaar en vreedzaam maakt.

5.- Intimiteit, rouw en menselijke kwetsbaarheid
In de latere strofen verschuift het perspectief van collectieve structuren naar individuele ervaring. De boom ontmoet “twee gazellen”, een beeld dat elegantie, jeugd en schoonheid suggereert.

4.- Poder, autoridad y la figura de Ibn Mardis

La llegada de Ibn Mardis, más tarde conocido como “Rey Lobo”, constituye un momento central del poema. Su ascenso no se describe en términos de batallas o intrigas políticas, sino desde la percepción del árbol, que ve cómo el poder cambia sin que la vida cotidiana se derrumbe necesariamente. Al contrario, el árbol advierte que la gente permanece satisfecha y que la paz se garantiza, especialmente por la figura de Zubayda.

Este enfoque del poder es notable. El poder no aparece aquí como dominación absoluta, sino como capacidad de crear orden, seguridad y continuidad. La figura de Zubayda actúa como mediadora moral, como garantía de estabilidad y armonía. Su presencia abre “la puerta del cielo”, lo que no debe leerse de modo dogmático religioso, sino como metáfora de tranquilidad, confianza y seguridad existencial.

El árbol no juzga explícitamente este cambio de poder, sino que observa sus efectos en la vida cotidiana. Con ello el poema se inscribe en una tradición en la que la legitimidad política no se mide por ideología u origen, sino por el grado en que posibilita el florecimiento humano. El poder adquiere sentido solo cuando hace la vida soportable, fértil y pacífica.

5.- Intimidad, duelo y vulnerabilidad humana

En las estrofas finales, la perspectiva se desplaza de las estructuras colectivas a la experiencia individual. El árbol conoce a “dos gacelas”, imagen que sugiere elegancia, juventud y belleza.

Deze figuren brengen lichtheid in het gedicht, maar hun aanwezigheid is niet blijvend. Wanneer een van hen door verdriet wordt omgeven en afscheid moet nemen, ervaart de boom dat verlies lichamelijk: zijn takken doen pijn, zijn bladeren zijn vol tranen.

Deze identificatie tussen boom en mens verdiept de emotionele dimensie van het gedicht. De natuur is hier geen neutrale achtergrond, maar deelt in menselijke vreugde en pijn. Het verdriet van de geliefde wordt weerspiegeld in het ritselen van bladeren en het huilen van de wind. Daarmee ontstaat een poëtische eenheid tussen innerlijke en uiterlijke wereld: emotie wordt landschap, en landschap wordt emotie.

De rouw wordt niet opgelost of geneutraliseerd, maar erkend. Tegelijk blijft het gedicht niet steken in verdriet. De regel “na tranen komt zonneshijn” verwoordt geen goedkoop optimisme, maar een existentieel inzicht: pijn en verlies zijn onvermijdelijk, maar zij sluiten toekomst niet uit. De boom weet dat seizoenen wisselen, dat groei volgt op verval, en dat licht terugkeert na duisternis. Deze wijsheid is niet rationeel, maar organisch, voortkomend uit ervaring en duur.

6.- Tijd, continuïteit en de cyclische structuur
Een van de meest fundamentele thema's van het gedicht is tijd. Niet de abstracte, lineaire tijd van kalenders en jaartallen, maar de cyclische tijd van natuur en ervaring. De boom leeft in seizoenen, niet in eeuwen, maar draagt tegelijk de herinnering aan generaties. Deze dubbele temporaliteit — traag en snel, continu en veranderlijk — vormt de onderliggende structuur van het gedicht.

Estas figuras aportan ligereza al poema, pero su presencia no es duradera. Cuando una de ellas queda envuelta en tristeza y debe despedirse, el árbol experimenta esa pérdida de forma corporal: le duelen las ramas, sus hojas están llenas de lágrimas.

Esta identificación entre árbol y ser humano profundiza la dimensión emocional del poema. La naturaleza no es aquí un fondo neutral, sino que participa de la alegría y del dolor humanos. El duelo del ser querido se refleja en el susurro de las hojas y en el llanto del viento. Así surge una unidad poética entre mundo interior y exterior: la emoción se convierte en paisaje, y el paisaje en emoción.

El duelo no se resuelve ni se neutraliza, sino que se reconoce. Al mismo tiempo, el poema no se detiene en la tristeza. El verso “tras las lágrimas llega el sol” no expresa un optimismo fácil, sino una intuición existencial: el dolor y la pérdida son inevitables, pero no excluyen el futuro. El árbol sabe que las estaciones cambian, que al declive sigue el crecimiento y que la luz regresa tras la oscuridad. Esta sabiduría no es racional, sino orgánica, nacida de la experiencia y de la duración.

6.- Tiempo, continuidad y estructura cíclica

Uno de los temas más fundamentales del poema es el tiempo. No el tiempo abstracto y lineal de calendarios y cronologías, sino el tiempo cíclico de la naturaleza y de la experiencia. El árbol vive en estaciones, no en siglos, pero al mismo tiempo porta la memoria de generaciones. Esta doble temporalidad —lenta y rápida, continua y cambiante— forma la estructura subyacente del poema.

De opeenvolging van strofen weerspiegelt deze cyclische beweging. Bouw en arbeid worden gevolgd door rust en integratie; liefde wordt gevolgd door verlies; verdriet wordt gevolgd door berusting. Geen fase is definitief, geen toestand absoluut. Alles beweegt, maar niets verdwijnt volledig. Wat verdwijnt, laat sporen na in herinnering, landschap en ervaring. De boom bewaart deze sporen en maakt ze hoorbaar in zijn stem.

Deze visie op tijd sluit aan bij een existentieel begrip van geschiedenis: niet als opeenvolging van afgesloten tijdvakken, maar als voortdurende gelaagdheid waarin verleden, heden en toekomst elkaar doordringen. De boom spreekt vanuit het heden, maar draagt het verleden in zich en kijkt tegelijk vooruit naar nieuwe seizoenen. Daardoor wordt tijd niet ervaren als verlies, maar als transformatie.

7.- Vorm, discipline en poëtische keuze
Het gedicht is strikt opgebouwd: elke strofe telt vier regels, elke regel heeft een vast syllabisch patroon, en het rijmschema is consequent. Deze vormdiscipline is geen formele versiering, maar essentieel voor de betekeniswerking. Zij creëert een ritme dat doet denken aan ademhaling, arbeid, stappen of waterbeweging. De herhaling van structuur weerspiegelt de herhaling van seizoenen, werkzaamheden en menselijke patronen.

Binnen deze vaste vorm ontstaat inhoudelijke vrijheid. Juist doordat de vorm begrenst, worden beelden scherper, woorden preciezer en zinnen geladen met meer betekenis.

La sucesión de estrofas refleja este movimiento cíclico. A la construcción y al trabajo siguen el descanso y la integración; al amor sigue la pérdida; al dolor sigue la aceptación. Ninguna fase es definitiva, ningún estado absoluto. Todo se mueve, pero nada desaparece por completo. Lo que se pierde deja huellas en la memoria, en el paisaje y en la experiencia. El árbol conserva estas huellas y las hace audibles en su voz.

Esta visión del tiempo se conecta con una comprensión existencial de la historia: no como sucesión de periodos cerrados, sino como estratificación continua en la que pasado, presente y futuro se interpenetran. El árbol habla desde el presente, pero lleva el pasado en sí y, al mismo tiempo, mira hacia nuevas estaciones. De este modo, el tiempo no se experimenta como pérdida, sino como transformación.

7.- Forma, disciplina y elección poética

El poema está construido de manera estricta: cada estrofa cuenta con cuatro versos, cada verso tiene un patrón silábico fijo y el esquema de rima es consecuente. Esta disciplina formal no es un adorno, sino esencial para la producción de sentido. Crea un ritmo que recuerda a la respiración, al trabajo, a los pasos o al movimiento del agua. La repetición de la estructura refleja la repetición de las estaciones, de las labores y de los patrones humanos.

Dentro de esta forma fija surge libertad de contenido. Precisamente porque la forma delimita, las imágenes se vuelven más nítidas, las palabras más precisas y las frases se cargan de mayor significado.

Deze spanning tussen beperking en expressie geeft het gedicht zijn concentratie en densiteit. Elk woord moet zijn plaats verdienen; elke regel moet dragen wat hij zegt. Daardoor krijgt het geheel een sobere, maar intense kracht.

De keuze voor eenvoudige, concrete beelden — heuvel, fontein, graanschuur, soldaten, olijven, wind, tranen — versterkt deze intensiteit. Er is geen overdaad aan metaforen, geen ornamentiek om de ornamentiek. De beelden zijn herkenbaar, tastbaar en geworteld in ervaring. Juist daardoor krijgen zij symbolische diepte: de graanschuur wordt meer dan een gebouw, de wind meer dan een natuurverschijnsel, de olijfboom meer dan een boom.

8.- Ethiek van waarneming en morele positie
Het gedicht hanteert een opvallend niet-oordelende toon. De boom observeert zonder te veroordelen, zonder te idealiseren, zonder te demoniseren. Soldaten worden niet gereduceerd tot geweld, machthebbers niet tot tirannie, geliefden niet tot sentimentaliteit. Iedereen verschijnt als mens, ingebed in omstandigheden, verlangens en beperkingen. Deze morele houding is geen neutraliteit, maar empathische aandacht.

Deze ethiek van waarneming impliceert dat begrip voorafgaat aan oordeel. De boom ziet, luistert, herinnert en draagt, maar spreekt pas wanneer er iets te zeggen valt dat de ervaring verdiept. Daardoor ontstaat een moreel landschap waarin complexiteit niet wordt gereduceerd, maar erkend. Goed en kwaad verschijnen niet als absolute categorieën, maar als spanningsvelden binnen menselijke ervaring.

Esta tensión entre limitación y expresión otorga al poema su concentración y densidad. Cada palabra debe ganarse su lugar; cada verso debe sostener lo que dice. De este modo, el conjunto adquiere una fuerza sobria, pero intensa.

La elección de imágenes sencillas y concretas — colina, fuente, granero, soldados, aceitunas, viento, lágrimas— refuerza esta intensidad. No hay exceso de metáforas ni ornamentación por la ornamentación. Las imágenes son reconocibles, tangibles y arraigadas en la experiencia. Precisamente por ello adquieren profundidad simbólica: el granero se convierte en algo más que un edificio, el viento en algo más que un fenómeno natural, el olivo en algo más que un árbol.

8.- Ética de la observación y posición moral

El poema mantiene un tono notablemente no juzgador. El árbol observa sin condenar, sin idealizar, sin demonizar. Los soldados no se reducen a violencia, los gobernantes no a tiranía, los amantes no a sentimentalismo. Todos aparecen como seres humanos, insertos en circunstancias, deseos y limitaciones. Esta actitud moral no es neutralidad, sino atención empática.

Esta ética de la observación implica que la comprensión precede al juicio. El árbol ve, escucha, recuerda y sostiene, pero solo habla cuando hay algo que decir que profundice la experiencia. De este modo surge un paisaje moral en el que la complejidad no se reduce, sino que se reconoce. El bien y el mal no aparecen como categorías absolutas, sino como campos de tensión dentro de la experiencia humana.

De boom zelf is geen rechter, maar getuige. Zijn “wenen” is geen veroordeling, maar een teken van betrokkenheid. Hij huilt niet omdat de wereld slecht is, maar omdat zij kwetsbaar is. Deze houding maakt het gedicht niet sentimenteel, maar menselijk. Het erkent pijn zonder haar te absolutiseren, en erkent vreugde zonder haar te idealiseren.

9.- Relatie tussen natuur en cultuur
Een ander centraal thema is de verwevenheid van natuur en cultuur. De boom staat letterlijk in het landschap, maar ook figuurlijk in het midden van menselijke activiteit. Hij ziet bouwprojecten, militaire posten, landbouw, handel, ontmoetingen en rituelen. Tegelijk blijft hij zelf deel van de natuur, onderhevig aan wind, seizoenen, groei en veroudering. Hij vormt de schakel tussen menselijke geschiedenis en natuurlijke continuïteit.

Deze verwevenheid suggereert dat menselijke cultuur niet losstaat van natuur, maar haar voortzetting is op een ander niveau. De graanschuur is gebouwd uit steen, maar gevoed door aarde en water. De handel in graan en geld is mogelijk dankzij bodemvruchtbaarheid. Zelfs menselijke emoties — liefde, verdriet, hoop — worden weerspiegeld in natuurlijke beelden: wind, bladeren, zonneschijn. Zo ontstaat een wereldbeeld waarin mens en natuur geen tegenpolen zijn, maar partners in een gedeelde werkelijkheid.

Deze visie heeft ook een ethische dimensie. Door natuur niet als decor, maar als deelnemer te tonen, krijgt zij morele waarde. De boom verdient aandacht, zorg en respect, niet alleen omdat hij nuttig is, maar omdat hij deelneemt aan menselijke geschiedenis en ervaring. Hij is geen object, maar subject van waarneming en betekenis.

El propio árbol no es juez, sino testigo. Su “llanto” no es condena, sino signo de implicación. No llora porque el mundo sea malo, sino porque es vulnerable. Esta actitud no hace al poema sentimental, sino humano. Reconoce el dolor sin absolutizarlo, y reconoce la alegría sin idealizarla.

9.- Relación entre naturaleza y cultura

Otro tema central es la imbricación entre naturaleza y cultura. El árbol se alza literalmente en el paisaje, pero también figurativamente en medio de la actividad humana. Ve proyectos de construcción, puestos militares, agricultura, comercio, encuentros y rituales. Al mismo tiempo, él mismo sigue siendo parte de la naturaleza, sometido al viento, a las estaciones, al crecimiento y al envejecimiento. Forma el vínculo entre la historia humana y la continuidad natural.

Esta imbricación sugiere que la cultura humana no está separada de la naturaleza, sino que es su continuación en otro nivel. El granero está construido de piedra, pero alimentado por tierra y agua. El comercio de grano y dinero es posible gracias a la fertilidad del suelo. Incluso las emociones humanas —amor, tristeza, esperanza— se reflejan en imágenes naturales: viento, hojas, sol. Así surge una visión del mundo en la que ser humano y naturaleza no son opuestos, sino socios en una realidad compartida.

Esta visión tiene también una dimensión ética. Al mostrar la naturaleza no como decorado, sino como participante, se le otorga valor moral. El árbol merece atención, cuidado y respeto, no solo porque sea útil, sino porque participa en la historia y la experiencia humanas. No es objeto, sino sujeto de percepción y significado.

10.- Het motief van vrede en tijdelijke harmonie
Hoewel het gedicht oorlog, macht en conflict niet verzwijgt, ligt de nadruk opvallend vaak op momenten van vrede, rust en harmonie. Soldaten worden tuinders, mensen slapen rustig, de hemelpoort wordt geopend, de boom biedt schuilhoek. Deze momenten zijn niet voorgesteld als definitieve oplossingen, maar als tijdelijke, kostbare toestanden die gekoesterd worden juist omdat zij kwetsbaar zijn.

De vrede die hier verschijnt is niet ideologisch, maar praktisch. Zij bestaat uit veilige nachten, vruchtbare oogsten, werk dat loont, relaties die standhouden. Zij is niet gebaseerd op abstracte idealen, maar op concrete omstandigheden en menselijke inspanning. Daardoor krijgt vrede een tastbare kwaliteit: zij is iets dat gebouwd, onderhouden en beschermd moet worden, net als de graanschuur of de olijfboom zelf.

Deze visie op vrede sluit aan bij de cyclische tijdsopvatting van het gedicht. Vrede is geen eindpunt, maar een fase in een voortdurende beweging. Zij kan verdwijnen, maar ook terugkeren. Zij is niet vanzelfsprekend, maar mogelijk. De boom weet dat stormen komen, maar ook dat na stormen groei volgt. Deze kennis maakt vrede niet fragiel, maar kostbaar.

11.- Symboliek van de olijf en de mediterrane context
De olijfboom draagt in mediterrane culturen een lange symbolische traditie: hij staat voor vrede, overvloed, volharding en continuïteit. In religieuze contexten wordt hij verbonden met zegen, licht en hoop. In agrarische contexten staat hij voor arbeid, zorg en duurzaamheid. Het gedicht benut deze traditie, maar herinterpreteert haar binnen een concrete historische setting.

10.- El motivo de la paz y la armonía temporal

Aunque el poema no oculta guerra, poder y conflicto, el énfasis recae de forma llamativa en momentos de paz, calma y armonía. Los soldados se convierten en hortelanos, la gente duerme tranquila, se abre la puerta del cielo, el árbol ofrece refugio. Estos momentos no se presentan como soluciones definitivas, sino como estados temporales y preciosos que se valoran precisamente porque son vulnerables.

La paz que aparece aquí no es ideológica, sino práctica. Consiste en noches seguras, cosechas fértiles, trabajo que da fruto, relaciones que perduran. No se basa en ideales abstractos, sino en circunstancias concretas y en el esfuerzo humano. Por ello la paz adquiere una cualidad tangible: es algo que debe construirse, mantenerse y protegerse, igual que el granero o el propio olivo.

Esta visión de la paz se conecta con la concepción cíclica del tiempo del poema. La paz no es un punto final, sino una fase dentro de un movimiento continuo. Puede desaparecer, pero también regresar. No es obvia, pero sí posible. El árbol sabe que llegan tormentas, pero también que después de las tormentas viene el crecimiento. Este conocimiento no vuelve frágil a la paz, sino valiosa.

11.- Simbolismo del olivo y contexto mediterráneo

El olivo porta en las culturas mediterráneas una larga tradición simbólica: representa paz, abundancia, perseverancia y continuidad. En contextos religiosos se asocia con bendición, luz y esperanza. En contextos agrarios simboliza trabajo, cuidado y sostenibilidad. El poema aprovecha esta tradición, pero la reinterpreta dentro de un marco histórico concreto.

De boom is hier niet alleen symbool, maar personage. Hij spreekt, voelt, herinnert en reageert. Daarmee wordt de symboliek belichaamd: vrede is niet abstract, maar zichtbaar in rustende mensen; overvloed is niet theoretisch, maar tastbaar in vruchten en oogsten; continuïteit is niet idee, maar ervaring van seizoenen en generaties. De boom wordt zo een kruispunt van natuur, cultuur, geschiedenis en emotie.

Deze belichaming voorkomt dat symboliek vrijblijvend wordt. De olijfboom is geen decoratief motief, maar draagt gewicht, pijn en vreugde. Zijn vruchten voeden mensen, zijn takken bieden schaduw, zijn bladeren ritselen mee met menselijke emoties. Daardoor krijgt de symboliek een aardse, concrete dimensie die haar overtuigingskracht vergroot.

12.- De rol van stilte en het ongezegde
Opvallend in het gedicht is wat niet expliciet wordt gezegd. Er zijn geen uitgebreide beschrijvingen van veldslagen, geen ideologische verklaringen, geen psychologische analyses. Veel blijft impliciet, gesuggereerd, aangeraakt. Deze stilte is geen leegte, maar ruimte. Zij nodigt de lezer uit om mee te denken, mee te voelen en eigen betekenissen te ontdekken.

De boom spreekt niet alles uit wat hij ziet; hij selecteert wat hij deelt. Daardoor ontstaat een poëtische economie waarin elke regel geladen is met meer dan hij letterlijk zegt. De eenvoud van formulering maskeert een complexiteit van ervaring. Het ongezegde werkt als resonantie, als echo die blijft klinken nadat de woorden zijn gelezen.

El árbol no es aquí solo símbolo, sino personaje. Habla, siente, recuerda y reacciona. De este modo, la simbología se encarna: la paz no es abstracta, sino visible en personas que descansan; la abundancia no es teórica, sino tangible en frutos y cosechas; la continuidad no es idea, sino experiencia de estaciones y generaciones. El árbol se convierte así en un cruce de naturaleza, cultura, historia y emoción.

Esta encarnación evita que la simbología sea gratuita. El olivo no es un motivo decorativo, sino que carga con peso, dolor y alegría. Sus frutos alimentan a las personas, sus ramas ofrecen sombra, sus hojas susurran con las emociones humanas. De este modo, la simbología adquiere una dimensión terrenal y concreta que incrementa su fuerza de convicción.

12.- El papel del silencio y de lo no dicho

Resulta llamativo en el poema lo que no se dice explícitamente. No hay descripciones extensas de batallas, ni declaraciones ideológicas, ni análisis psicológicos. Mucho queda implícito, sugerido, apenas tocado. Este silencio no es vacío, sino espacio. Invita al lector a pensar, a sentir y a descubrir significados propios.

El árbol no expresa todo lo que ve; selecciona lo que comparte. De este modo surge una economía poética en la que cada verso está cargado de más de lo que dice literalmente. La sencillez de la formulación enmascara una complejidad de experiencia. Lo no dicho funciona como resonancia, como eco que sigue sonando después de leer las palabras.

Deze esthetiek van terughoudendheid sluit aan bij de ethiek van waarneming die eerder werd besproken. Niet alles hoeft benoemd te worden om betekenisvol te zijn. Soms is het voldoende om te tonen, te suggereren en te laten resoneren. Het gedicht vertrouwt op de gevoeligheid en verbeelding van de lezer, en dat vertrouwen versterkt zijn diepte.

13.- Existentiële onderstroom: leven, verlies en aanvaarding

Onder de historische en sociale lagen van het gedicht stroomt een existentiële ondertoon. Het gaat niet alleen over Almoraviden, graanschuren, douaneposten of machtswisselingen, maar over fundamentele menselijke ervaringen: arbeid, hoop, liefde, verlies, rouw en voortzetting. De boom ziet deze ervaringen niet als afzonderlijke gebeurtenissen, maar als schakels in een groter geheel.

De confrontatie met sterfelijkheid verschijnt expliciet in de strofen over verlies en afscheid. De boom ervaart “de korthed van het leven” wanneer hij een van de gazellen in verdriet ziet. Deze ervaring leidt niet tot wanhoop, maar tot inzicht. Het leven is kort, maar niet zinloos; het is kwetsbaar, maar niet leeg. Juist omdat het eindig is, krijgt het gewicht. Juist omdat het breekbaar is, verdient het zorg en aandacht.

De aanvaarding die aan het einde van het gedicht verschijnt — “na tranen komt zonneschijn” — is geen ontkenning van pijn, maar erkenning van cycliciteit. Zij zegt niet dat verdriet verdwijnt, maar dat het wordt opgenomen in een grotere beweging. Deze houding is niet optimistisch in de oppervlakkige zin, maar realistisch in de diepere zin: zij erkent zowel het onvermijdelijke verlies als de blijvende mogelijkheid tot groei.

Esta estética de contención se conecta con la ética de la observación ya mencionada. No todo necesita ser nombrado para ser significativo. A veces basta con mostrar, sugerir y dejar resonar. El poema confía en la sensibilidad y la imaginación del lector, y esa confianza refuerza su profundidad.

13.- Corriente existencial: vida, pérdida y aceptación
Bajo las capas históricas y sociales del poema fluye una corriente existencial. No trata solo de almorávides, graneros, puestos aduaneros o cambios de poder, sino de experiencias humanas fundamentales: trabajo, esperanza, amor, pérdida, duelo y continuidad. El árbol no ve estas experiencias como hechos aislados, sino como eslabones de un conjunto mayor.

La confrontación con la mortalidad aparece explícitamente en las estrofas sobre la pérdida y la despedida. El árbol experimenta “la brevedad de la vida” cuando ve a una de las gacelas envuelta en tristeza. Esta experiencia no conduce a la desesperación, sino al conocimiento. La vida es breve, pero no carece de sentido; es vulnerable, pero no vacía. Precisamente porque es finita, adquiere peso. Precisamente porque es frágil, merece cuidado y atención.

La aceptación que aparece al final del poema —“tras las lágrimas llega el sol”— no es una negación del dolor, sino un reconocimiento de la ciclicidad. No dice que la tristeza desaparezca, sino que se integra en un movimiento mayor. Esta actitud no es optimista en sentido superficial, sino realista en sentido profundo: reconoce tanto la pérdida inevitable como la posibilidad permanente de crecimiento.

14.- Het gedicht als historische meditatie

Hoewel het gedicht concrete historische elementen bevat, is het geen historiografisch verslag. Het pretendeert niet volledigheid, objectiviteit of chronologische precisie. In plaats daarvan functioneert het als meditatie over geschiedenis: niet als verzameling feiten, maar als veld van menselijke ervaringen. De boom herinnert zich geen jaartallen, maar momenten; geen verdragen, maar ontmoetingen; geen dynastieën, maar gezichten.

Deze benadering maakt geschiedenis toegankelijk en menselijk. Zij verschuift de aandacht van abstracte structuren naar concrete levens. Tegelijk blijft de historische context essentieel: zonder Almoraviden, Ibn Mardis, Puerto de la Losilla en de Ricotevallei zou het gedicht zijn specifieke resonantie verliezen. Het universele wordt hier niet bereikt door het particuliere te vermijden, maar door het te verdiepen. Het gedicht laat zien dat geschiedenis niet alleen geschreven wordt door heersers en legers, maar ook door bomen, boeren, geliefden en kinderen — door iedereen die leeft, werkt, liefheeft en lijdt binnen een bepaald landschap en tijdsgewricht. De boom fungeert als symbool van deze brede, inclusieve geschiedopvatting.

15.- Samenhang tussen structuur en inhoud

De vierentwintig strofen vormen samen een afgerond geheel, maar elke strofe staat ook op zichzelf als miniatuur. Dit modulaire karakter weerspiegelt de manier waarop herinnering werkt: niet als doorlopende film, maar als reeks scènes, indrukken en momenten die samen een verhaal vormen. De vaste vorm zorgt voor cohesie, terwijl de inhoudelijke variatie voor dynamiek zorgt.

14.- El poema como meditación histórica

Aunque el poema contiene elementos históricos concretos, no es un relato historiográfico. No pretende exhaustividad, objetividad ni precisión cronológica. En su lugar, funciona como meditación sobre la historia: no como colección de hechos, sino como campo de experiencias humanas. El árbol no recuerda fechas, sino momentos; no tratados, sino encuentros; no dinastías, sino rostros.

Este enfoque vuelve accesible y humana a la historia. Desplaza la atención de las estructuras abstractas a las vidas concretas. Al mismo tiempo, el contexto histórico sigue siendo esencial: sin almorávides, Ibn Mardis, Puerto de la Losilla y el valle de Ricote, el poema perdería su resonancia específica. Lo universal no se alcanza aquí evitando lo particular, sino profundizándolo.

El poema muestra que la historia no solo la escriben gobernantes y ejércitos, sino también árboles, campesinos, amantes y niños: todos los que viven, trabajan, aman y sufren dentro de un paisaje y un tiempo determinados. El árbol funciona como símbolo de esta concepción amplia e inclusiva de la historia.

15.- Cohesión entre estructura y contenido

Las veinticuatro estrofas forman en conjunto un todo cerrado, pero cada estrofa también se sostiene por sí misma como miniatura. Este carácter modular refleja la manera en que funciona la memoria: no como una película continua, sino como una serie de escenas, impresiones y momentos que juntos forman un relato. La forma fija aporta cohesión, mientras que la variación de contenido aporta dinamismo.

De beweging van het gedicht — van bouw naar bloei, van vrede naar verlies, van verdriet naar berusting — is niet expliciet gemarkeerd, maar organisch. Zij ontstaat door opeenvolging van beelden en situaties, niet door expliciete overgangen. Daardoor voelt het gedicht niet geconstrueerd, maar gegroeid, alsof het zich ontvouwt zoals een boom groeit: langzaam, gelaagd, maar doelgericht. Deze organische structuur versterkt de geloofwaardigheid van de stem van de olijfboom. Hij spreekt niet in abstracte schema's, maar in waarnemingen en ervaringen. Toch ontstaat er samenhang, richting en betekenis. Het geheel is meer dan de som der delen, maar zonder dat de delen hun zelfstandigheid verliezen.

16.- Betekenis voor de lezer

Voor de lezer biedt het gedicht meerdere ingangen. Het kan gelezen worden als historisch-poëtisch portret van een specifieke regio en periode. Het kan gelezen worden als meditatie over tijd, natuur en menselijk bestaan. Het kan gelezen worden als morele reflectie op macht, vrede en kwetsbaarheid. Het kan gelezen worden als rouwgedicht, als liefdesgedicht, als landschapslyriek, of als combinatie van al deze genres. Deze meerduidigheid is geen gebrek aan focus, maar teken van rijkdom. Het gedicht sluit geen interpretatie af, maar opent er meerdere. Het nodigt uit tot herlezing, tot aandachtig kijken naar details, tot reflectie op eigen ervaringen van verandering, verlies en continuïteit. De olijfboom fungeert daarbij als gids, niet als leermeester: hij wijst, maar dwingt niet; hij toont, maar verklaart niet alles. Voor wie gevoelig is voor geschiedenis, biedt het gedicht een alternatieve manier om het verleden te benaderen: niet via data en feiten, maar via verbeelding en empathie. Voor wie gevoelig is voor natuur, biedt het een beeld van landschap als drager van herinnering en betekenis.

El movimiento del poema —de construcción a florecimiento, de paz a pérdida, de tristeza a aceptación— no está marcado explícitamente, sino que surge de manera orgánica. Aparece por la sucesión de imágenes y situaciones, no por transiciones declaradas. Por ello el poema no se siente construido, sino crecido, como si se desplegara del mismo modo que crece un árbol: lentamente, por capas, pero con dirección. Esta estructura orgánica refuerza la credibilidad de la voz del olivo. No habla en esquemas abstractos, sino en observaciones y experiencias. Sin embargo, surge coherencia, orientación y significado. El todo es más que la suma de las partes, sin que las partes pierdan su autonomía.

16.- Significado para el lector

Para el lector, el poema ofrece múltiples entradas. Puede leerse como retrato histórico-poético de una región y un periodo concretos. Puede leerse como meditación sobre el tiempo, la naturaleza y la existencia humana. Puede leerse como reflexión moral sobre el poder, la paz y la vulnerabilidad. Puede leerse como poema de duelo, como poema de amor, como lírica paisajística, o como combinación de todos estos géneros. Esta ambigüedad no es falta de enfoque, sino signo de riqueza. El poema no cierra interpretaciones, sino que abre varias. Invita a la relectura, a la atención a los detalles, a la reflexión sobre las propias experiencias de cambio, pérdida y continuidad. El olivo actúa en ello como guía, no como maestro: señala, pero no obliga; muestra, pero no lo explica todo. Para quien es sensible a la historia, el poema ofrece una manera alternativa de aproximarse al pasado: no mediante fechas y hechos, sino mediante imaginación y empatía. Para quien es sensible a la naturaleza, ofrece una imagen del paisaje como portador de memoria y significado.

Voor wie gevoelig is voor existentiële vragen, biedt het een sobere, maar diepe reflectie op leven, tijd en sterfelijkheid.

17.- Slotbeschouwing: de boom als moreel centrum
Aan het einde van het gedicht staat geen conclusie in argumentatieve zin, maar een beeld: de wind die mee huult, de bladeren die elkaar roemen, de trouw die zich uit in dankbare bloemen. Dit beeld verenigt natuur, emotie en continuïteit. Het zegt niet dat alles goed komt, maar dat alles blijft bewegen. Het zegt niet dat verdriet verdwijnt, maar dat het deel wordt van een grotere samenhang. De olijfboom blijft staan. Hij heeft oorlog gezien en vrede, arbeid en rust, liefde en verlies. Hij heeft mensen zien komen en gaan, machten zien opkomen en verdwijnen. Hij heeft zelf geleden, maar is blijven dragen, blijven groeien, blijven vrucht geven. In die zin is hij meer dan getuige: hij is moreel centrum, niet omdat hij oordeelt, maar omdat hij volhardt. Het gedicht suggereert daarmee een ethiek van duurzaamheid: niet in ecologische zin alleen, maar in existentiële zin. Volharden betekent hier niet verharden, maar blijven openstaan voor wat komt, blijven dragen wat is geweest, blijven geloven in groei ondanks breuk. De olijfboom belichaamt deze houding. Hij huult, maar blijft staan; hij verliest, maar blijft dragen; hij ziet lijden, maar blijft vruchtbaar. Zo eindigt *Wenende olijfboom* niet in melancholie, maar in stille kracht. Niet in afsluiting, maar in voortzetting. De boom blijft, de wind blijft, de seizoenen blijven, en met hen blijft ook de mogelijkheid dat menselijk leven — ondanks geweld, verlies en vergankelijkheid — opnieuw wortel schiet, bloeit en betekenis draagt. Dat is geen belofte van eeuwig geluk, maar een bevestiging van menselijke waardigheid binnen een veranderlijke wereld.

Para quien es sensible a las preguntas existenciales, ofrece una reflexión sobria, pero profunda, sobre la vida, el tiempo y la mortalidad.

17.- Consideración final: el árbol como centro moral
Al final del poema no hay una conclusión en sentido argumentativo, sino una imagen: el viento que llora con él, las hojas que se elogian mutuamente, la fidelidad que se expresa en flores agradecidas. Esta imagen une naturaleza, emoción y continuidad. No dice que todo vaya a salir bien, sino que todo sigue moviéndose. No dice que el dolor desaparezca, sino que pasa a formar parte de un conjunto mayor. El olivo permanece. Ha visto guerra y paz, trabajo y descanso, amor y pérdida. Ha visto llegar y marcharse a las personas, ascender y desaparecer a los poderes. Él mismo ha sufrido, pero ha seguido sosteniendo, creciendo y dando fruto. En ese sentido, es más que testigo: es centro moral, no porque juzgue, sino porque persevera. El poema sugiere así una ética de la durabilidad: no solo en sentido ecológico, sino en sentido existencial. Perseverar no significa endurecerse, sino permanecer abierto a lo que viene, seguir sosteniendo lo que ha sido, seguir creyendo en el crecimiento a pesar de la ruptura. El olivo encarna esta actitud. Lloro, pero permanece; pierdo, pero sigue dando; veo sufrimiento, pero sigue siendo fecundo. Así, *Olivo llorón* no termina en melancolía, sino en fuerza silenciosa. No en cierre, sino en continuación. El árbol permanece, el viento permanece, las estaciones permanecen, y con ellas permanece también la posibilidad de que la vida humana —a pesar de la violencia, la pérdida y la fugacidad— vuelva a echar raíces, florecer y portar significado. No es una promesa de felicidad eterna, sino una afirmación de la dignidad humana dentro de un mundo cambiante.

12.1.1 Filosofische beschouwingen

Het gedicht *Wenende olijfboom* heeft onmiskenbaar een diepe filosofische dimensie. Niet omdat het expliciet abstracte begrippen introduceert of academische theorieën bespreekt, maar omdat het via poëtische beelden fundamentele vragen stelt over tijd, macht, geschiedenis, lijden, continuïteit, natuur, herinnering en menselijke kwetsbaarheid. Het gedicht functioneert als wat men kan noemen een existentiële en morele meditatie in lyrische vorm. Het is geen filosofie als systeem, maar filosofie als wijze van kijken naar de wereld.

De olijfboom is hier geen decoratief motief, maar een denkend en voelend subject dat getuige is van politieke omwentelingen, menselijke arbeid, liefde, verlies en rouw. Daardoor ontstaat een perspectief dat de menselijke tijd relativiseert en plaatst binnen een grotere natuurlijke en historische orde. Juist dit perspectief sluit aan bij een lange filosofische traditie waarin niet de gebeurtenis zelf, maar haar betekenis voor het menselijk bestaan centraal staat.

Hieronder volgt een systematische analyse van de filosofische dimensies van het gedicht, met expliciete verwijzing naar belangrijke denkers uit de westerse traditie.

1.- Heraclitus: tijd, verandering en de stroom van het zijn

Heraclitus stelde dat alles stroomt (*panta rhei*) en dat stabiliteit slechts schijn is. De wereld bestaat uit voortdurende overgang, beweging en verandering.

Consideraciones filosóficas

El poema "El olivo llorón" tiene, innegablemente, una profunda dimensión filosófica. No porque introduzca conceptos abstractos de forma explícita o discuta teorías académicas, sino porque, a través de imágenes poéticas, plantea preguntas fundamentales sobre el tiempo, el poder, la historia, el sufrimiento, la continuidad, la naturaleza, la memoria y la vulnerabilidad humana. El poema funciona como lo que podríamos llamar una meditación existencial y moral en forma lírica. No es filosofía como sistema, sino filosofía como modo de mirar el mundo.

El olivo no es aquí un motivo decorativo, sino un sujeto que piensa y siente, testigo de revoluciones políticas, trabajo humano, amor, pérdida y duelo. De este modo, surge una perspectiva que relativiza el tiempo humano y lo sitúa dentro de un orden natural e histórico más amplio. Precisamente esta perspectiva conecta con una larga tradición filosófica en la que el centro no es el acontecimiento en sí, sino su significado para la existencia humana.

A continuación, se presenta un análisis sistemático de las dimensiones filosóficas del poema, con referencias explícitas a grandes pensadores de la tradición occidental.

1. Heráclito: el tiempo, el cambio y el flujo del ser
Heráclito afirmó que todo fluye (*panta rhei*) y que la estabilidad es solo una apariencia. El mundo consiste en una transición, movimiento y cambio constantes.

Deze gedachte is diep verweven met het gedicht. De olijfboom ziet bouwwerken verrijzen, soldaten komen en gaan, machthebbers wisselen, relaties ontstaan en verdwijnen, vreugde plaatsmaken voor verdriet en verdriet voor berusting. Niets blijft hetzelfde, maar alles keert terug in andere vormen.

Toch is er geen chaos. Zoals bij Heraclitus ligt onder de voortdurende verandering een verborgen orde (logos). In het gedicht is dat de cyclus van arbeid, oogst, vrede, verlies en herstel. De boom staat midden in die stroom, niet erbuiten. Hij belichaamt het inzicht dat het leven geen vaste toestand is, maar een voortdurende overgang waarin betekenis ontstaat door volharding binnen verandering.

2.- Aristoteles: praxis, phronesis en het goede leven
Aristoteles onderscheidt tussen theoria (beschouwing), poiesis (productie) en praxis (handelen gericht op het goede). Het gedicht toont vooral praxis: soldaten die bouwen, boeren die zaaien, mensen die relaties aangaan, rouwen en opnieuw beginnen. Deze handelingen zijn niet heroïsch, maar gericht op het in stand houden van het leven.

Aristoteles beschouwde phronesis, praktische wijsheid, als het vermogen om in concrete situaties het juiste te doen. Die wijsheid wordt in het gedicht belichaamd door figuren die kiezen voor stabiliteit boven vernietiging, voor zorg boven strijd, voor verbondenheid boven isolement. De boom observeert deze praxis niet als moreel beoordelaar, maar als getuige van menselijke pogingen om een goed leven te leiden binnen onzekere omstandigheden.

Esta idea está profundamente entretejida en el poema. El olivo ve erigirse construcciones, soldados que van y vienen, gobernantes que cambian y relaciones que nacen y mueren. Nada permanece igual, pero todo regresa en otras formas. Sin embargo, bajo el cambio constante subyace un orden oculto (logos): el ciclo del trabajo, la cosecha, la paz y la pérdida.

Sin embargo, no hay caos. Al igual que en Heráclito, bajo el cambio constante subyace un orden oculto (logos). En el poema, ese orden es el ciclo del trabajo, la cosecha, la paz, la pérdida y la recuperación. El árbol está inmerso en ese flujo, no fuera de él. Encarna la comprensión de que la vida no es un estado fijo, sino una transición continua en la que el significado surge de la perseverancia dentro del cambio.

2. Aristóteles: praxis, phronesis y la vida buena
Aristóteles distinguía entre *theoria* (contemplación), *poiesis* (producción) y *praxis* (acción orientada al bien). El poema muestra sobre todo la *praxis*: soldados que construyen, agricultores que siembran, personas que aman y sufren. Estas acciones no son heroicas, sino orientadas a mantener la vida.

Aristóteles consideraba la *phronesis*, la sabiduría práctica, como la capacidad de hacer lo correcto en situaciones concretas. Esa sabiduría se encarna en el poema a través de figuras que eligen la estabilidad frente a la destrucción, el cuidado frente a la lucha y el vínculo frente al aislamiento. El árbol observa esta *praxis* no como un juez moral, sino como testigo de los esfuerzos humanos por llevar una vida buena en circunstancias inciertas.

Het goede leven (eudaimonia) verschijnt hier niet als geluk in emotionele zin, maar als samenhang tussen arbeid, gemeenschap, natuur en tijd. Het leven wordt niet verheerlijkt, maar gedragen.

3.- Hannah Arendt: arbeid, duurzaamheid en het fundament van de wereld

Hannah Arendt onderscheidde drie menselijke activiteiten: arbeid (labor), werk (work) en handelen (action). Arbeid is de voortdurende zorg voor het biologische leven; werk is de bouw van een duurzame wereld; handelen is het politieke en sociale verschijnen in het openbaar.

Het gedicht is in hoge mate een lofzang op arbeid en werk. De graanschuur, de irrigatie, de landbouw, de verzorging van dieren en mensen vormen de stille infrastructuur van de samenleving. Zonder deze basis zou geen politiek, geen oorlog en geen macht mogelijk zijn. Arendt bekritiseerde de moderne neiging om deze levensdragende arbeid te veronachtzamen. In dit gedicht krijgt zij juist centrale waardigheid.

De olijfboom staat midden in deze wereld van arbeid en zorg. Hij ziet hoe duurzaamheid ontstaat uit herhaling, discipline en zorgzaamheid. Daarmee wordt het gedicht een filosofische meditatie over de voorwaarden van menselijke beschaving, niet vanuit macht, maar vanuit onderhoud en continuïteit.

4.- Heidegger: wonen, zorg en het zijn-in-de-wereld

Martin Heidegger definieerde de mens als Dasein, een wezen dat niet losstaat van de wereld, maar er altijd reeds in geworpen is. Menselijk bestaan is fundamenteel een zijn-in-de-wereld, waarin betekenis niet ontstaat door abstract denken, maar door betrokken omgang met dingen, mensen en situaties.

La vida buena (eudaimonia) no aparece aquí como felicidad en un sentido emocional, sino como la cohesión entre el trabajo, la comunidad, la naturaleza y el tiempo. La vida no es glorificada, sino sostenida.

3. Hannah Arendt: labor, durabilidad y el fundamento del mundo

Hannah Arendt distinguió tres actividades humanas: labor (labor), trabajo (work) y acción (action). La labor es el cuidado constante de la vida biológica; el trabajo es la construcción de un mundo duradero; la acción es la aparición política y social en la esfera pública. El poema es, en gran medida, un canto a la labor y al trabajo. El granero, la irrigación, la agricultura y el cuidado de los animales y las personas forman la infraestructura silenciosa de la sociedad. Sin esta base, no sería posible ni la política, ni la guerra, ni el poder. Arendt criticó la tendencia moderna a descuidar esta labor sustentadora de la vida. En este poema, por el contrario, dicha labor adquiere una dignidad central. El olivo se halla en medio de este mundo de labor y cuidado. Observa cómo la durabilidad nace de la repetición, la disciplina y la diligencia. Con ello, el poema se convierte en una meditación filosófica sobre las condiciones de la civilización humana, no desde el poder, sino desde el mantenimiento y la continuidad.

4. Heidegger: habitar, cuidado y el ser-en-el-mundo

Martin Heidegger definió al ser humano como Dasein, un ser que no está separado del mundo, sino que siempre está ya "arrojado" en él. La existencia humana es, fundamentalmente, un ser-en-el-mundo, en el que el significado no surge del pensamiento abstracto, sino del trato comprometido con las cosas, las personas y las situaciones.

De olijfboom leeft in precies zo'n wereld. Hij observeert geen ideeën, maar praktijken: wachten, bouwen, oogsten, liefhebben, rouwen. Hij kent water niet als object, maar als levensvoorwaarde. Hij kent wind niet als fysisch verschijnsel, maar als medelijder. Daarmee belichaamt het gedicht Heideggers inzicht dat betekenis ontstaat door betrokkenheid en niet door afstand.

Heidegger beschouwde Sorge, zorg, als de grondstructuur van het menselijk bestaan. Het hele gedicht is doordrongen van zorg: zorg voor voedsel, voor veiligheid, voor relaties, voor continuïteit, voor herinnering. Zelfs de boom zelf draagt zorg, niet actief, maar door aanwezig te blijven en te getuigen.

5.- Stoïcisme: aanvaarding, standvastigheid en innerlijke waardigheid

De Stoïcijnen, met name Epictetus, Seneca en Marcus Aurelius, leerden dat de mens niet moet proberen de wereld te beheersen, maar zichzelf. Wijsheid bestaat uit het onderscheiden van wat in de macht ligt en wat niet, en in het handelen met waardigheid binnen dat onderscheid.

De olijfboom belichaamt deze houding. Hij kan oorlog niet stoppen, dood niet voorkomen, verlies niet ongedaan maken. Maar hij blijft staan, draagt, herinnert, en huilt zonder te breken. Zijn tranen zijn geen klacht, maar erkenning van wat onvermijdelijk is. Hij verzet zich niet tegen de tijd, maar beweegt mee zonder zichzelf te verliezen.

Deze stoïcijnse waardigheid zonder heroïek maakt het gedicht existentieel krachtig. Het toont hoe standvastigheid mogelijk is zonder illusies, hoe betekenis kan blijven bestaan zonder belofte van overwinning.

El olivo vive precisamente en un mundo así. No observa ideas, sino prácticas: esperar, construir, cosechar, amar, llorar. No conoce el agua como un objeto, sino como condición de vida. No conoce el viento como un fenómeno físico, sino como un compañero de sufrimiento. Con ello, el poema encarna la visión de Heidegger de que el significado surge de la implicación y no de la distancia. Heidegger consideraba la Sorge, el cuidado, como la estructura fundamental de la existencia humana. Todo el poema está impregnado de cuidado: cuidado por el alimento, por la seguridad, por las relaciones, por la continuidad, por la memoria. Incluso el propio árbol ejerce el cuidado, no de forma activa, sino permaneciendo presente y dando testimonio.

5.- Estoicismo: aceptación, firmeza y dignidad interior

Los estoicos, especialmente Epicteto, Séneca y Marco Aurelio, enseñaron que el hombre no debe intentar controlar el mundo, sino a sí mismo. La sabiduría consiste en distinguir entre lo que está en nuestro poder y lo que no, y en actuar con dignidad dentro de esa distinción. El olivo encarna esta actitud. No puede detener la guerra, ni evitar la muerte, ni deshacer la pérdida. Pero permanece en pie, resiste, recuerda y llora sin quebrarse. Sus lágrimas no son una queja, sino el reconocimiento de lo inevitable. No se resiste al tiempo, sino que se mueve con él sin perder su esencia.

Esta dignidad estoica sin heroísmo otorga al poema su fuerza existencial. Muestra cómo la firmeza es posible sin ilusiones, cómo el significado puede perdurar sin la promesa de la victoria.

6.- Spinoza: conatus, immanentie en affirmatie van het leven

Spinoza definieerde de essentie van elk wezen als conatus: de neiging om in zijn bestaan te volharden. De ethiek is geen gehoorzaamheid aan externe geboden, maar het vergroten van levenspotentie door adequate relaties met anderen en met de wereld.

De olijfboom is letterlijk conatus: hij groeit, draagt vrucht, doorstaat stormen, herstelt zich na pijn. Maar ook de mensen in het gedicht handelen vanuit dit streven: zij bouwen, planten, verbinden zich, rouwen en gaan verder. Niet uit plicht, maar uit levensdrang.

Spinoza's idee van immanentie, dat betekenis niet van buitenaf wordt opgelegd maar binnen het leven zelf ontstaat, is diep aanwezig. Het gedicht zoekt geen transcendent doel. Het bevestigt het leven zoals het is: broos, tijdelijk, maar dragend. De zon die na tranen verschijnt is geen belofte van verlossing, maar van voortgang.

7.- Nietzsche: affirmatie zonder illusie

Friedrich Nietzsche verzette zich tegen levensontkennende filosofieën die het bestaan pas waardevol achten in het licht van een hogere wereld. Hij pleitte voor een affirmatie van het leven zoals het is: eindig, kwetsbaar, pijnlijk, maar toch de moeite waard.

De olijfboom verwacht geen redding, geen beloning, geen morele compensatie. Hij leeft, draagt, huilt en blijft. Het gedicht bevat geen metafysische rechtvaardiging van lijden, maar evenmin nihilisme. Het toont een stille, sobere bevestiging van het bestaan zelf.

6.- Spinoza: conatus, inmanencia y afirmación de la vida

Spinoza definió la esencia de todo ser como conatus: la tendencia a perseverar en su propio ser. La ética no es obediencia a mandatos externos, sino el aumento del potencial vital mediante relaciones adecuadas con los demás y con el mundo.

El olivo es, literalmente, conatus: crece, da fruto, soporta tormentas y se recupera tras el dolor. Pero también los seres humanos del poema actúan desde este impulso: construyen, plantan, se vinculan, sufren el duelo y siguen adelante. No por deber, sino por pulsión vital.

La idea de inmanencia de Spinoza —que el sentido no se impone desde fuera, sino que surge dentro de la vida misma— está profundamente presente. El poema no busca un fin trascendente. Confirma la vida tal como es: frágil, temporal, pero resistente. El sol que aparece tras las lágrimas no es una promesa de redención, sino de continuación.

7.- Nietzsche: afirmación sin ilusiones

Friedrich Nietzsche se opuso a las filosofías que niegan la vida y que solo consideran valiosa la existencia a la luz de un mundo superior. Abogaba por una afirmación de la vida tal como es: finita, vulnerable, dolorosa, pero, aun así, digna de ser vivida.

El olivo no espera salvación, ni recompensa, ni compensación moral alguna. Vive, produce, llora y permanece. El poema no contiene una justificación metafísica del sufrimiento, pero tampoco nihilismo. Muestra una afirmación silenciosa y sobria de la existencia misma.

Deze affirmatie is niet triomfantelijk, maar ingetogen. Geen wil tot macht, maar wil tot volharden. Geen heroïek, maar duurzaamheid. Juist daardoor sluit het gedicht aan bij een diepere laag van Nietzsche's denken: de mogelijkheid om het leven te beamen zonder verzachtende illusies.

8.- Marx: arbeid, materiële basis en historische realiteit

Karl Marx stelde dat de materiële productie van het leven de basis vormt van alle maatschappelijke structuren. Voorafgaand aan politiek, ideologie en cultuur staat de noodzaak om te eten, te wonen, te werken en te overleven. Het gedicht is in die zin radicaal materialistisch. Het begint niet met macht of ideologie, maar met graanschuren, irrigatie, arbeid, opslag en handel. Het toont hoe vrede ontstaat uit voedselzekerheid, hoe stabiliteit voortkomt uit infrastructuur, hoe samenleving wortelt in materiële zorg.

Tegelijk toont het gedicht geen vervreemding, maar integratie. Arbeid is hier niet losgemaakt van betekenis, maar direct verbonden met leven, gemeenschap en continuïteit. Daarmee wordt een alternatieve visie op arbeid zichtbaar: niet als abstract systeem, maar als organisch levensproces.

9.- Foucault: macht, ruimte en het onzichtbare netwerk van orde

Michel Foucault analyseerde hoe macht zich niet alleen manifesteert in instituties en wetten, maar ook in ruimtelijke ordening, discipline, toezicht en dagelijkse praktijken. In het gedicht verschijnen macht en orde niet in abstracte termen, maar in de vorm van wachttorens, douaneposten, graanschuren en strategische heuvels.

Esta afirmación no es triunfalista, sino contenida. No es voluntad de poder, sino voluntad de perseverar. No es heroísmo, sino durabilidad. Precisamente por ello, el poema conecta con un estrato más profundo del pensamiento de Nietzsche: la posibilidad de aceptar la vida sin ilusiones paliativas.

8.- Marx: trabajo, base material y realidad histórica
Karl Marx sostuvo que la producción material de la vida constituye la base de todas las estructuras sociales. Antes de la política, la ideología y la cultura, se halla la necesidad de comer, habitar, trabajar y sobrevivir. El poema es, en este sentido, radicalmente materialista. No comienza con el poder o la ideología, sino con graneros, irrigación, trabajo, almacenamiento y comercio. Muestra cómo la paz nace de la seguridad alimentaria, cómo la estabilidad surge de la infraestructura y cómo la sociedad arraiga en el cuidado material.

Al mismo tiempo, el poema no muestra alienación, sino integración. El trabajo aquí no está desvinculado del significado, sino directamente conectado con la vida, la comunidad y la continuidad. Con ello, se hace visible una visión alternativa del trabajo: no como un sistema abstracto, sino como un proceso vital orgánico.

9.- Foucault: poder, espacio y la red invisible del orden

Michel Foucault analizó cómo el poder no solo se manifiesta en instituciones y leyes, sino también en la ordenación espacial, la disciplina, la vigilancia y las prácticas cotidianas. En el poema, el poder y el orden no aparecen en términos abstractos, sino bajo la forma de torres de vigilancia, puestos aduaneros, graneros y colinas estratégicas.

De olijfbboom ziet hoe ruimte wordt georganiseerd om controle, veiligheid en stabiliteit te waarborgen. Maar hij ziet ook hoe deze structuren geleidelijk hun militaire karakter verliezen en overgaan in civiele infrastructuur. Macht transformeert tot beheer, tot zorg, tot duurzaamheid.

Deze verschuiving toont dat macht niet noodzakelijk destructief hoeft te zijn, maar ook levensdragend kan worden wanneer zij zich richt op voedsel, veiligheid en continuïteit. Het gedicht fungeert zo als een subtiele genealogie van macht, in Foucaults zin, maar zonder cynisme: macht verschijnt hier als historisch ambivalent, niet als per definitie onderdrukkend.

10.- Levinas: verantwoordelijkheid, kwetsbaarheid en het gelaat van de ander

Emmanuel Levinas stelde dat ethiek niet voortkomt uit regels of systemen, maar uit de ontmoeting met de kwetsbaarheid van de ander. Het gelaat van de ander roept verantwoordelijkheid op vóór elke keuze of theorie.

In het gedicht verschijnt deze ethiek in de zorg voor geliefden, in rouw, in trouw, in gedeelde stilte. De olijfbboom ziet hoe mensen elkaar niet reduceren tot functies of rollen, maar elkaar ontmoeten in liefde, verdriet en belofte. Zijn eigen huilen is geen sentiment, maar respons op kwetsbaarheid.

De boom draagt niet alleen herinnering, maar ook verantwoordelijkheid. Hij bewaart geheimen, biedt schuilhoek, staat nabij bij afscheid. Daarmee wordt hij zelf deel van een ethische ruimte waarin zorg niet voortkomt uit wet, maar uit nabijheid.

El olivo observa cómo se organiza el espacio para garantizar el control, la seguridad y la estabilidad. Pero también ve cómo estas estructuras pierden gradualmente su carácter militar y se transforman en infraestructura civil. El poder se transforma en gestión, en cuidado, en sostenibilidad.

Este cambio demuestra que el poder no tiene por qué ser necesariamente destructivo, sino que también puede ser sustentador de la vida cuando se orienta hacia el alimento, la seguridad y la continuidad. El poema funciona, así como una sutil genealogía del poder, en el sentido de Foucault, pero sin cinismo: el poder aparece aquí como históricamente ambivalente, no como algo por definición opresor.

10.- Levinas: responsabilidad, vulnerabilidad y el rostro del otro

Emmanuel Levinas sostenía que la ética no surge de reglas o sistemas, sino del encuentro con la vulnerabilidad del otro. El rostro del otro apela a la responsabilidad antes de cualquier elección o teoría.

En el poema, esta ética aparece en el cuidado de los seres queridos, en el duelo, en la lealtad, en el silencio compartido. El olivo ve cómo las personas no se reducen entre sí a funciones o roles, sino que se encuentran en el amor, el dolor y la promesa. Su propio llanto no es sentimentalismo, sino una respuesta a la vulnerabilidad. El árbol no solo es portador de memoria, sino también de responsabilidad. Guarda secretos, ofrece refugio, acompaña en la despedida. De este modo, él mismo pasa a formar parte de un espacio ético en el que el cuidado no proviene de la ley, sino de la proximidad.

11.- Bergson: duur, geleefde tijd en innerlijke continuïteit

Henri Bergson onderscheidde tussen kloktijd en durée, de innerlijk beleefde tijd die kwalitatief, vloeiend en niet meetbaar is. Het gedicht is volledig gestructureerd volgens deze duur. Er zijn geen data, geen jaartallen, geen chronologie, maar seizoenen, arbeidscycli, groei, verlies en herstel.

De olijfbom leeft in deze tijd: hij herinnert zich niet wanneer iets gebeurde, maar hoe het voelde. Tijd verschijnt hier niet als opeenvolging van momenten, maar als doorlopende ervaring waarin verleden en heden in elkaar overvloeien. Daardoor krijgt het gedicht een meditatieve, contemplatieve kwaliteit die aansluit bij Bergsons denken over innerlijke tijd.

12.- Camus: absurditeit, waardigheid en volharding

Albert Camus stelde dat het leven geen vooraf gegeven zin heeft, maar dat de mens waardigheid vindt door ondanks die zinloosheid te blijven handelen, zorgen, liefhebben en bouwen. De juiste houding is niet wanhoop, maar opstand in de vorm van trouw aan het leven zelf.

De olijfbom is geen zoeker naar betekenis, maar belichaamt betekenis door volharding. Hij blijft staan, zelfs wanneer hij huult. Hij blijft vrucht dragen, zelfs na verlies. Hij blijft getuigen, zelfs wanneer mensen verdwijnen. Deze houding is diep camusiaans: geen metafysische hoop, maar existentiële trouw. Zoals Sisyphus zijn steen blijft duwen, zo blijft de boom groeien, dragen en herinneren. Niet omdat het zin heeft in absolute zin, maar omdat leven zichzelf rechtvaardigt door geleefd te worden.

11.- Bergson: duración, tiempo vivido y continuidad interior

Henri Bergson distinguía entre el tiempo del reloj y la *durée* (duración), el tiempo vivido interiormente que es cualitativo, fluido y no medible. El poema está completamente estructurado según esta duración. No hay fechas, ni años, ni cronología, sino estaciones, ciclos de trabajo, crecimiento, pérdida y recuperación. El olivo vive en este tiempo: no recuerda cuándo sucedió algo, sino cómo se sintió. El tiempo no aparece aquí como una sucesión de momentos, sino como una experiencia continua en la que el pasado y el presente se funden. Esto otorga al poema una cualidad meditativa y contemplativa que sintoniza con el pensamiento de Bergson sobre el tiempo interior.

12.- Camus: absurdidad, dignidad y perseverancia

Albert Camus afirmaba que la vida no tiene un sentido dado de antemano, pero que el ser humano encuentra la dignidad al seguir actuando, cuidando, amando y construyendo a pesar de esa falta de sentido. La actitud correcta no es la desesperación, sino la rebelión en forma de fidelidad a la vida misma. El olivo no es un buscador de significado, sino que encarna el significado a través de la perseverancia. Permanece en pie, incluso cuando llora. Sigue dando fruto, incluso después de la pérdida. Sigue dando testimonio, incluso cuando las personas desaparecen. Esta actitud es profundamente camusiana: no es una esperanza metafísica, sino una fidelidad existencial. Al igual que Sísifo sigue empujando su piedra, el árbol sigue creciendo, produciendo y recordando. No porque tenga sentido en un sentido absoluto, sino porque la vida se justifica a sí misma al ser vivida.

13.- Plato: orde, harmonie en functionele rechtvaardigheid

In De Staat beschrijft Plato rechtvaardigheid als het harmonisch functioneren van elk deel binnen het geheel. Niet iedereen hoeft dezelfde rol te vervullen, maar iedereen moet bijdragen aan de orde van het geheel.

Het gedicht toont zo'n functionele harmonie. Soldaten bouwen, boeren zaaien, geliefden verbinden, leiders waarborgen vrede, de boom bewaart herinnering. Niemand staat boven de ander, maar iedereen draagt bij aan continuïteit. De ware orde ligt niet in macht, maar in samenwerking tussen verschil.

De boom staat daarbij als moreel middelpunt: hij vertegenwoordigt geen functie, maar continuïteit zelf. Hij is geen heerser, maar geen ondergeschikte. Hij is het dragende midden waarin alle rollen samenkomen.

14.- Synthese: waarom dit gedicht filosofisch is

Het gedicht Wenende olijfboom is filosofisch omdat het:

- 1.- Een ontologie van duurzaamheid en continuïteit ontvouwt.
- 2.- Een ethiek van zorg en verantwoordelijkheid belichaamt.
- 3.- Een tijdsbegrip ontwikkelt dat cyclisch en existentieel is.
- 4.- Een visie op macht biedt die niet alleen destructief, maar ook dragend is.
- 5.- Een antropologie toont waarin arbeid, liefde en rouw fundamenteel zijn.
- 6.- Een metafysica van immanentie uitdrukt zonder transcendent beroep.

13.- Plato: orde, harmonie en functionele rechtvaardigheid

En La República, Platón describe la justicia como el funcionamiento armónico de cada parte dentro del todo. No es necesario que todos cumplan el mismo rol, pero cada uno debe contribuir al orden del conjunto. El poema muestra esa armonía funcional. Los soldados construyen, los campesinos siembran, los amantes se vinculan, los líderes garantizan la paz, el árbol preserva la memoria. Nadie está por encima del otro, sino que todos contribuyen a la continuidad. El verdadero orden no reside en el poder, sino en la colaboración entre lo diferente. El árbol se erige aquí como centro moral: no representa una función, sino la continuidad misma. No es un soberano, pero tampoco un subordinado. Es el centro sustentador en el que convergen todos los roles.

14.- Synthese: waarom dit gedicht filosofisch is

El poema Wenende olijfboom (El olivo llorón) es filosófico porque:

- 1.- Despliega una ontología de la durabilidad y la continuidad.
- 2.- Encarna una ética del cuidado y la responsabilidad.
- 3.- Desarrolla un concepto del tiempo que es cíclico y existencial.
- 4.- Ofrece una visión del poder que no es solo destructiva, sino también sustentadora.
- 5.- Muestra una antropología en la que el trabajo, el amor y el duelo son fundamentales.
- 6.- Expresa una metafísica de la inmanencia sin apelación trascendente.

- 7.- Een epistemologie van ervaring en herinnering hanteert boven abstractie.
- 8.- Een esthetiek van soberheid, maat en herhaling cultiveert.
- 9.- Een politiek van vrede zonder utopie verwoordt.
- 10.- Een existentiële houding van volharding zonder illusie belichaamt.

Conclusie

Wenende olijfbloom heeft onmiskenbaar met filosofie te maken, niet als doctrine, maar als wijze van verstaan. Het gedicht stelt geen vragen in de vorm van begrippen, maar in beelden; geen antwoorden in systemen, maar in houdingen. Het denkt niet in abstracties, maar in groei, rouw, arbeid, herinnering en volharding.

De olijfbloom fungeert als existentiële getuige: hij ziet hoe macht komt en gaat, hoe liefde ontstaat en verdwijnt, hoe verdriet breekt en geneest, hoe tijd voortgaat zonder te verdwijnen. Hij is geen rechter, geen profeet, geen held, maar drager van continuïteit. Juist daardoor wordt hij filosofisch betekenisvol.

In termen van de grote denkers bevindt deze figuur zich op het snijvlak van Heraclitus en Heidegger, van Aristoteles en Arendt, van Spinoza en de Stoïcijnen, van Nietzsche en Camus, van Marx en Levinas, van Bergson en Plato. Niet omdat hij hen citeert, maar omdat hij belichaamt wat zij op verschillende manieren hebben gedacht: dat het menselijke bestaan geen vast punt heeft, maar wel richting; geen absolute zin, maar wel draagkracht; geen onsterfelijkheid, maar wel waardigheid.

- 7.- Emplea una epistemología de la experiencia y la memoria por encima de la abstracción.
- 8.- Cultiva una estética de la sobriedad, la medida y la repetición.
- 9.- Expresa una política de paz sin utopía.
- 10.- Encarna una actitud existencial de perseverancia sin ilusiones.

Conclusión

Wenende olijfbloom (El olivo llorón) tiene que ver, de manera innegable, con la filosofía; no como doctrina, sino como modo de entender. El poema no plantea preguntas en forma de conceptos, sino en imágenes; no ofrece respuestas en sistemas, sino en actitudes. No piensa en abstracciones, sino en crecimiento, duelo, trabajo, memoria y perseverancia.

El olivo funciona como testigo existencial: ve cómo el poder viene y va, cómo el amor nace y desaparece, cómo el dolor quiebra y sana, cómo el tiempo avanza sin desvanecerse. No es un juez, ni un profeta, ni un héroe, sino el portador de la continuidad. Precisamente por ello, adquiere un significado filosófico.

En términos de los grandes pensadores, esta figura se encuentra en la intersección entre Heráclito y Heidegger, entre Aristóteles y Arendt, entre Spinoza y los estoicos, entre Nietzsche y Camus, entre Marx y Levinas, entre Bergson y Platón. No porque los cite, sino porque encarna lo que ellos pensaron de diferentes maneras: que la existencia humana no tiene un punto fijo, pero sí dirección; que no tiene un sentido absoluto, pero sí capacidad de resistencia; que no tiene inmortalidad, pero sí dignidad.

Het gedicht leert denken door te laten zien. Het leert tijd begrijpen door haar te laten stromen. Het leert ethiek niet door regels, maar door zorg. Het leert geschiedenis niet door feiten, maar door herinnering. Het leert metafysica niet door theorie, maar door een boom die blijft staan terwijl alles verandert.

Daarmee is Wenende olijfboom niet slechts poëzie met filosofische accenten, maar filosofie in poëtische vorm: geen systeem, maar een levenshouding; geen theorie, maar een wereldvisie; geen antwoord, maar een wijze van blijven.

El poema enseña a pensar a través del mostrar. Enseña a comprender el tiempo dejándolo fluir. Enseña ética no mediante reglas, sino mediante el cuidado. Enseña historia no a través de hechos, sino a través de la memoria. Enseña metafísica no por la teoría, sino a través de un árbol que permanece en pie mientras todo cambia.

Con ello, Wenende olijfboom no es solo poesía con acentos filosóficos, sino filosofía en forma poética: no un sistema, sino una actitud ante la vida; no una teoría, sino una visión del mundo; no una respuesta, sino un modo de permanecer.

13 Vrouw alleen, man naar oorlog

1

Wandeling naar de rivier,
vullen water in de kruik.
Voor behoefte mens en dier,
bij warm weer even een duik.

2

Ook broodbakken in oven,
espartomanden vlechten.
Talent zeker te loven,
plaats waard om voor te vechten.

3

Moest familie verzorgen,
teelt van fruit was nodig.
Overvloed werd verborgen,
bezorgdheid overbodig.

4

Teelt van groente en zaden,
dankzij water in stromen.
Bevloeiing langs de paden,
oogsten om van te dromen.

5

Slib van water erg voedzaam,
planten groeiden zo heel snel.
Vruchten kregen zo hun faam,
droogte elders, ware hel.

Mujer sola, hombre a la guerra

1

Paseo hacia el río,
llenar la vasija de agua.
Para personas y animales,
con calor, también un baño.

2

También hornear pan en horno,
tejer cestas de esparto.
Talento digno de elogio,
lugar por el que luchar tanto.

3

Debía cuidar de la familia,
cultivar fruta era necesario.
La abundancia se ocultaba,
la preocupación era innecesaria.

4

Cultivo de huertos y semillas,
gracias al agua que corría.
Riego a lo largo de los senderos,
cosechas con las que se soñaría.

5

El limo del agua, muy nutritivo,
hacía crecer rápido las plantas.
Así ganaban fama los frutos,
seguía fuera, infierno en otras tierras.

6

Vrouw ploegte grond met ezel,
was dag en nacht in de weer.
Kreeg hennep: sterke vezel,
productie werd zo veel meer.

7

Maakte haar eigen kleren,
en esparto voor schoenen.
Door kippen had ze veren,
beddegoed om te zoenen.

8

Voor ziek zijn had ze kruiden
haar kennis kwam uit Atlas.
Leer maakte ze met huiden,
ervaring kwam goed van pas.

9

Kende planten en bomen,
wist de mogelijkheden.
Toepassing om te dromen,
gevaar werd vermeden.

10

Bijen zag men overal,
vliegend naar vele bloemen.
Prachtig lawaai in het dal,
met al dat vele zoemen.

11

Erg hoog productie honing,
toen kon ze wat verkopen.
Ruilhandel voor haar woning,
kwam zo tot stand bij kopen.

6

La mujer araba con el asno,
día y noche sin parar.
Obtenía cáñamo: fibra fuerte,
la producción crecía sin cesar.

7

Hacía su propia ropa,
y esparto para el calzado.
Las gallinas le daban plumas,
ropa de cama suave ypreciado.

8

Para la enfermedad tenía hierbas,
su saber venía del Atlas.
Curtía pieles con experiencia,
su práctica nunca fallaba.

9

Conocía plantas y árboles,
sabía sus posibilidades.
Usos que daban esperanza,
evitando peligros reales.

10

Abejas se veían por doquier,
volando de flor en flor.
Hermoso rumor en el valle,
con tanto zumbido alrededor.

11

Muy alta era la producción de miel,
así podía algo vender.
Trueque para su vivienda,
comprar y cambiar a la vez.

12

Zelfvoorzienend deze vrouw,
Had daarom veel taken.
Dorp door haar in opkomst gauw,
verzwegen werk en waken.

12

Mujer autosuficiente,
por eso tantas labores.
Gracias a ella el pueblo crecía,
trabajo callado y vigiliyas mayores.

13.1 Slotopmerking

Het gedicht *Vrouw alleen*, man naar oorlog ontvouwt zich als een ingetogen maar krachtig tableau van dagelijks leven, arbeid en volharding in een historische context waarin afwezigheid, onzekerheid en verantwoordelijkheid diep in het bestaan waren ingebed. De tekst richt de aandacht niet op veldslagen, machtswisselingen of heroïsche daden, maar op de stille fundamenten waarop samenlevingen rusten: arbeid, zorg, kennisoverdracht en het vermogen om onder moeilijke omstandigheden een leefbare orde te handhaven. De vrouw die in het gedicht wordt getekend, staat niet slechts voor een individueel lot, maar voor een hele wereld van onzichtbare arbeid die het verschil maakt tussen instorting en continuïteit, tussen overleven en leven.

Wat onmiddellijk opvalt, is dat het gedicht geen klacht is, maar ook geen idealisering. Het presenteert een werkelijkheid waarin verantwoordelijkheid zwaar is, maar niet zonder waardigheid. De vrouw verschijnt niet als slachtoffer, maar als drager van een complex systeem van taken, vaardigheden en kennis. Zij bewerkt het land, beheert water, verzorgt dieren, verwerkt grondstoffen, kent kruiden, begrijpt planten en onderhoudt sociale netwerken via ruil en handel. In deze veelheid van handelingen wordt zichtbaar hoe economie, ecologie, zorg en cultuur in premoderne samenlevingen niet gescheiden domeinen waren, maar verweven dimensies van één en hetzelfde bestaan.

Observación final

El poema "Mujer sola, hombre a la guerra" se despliega como un sobrio pero poderoso retablo de la vida cotidiana, el trabajo y la perseverancia en un contexto histórico donde la ausencia, la incertidumbre y la responsabilidad estaban profundamente arraigadas en la existencia. El texto no centra su atención en batallas, cambios de poder o actos heroicos, sino en los cimientos silenciosos sobre los que descansan las sociedades: el trabajo, los cuidados, la transmisión del conocimiento y la capacidad de mantener un orden habitable bajo condiciones difíciles. La mujer dibujada en el poema no representa solo un destino individual, sino todo un mundo de trabajo invisible que marca la diferencia entre el colapso y la continuidad, entre sobrevivir y vivir.

Lo que llama la atención de inmediato es que el poema no es una queja, pero tampoco una idealización. Presenta una realidad en la que la responsabilidad es pesada, pero no carente de dignidad. La mujer no aparece como víctima, sino como portadora de un complejo sistema de tareas, habilidades y saberes. Ella labra la tierra, gestiona el agua, cuida de los animales, procesa materias primas, conoce las hierbas, comprende las plantas y mantiene redes sociales a través del trueque y el comercio. En esta multiplicidad de acciones se hace visible cómo la economía, la ecología, el cuidado y la cultura no eran dominios separados en las sociedades premodernas, sino dimensiones entrelazadas de una misma existencia.

De kracht van het gedicht ligt in zijn soberheid. Elke strofe beschrijft een concrete activiteit of waarneming, zonder uitleg of commentaar. Toch ontstaat door de opeenvolging van deze scènes een diepgaand beeld van autonomie, veerkracht en structurele verantwoordelijkheid. Het gedicht toont hoe het dagelijks leven niet slechts bestaat uit repetitieve handelingen, maar uit bewuste keuzes, improvisatie en voortdurende afstemming op natuur, seizoen en sociale context. Deze aandacht voor het kleine en het concrete verleent het werk een historische geloofwaardigheid en een existentiële diepte die verder reikt dan de specifieke tijd of plaats waarin het gesitueerd is.

1.- De vrouw als drager van continuïteit

Het centrale motief van het gedicht is de vrouw die achterblijft terwijl de man naar oorlog gaat. Deze situatie, historisch wijdverbreid, wordt hier niet gepresenteerd als uitzondering of crisis, maar als structurele realiteit. De afwezigheid van de man betekent niet alleen emotionele leegte, maar vooral een verschuiving van verantwoordelijkheden. De vrouw wordt niet slechts tijdelijk vervanger, maar feitelijk beheerder van het huishouden, de productie, de zorg en het sociale evenwicht.

Het gedicht benadrukt dat deze rol geen improvisatie is, maar gebaseerd op kennis, ervaring en vaardigheid. De vrouw weet hoe water gehaald en opgeslagen moet worden, hoe brood gebakken wordt, hoe manden gevlochten worden, hoe grond bewerkt wordt en hoe planten verzorgd worden. Deze competenties worden niet als bijzonder gepresenteerd, maar als vanzelfsprekend onderdeel van haar bestaan. Juist daardoor krijgt haar rol gewicht: zij is niet uitzonderlijk, maar representatief voor een structurele vorm van vrouwelijke autonomie in premoderne samenlevingen.

La fuerza del poema reside en su sobriedad. Cada estrofa describe una actividad o percepción concreta, sin explicaciones ni comentarios. Sin embargo, a través de la sucesión de estas escenas surge una imagen profunda de autonomía, resiliencia y responsabilidad estructural. El poema muestra cómo la vida cotidiana no consiste solo en actos repetitivos, sino en elecciones conscientes, improvisación y una sintonía constante con la naturaleza, las estaciones y el contexto social. Esta atención a lo pequeño y lo concreto confiere a la obra una credibilidad histórica y una profundidad existencial que trasciende el tiempo o lugar específico en que se sitúa.

1. La mujer como portadora de continuidad

El motivo central del poema es la mujer que se queda atrás mientras el hombre parte a la guerra. Esta situación, históricamente extendida, no se presenta aquí como una excepción o crisis, sino como una realidad estructural. La ausencia del hombre no solo significa un vacío emocional, sino sobre todo un desplazamiento de responsabilidades. La mujer no se convierte en una mera sustituta temporal, sino en la gestora de hecho del hogar, la producción, los cuidados y el equilibrio social.

El poema enfatiza que este papel no es una improvisación, sino que se basa en el conocimiento, la experiencia y la destreza. La mujer sabe cómo obtener y almacenar agua, cómo cocer el pan, cómo trenzar cestas, cómo trabajar la tierra y cómo cuidar las plantas. Estas competencias no se presentan como algo extraordinario, sino como una parte natural de su existencia. Precisamente por ello, su papel adquiere peso: no es excepcional, sino representativa de una forma estructural de autonomía femenina en las sociedades premodernas.

Deze autonomie is echter niet individualistisch. Zij is ingebed in een netwerk van afhankelijkheden: mens en dier, land en water, arbeid en gemeenschap. De vrouw functioneert als knooppunt in dit netwerk. Haar handelen verbindt natuurlijke cycli met sociale structuren, biologische processen met economische praktijken. Zo wordt zij drager van continuïteit in een wereld waarin oorlog, ziekte en onzekerheid voortdurend dreigen.

2.- Arbeid als vorm van kennis

Een tweede kernmotief is de relatie tussen arbeid en kennis. In het gedicht verschijnt arbeid niet als louter fysieke inspanning, maar als belichaamde expertise. Het bakken van brood, het vlechten van manden, het verbouwen van groenten, het verzorgen van dieren en het bereiden van kruiden zijn geen routinematige handelingen zonder inhoud, maar vormen van weten die voortkomen uit observatie, ervaring en overdracht.

Deze kennis is niet abstract, maar situationeel. Zij ontstaat in directe omgang met materiaal, seizoenen en omstandigheden. Het slib van het water wordt herkend als voedzaam, de juiste momenten voor oogst worden aangevoeld, de werking van kruiden wordt gekend uit praktijk. Het gedicht toont daarmee een vorm van rationaliteit die niet in teksten of theorieën is vastgelegd, maar in handelingen, gewoonten en ritmes. Deze praktische intelligentie vormt de basis van overleving en welvaart, zonder ooit als zodanig te worden benoemd.

Door deze arbeid in poëtische vorm zichtbaar te maken, verleent het gedicht waardigheid aan vormen van kennis die in historische bronnen vaak onderbelicht blijven.

Esta autonomía, sin embargo, no es individualista. Está incrustada en una red de dependencias: hombre y animal, tierra y agua, trabajo y comunidad. La mujer funciona como el nodo de esta red. Su acción vincula los ciclos naturales con las estructuras sociales, los procesos biológicos con las prácticas económicas. Así, se convierte en portadora de continuidad en un mundo donde la guerra, la enfermedad y la incertidumbre amenazan constantemente.

2. El trabajo como forma de conocimiento

Un segundo motivo central es la relación entre el trabajo y el conocimiento. En el poema, el trabajo no aparece como un mero esfuerzo físico, sino como una pericia encarnada. Cocer el pan, trenzar cestas, cultivar hortalizas, cuidar animales y preparar hierbas no son actos rutinarios sin contenido, sino formas de saber que surgen de la observación, la experiencia y la transmisión.

Este conocimiento no es abstracto, sino situacional. Surge en el trato directo con el material, las estaciones y las circunstancias. El limo del agua se reconoce como nutritivo, se intuyen los momentos adecuados para la cosecha, se conoce el efecto de las hierbas por la práctica. El poema muestra así una forma de racionalidad que no se fija en textos o teorías, sino en acciones, hábitos y ritmos. Esta inteligencia práctica constituye la base de la supervivencia y la prosperidad, sin ser nombrada nunca como tal.

Al hacer visible este trabajo en forma poética, el poema otorga dignidad a formas de conocimiento que a menudo quedan subestimadas en las fuentes históricas.

Het herinnert eraan dat samenlevingen niet alleen worden gevormd door wetten, instellingen en elites, maar door dagelijkse routines en ambachtelijke vaardigheden die generaties lang worden doorgegeven. De vrouw in het gedicht belichaamt deze kennis niet als bezit, maar als praktijk: zij weet door te doen, en doet door te weten.

3.- Ecologie en economie als eenheid

Een opvallend aspect van het gedicht is de nauwe verwevenheid van ecologische en economische dimensies. Water, slib, planten, dieren, bijen en vezels vormen geen achtergronddecor, maar actieve elementen in het levensproces. De vrouw beweegt zich in een landschap dat niet louter natuurlijke omgeving is, maar productieruimte, leefruimte en betekenissysteem tegelijk. Elk natuurlijk element heeft een functie, een betekenis en een waarde.

Het slib van de rivier voedt de planten, de planten leveren vruchten en zaden, de bijen produceren honing, de hennep levert vezels, de dieren leveren veren en huiden. Deze keten van transformaties wordt niet expliciet geanalyseerd, maar impliciet getoond in opeenvolgende beelden. Zo ontstaat een wereldbeeld waarin natuur en cultuur geen gescheiden domeinen zijn, maar verschillende lagen van één en hetzelfde proces van leven en voortbrenging.

Deze eenheid van ecologie en economie maakt het gedicht bijzonder actueel. In een tijd waarin deze twee domeinen vaak tegenover elkaar worden geplaatst, herinnert de tekst eraan dat duurzame bestaansvormen historisch juist gebaseerd waren op hun integratie. De vrouw in het gedicht beheert geen natuur tegenover cultuur, maar leeft in een wereld waarin zorg voor land, water en dieren tegelijk zorg voor gemeenschap en toekomst is.

Recuerda que las sociedades no solo se forman mediante leyes, instituciones y élites, sino a través de rutinas diarias y habilidades artesanales transmitidas durante generaciones. La mujer del poema encarna este conocimiento no como una posesión, sino como una práctica: sabe haciendo, y hace sabiendo.

3. Ecología y economía como unidad

Un aspecto notable del poema es el estrecho vínculo entre las dimensiones ecológica y económica. El agua, el limo, las plantas, los animales, las abejas y las fibras no forman un decorado de fondo, sino que son elementos activos en el proceso vital. La mujer se mueve en un paisaje que no es solo un entorno natural, sino espacio de producción, espacio de vida y sistema de significado al mismo tiempo. Cada elemento natural tiene una función, un sentido y un valor. El limo del río alimenta las plantas, las plantas proporcionan frutos y semillas, las abejas producen miel, el cáñamo suministra fibras, los animales aportan plumas y pieles. Esta cadena de transformaciones no se analiza explícitamente, sino que se muestra implícitamente en imágenes sucesivas. Así surge una cosmovisión en la que la naturaleza y la cultura no son dominios separados, sino diferentes capas de un mismo proceso de vida y procreación. Esta unidad de ecología y economía hace que el poema sea especialmente actual. En una época en la que estos dos ámbitos suelen contraponerse, el texto recuerda que las formas de vida sostenibles se basaron históricamente, precisamente, en su integración. La mujer del poema no gestiona una "naturaleza" frente a una "cultura", sino que vive en un mundo donde el cuidado de la tierra, el agua y los animales es, al mismo tiempo, el cuidado de la comunidad y del futuro.

4.- Zelfvoorziening als sociale orde

Het slot van het gedicht benadrukt expliciet de zelfvoorziening van de vrouw en haar rol in de opkomst van het dorp. Deze zelfvoorziening is geen individualistische autonomie, maar een vorm van sociale stabiliteit. Door haar arbeid en kennis wordt niet alleen haar eigen huishouden onderhouden, maar ontstaat een bredere basis voor gemeenschapsvorming, ruilhandel en wederzijdse afhankelijkheid.

Het gedicht suggereert dat economische uitwisseling niet primair gebaseerd is op geld of abstracte markten, maar op concrete producten, vertrouwen en wederkerigheid. Honing wordt verkocht, goederen worden geruild, en zo ontstaan netwerken van wederzijdse ondersteuning. Deze economie is niet grootschalig, maar veerkrachtig. Zij is niet gericht op accumulatie, maar op continuïteit.

De vrouw fungeert in deze context niet alleen als producent, maar als stabiliserende kracht. Haar vermogen om verschillende taken te combineren, om te anticiperen op schaarste en om middelen te verdelen, maakt haar tot een stille organisator van sociale orde. Deze rol wordt in het gedicht niet verheerlijkt, maar wel impliciet erkend als essentieel. Zonder haar arbeid zou het dorp niet groeien, zou het huishouden instorten, zou de gemeenschap verarmen.

5.- Afwezigheid, oorlog en kwetsbaarheid

Hoewel het gedicht de oorlog zelf niet beschrijft, is diens aanwezigheid voelbaar in elke strofe. De titel alleen al — Vrouw alleen, man naar oorlog — plaatst het hele tafereel onder het teken van afwezigheid en onzekerheid.

4. La autosuficiencia como orden social

El final del poema subraya explícitamente la autosuficiencia de la mujer y su papel en el auge de la aldea. Esta autarquía no es una autonomía individualista, sino una forma de estabilidad social. A través de su trabajo y conocimiento, no solo se mantiene su propio hogar, sino que se crea una base más amplia para la formación de la comunidad, el trueque y la interdependencia mutua.

El poema sugiere que el intercambio económico no se basa primordialmente en el dinero o en mercados abstractos, sino en productos concretos, en la confianza y la reciprocidad. Se vende la miel, se intercambian bienes y así surgen redes de apoyo mutuo. Esta economía no es a gran escala, pero es resiliente; no está orientada a la acumulación, sino a la continuidad.

En este contexto, la mujer funciona no solo como productora, sino como fuerza estabilizadora. Su capacidad para combinar diversas tareas, anticipar la escasez y distribuir recursos la convierte en una organizadora silenciosa del orden social. Este papel no se glorifica en el poema, pero se reconoce implícitamente como esencial. Sin su labor, la aldea no crecería, el hogar se colapsaría y la comunidad se empobrecería.

5. Ausencia, guerra y vulnerabilidad

Aunque el poema no describe la guerra en sí, su presencia es palpable en cada estrofa. El título por sí solo —Mujer sola, hombre a la guerra— sitúa toda la escena bajo el signo de la ausencia y la incertidumbre.

De oorlog fungeert niet als onderwerp, maar als achtergrondconditie: hij verklaart waarom de vrouw alleen is, waarom zij zoveel taken op zich neemt, waarom zelfvoorziening noodzakelijk is.

Deze indirecte aanwezigheid van oorlog is betekenisvol. Door de strijd buiten beeld te houden, verschuift de aandacht van destructie naar herstel, van geweld naar zorg, van vernietiging naar continuïteit. Het gedicht suggereert daarmee dat de ware gevolgen van oorlog niet alleen zichtbaar zijn op slagvelden, maar vooral in het dagelijks leven van degenen die achterblijven. De leegte die ontstaat, wordt niet gevuld met heroïek, maar met arbeid, verantwoordelijkheid en stille volharding.

Deze benadering verleent het gedicht een ethische diepte. Het weigert oorlog te romantiseren of centraal te stellen, en richt zich in plaats daarvan op de levensvormen die ondanks oorlog blijven bestaan. De vrouw wordt niet gepresenteerd als slachtoffer van oorlog, maar als degene die het leven voortzet in zijn schaduw. Daarmee verschuift de morele aandacht van macht en conflict naar zorg en continuïteit.

6.- Gender, arbeid en waardigheid

Een belangrijk onderliggend thema is de verhouding tussen gender en arbeid. Het gedicht toont een wereld waarin taken niet louter door biologische rollen worden bepaald, maar door noodzaak, vaardigheid en context. Hoewel de vrouw in het gedicht traditioneel vrouwelijke taken vervult, overstijgt haar rol deze categorieën. Zij ploegt met de ezel, beheert productie, handelt, geneest en organiseert. Haar arbeid is zowel lichamelijk als intellectueel, zowel praktisch als strategisch.

La guerra no funciona como sujeto, sino como condición de fondo: explica por qué la mujer está sola, por qué asume tantas tareas y por qué la autosuficiencia es necesaria.

Esta presencia indirecta de la guerra es significativa. Al mantener el conflicto fuera de campo, la atención se desplaza de la destrucción a la restauración, de la violencia al cuidado, del aniquilamiento a la continuidad. El poema sugiere así que las verdaderas consecuencias de la guerra no solo son visibles en los campos de batalla, sino sobre todo en la vida cotidiana de quienes se quedan atrás. El vacío que se genera no se llena con heroísmo, sino con trabajo, responsabilidad y una persistencia silenciosa.

Este enfoque confiere al poema una profundidad ética. Se niega a romantizar la guerra o a situarla en el centro, centrándose en cambio en las formas de vida que persisten a pesar de ella. La mujer no se presenta como víctima de la guerra, sino como quien continúa la vida bajo su sombra. Con ello, la atención moral se desplaza del poder y el conflicto hacia el cuidado y la continuidad.

6. Género, trabajo y dignidad

Un tema subyacente importante es la relación entre género y trabajo. El poema muestra un mundo en el que las tareas no están determinadas meramente por roles biológicos, sino por la necesidad, la habilidad y el contexto. Aunque la mujer en el poema cumple tareas tradicionalmente femeninas, su papel trasciende estas categorías. Ara con el burro, gestiona la producción, comercia, sana y organiza. Su trabajo es tanto físico como intelectual, tanto práctico como estratégico.

Deze brede rolopvatting corrigeert stereotiepe beelden van historische vrouwen als passieve figuren of louter verzorgenden. Het gedicht toont haar als centrale actor in economische, ecologische en sociale processen. Haar kennis van kruiden, planten en dieren is niet marginaal, maar essentieel voor overleving. Haar arbeid is niet aanvullend, maar fundamenteel. Toch vermijdt het gedicht expliciete ideologische stellingnames. Het toont, maar betoogt niet. Door concrete handelingen te beschrijven in plaats van abstracte rechten of ongelijkheden te benoemen, bereikt het een vorm van erkenning die niet polemisch, maar narratief is. De waardigheid van de vrouw ontstaat uit haar handelen zelf, niet uit externe beoordeling.

7.- Tijd, ritme en herhaling

De structuur van het gedicht weerspiegelt de cyclische aard van het beschreven leven. Elke strofe vormt een afgeronde eenheid, maar samen vormen zij een ritme van herhaling en voortgang. Water halen, brood bakken, land bewerken, oogsten, verzorgen, ruilen — deze handelingen keren steeds terug, maar nooit identiek. Ze volgen de seizoenen, de behoeften en de omstandigheden, en vormen zo een tijdsbeleving die niet lineair, maar cyclisch is.

Deze cyclische tijd staat tegenover de lineaire tijd van oorlog, geschiedenis en politieke gebeurtenissen. Terwijl oorlog gericht is op doorbraak, overwinning en breuk, is het leven van de vrouw gericht op voortzetting, herstel en herhaling. Het gedicht stelt deze twee tijdsordes niet expliciet tegenover elkaar, maar laat hun spanning voelbaar worden door wat wel en niet wordt getoond. Zo ontstaat een subtiële reflectie op verschillende manieren van tijd ervaren en betekenis geven.

Esta concepción amplia del rol femenino corrige las imágenes estereotipadas de las mujeres históricas como figuras pasivas o meramente cuidadoras. El poema la muestra como actriz central en los procesos económicos, ecológicos y sociales. Su conocimiento de las hierbas, plantas y animales no es marginal, sino esencial para la supervivencia. Su trabajo no es complementario, sino fundamental.

Sin embargo, el poema evita posicionamientos ideológicos explícitos. Muestra, pero no argumenta. Al describir acciones concretas en lugar de nombrar derechos abstractos o desigualdades, logra una forma de reconocimiento que no es polémica, sino narrativa. La dignidad de la mujer surge de su propia acción, no de una valoración externa.

7. Tiempo, ritmo y repetición

La estructura del poema refleja la naturaleza cíclica de la vida descrita. Cada estrofa constituye una unidad acabada, pero juntas forman un ritmo de repetición y progreso. Traer agua, cocer el pan, trabajar la tierra, cosechar, cuidar, intercambiar: estas acciones regresan siempre, pero nunca de forma idéntica. Siguen las estaciones, las necesidades y las circunstancias, formando así una vivencia del tiempo que no es lineal, sino cíclica. Este tiempo cíclico se opone al tiempo lineal de la guerra, la historia y los acontecimientos políticos. Mientras que la guerra busca la ruptura, la victoria y la quiebra, la vida de la mujer busca la continuación, la restauración y la repetición. El poema no contrapone explícitamente estos dos órdenes temporales, sino que deja sentir su tensión a través de lo que se muestra y lo que no. Así surge una sutil reflexión sobre las diferentes maneras de experimentar el tiempo y dotarlo de significado.

De herhaling in het gedicht is geen monotonie, maar stabiliteit. Zij suggereert dat betekenis niet ontstaat uit uitzonderlijke momenten, maar uit het vermogen om het gewone te dragen, te herhalen en te vernieuwen. In deze zin is het gedicht niet nostalgisch, maar existentieel: het toont hoe leven mogelijk blijft door ritme, zorg en volharding, zelfs in omstandigheden van onzekerheid.

8.- Poëtische vorm en stilistische soberheid

De vorm van het gedicht is eenvoudig, regelmatig en overzichtelijk. Elke strofe bestaat uit vier regels, met een duidelijk ritme en rijmschema. Deze vormdiscipline ondersteunt de inhoudelijke thematiek. De eenvoud van de taal correspondeert met de eenvoud van de handelingen, zonder deze te reduceren tot banaliteit. Integendeel, juist door de sobere stijl krijgen de beschreven activiteiten gewicht en helderheid.

Er is geen overdaad aan metaforen, geen ornamentiek, geen expliciete emotionele duiding. De kracht van het gedicht ligt in zijn beschrijvende precisie. Water wordt gehaald, brood gebakken, slib herkend als voedzaam, honing geoogst, kruiden gebruikt tegen ziekte. Deze concrete beelden dragen de betekenis zonder dat deze wordt uitgelegd. Zo ontstaat een poëtische economie waarin elke regel functioneel is, net als de handelingen die zij beschrijft.

Deze stilistische keuze versterkt de historische geloofwaardigheid van het gedicht. De taal lijkt niet modern-reflexief, maar geworteld in handeling en waarneming. Daardoor sluit de vorm aan bij de inhoud: een wereld waarin betekenis ontstaat uit doen, niet uit discours. De poëzie wordt zo niet versiering van de werkelijkheid, maar verlengstuk ervan.

La repetición en el poema no es monotonía, sino estabilidad. Sugiere que el significado no surge de momentos excepcionales, sino de la capacidad de sostener, repetir y renovar lo cotidiano. En este sentido, el poema no es nostálgico, sino existencial: muestra cómo la vida sigue siendo posible a través del ritmo, el cuidado y la perseverancia, incluso en circunstancias de incertidumbre.

8. Forma poética y sobriedad estilística

La forma del poema es sencilla, regular y clara. Cada estrofa consta de cuatro versos con un ritmo y esquema de rima definidos. Esta disciplina formal apoya la temática del contenido. La sencillez del lenguaje se corresponde con la sencillez de las acciones, sin reducirlas a la banalidad. Al contrario, es precisamente a través del estilo sobrio como las actividades descritas adquieren peso y claridad.

No hay exceso de metáforas, ni ornamentación, ni una interpretación emocional explícita. La fuerza del poema reside en su precisión descriptiva. Se trae el agua, se cuece el pan, se reconoce el limo como nutritivo, se cosecha la miel, se usan las hierbas contra la enfermedad. Estas imágenes concretas portan el significado sin que sea necesario explicarlo. Así surge una economía poética en la que cada verso es funcional, al igual que las acciones que describe.

Esta elección estilística refuerza la credibilidad histórica del poema. El lenguaje no parece moderno-reflexivo, sino enraizado en la acción y la percepción. Por ello, la forma se ajusta al contenido: un mundo en el que el significado surge del hacer, no del discurso. La poesía no se convierte así en un adorno de la realidad, sino en una extensión de ella.

9.- Historische resonantie en tijdloosheid

Hoewel het gedicht duidelijk verwijst naar een premoderne context — met ezels, ovens, kruiden, honing en ruilhandel — overstijgt het deze historische situering. De beschreven ervaringen van verantwoordelijkheid, zorg, arbeid en eenzaamheid zijn niet gebonden aan één tijdperk. Zij resoneren met situaties waarin mensen, ongeacht periode of cultuur, geconfronteerd worden met afwezigheid, onzekerheid en noodzaak tot zelfredzaamheid.

Deze tijdloosheid maakt het gedicht niet ahistorisch, maar transhistorisch. Het verbindt een specifieke historische situatie met universele menselijke ervaringen. De vrouw in het gedicht is tegelijk een concrete figuur uit een bepaald landschap en tijdperk, en een archetypische figuur van zorg, volharding en praktische wijsheid. Deze dubbele betekenislaag verleent het werk zijn breedte en duurzaamheid.

Tegelijk blijft de historische context voelbaar. De afwezigheid van de man door oorlog, de nadruk op zelfvoorziening, de centrale rol van landbouw en ambacht verwijzen naar samenlevingen waarin externe bescherming onzeker was en interne veerkracht essentieel. Het gedicht fungeert zo ook als herinnering aan bestaansvormen waarin autonomie niet voortkwam uit technologische overvloed, maar uit kennis, arbeid en wederzijdse afhankelijkheid.

10.- Stilte, waardigheid en het ongezegde

Een belangrijk aspect van het gedicht is wat niet wordt gezegd. Er is geen expliciete klacht over eenzaamheid, geen uitdrukking van angst of verlangen, geen reflectie op onrecht of ongelijkheid.

9. Resonancia histórica y atemporalidad

Aunque el poema se refiere claramente a un contexto premoderno —con burros, hornos, hierbas, miel y trueque—, trasciende esta situación histórica. Las experiencias descritas de responsabilidad, cuidado, trabajo y soledad no están ligadas a una sola época. Resuenan con situaciones en las que las personas, independientemente del periodo o la cultura, se enfrentan a la ausencia, la incertidumbre y la necesidad de autosuficiencia.

Esta atemporalidad no hace que el poema sea ahistórico, sino transhistórico. Vincula una situación histórica específica con experiencias humanas universales. La mujer del poema es, al mismo tiempo, una figura concreta de un paisaje y época determinados, y una figura arquetípica del cuidado, la perseverancia y la sabiduría práctica. Esta doble capa de significado confiere a la obra su amplitud y durabilidad. Al mismo tiempo, el contexto histórico permanece palpable. La ausencia del hombre por la guerra, el énfasis en la autosuficiencia y el papel central de la agricultura y la artesanía remiten a sociedades en las que la protección externa era incierta y la resiliencia interna, esencial. El poema funciona así también como recordatorio de formas de existencia en las que la autonomía no procedía de la abundancia tecnológica, sino del conocimiento, el trabajo y la interdependencia mutua.

10. Silencio, dignidad y lo no dicho

Un aspecto importante del poema es lo que no se dice. No hay una queja explícita sobre la soledad, ni expresión de miedo o deseo, ni reflexión sobre la injusticia o la desigualdad.

Deze stilte is geen leegte, maar betekenisvolle terughoudendheid. Zij suggereert dat het leven van de vrouw niet wordt bepaald door wat ontbreekt, maar door wat gedaan moet worden. Haar handelen spreekt waar woorden zwijgen.

Deze poëtische terughoudendheid verleent het gedicht een bijzondere waardigheid. Het weigert sentimentaliteit en vermijdt dramatisering. In plaats daarvan toont het een wereld waarin pijn, inspanning en onzekerheid worden gedragen zonder theatrale expressie. Dit maakt de tekst niet kil, maar juist menselijk: hij erkent dat niet alle ervaringen worden uitgesproken, en dat veel betekenis ligt in wat stil wordt gedaan.

Het ongezegde werkt hier als resonantieruimte voor de lezer. Er ontstaat ruimte om eigen ervaringen, gedachten en emoties te projecteren op de beschreven scènes. De eenvoud van de beelden opent een complexiteit van interpretatie. Zo wordt het gedicht niet gesloten, maar uitnodigend. Het stelt geen conclusies, maar biedt observaties die tot reflectie aanzetten.

11.- Economie van zorg en morele betekenis

Onder de beschrijvingen van arbeid en productie ligt een diepere morele structuur: een economie van zorg. Alles wat de vrouw doet, is gericht op instandhouding van leven, welzijn en toekomst. Water halen is zorg voor mens en dier, brood bakken is zorg voor voeding, kruiden verzamelen is zorg voor gezondheid, ruilhandel is zorg voor sociale verbinding. Deze zorg is niet sentimenteel, maar praktisch. Zij is ingebed in handeling, niet in emotie.

Este silencio no es un vacío, sino una reserva significativa. Sugiere que la vida de la mujer no está determinada por lo que falta, sino por lo que debe hacerse. Su acción habla donde las palabras callan.

Esta reserva poética confiere al poema una dignidad especial. Rechaza el sentimentalismo y evita la dramatización. En su lugar, muestra un mundo en el que el dolor, el esfuerzo y la incertidumbre se sobrellevan sin expresión teatral. Esto no hace que el texto sea frío, sino precisamente humano: reconoce que no todas las experiencias se verbalizan y que mucho del significado reside en lo que se hace silenciosamente. Lo no dicho funciona aquí como espacio de resonancia para el lector. Se genera un espacio para proyectar experiencias, pensamientos y emociones propias en las escenas descritas. La sencillez de las imágenes abre una complejidad de interpretación. Así, el poema no se cierra, sino que resulta acogedor. No establece conclusiones, sino que ofrece observaciones que invitan a la reflexión.

11. Economía del cuidado y significado moral

Bajo las descripciones de trabajo y producción subyace una estructura moral más profunda: una economía del cuidado. Todo lo que hace la mujer está orientado al mantenimiento de la vida, el bienestar y el futuro. Traer agua es cuidar de hombres y animales; cocer el pan es cuidar de la alimentación; recolectar hierbas es cuidar de la salud; el trueque es cuidar del vínculo social. Este cuidado no es sentimental, sino práctico. Está incrustado en la acción, no en la emoción.

Deze economie van zorg vormt het morele hart van het gedicht. Zij toont dat morele betekenis niet alleen ontstaat uit intentionele ethiek of expliciete waarden, maar uit concrete praktijken die leven mogelijk maken. De vrouw handelt niet volgens abstracte morele principes, maar volgens noodzaak, ervaring en verantwoordelijkheid. Toch ontstaat uit dit handelen een moreel geladen wereld waarin zorg, continuïteit en wederkerigheid centraal staan.

Het gedicht maakt daarmee zichtbaar dat morele ordes niet alleen worden gevormd door wetten, doctrines of instituties, maar door dagelijkse routines en praktische keuzes. De vrouw belichaamt een vorm van ethiek die niet discursief, maar belichaamd is. Haar handelen is haar moraal, haar zorg is haar waarde.

12.- De vrouw als historische actor

Een van de impliciete stellingen van het gedicht is dat vrouwen in premoderne samenlevingen niet slechts passieve figuren waren, maar actieve historische actoren. Door haar arbeid, kennis en organisatievermogen beïnvloedt de vrouw niet alleen haar eigen huishouden, maar ook de ontwikkeling van het dorp. Het slot benadrukt expliciet dat het dorp door haar in opkomst is. Deze formulering verleent haar een collectieve betekenis: zij is niet alleen individu, maar structuurdrager.

Deze visie corrigeert historiografische tendensen die de geschiedenis reduceren tot machtswisselingen, oorlogen en mannelijke elites. Het gedicht herinnert eraan dat de duurzaamheid van samenlevingen afhankelijk is van minder zichtbare vormen van handelen.

Esta economía del cuidado constituye el corazón moral del poema. Muestra que el significado moral no surge únicamente de una ética intencional o de valores explícitos, sino de prácticas concretas que hacen posible la vida. La mujer no actúa según principios morales abstractos, sino según la necesidad, la experiencia y la responsabilidad. Sin embargo, de esta acción surge un mundo cargado de moralidad en el que el cuidado, la continuidad y la reciprocidad son centrales. El poema hace así visible que los órdenes morales no solo están formados por leyes, doctrinas o instituciones, sino por rutinas diarias y elecciones prácticas. La mujer encarna una forma de ética que no es discursiva, sino corpórea. Su acción es su moral, su cuidado es su valor.

12. La mujer como actor histórico

Una de las tesis implícitas del poema es que las mujeres en las sociedades premodernas no eran meras figuras pasivas, sino actores históricos activos. A través de su trabajo, conocimiento y capacidad de organización, la mujer influye no solo en su propio hogar, sino también en el desarrollo de la aldea. El final subraya explícitamente que la aldea está en auge gracias a ella. Esta formulación le confiere un significado colectivo: no es solo un individuo, sino un pilar estructural.

Esta visión corrige las tendencias historiográficas que reducen la historia a cambios de poder, guerras y élites masculinas. El poema recuerda que la sostenibilidad de las sociedades depende de formas de acción menos visibles.

Zonder waterbeheer, voedselproductie, kennis-overdracht en zorg zouden politieke structuren betekenisloos zijn. De vrouw in het gedicht vertegenwoordigt deze onzichtbare infrastructuur van het leven.

Door haar centraal te stellen zonder haar te idealiseren, biedt het gedicht een genuanceerd beeld van vrouwelijke agency. Zij is niet heldhaftig in epische zin, maar essentieel in structurele zin. Haar kracht ligt niet in uitzonderlijke daden, maar in dagelijkse volharding. Daarmee verlegt het gedicht de aandacht van spektakel naar substantie, van macht naar duurzaamheid.

13.- Existentiële onderlaag: leven ondanks onzekerheid

Onder de concrete beschrijvingen stroomt een existentiële onderlaag. Het gedicht gaat niet alleen over arbeid, maar over leven ondanks onzekerheid. De afwezigheid van de man, de dreiging van oorlog, de afhankelijkheid van seizoenen en natuur maken het bestaan precair. Toch wordt dit precair bestaan niet gepresenteerd als louter kwetsbaarheid, maar als bron van betekenisvolle activiteit.

De vrouw leeft niet ondanks onzekerheid, maar met onzekerheid. Haar handelen is niet gericht op het uitsluiten van risico, maar op het omgaan ermee. Zij weet dat oogsten kunnen mislukken, dat ziekte kan toeslaan, dat oorlog kan voortduren. Toch blijft zij zaaien, verzorgen, produceren en ruilen. Deze houding belichaamt een vorm van existentiële moed die niet spectaculair, maar duurzaam is.

Het gedicht suggereert daarmee dat zin niet ontstaat uit controle of zekerheid, maar uit betrokkenheid en handelen. De vrouw vindt geen betekenis in overwinning of succes, maar in continuïteit en zorg.

Sin la gestión del agua, la producción de alimentos, la transmisión de conocimientos y los cuidados, las estructuras políticas carecerían de sentido. La mujer del poema representa esta infraestructura invisible de la vida. Al situarla en el centro sin idealizarla, el poema ofrece una imagen matizada de la agencia femenina. No es heroica en un sentido épico, sino esencial en un sentido estructural. Su fuerza no reside en actos excepcionales, sino en la perseverancia diaria. Con ello, el poema desplaza la atención del espectáculo a la sustancia, del poder a la durabilidad.

13. Trasfondo existencial: vivir a pesar de la incertidumbre

Bajo las descripciones concretas fluye un trasfondo existencial. El poema no trata solo sobre el trabajo, sino sobre la vida a pesar de la incertidumbre. La ausencia del hombre, la amenaza de la guerra, la dependencia de las estaciones y la naturaleza hacen que la existencia sea precaria. Sin embargo, esta existencia precaria no se presenta como mera vulnerabilidad, sino como fuente de actividad significativa.

La mujer no vive "a pesar de" la incertidumbre, sino "con" la incertidumbre. Su acción no está orientada a excluir el riesgo, sino a lidiar con él. Sabe que las cosechas pueden fallar, que la enfermedad puede atacar, que la guerra puede prolongarse. Sin embargo, sigue sembrando, cuidando, produciendo e intercambiando. Esta actitud encarna una forma de valor existencial que no es espectacular, sino duradero. El poema sugiere así que el sentido no surge del control o la certeza, sino del compromiso y la acción. La mujer no encuentra el significado en la victoria o el éxito, sino en la continuidad y el cuidado.

Haar leven is niet heroïsch in klassieke zin, maar tragisch en waardig in existentiële zin. Zij draagt haar wereld zonder garantie, maar niet zonder vertrouwen in haar eigen vermogen om te handelen.

14.- Het landschap als morele ruimte

Het landschap in het gedicht is geen neutrale achtergrond, maar morele ruimte. Rivier, slib, planten, dieren en bijen vormen geen decor, maar actoren in het levensproces. Zij stellen mogelijkheden en grenzen, vragen zorg en bieden opbrengst. De vrouw beweegt zich in deze ruimte niet als heerser, maar als beheerder. Zij neemt wat nodig is, onderhoudt wat gebruikt wordt en bewaart wat toekomstig nut heeft.

Deze houding tegenover het landschap is niet expliciet ecologisch geformuleerd, maar impliciet duurzaam. Er is geen sprake van uitputting, verspilling of overproductie. Alles wordt gebruikt, hergebruikt en geïntegreerd in een circulair systeem. Deze circulaire logica verleent het gedicht een ethische dimensie die verder reikt dan zijn historische context. Zij toont een wereld waarin menselijke activiteit en natuurlijke processen op elkaar zijn afgestemd. Door het landschap als morele ruimte te presenteren, suggereert het gedicht dat zorg voor de wereld niet losstaat van zorg voor mensen. De vrouw zorgt voor land en water zoals zij zorgt voor familie en gemeenschap. Deze parallelle zorgstructuren maken zichtbaar dat duurzaamheid niet alleen ecologisch, maar ook sociaal en existentieel is.

15.- Poëzie als vorm van geschiedschrijving

Hoewel het gedicht geen historische feiten of gebeurtenissen benoemt, functioneert het als vorm van geschiedschrijving.

Su vida no es heroica en el sentido clásico, sino trágica y digna en el sentido existencial. Sostiene su mundo sin garantías, pero no sin confianza en su propia capacidad de actuar.

14. El paisaje como espacio moral

El paisaje en el poema no es un trasfondo neutro, sino un espacio moral. El río, el limo, las plantas, los animales y las abejas no son decorados, sino actores en el proceso vital. Plantean posibilidades y límites, exigen cuidados y ofrecen frutos. La mujer se mueve en este espacio no como dominadora, sino como gestora. Toma lo necesario, mantiene lo que usa y preserva lo que tendrá utilidad futura.

Esta actitud hacia el paisaje no está formulada de manera explícitamente ecológica, pero es implícitamente sostenible. No hay rastro de agotamiento, desperdicio o sobreproducción. Todo se utiliza, se reutiliza y se integra en un sistema circular. Esta lógica circular confiere al poema una dimensión ética que trasciende su contexto histórico. Muestra un mundo en el que la actividad humana y los procesos naturales están en sintonía. Al presentar el paisaje como espacio moral, el poema sugiere que el cuidado del mundo no es ajeno al cuidado de las personas. La mujer cuida de la tierra y el agua del mismo modo que cuida de la familia y la comunidad. Estas estructuras paralelas de cuidado visibilizan que la sostenibilidad no es solo ecológica, sino también social y existencial.

15. La poesía como forma de historiografía

Aunque el poema no nombra hechos o acontecimientos históricos, funciona como una forma de historiografía.

Het schrijft geen geschiedenis van veldslagen of dynastieën, maar van dagelijks leven, arbeid en zorg. Deze microgeschiedenis onthult aspecten van het verleden die in officiële bronnen vaak ontbreken. Zij toont hoe samenlevingen werkelijk functioneren, niet in uitzonderlijke momenten, maar in gewone dagen.

Deze vorm van poëtische geschiedschrijving is niet minder waarachtig dan chronologische verslaglegging. Integendeel, zij kan dieper doordringen in de ervaring van het verleden. Door concrete handelingen te beschrijven, maakt het gedicht voelbaar hoe het was om te leven in omstandigheden van onzekerheid, verantwoordelijkheid en afhankelijkheid. Het biedt geen feiten, maar ervaring. Geen data, maar ritmes.

Daarmee vervult het gedicht een epistemologische functie: het verruimt wat als kennis van het verleden geldt. Het herinnert eraan dat geschiedenis niet alleen bestaat uit wat wordt vastgelegd, maar ook uit wat wordt geleefd. De vrouw in het gedicht belichaamt deze geleefde geschiedenis. Haar handelingen zijn geen voetnoten, maar fundamenten.

16.- De ethiek van volharding

Een terugkerend motief is volharding. De vrouw werkt dag en nacht, ploegt, bakt, verzorgt, verzamelt, ruilt en geneest. Deze volharding is niet heroïsch, maar noodzakelijk. Zij ontstaat niet uit ambitie, maar uit verantwoordelijkheid. Toch krijgt zij in het gedicht een morele glans. Zij wordt niet verheerlijkt, maar erkend als fundamentele levenshouding.

Deze ethiek van volharding is niet gericht op overwinning, maar op behoud. Zij streeft niet naar triomf, maar naar continuïteit.

No escribe una historia de batallas o dinastías, sino de la vida cotidiana, el trabajo y el cuidado. Esta microhistoria revela aspectos del pasado que a menudo faltan en las fuentes oficiales. Muestra cómo funcionan realmente las sociedades, no en momentos excepcionales, sino en días comunes.

Esta forma de historiografía poética no es menos veraz que el relato cronológico. Al contrario, puede penetrar más profundamente en la experiencia del pasado. Al describir acciones concretas, el poema hace palpable lo que significaba vivir en circunstancias de incertidumbre, responsabilidad y dependencia. No ofrece datos, sino ritmos; no hechos, sino experiencia.

De este modo, el poema cumple una función epistemológica: amplía lo que se considera conocimiento del pasado. Recuerda que la historia no consiste solo en lo que se registra, sino también en lo que se vive. La mujer del poema encarna esta historia vivida. Sus acciones no son notas al pie, sino fundamentos.

16. La ética de la perseverancia

Un motivo recurrente es la perseverancia. La mujer trabaja día y noche, ara, cuece, cuida, recolecta, intercambia y sana. Esta perseverancia no es heroica, sino necesaria. No surge de la ambición, sino de la responsabilidad. Sin embargo, en el poema adquiere un brillo moral. No se glorifica, pero se reconoce como una actitud vital fundamental.

Esta ética de la perseverancia no está orientada a la victoria, sino a la preservación. No busca el triunfo, sino la continuidad.

In een wereld waarin oorlog, ziekte en natuurkrachten voortdurende bedreigingen vormen, is volharding geen passiviteit, maar actieve weerstand tegen ontwrichting. De vrouw verzet zich niet met wapens, maar met arbeid, kennis en zorg.

Het gedicht suggereert daarmee een alternatieve vorm van heldendom. Niet de held die overwint, maar de mens die volhoudt. Niet de figuur die de geschiedenis verandert, maar degene die haar draagt. Deze herdefiniëring van heldendom verleent het werk een stille maar krachtige ethische betekenis.

17.- Slotbeschouwing: stille kracht en dragende structuren

Aan het einde van het gedicht staat geen dramatische ontknoping, geen morele conclusie, geen expliciete boodschap. Er staat slechts de vaststelling dat deze vrouw zelfvoorzienend is, veel taken heeft en dat het dorp door haar in opkomst is. Deze eenvoudige formulering bevat echter de kern van het hele werk. Zij bevestigt dat maatschappelijke groei, stabiliteit en continuïteit niet voortkomen uit spektakel, maar uit stille kracht.

De vrouw blijft naamloos, maar niet onzichtbaar. Haar leven wordt niet beschreven in termen van emotie, maar van handeling. Haar betekenis ligt niet in uitzonderlijkheid, maar in noodzakelijkheid. Juist daardoor wordt zij universeel. Zij staat niet voor één individu, maar voor een structuur van zorg, arbeid en kennis die door de geschiedenis heen samenlevingen heeft gedragen.

En un mundo donde la guerra, la enfermedad y las fuerzas de la naturaleza son amenazas constantes, la perseverancia no es pasividad, sino resistencia activa contra la desarticulación. La mujer no se resiste con armas, sino con trabajo, conocimiento y cuidado.

El poema sugiere así una forma alternativa de heroísmo. No el héroe que vence, sino el ser humano que aguanta. No la figura que cambia la historia, sino quien la sostiene. Esta redefinición del heroísmo confiere a la obra un significado ético silencioso pero poderoso.

17. Consideración final: fuerza silenciosa y estructuras de soporte

Al final del poema no hay un desenlace dramático, ni una conclusión moral, ni un mensaje explícito. Solo consta la constatación de que esta mujer es autosuficiente, tiene muchas tareas y que la aldea está en auge gracias a ella. Esta sencilla formulación contiene, sin embargo, el núcleo de toda la obra. Confirma que el crecimiento social, la estabilidad y la continuidad no proceden del espectáculo, sino de la fuerza silenciosa.

La mujer permanece sin nombre, pero no invisible. Su vida no se describe en términos de emoción, sino de acción. Su significado no reside en su excepcionalidad, sino en su necesidad. Precisamente por ello se vuelve universal. No representa a un solo individuo, sino a una estructura de cuidado, trabajo y conocimiento que ha sostenido a las sociedades a lo largo de la historia.

Het gedicht eindigt niet met oplossing, maar met erkenning. Het erkent dat achter elke oorlog, elke macht, elke geschiedenis van conflict en verandering, een wereld van dagelijks leven schuilgaat die vaak onopgemerkt blijft, maar zonder welke geen samenleving kan voortbestaan. De vrouw in *Vrouw alleen, man naar oorlog* belichaamt deze wereld. Zij is geen randfiguur, maar centrum. Geen achtergrond, maar fundament.

In deze zin is het gedicht niet alleen beschrijving, maar herwaardering. Het herwaardeert arbeid boven strijd, zorg boven macht, continuïteit boven doorbraak. Het nodigt de lezer uit om geschiedenis, samenleving en menselijk bestaan niet alleen te zien door de lens van uitzonderlijke gebeurtenissen, maar door die van dagelijkse handelingen die, juist door hun herhaling, betekenis dragen. Zo wordt de vrouw in het gedicht niet slechts herinnerd, maar erkend als dragende kracht van een wereld die ondanks onzekerheid blijft bestaan.

El poema no termina con una solución, sino con un reconocimiento. Reconoce que tras cada guerra, cada poder, cada historia de conflicto y cambio, se esconde un mundo de vida cotidiana que a menudo pasa desapercibido, pero sin el cual ninguna sociedad podría perdurar. La mujer de Mujer sola, hombre a la guerra encarna este mundo. No es una figura marginal, sino el centro. No es el fondo, sino el fundamento.

En este sentido, el poema no es solo descripción, sino revalorización. Revalora el trabajo por encima de la lucha, el cuidado sobre el poder, la continuidad sobre la ruptura. Invita al lector a ver la historia, la sociedad y la existencia humana no solo a través de la lente de los eventos excepcionales, sino a través de las acciones diarias que, precisamente por su repetición, portan el significado. Así, la mujer del poema no solo es recordada, sino reconocida como la fuerza motriz de un mundo que, a pesar de la incertidumbre, persiste.

13.1.1 Filosofische beschouwingen

Dit gedicht heeft een diepe filosofische dimensie, ook al presenteert het geen abstracte theorieën of technische begrippen op expliciete wijze. Het filosofische karakter ervan ligt in het feit dat het, via eenvoudige en concrete beelden, centrale vragen van de menselijke conditie onderzoekt: de zin van arbeid, de relatie tussen leven en tijd, de ethiek van zorg, de structuur van de gemeenschap, de band met de natuur, de ervaring van afwezigheid, stille waardigheid en continuïteit tegenover historische kwetsbaarheid. Hieronder volgt een brede, zorgvuldige en systematische analyse van deze filosofische dimensie, met expliciete verwijzingen naar fundamentele denkers uit de westerse traditie.

Heeft dit gedicht een filosofische dimensie?

Het gedicht *Mujer sola, hombre a la guerra* is niet filosofisch in academische zin, maar wel in de diepste betekenis van het woord: het formuleert, zonder abstracte begrippen, een samenhangende wereldvisie over het menselijk leven, arbeid, tijd, gemeenschap en betekenis. In plaats van te theoretiseren, toont het. In plaats van te argumenteren, vertelt het. Maar wat het vertelt, is precies datgene waarmee de filosofie zich sinds haar ontstaan heeft beziggehouden: hoe te leven, wat het betekent het leven te dragen, hoe een samenleving wordt opgebouwd, welke waarde arbeid heeft, hoe met afwezigheid wordt omgegaan, welke plaats de natuur inneemt, hoe betekenis zonder heroïek gestalte krijgt.

Consideraciones filosóficas

Este poema tiene una profunda dimensión filosófica, aunque no exponga teorías abstractas ni conceptos técnicos de manera explícita. Su carácter filosófico reside en que interroga, mediante imágenes sencillas y concretas, cuestiones centrales de la condición humana: el sentido del trabajo, la relación entre vida y tiempo, la ética del cuidado, la estructura de la comunidad, el vínculo con la naturaleza, la experiencia de la ausencia, la dignidad silenciosa y la continuidad frente a la fragilidad histórica. A continuación, se ofrece un análisis amplio, riguroso y sistemático de su dimensión filosófica, con referencia explícita a pensadores fundamentales de la tradición occidental.

¿Tiene este poema una dimensión filosófica?

El poema *Mujer sola, hombre a la guerra* no es filosófico en el sentido académico, pero sí en el sentido más profundo: formula, sin conceptos abstractos, una visión del mundo coherente sobre la vida humana, el trabajo, el tiempo, la comunidad y el sentido. En lugar de teorizar, muestra. En lugar de argumentar, narra. Pero lo que narra es precisamente aquello que la filosofía ha tratado desde sus orígenes: cómo vivir, qué significa sostener la vida, cómo se construye una sociedad, qué valor tiene el trabajo, cómo se enfrenta la ausencia, qué lugar ocupa la naturaleza, cómo se articula el sentido sin heroicidad.

Dit gedicht behoort daarom tot een oude filosofische traditie: de belichaamde, praktische, alledaagse, niet-discursieve filosofie, die reeds aanwezig was bij Hesiodus, Aristoteles, de stoïcijnen, Spinoza, Hannah Arendt, Simone Weil en vele andere denkers die het menselijk leven niet vanuit abstractie, maar vanuit concrete handeling hebben doordacht.

1.- Aristoteles: praxis, deugd en het goede leven
Aristoteles onderscheidt drie soorten menselijke activiteit: theoria (beschouwing), poiesis (productie) en praxis (handeling gericht op het goede). Het goede leven wordt niet uitsluitend bepaald door denken of door het vervaardigen van objecten, maar door een duurzame praktijk van handelingen die gericht zijn op de zorg voor het gemeenschappelijke leven. In dit gedicht belichaamt de vrouw precies deze aristotelische praxis.

Zij werkt niet om rijkdom te accumuleren of abstracte goederen te produceren, maar om het leven te dragen: water, brood, zaden, kleding, genezing, uitwisseling. Elke handeling is gericht op het concrete welzijn van mensen, dieren en gemeenschap. Deze levensvorm is niet heroïsch, maar wel deugdzzaam in aristotelische zin: zij beantwoordt aan phronesis, de praktische wijsheid die bestaat uit weten wat in elke concrete situatie te doen staat.

Bovendien stelt Aristoteles dat geluk (eudaimonia) niet bestaat uit genot of succes, maar uit activiteit overeenkomstig de deugd gedurende een volledig leven. De vrouw in het gedicht wordt niet voorgesteld als gelukkig in emotionele zin, maar wel als volledig actief, verantwoordelijk en in de wereld geïntegreerd. Haar leven bezit een innerlijke samenhang die een stille vorm van vervulling belichaamt.

Este poema pertenece, por tanto, a una tradición filosófica antigua: la filosofía encarnada, práctica, cotidiana, no discursiva, que ya estaba presente en Hesíodo, en Aristóteles, en los estoicos, en Spinoza, en Hannah Arendt, en Simone Weil y en muchas otras figuras que pensaron la vida humana no desde la abstracción, sino desde la acción concreta.

1.- Aristóteles: praxis, virtud y vida buena

Aristóteles distingue entre tres tipos de actividad humana: *theoria* (contemplación), *poiesis* (producción) y *praxis* (acción orientada al bien). La vida buena no se define solo por el pensamiento ni por la fabricación de objetos, sino por una práctica sostenida de acciones orientadas al cuidado de la vida común. En este poema, la mujer encarna precisamente esta praxis aristotélica.

Ella no trabaja para acumular riqueza, ni para producir bienes abstractos, sino para sostener la vida: agua, pan, semillas, ropa, curación, intercambio. Cada acción está orientada al bien concreto de personas, animales y comunidad. Esta forma de vida no es heroica, pero sí virtuosa en sentido aristotélico: es una vida conforme a la *phronesis*, la sabiduría práctica, que consiste en saber qué hacer en cada circunstancia concreta.

Además, Aristóteles sostiene que la felicidad (*eudaimonia*) no es placer ni éxito, sino actividad conforme a la virtud en una vida completa. La mujer del poema no es presentada como feliz en sentido emocional, pero sí como plenamente activa, responsable, integrada en el mundo. Su vida posee una coherencia interna que encarna una forma silenciosa de plenitud.

2.- Hannah Arendt: arbeid, werk en handelen

Hannah Arendt onderscheidt in *De menselijke conditie* drie dimensies van menselijke activiteit: arbeid (activiteiten die noodzakelijk zijn om het leven te onderhouden), werk (het vervaardigen van duurzame objecten) en handelen (politieke interactie tussen mensen). De moderniteit heeft arbeid vaak veracht en geassocieerd met het vrouwelijke, het huiselijke en het onzichtbare, maar Arendt benadrukt dat zonder arbeid geen wereld mogelijk is.

Dit gedicht is vanuit dit perspectief een filosofische rehabilitatie van arbeid als fundament van elke beschaving. De vrouw regeert niet, vecht niet, wetgevend handelt zij niet, maar zonder haar zijn er geen brood, geen water, geen kleding, geen genezing en geen continuïteit. Het gedicht herstelt de zichtbaarheid en ontologische waardigheid van datgene wat de officiële geschiedenis doorgaans negeert.

Daarnaast stelt Arendt dat arbeid verbonden is met de levenscyclus, met geboorte, groei en herhaling, terwijl politiek verbonden is met breuk, gebeurtenis en uitzondering. Door de oorlog buiten beeld te houden en het dagelijkse leven centraal te stellen, keert het gedicht deze hiërarchie om: het toont dat het wezenlijke niet het uitzonderlijke is, maar wat zich herhaalt en draagt.

3.- Simone Weil: aandacht, noodzaak en waardigheid

Simone Weil dacht diep na over de waardigheid van handarbeid, over aandacht voor de wereld en over de centraliteit van noodzaak als ontologische structuur. Voor Weil ontstaat ware ethiek niet uit abstracte principes, maar uit absolute aandacht voor het reële, vooral voor het kwetsbare en het breekbare.

2.- Hannah Arendt: labor, trabajo y acción

Hannah Arendt, en *La condición humana*, distingue tres dimensiones de la actividad humana: labor (actividades necesarias para sostener la vida), trabajo (fabricación de objetos duraderos) y acción (interacción política entre seres humanos). La modernidad ha despreciado la labor, asociándola a lo femenino, lo doméstico y lo invisible, pero Arendt insiste en que sin labor no hay mundo posible.

Este poema es, desde esta perspectiva, una reivindicación filosófica de la labor como fundamento de toda civilización. La mujer no gobierna, no combate, no legisla, pero sin ella no hay pan, agua, ropa, curación ni continuidad. El poema restituye visibilidad y dignidad ontológica a aquello que la historia oficial suele ignorar.

Además, Arendt afirma que la labor está ligada al ciclo vital, al nacimiento, al crecimiento, a la repetición, mientras que la política está ligada a la ruptura, al acontecimiento, a la excepción. El poema, al situar la guerra fuera de escena y la vida cotidiana en el centro, invierte jerarquías: muestra que lo esencial no es lo excepcional, sino lo que se repite y sostiene.

3.- Simone Weil: atención, necesidad y dignidad

Simone Weil pensó profundamente la dignidad del trabajo manual, la atención al mundo y la centralidad de la necesidad como estructura ontológica. Para Weil, la verdadera ética no nace de principios abstractos, sino de la atención absoluta a lo real, especialmente a lo frágil y lo vulnerable.

De vrouw in het gedicht belichaamt precies deze radicale aandacht: voor water, slib, planten, dieren, kruiden en natuurlijke cycli. Niets in haar wereld is abstract. Alles is concreet, lichamelijk, noodzakelijk. Zij beheerst de natuur niet, maar werkt ermee samen. Zij legt geen project op, maar antwoordt op wat is.

Daarnaast stelde Simone Weil dat ware heldhaftigheid niet bestaat in overwinnen, maar in dragen. Niet in veroveren, maar in trouw blijven aan het leven onder moeilijke omstandigheden. Het gedicht construeert precies deze ethiek van het dragen: er is geen overwinning, geen roem, geen proclamatie. Alleen volharding.

4.- Martin Heidegger: wonen, wereld en zorg
Heidegger begreep de mens als Dasein, een zijn-in-de-wereld waarvan de fundamentele wijze niet representatie is, maar bewoning. Leven betekent ingebed zijn in een wereld van praktijken, gebruiksvoorwerpen, ritmes en relaties. Betekenis ontstaat niet in abstract denken, maar in het dagelijkse omgaan met dingen.

De vrouw in het gedicht theoretiseert de wereld niet: zij bewoont haar. Zij conceptualiseert de natuur niet: zij bewerkt haar, verzorgt haar, kent haar uit ervaring. Water is geen object, maar noodzaak. Slib is geen gegeven, maar vruchtbaarheid. Planten zijn geen categorieën, maar voedsel, geneeskunde, kleding.

Heidegger stelt bovendien dat de fundamentele wijze van mens-zijn zorg (Sorge) is. Het hele gedicht is een ontologie van zorg. Elk gebaar is zorg: water halen, zaaien, naaien, genezen, uitwisselen. Geen enkele handeling is niet gericht op het dragen van iets kwetsbaars.

La mujer del poema encarna precisamente esta atención radical: al agua, al limo, a las plantas, a los animales, a las hierbas, a los ciclos naturales. Nada en su mundo es abstracto. Todo es concreto, corporal, necesario. No domina la naturaleza, sino que coopera con ella. No impone un proyecto, sino que responde a lo que es.

Además, Simone Weil sostuvo que el verdadero heroísmo no es vencer, sino sostener. No es conquistar, sino permanecer fiel a la vida en condiciones adversas. El poema construye exactamente esta ética del sostén: no hay victoria, no hay gloria, no hay proclamación. Solo hay perseverancia.

4.- Martin Heidegger: habitar, mundo y cuidado
Heidegger entendió al ser humano como Dasein, un ser-en-el-mundo cuyo modo fundamental no es la representación, sino el habitar. Vivir es estar inmerso en un mundo de prácticas, utensilios, ritmos y relaciones. El sentido no se genera en el pensamiento abstracto, sino en el trato cotidiano con las cosas.

La mujer del poema no teoriza el mundo: lo habita. No conceptualiza la naturaleza: la trabaja, la cuida, la conoce por experiencia. El agua no es un objeto, sino una necesidad. El limo no es un dato, sino fertilidad. Las plantas no son categorías, sino alimento, medicina, vestimenta.

Heidegger también afirma que el modo fundamental del ser humano es el cuidado (Sorge). El poema entero es una ontología del cuidado. Cada gesto es cuidado: traer agua, sembrar, coser, curar, intercambiar. No hay acción que no esté orientada al sostén de algo frágil.

Daarnaast toont het gedicht een wijze van zijn-in-de-wereld die niet overheersend of instrumenteel is, maar mede-bewonend. Er is geen uitbuiting, maar samenwerking met natuurlijke cycli. Deze bestaanswijze komt overeen met wat Heidegger het poëtisch bewonen van de aarde noemde.

5.- Stoïcisme: aanvaarding, volharding en stille waardigheid

De stoïcijnse filosofen, vooral Epictetus, Seneca en Marcus Aurelius, leerden dat wijsheid bestaat uit het aanvaarden van wat niet van iemand afhangt en uit rechtvaardig handelen in wat wel beïnvloedbaar is. De vrouw in het gedicht beheerst de oorlog niet, de afwezigheid niet, de toekomst niet, het klimaat niet en ziekte niet. Maar zij beheerst haar handelen, haar aandacht, haar arbeid en haar verantwoordelijkheid.

Zij klaagt niet. Zij protesteert niet. Zij dramatiseert niet. Zij handelt. Deze soberheid is geen berusting, maar stoïcijnse waardigheid. Het is de stille bevestiging dat het leven gedragen verdient te worden, zelfs wanneer de omstandigheden zwaar zijn.

Bovendien verdedigden de stoïcijnen dat ware grootheid niet ligt in macht of roem, maar in standvastigheid, matiging en innerlijke samenhang. De vrouw in het gedicht is niet machtig, maar standvastig. Zij is niet zichtbaar, maar centraal. Zij is niet heroïsch, maar essentieel.

6.- Spinoza: conatus, kracht en actief leven

Spinoza definieerde de essentie van elk wezen als conatus, het streven om in zijn bestaan te volharden. Ethiek bestaat niet uit gehoorzaamheid aan externe normen, maar uit het vergroten van het vermogen tot bestaan via adequate relaties met de wereld.

Además, el poema muestra un modo de estar en el mundo que no es dominador ni instrumental, sino cohabitante. No hay explotación, sino cooperación con los ciclos naturales. Esta forma de existencia corresponde a lo que Heidegger llamó un habitar poético de la tierra.

5.- Estoicismo: aceptación, perseverancia y dignidad silenciosa

Los filósofos estoicos, especialmente Epicteto, Séneca y Marco Aurelio, enseñaron que la sabiduría consiste en aceptar lo que no depende de uno y actuar con rectitud en lo que sí depende. La mujer del poema no controla la guerra, la ausencia, el futuro, el clima o la enfermedad. Pero controla su acción, su atención, su trabajo, su responsabilidad.

No se lamenta. No protesta. No dramatiza. Actúa. Esta sobriedad no es resignación, sino dignidad estoica. Es la afirmación silenciosa de que la vida merece ser sostenida incluso cuando las condiciones son adversas.

Además, los estoicos defendían que la verdadera grandeza no está en el poder ni en la fama, sino en la constancia, la moderación y la coherencia interior. La mujer del poema no es poderosa, pero es firme. No es visible, pero es central. No es heroica, pero es esencial.

6.- Spinoza: conatus, potencia y vida activa

Spinoza definió la esencia de todo ser como conatus, el esfuerzo por perseverar en su ser. La ética no consiste en obedecer normas externas, sino en aumentar la potencia de existir mediante relaciones adecuadas con el mundo.

De vrouw in het gedicht belichaamt deze vitale conatus. Zij handelt niet uit abstract plichtsbesef, maar uit levensimpuls. Elk gebaar — verbouwen, weven, genezen, uitwisselen — is een bevestiging van bestaan. Zij strijdt niet tegen de wereld, maar werkt ermee samen.

Daarnaast stelde Spinoza dat vreugde voortkomt uit toename van kracht, en droefheid uit afname ervan. Het gedicht drukt geen emotionele vreugde uit, maar wel een vorm van rustige kracht: het dorp groeit, het leven wordt gedragen, middelen worden getransformeerd. Er is geen exaltatie, maar wel affirmatie.

7.- Marx: arbeid, productie en materieel leven

Karl Marx stelde dat de basis van elke samenleving de materiële productie van het leven is. Voorafgaand aan politiek, ideologie of cultuur staat arbeid die voedsel, kleding, onderdak en reproductie mogelijk maakt. Zonder deze basis is er geen geschiedenis.

Dit gedicht is in die zin diep materialistisch: het toont hoe leven wordt geproduceerd. Het idealiseert arbeid niet, maar toont haar als fundament van elke sociale structuur. De vrouw vertegenwoordigt niet slechts een huiselijke figuur, maar de onzichtbare infrastructuur van de gemeenschap.

Daarnaast bekritiseerde Marx de vervreemding van arbeid wanneer deze losraakt van levenszin. In dit gedicht is er geen vervreemding: elke activiteit heeft een direct, begrijpelijk en onmiddellijk doel. Arbeid is niet abstract of gefragmenteerd, maar organisch, geïntegreerd en betekenisvol.

La mujer del poema encarna este conatus vital. No actúa por deber abstracto, sino por impulso de vida. Cada gesto —cultivar, tejer, curar, intercambiar— es una afirmación de existencia. No lucha contra el mundo, sino que coopera con él.

Además, Spinoza sostuvo que la alegría surge del aumento de potencia, y que la tristeza surge de su disminución. El poema no expresa alegría emocional, pero sí una forma de potencia tranquila: la aldea crece, la vida se sostiene, los recursos se transforman. No hay exaltación, pero hay afirmación.

7.- Marx: trabajo, producción y vida material

Karl Marx afirmó que la base de toda sociedad es la producción material de la vida. Antes que la política, la ideología o la cultura, está el trabajo que permite comer, vestirse, habitar, reproducirse. Sin esta base, no hay historia.

Este poema es, en este sentido, profundamente materialista: muestra cómo se produce la vida. No idealiza el trabajo, pero lo muestra como fundamento de toda estructura social. La mujer no representa solo una figura doméstica, sino la infraestructura invisible de la comunidad.

Además, Marx denunció la alienación del trabajo cuando este se separa del sentido vital. En este poema no hay alienación: cada actividad tiene un propósito directo, comprensible, inmediato. El trabajo no es abstracto ni fragmentado, sino orgánico, integrado, significativo.

8.- Michel Foucault: praktisch weten en onzichtbare macht

Foucault toonde aan dat macht niet alleen in zichtbare instellingen huist, maar in praktische kennis, in lichamen, in alledaagse disciplines en in herhaalde gebaren. De vrouw in het gedicht oefent geen politieke macht uit, maar vitale macht: zij organiseert, draagt, produceert, beheert middelen en draagt kennis over.

Haar weten is niet academisch of schriftelijk, maar beslissend. Zij kent planten, kruiden, cycli, dieren en materiële processen. Dit praktische weten vormt een historische rationaliteit die zelden in archieven verschijnt, maar zonder welke geen enkele samenleving kan voortbestaan.

Het gedicht is daarom een vorm van genealogie van onzichtbaar weten: het toont hoe het sociale leven niet door decreten, maar door herhaalde gebaren wordt gedragen.

9.- Emmanuel Levinas: ethiek van de ander en verantwoordelijkheid

Levinas stelde dat ethiek niet ontstaat uit universele normen, maar uit het gelaat van de ander dat zorg opeist. Verantwoordelijkheid is geen keuze, maar een oorspronkelijke structuur van het bestaan.

De vrouw in het gedicht leeft precies in deze structuur: haar leven is georganiseerd rond verantwoordelijkheid voor anderen — kinderen, dieren, gemeenschap — en voor de wereld — water, aarde, zaden. Zij wordt niet voorgesteld als heroïsch offer, maar als natuurlijke wijze van bestaan.

8.- Michel Foucault: saber práctico y poder invisible
Foucault mostró que el poder no reside solo en las instituciones visibles, sino en los saberes prácticos, en los cuerpos, en las disciplinas cotidianas, en los gestos repetidos. La mujer del poema no ejerce poder político, pero ejerce poder vital: organiza, sostiene, produce, gestiona recursos, transmite conocimiento.

Su saber no es académico ni escrito, pero es decisivo. Conoce las plantas, las hierbas, los ciclos, los animales, los procesos materiales. Este saber práctico constituye una forma de racionalidad histórica que raramente aparece en los archivos, pero sin la cual ninguna sociedad puede sobrevivir.

El poema es, por tanto, una forma de genealogía del saber invisible: muestra cómo la vida social se sostiene no por decretos, sino por gestos repetidos.

9.- Emmanuel Levinas: ética del otro y responsabilidad

Levinas sostuvo que la ética no nace de normas universales, sino del rostro del otro que reclama cuidado. La responsabilidad no es una elección, sino una estructura originaria de la existencia.

La mujer del poema vive exactamente en esta estructura: su vida está organizada en torno a la responsabilidad por otros —niños, animales, comunidad— y por el mundo —agua, tierra, semillas—. No se presenta como sacrificio heroico, sino como forma natural de existir.

Zij handelt niet uit externe verplichting, maar uit een primaire relatie tot de kwetsbaarheid van de ander. Elk gebaar is een antwoord: op dorst, honger, ziekte en onbeschermdeheid. Deze ethiek is niet discursief, maar belichaamd.

10.- Nietzsche: bevestiging van het leven zonder illusies

Nietzsche bekritiseerde filosofieën die het leven ontkennen ten gunste van transcendente idealen. In plaats daarvan pleitte hij voor een radicale bevestiging van het bestaan zoals het is: fragiel, eindig, conflictueus, maar waard om geleefd te worden.

De vrouw in het gedicht verwacht geen verlossing, belooft geen beloning en zoekt geen transcendentie. Zij leeft. Zij werkt. Zij volhardt. Zij klaagt niet over de wereld, maar bewoont haar. Zij vlucht niet voor pijn, maar gaat er zonder dramatisering doorheen.

Dit is een vorm van nietzscheaanse affirmatie, zij het zonder wil tot macht of exaltatie: een stille bevestiging van het leven in zijn meest elementaire vorm.

11.- Heraclitus: stroom, verandering en continuïteit

Heraclitus leerde dat alles stroomt (panta rhei), maar ook dat er een diepe wet (logos) is die verandering ordent. Het gedicht toont deze dialectiek: de seizoenen veranderen, het water stroomt, de oorlog wijzigt omstandigheden, maar het leven houdt stand.

De vrouw handelt in een wereld van voortdurende transformatie, maar verlamt daar niet door. Zij past haar praktijken aan, zaait, oogst, ruilt, verzorgt. Zij zoekt geen stilstand, maar dynamisch evenwicht.

No actúa por obligación externa, sino por una relación primaria con la vulnerabilidad ajena. Cada gesto es una respuesta al otro: al sediento, al hambriento, al enfermo, al desprotegido. Esta ética no es discursiva, sino encarnada.

10.- Nietzsche: afirmación de la vida sin ilusiones

Nietzsche criticó las filosofías que negaban la vida en nombre de ideales trascendentes. Propuso, en cambio, una afirmación radical de la existencia tal como es: frágil, finita, conflictiva, pero digna de ser vivida.

La mujer del poema no espera salvación, ni promete recompensa, ni busca trascendencia. Vive. Trabaja. Persevera. No se queja del mundo, sino que lo habita. No huye del dolor, sino que lo atraviesa sin dramatización.

Este es un tipo de afirmación nietzscheana, aunque sin voluntad de poder ni exaltación: una afirmación silenciosa de la vida en su forma más elemental.

11.- Heráclito: flujo, cambio y permanencia

Heráclito enseñó que todo fluye (panta rhei), pero también que hay una ley profunda (logos) que organiza el cambio. El poema muestra esta dialéctica: las estaciones cambian, el agua corre, la guerra altera las circunstancias, pero la vida persiste.

La mujer actúa en un mundo de transformación constante, pero no se paraliza por ello. Ajusta sus prácticas, siembra, cosecha, intercambia, cuida. No busca inmovilidad, sino equilibrio dinámico.

Zo belichaamt het gedicht een tijdsfilosofie die niet lineair vooruitgangsgericht is en niet leeg herhalend, maar cyclisch en vitaal, gedragen door menselijke handeling.

12.- Bergson: duur, intuïtie en geleefde tijd

Henri Bergson onderscheidde de gekwantificeerde kloktijd van de geleefde duur (*durée*), die kwalitatief, continu en organisch is. Het gedicht is niet geordend naar data of gebeurtenissen, maar naar levensritmes: water halen, zaaien, oogsten, genezen, uitwisselen.

Deze tijd is niet lineair of abstract, maar lichamenlijk, seizoensgebonden en existentieel. Het leven wordt niet gemeten in jaren, maar in cycli. Betekenis ontstaat niet uit gebeurtenissen, maar uit herhalingen die met zin geladen zijn.

De vrouw plant de toekomst niet rationeel, maar leeft ook niet in een puur moment. Zij leeft in een dichte duur, waarin verleden, heden en toekomst in de continuïteit van zorg met elkaar verweven zijn.

13.- Camus: absurditeit, waardigheid en volharding

Albert Camus stelde dat de menselijke conditie absurd is omdat zij geen garanties op zin biedt, maar dat de ethische reactie niet nihilisme is, maar stille opstand: leven, handelen, dragen, zelfs zonder beloften.

De vrouw in het gedicht verwacht geen transcendente zin. Zij rechtvaardigt zich niet. Zij theoretiseert niet. Zij leeft. Zij volhardt. Zij produceert. Zij zorgt. In een onzekere wereld vormt deze volharding een vorm van waardigheid.

Así, el poema encarna una filosofía del tiempo no como progreso lineal ni como repetición vacía, sino como ciclo vital sostenido por la acción humana.

12.- Bergson: duración, intuición y tiempo vivido
Henri Bergson distinguió entre el tiempo cuantificado de los relojes y la duración vivida (*durée*), que es cualitativa, continua, orgánica. El poema no se organiza por fechas ni acontecimientos, sino por ritmos vitales: traer agua, sembrar, cosechar, curar, intercambiar.

Este tiempo no es lineal ni abstracto, sino corporal, estacional, existencial. La vida no se mide en años, sino en ciclos. El sentido no surge de eventos, sino de repeticiones cargadas de significado.

La mujer no planifica el futuro, pero tampoco vive en el instante puro. Vive en una duración densa, donde pasado, presente y porvenir se entrelazan en la continuidad del cuidado.

13.- Camus: absurdo, dignidad y persistencia
Albert Camus sostuvo que la condición humana es absurda porque no ofrece garantías de sentido, pero que la respuesta ética no es el nihilismo, sino la rebelión tranquila: vivir, actuar, sostener, aun sin promesas.

La mujer del poema no espera sentido trascendente. No se justifica. No teoriza. Vive. Persevera. Produce. Cuida. En un mundo incierto, esta persistencia constituye una forma de dignidad.

Zoals Sisyphus, maar zonder dramatisering, draagt zij dagelijks haar last — water, brood, aarde, dieren — niet uit metafysische hoop, maar uit trouw aan het leven zelf.

14.- Plato: rechtvaardigheid, orde en functie

In De Republiek definieert Plato rechtvaardigheid als dat elk deel van de stad zijn functie vervult in harmonie met de andere delen. Het gaat niet om formele gelijkheid, maar om structureel evenwicht.

De vrouw in het gedicht vervult een essentiële functie: de productie van leven. Zij regeert niet en strijdt niet, maar zonder haar is geen stad mogelijk. In die zin is haar leven diep politiek, zij het niet institutioneel.

Het gedicht suggereert dat ware rechtvaardigheid niet in macht ligt, maar in de functionele verdeling van zorg en arbeid. Er is geen rechtvaardigheid waar geen brood, geen water, geen gezondheid en geen continuïteit zijn.

15.- Arendt en Weil samengebracht: het onzichtbare heldendom

Zowel Hannah Arendt als Simone Weil wezen erop dat de moderniteit het gebeuren, de breuk en de macht heeft verheerlijkt, terwijl zij het onzichtbare heldendom van dagelijks dragen heeft vergeten.

Dit gedicht is filosofisch gezien een herstel van dat stille heldendom. Het viert geen veroveringen, maar continuïteiten. Het verheerlijkt geen daden, maar gebaren. Het glorifieert geen overwinningen, maar volhardingen.

Como Sísifo, pero sin dramatización, ella empuja cada día su carga —agua, pan, tierra, animales—, no por esperanza metafísica, sino por fidelidad a la vida misma.

14.- Platón: justicia, orden y función

En La República, Platón define la justicia como que cada parte de la ciudad cumpla su función en armonía con las demás. No se trata de igualdad formal, sino de equilibrio estructural.

La mujer del poema cumple una función esencial: la producción de vida. No gobierna ni combate, pero sin ella no hay ciudad posible. En este sentido, su vida es profundamente política, aunque no institucional.

El poema sugiere que la verdadera justicia no reside en el poder, sino en la distribución funcional del cuidado y el trabajo. No hay justicia donde no hay pan, agua, salud y continuidad.

15.- Arendt y Weil reunidas: el heroísmo invisible

Tanto Hannah Arendt como Simone Weil coincidieron en que la modernidad ha glorificado el acontecimiento, la ruptura, el poder, olvidando el heroísmo invisible del sostén cotidiano.

Este poema es, filosóficamente, una restitución de ese heroísmo silencioso. No celebra conquistas, sino continuidades. No exalta gestas, sino gestos. No glorifica victorias, sino perseverancias.

De vrouw verschijnt niet als uitzonderlijke figuur, maar als essentiële structuur. Haar leven is niet buitengewoon, maar onmisbaar. In deze normaliteit openbaart zich een hogere vorm van grootheid.

16.- Ethiek van zorg: Gilligan, Noddings en hedendaagse filosofie

Hoewel expliciet hedendaagse feministische filosofie niet gevraagd wordt, is het relevant te vermelden dat Carol Gilligan en Nel Noddings een ethiek van zorg ontwikkelden als alternatief voor een ethiek van abstracte principes. Deze ethiek berust op aandacht, relatie, concrete verantwoordelijkheid en onderlinge afhankelijkheid.

De vrouw in het gedicht belichaamt deze ethiek van zorg exact: zij handelt niet volgens universele normen, maar volgens concrete noden. Zij maximaliseert geen principes, maar antwoordt op kwetsbaarheid. Zij zoekt geen abstracte rechtvaardigheid, maar levensonderhoud.

Deze zorg is niet sentimenteel, maar structureel. Zij is organisatie van middelen, vooruitzien, arbeid en kennis. Zij is geen affect, maar praktijk. Het gedicht anticipeert deze ethiek zonder haar te benoemen.

17.- Eindsynthese: waarom dit gedicht diep filosofisch is

Dit gedicht is filosofisch omdat:

- 1.- Het een ontologie van zorg formuleert als fundamentele structuur van het menselijk bestaan.
- 2.- Het een ethiek van volharding zonder heroïek ontvouwt.
- 3.- Het arbeid presenteert als betekenis, niet als vervreemding.

La mujer no aparece como figura excepcional, sino como estructura esencial. Su vida no es extraordinaria, pero es indispensable. En esta normalidad se revela una forma superior de grandeza.

16.- Ética del cuidado: Gilligan, Noddings y filosofía contemporánea

Aunque no se solicita explícitamente filosofía contemporánea feminista, resulta relevante mencionar que Carol Gilligan y Nel Noddings desarrollaron una ética del cuidado como alternativa a la ética de principios abstractos. Esta ética se basa en la atención, la relación, la responsabilidad concreta y la interdependencia. La mujer del poema encarna exactamente esta ética del cuidado: no actúa según normas universales, sino según necesidades concretas. No maximiza principios, sino que responde a vulnerabilidades. No busca justicia abstracta, sino sostenimiento vital.

Este cuidado no es sentimental, sino estructural. Es organización de recursos, previsión, trabajo, conocimiento. No es afecto, sino práctica. El poema anticipa esta ética sin nombrarla.

17.- Síntesis final: por qué este poema es profundamente filosófico

Este poema es filosófico porque:

- 1.- Formula una ontología del cuidado como estructura fundamental del ser humano.
- 2.- Expone una ética de la perseverancia sin heroicidad.
- 3.- Articula una visión del trabajo como sentido, no como alienación.

- 4.- Het een opvatting van tijd toont als vitale duur, niet als chronologie.
- 5.- Het een relationele antropologie toont, geen individualistische.
- 6.- Het een impliciete politiek aanbiedt gebaseerd op het dragen van het leven, niet op macht.
- 7.- Het een metafysica van continuïteit tegenover breuk voorstelt.
- 8.- Het een epistemologie van praktisch weten tegenover abstract weten bevat.
- 9.- Het een morele economie van zorg en wederkerigheid openbaart.
- 10.- Het een esthetiek van soberheid en stille waardigheid manifesteert.

Conclusie

Mujer sola, hombre a la guerra is niet alleen een beschrijvend gedicht of een etnografisch tableau. Het is een filosofische meditatie over wat het betekent het leven te dragen wanneer de wereld kwetsbaar is. Het theoretiseert het goede niet, maar belichaamt het. Het definieert de deugd niet, maar toont haar. Het discussieert betekenis niet, maar praktiseert haar.

De vrouw in het gedicht is geen ideologisch symbool, maar een ontologische figuur: zij vertegenwoordigt de fundamentele structuur van elke beschaving, datgene wat voorafgaat aan politiek, macht, oorlog en officiële geschiedenis. Zij vertegenwoordigt de continuïteit van het leven tegenover de discontinuïteit van gebeurtenissen. Zij vertegenwoordigt de waardigheid van stille arbeid tegenover het lawaai van heldendom.

- 4.- Presenta una concepción del tiempo como duración vital, no como cronología.
- 5.- Muestra una antropología relacional, no individualista.
- 6.- Ofrece una política implícita basada en el sostén de la vida, no en el poder.
- 7.- Propone una metafísica de la continuidad frente a la ruptura.
- 8.- Encierra una epistemología del saber práctico frente al saber abstracto.
- 9.- Revela una economía moral basada en el cuidado y la reciprocidad.
- 10.- Manifiesta una estética de la sobriedad y la dignidad silenciosa.

Conclusión

Mujer sola, hombre a la guerra no es solo un poema descriptivo ni un cuadro etnográfico. Es una meditación filosófica sobre lo que significa sostener la vida cuando el mundo es frágil. No teoriza sobre el bien, pero lo encarna. No define la virtud, pero la muestra. No discute el sentido, pero lo practica.

La mujer del poema no es un símbolo ideológico, sino una figura ontológica: representa la estructura fundamental de toda civilización, aquello que precede a la política, al poder, a la guerra y a la historia oficial. Representa la continuidad de la vida frente a la discontinuidad de los acontecimientos. Representa la dignidad del trabajo silencioso frente al ruido del heroísmo.

In filosofische termen staat deze figuur op het kruispunt van Aristoteles en Hannah Arendt, van Simone Weil en Heidegger, van Spinoza en de stoïcijnen, van Marx en Levinas, van Bergson en Camus. Niet omdat deze denkers worden geciteerd, maar omdat zij belichaamt wat zij allen, vanuit verschillende invalshoeken, als kern van het menselijk bestaan hebben herkend: zorg, concrete handeling, stille verantwoordelijkheid, volharding zonder spektakel en trouw aan het leven.

Dit gedicht leert denken niet via concepten, maar via gebaren. Het leert dat filosofie niet begint in theorie, maar in de kruik die met water wordt gevuld, in het zaad dat wordt gezaaid, in het brood dat wordt gebakken, in de wond die wordt verzorgd, in de ruil die de gemeenschap draagt. Het leert dat betekenis niet ligt in het uitzonderlijke, maar in het herhaalde. Niet in de overwinning, maar in de continuïteit. Niet in macht, maar in het dragen.

Daarom heeft dit gedicht niet alleen met filosofie te maken: het is filosofie in poëtische vorm. Niet als doctrine, maar als wereldvisie. Niet als systeem, maar als belichaamde wijsheid. Niet als discours, maar als levensvorm.

En términos filosóficos, esta figura se sitúa en la confluencia de Aristóteles y Hannah Arendt, de Simone Weil y Heidegger, de Spinoza y los estoicos, de Marx y Levinas, de Bergson y Camus. No porque cite a estos pensadores, sino porque encarna aquello que todos ellos, desde ángulos distintos, reconocieron como núcleo de la existencia humana: el cuidado, la acción concreta, la responsabilidad silenciosa, la perseverancia sin espectáculo, la fidelidad a la vida.

Este poema enseña a pensar no mediante conceptos, sino mediante gestos. Enseña que la filosofía no comienza en la teoría, sino en la vasija que se llena de agua, en la semilla que se siembra, en el pan que se cuece, en la herida que se cura, en el intercambio que sostiene la comunidad. Enseña que el sentido no está en lo excepcional, sino en lo repetido. No en la victoria, sino en la continuidad. No en el poder, sino en el sostén.

Por ello, este poema no solo tiene que ver con la filosofía: es filosofía en forma poética. No como doctrina, sino como visión del mundo. No como sistema, sino como sabiduría encarnada. No como discurso, sino como forma de vida.

14 Hennep en vlas in rivierwater

1

Hennep volop in rivier,
nodig weekmaken vezels.
Eindbestemming voor papier,
daarheen gebracht door ezels.

2

Vlas en hennep planten,
geteeld in Blanca bij water.
Bevolking weet van wanten,
ieder helpt met werk later.

3

Weken oorzaak slechte geur,
rotbak op lange afstand.
Mensen houden zo humeur,
verliezen niet hun verstand.

4

Vezels weken in rivier,
gaf zelfs ondrinkbaar water.
Klachten van Murcia later,
scheelde producent geen sier.

5

Rotbakken werden verplicht,
voor producenten in dal.
Groter dessin zag het licht,
mettertijd hoger aantal.

Cáñamo y lino en el agua del río

1

Cáñamo en abundancia en el río,
remojar fibras era necesario.
Destino final: papel frío,
hasta allí lo llevaban en asno diario.

2

Lino y cáñamo sembrados,
cultivados en Blanca junto al agua.
El pueblo sabía lo necesario,
todos ayudaban sin pausa.

3

El remojo causaba mal olor,
las balsas lejos del lugar.
Así se conservaba el humor,
y nadie perdía su pensar.

4

Las fibras en el río al remojar,
el agua llegaba a ser imbebible.
Quejas llegaron desde Murcia después,
no fue para el productor nada sensible.

5

Las balsas se hicieron obligación,
para productores del valle.
Surgió un diseño de mayor dimensión,
con el tiempo creció el detalle.

6

Vlas en hennep voor kleren,
bevolking groeide langzaam.
Kon dessins nog niet weren,
Ricote dal kreeg zo faam.

7

Hennep planten groeiden hoog,
oogsten was zware arbeid.
Niet iedereen bleef droog,
schuilen bij regen, geen tijd.

8

Hele plant uit grond trekken,
eerst mannelijke planten.
Drogen op goede plekken,
door de zon, alle kanten.

9

Ooit geplaatst in rotbakken,
Daar onder water met steen.
Niet in twee weken pakken,
Hennepbraak, bast ging heen.

10

Vezels aan de buitenkant,
Zwiegelen vezels door plank.
Met pinnen schoonmaken plant,
Genaamd hekel als eindklank.

11

Verwijdering houtresten,
en vezels recht kammen.
Spinrokken als de besten,
kan dat werk niet verlammen.

6

Lino y cáñamo para vestir,
la población crecía despacio.
No se podían aún los tejidos impedir,
y el valle de Ricote ganó espacio.

7

Las plantas de cáñamo crecían altas,
la cosecha era duro sudor.
No todos quedaban secos en faltas,
con lluvia no había refugio ni pudor.

8

La planta entera se arrancaba del suelo,
primero las masculinas.
Se secaban al sol en buen celo,
por todas las colinas.

9

Luego se ponían en balsas,
bajo el agua con piedra.
En dos semanas se abría la masa,
la corteza se desprendía entera.

10

Las fibras quedaban por fuera,
se espadaban sobre tabla.
Con púas se limpiaba la madera,
llamado rastrillo al final que habla.

11

Se quitaban restos de madera,
y se peinaban bien las fibras.
Las ruecas, como las primeras,
no dejaban que el trabajo vibre en quiebras.

12

Handspindel, pluk uit rokken,
Tussen de vingers draaien.
Het aan de spindel tjokken,
draad komt vanzelf aanwaaien.

Plantage de Hennep

[https://af.wikipedia.org/wiki/Hennep#/media/L%C3%AAer:La Roche Jagu chanvre 1.JPG](https://af.wikipedia.org/wiki/Hennep#/media/L%C3%AAer:La_Roche_Jagu_chanvre_1.JPG)
PG 19-2-2026. Uso amparado en el Art. 32 de la Ley de Propiedad Intelectual española (fines de investigación).

12

Huso de mano, copo en la rueca,
entre los dedos girando.

Al huso se engancha la hebra,
y el hilo va solo brotando.

<http://almoradi1829.blogspot.com/2013/06/las-ultimas-balsas-de-canamo-en-almoradi.html>. 19-2-2026

Uso amparado en el Art. 32 de la Ley de Propiedad Intelectual española (fines de investigación).

14.1 Slotopmerking

De Weefstroom van de Geschiedenis in de Ricote Vallei

Een analyse van de materiële en existentiële fundamenteën in de poëzie van de hennep- en vlascultuur.

De afsluiting van dit werk vraagt om een reflectie die verder gaat dan de louter technische beschrijving van een verdwenen ambacht. Het gedicht "Hennep en vlas in rivierwater" vormt een essentiële synthese van de thema's die in dit boek zijn onderzocht: de symbiose tussen natuur en cultuur, de onvermijdelijkheid van menselijke arbeid en de langzame transformatie van een landschap door de eeuwen heen. Deze slotopmerking analyseert de diepere lagen van het gedicht en de historische werkelijkheid van de Ricote vallei.

1.- De materialiteit van de beschaving In de eerste strofen wordt onmiddellijk de link gelegd tussen de rauwe natuur en de intellectuele vooruitgang. Hennep is hier niet slechts een gewas; het is de drager van informatie. De "eindbestemming voor papier" herinnert de lezer eraan dat de middeleeuwse bloei van steden zoals Játiva en de administratieve stabiliteit van de regio Murcia afhankelijk waren van de vezels die in Blanca en omgeving werden geteeld. Het papier dat voortkwam uit deze hennep vormde het fundament van de geschiedschrijving en het bestuur. Hieruit blijkt een diepe waarheid: de hoogste uitingen van de menselijke geest — de literatuur, de filosofie en de wet — zijn onlosmakelijk verbonden met de nederige arbeid op het veld en het transport door ezels.

Observación final

La Trama de la Historia en el Valle de Ricote

Un análisis de los fundamentos materiales y existenciales en la poesía de la cultura del cáñamo y el lino.

El cierre de esta obra exige una reflexión que trascienda la mera descripción técnica de un oficio desaparecido. El poema "Cáñamo y lino en el agua del río" constituye una síntesis esencial de los temas explorados en este libro: la simbiosis entre naturaleza y cultura, la inevitabilidad del trabajo humano y la lenta transformación de un paisaje a lo largo de los siglos. Este comentario final analiza las capas más profundas del poema y la realidad histórica del Valle de Ricote.

1.- La materialidad de la civilización En las primeras estrofas se establece de inmediato el vínculo entre la naturaleza bruta y el progreso intelectual. El cáñamo no es aquí solo un cultivo; es el soporte de la información. El "destino final: papel" recuerda al lector que el florecimiento medieval de ciudades como Játiva y la estabilidad administrativa de la región de Murcia dependían de las fibras cultivadas en Blanca y sus alrededores. El papel derivado de este cáñamo formó el fundamento de la historiografía y la administración. De esto se desprende una verdad profunda: las más altas expresiones del espíritu humano —la literatura, la filosofía y la ley— están indisolublemente ligadas al humilde trabajo en el campo y al transporte en asnos.

2.- De ecologische en sociale balans Strofen 3 en 4 behandelen een vaak over het hoofd gezien aspect van de geschiedenis: de spanning tussen productie en leefbaarheid. Het rotten van hennep was een vervuילend proces. De "slechte geur" en het "ondrinkbare water" illustreren de ecologische voetafdruk van de middeleeuwse industrie. De verschuiving van de rotbakken naar locaties op "lange afstand" getuigt van een ontluikend sociaal bewustzijn en een politieke ordening die trachtte het welzijn van de bevolking in Murcia te beschermen tegen de industriële noodzaak in het dal. Het is een vroege vorm van ruimtelijke ordening die de harmonie in de gemeenschap moest bewaren.

3.- De technologische evolutie en collectieve discipline De verplichting van rotbakken en de schaalvergroting die in strofe 5 wordt beschreven, wijzen op de overgang van kleinschalige, ongeorganiseerde arbeid naar een gestructureerd systeem. Er ontstaat een "groter dessin", een ontwerp dat zowel de fysieke infrastructuur als de sociale organisatie van de vallei beslaat. De bevolking van Blanca en Ricote "wist van wanten". Dit duidt op een collectieve bekwaamheid, een doorgegeven wijsheid die niet in boeken stond geschreven, maar in de handen van de arbeiders gegrift stond.

4.- De fenomenologie van de arbeid Vanaf strofe 7 verschuift de focus naar de fysieke realiteit van de oogst. De beschrijving van het trekken van de planten — eerst de mannelijke, dan de vrouwelijke — weerspiegelt een diepgaand begrip van natuurlijke ritmes. Het werk wordt niet geromantiseerd; het is zwaar, nat en onverbiddelijk. De regen die geen tijd laat om te schuilen, benadrukt de onderwerping van de mens aan de urgentie van de natuur. De arbeid is hier een existentiële daad: men is wat men doet, en men doet wat de seizoenen voorschrijven.

2.- El equilibrio ecológico y social Las estrofas 3 y 4 abordan un aspecto de la historia a menudo ignorado: la tensión entre producción y habitabilidad. El remojo o enriado del cáñamo era un proceso contaminante. El "mal olor" y el "agua imbebible" ilustran la huella ecológica de la industria medieval. El desplazamiento de las balsas a lugares de "larga distancia" da testimonio de una conciencia social emergente y de un ordenamiento político que intentaba proteger el bienestar de la población frente a la necesidad industrial. Es una forma temprana de ordenación del territorio destinada a preservar la armonía comunitaria.

3.- La evolución tecnológica y la disciplina colectiva La obligación de las balsas y el aumento de la escala de producción descritos en la estrofa 5 indican la transición de un trabajo artesanal a pequeña escala hacia un sistema estructurado. Surge un "diseño de mayor dimensión", un plan que abarca tanto la infraestructura física como la organización social del valle. El pueblo de Blanca "sabía lo necesario", lo que indica una competencia colectiva, una sabiduría transmitida que no estaba escrita en libros, sino grabada en las manos de los trabajadores.

4.- La fenomenología del trabajo A partir de la estrofa 7, el enfoque se desplaza hacia la realidad física de la cosecha. La descripción del arranque de las plantas — primero las masculinas, luego las femeninas— refleja una comprensión profunda de los ritmos naturales. El trabajo no se romantiza; es duro, húmedo e implacable. La lluvia que no deja tiempo para el refugio subraya la sumisión del hombre a la urgencia de la naturaleza. El trabajo es aquí un acto existencial: se es lo que se hace, y se hace lo que las estaciones dictan.

5.- Van chaos naar orde: de verwerking De stappen van het rotten, braken en hekelen (strofen 9 en 10) zijn metaforen voor de menselijke conditie. De plant moet eerst 'sterven' en rotten onder een steen om zijn verborgen waarde — de vezel — vrij te geven. Dit proces van afbraak om tot essentie te komen, is een universeel motief. De hennepbraak die de bast vernietigt en de hekel die de laatste houtresten verwijdert, symboliseren de loutering. Wat overblijft is de zuivere vezel, klaar voor de transformatie tot cultuur.

6.- De continuïteit van de draad De slotstrofe over de handspindel brengt de analyse naar het niveau van de duurzame continuïteit. Het spinnen is een handeling die de tijd zelf lijkt te vangen. "Draad komt vanzelf aanwaaien" suggereert een flow, een staat van zijn waarin de menselijke handeling en het natuurlijke materiaal samenvloeien tot een nieuw geheel. Het garen dat hier ontstaat, bindt de generaties aan elkaar. Het is de draad waarmee de kleren, de zeilen en de boeken van de toekomst worden geweven.

7.- De Ricote vallei als microkosmos De geschiedenis van hennep en vlas in deze regio is de geschiedenis van de mensheid in het klein. Het toont hoe een afgelegen dal door middel van waterbeheer, ambachtelijke discipline en handelsgeest een onmisbare schakel werd in een groter netwerk. De faam die de vallei verwierf, was niet gebaseerd op militaire overwinningen, maar op de kwaliteit van het weefsel en de onvermoeibare inzet van de bewoners.

8.- Slotvisie op de poëtische vorm Het feit dat deze geschiedenis in dichtvorm is vastgelegd, is van groot belang. Poëzie bewaart de emotionele en zintuiglijke waarheid van de geschiedenis die in droge archiefstukken verloren gaat.

5.- Del caos al orden: el procesamiento Los pasos del remojo, el agramado y el rastrillado (estrofas 9 y 10) son metáforas de la condición humana. La planta debe primero "morir" y pudrirse bajo una piedra para liberar su valor oculto: la fibra. Este proceso de descomposición para llegar a la esencia es un motivo universal. El rastrillo que limpia la madera simboliza la purificación. Lo que queda es la fibra pura, lista para la transformación en cultura.

6.- La continuidad del hilo La estrofa final sobre la rueca y el huso eleva el análisis al nivel de la continuidad sostenible. El hilado es un acto que parece capturar el tiempo mismo. La expresión "el hilo viene solo" sugiere un estado de flujo en el que la acción humana y el material natural se funden en una unidad nueva. El hilo que surge aquí une a las generaciones; es la hebra con la que se tejerán las ropas, las velas y los libros del futuro.

7.- El Valle de Ricote como microcosmos La historia del cáñamo y el lino en esta región es la historia de la humanidad en miniatura. Muestra cómo un valle remoto, mediante la gestión del agua, la disciplina artesanal y el espíritu comercial, se convirtió en un eslabón indispensable de una red mayor. La fama que ganó el valle no se basó en victorias militares, sino en la calidad del tejido y el esfuerzo incansable de sus habitantes.

8.- Visión final sobre la forma poética El hecho de que esta historia se haya plasmado en forma de verso es de gran importancia. La poesía conserva la verdad emocional y sensorial de la historia que se pierde en los documentos de archivo secos.

De ritmiek van het gedicht weerspiegelt de herhalende bewegingen van het spinnen en het braken. Het dient als een monument voor de naamloze arbeiders wiens zweet de vezels heeft gevoed die de beschaving draagkracht gaven.

9.- De ethiek van de herinnering Door deze analyse wordt de lezer uitgenodigd om met hernieuwde eerbied naar de landschappen van Blanca en Ricote te kijken. De stilte bij de rivier draagt nog steeds de echo van het klotsende water in de rotbakken. De geschiedenis is hier niet statisch; zij stroomt als de Segura door het landschap. Het is de taak van de huidige generatie om de betekenis van deze arbeid te herkennen en te waarderen als de wortel van de hedendaagse identiteit.

10.- Besluit De analyse van dit gedicht concludeert dat de menselijke vooruitgang nooit losstaat van zijn ecologische en materiële oorsprong. Hennep en vlas, water en steen, zweet en zon: dit zijn de elementen waaruit de geschiedenis van de Ricote vallei is gesponnen. De wijsheid van het verleden ligt besloten in de eenvoud van de handeling en de volharding van de geest. Moge deze slotopmerking dienen als een eerbetoon aan de onverwoestbare draad van menselijke waardigheid die door dit landschap loopt. De lezer wordt aangemoedigd om in de vezels van het papier van dit boek de herinnering aan de hennepvelden te voelen, en in de woorden de continuïteit van een cultuur die blijft staan, zolang zij herinnerd wordt.

La rítmica del poema refleja los movimientos repetitivos del hilado y el agramado. Sirve como un monumento a los trabajadores anónimos cuyo sudor alimentó las fibras que dieron soporte a la civilización.

9.- La ética de la memoria A través de este análisis, se invita al lector a mirar con renovado respeto los paisajes de Blanca y Ricote. El silencio junto al río aún guarda el eco del agua en las balsas. La historia aquí no es estática; fluye como el Segura a través del paisaje. Es tarea de la generación actual reconocer y valorar el significado de este trabajo como la raíz de la identidad contemporánea.

10.- Conclusión El análisis de este poema concluye que el progreso humano nunca está desconectado de su origen ecológico y material. Cábamo y lino, agua y piedra, sudor y sol: estos son los elementos con los que se ha hilado la historia del Valle de Ricote. La sabiduría del pasado reside en la sencillez del acto y la perseverancia del espíritu. Que este comentario final sirva de homenaje al hilo indestructible de la dignidad humana que recorre este paisaje. Se alienta al lector a sentir en las fibras del papel de este libro el recuerdo de los campos de cábamo, y en sus palabras la continuidad de una cultura que permanece mientras sea recordada.

14.1.1 Filosofische beschouwingen

Dit gedicht heeft onmiskenbaar een filosofische dimensie, ook al presenteert het zich op het eerste gezicht als een historisch-ambachtelijke beschrijving van de hennep- en vlascultuur in de Ricote-vallei. De filosofische betekenis ligt niet in expliciete abstracte begrippen, maar in de manier waarop arbeid, natuur, tijd, gemeenschap, materie en transformatie worden verbeeld. Het gedicht functioneert als wat Martin Heidegger een “denken in beelden” zou noemen: geen conceptuele theorie, maar een poëtische ontsluiting van fundamentele bestaansstructuren.

In wat volgt wordt dit uitgewerkt en met duidelijke verwijzingen naar filosofen en stromingen, en zonder gebruik van tabellen of samenvattingen in schema's.

1.- Arbeid als fundament van mens-zijn (Aristoteles, Hannah Arendt, Karl Marx)

Het gedicht beschrijft arbeid niet als abstract begrip, maar als concrete handeling: zaaien, oogsten, roten, braken, hekelen, spinnen. Daarmee sluit het aan bij een lange filosofische traditie waarin arbeid wordt gezien als constitutief voor het menselijk bestaan.

Bij Aristoteles is arbeid verbonden met praxis en poiësis: handelen en maken. Het maken van vezels tot draad en stof behoort tot poiësis, maar deze activiteit is niet waarde vrij. Zij maakt menselijke bewoning mogelijk. Kleding, papier, netten en zeilen zijn voorwaarden voor cultuur. In dat opzicht toont het gedicht precies wat Aristoteles bedoelt wanneer hij stelt dat de mens een “zoon politikon” is: een wezen dat alleen in gemeenschap kan bestaan, dankzij materiële arbeid.

Consideraciones filosóficas

Este poema posee una dimensión filosófica innegable, aunque a primera vista se presente como una descripción histórico-artesanal de la cultura del cáñamo y el lino en el valle de Ricote. Su sentido filosófico no reside en conceptos abstractos explícitos, sino en la manera en que se representan el trabajo, la naturaleza, el tiempo, la comunidad, la materia y la transformación. El poema funciona como lo que Martin Heidegger llamaría un “pensar en imágenes”: no una teoría conceptual, sino una apertura poética de estructuras fundamentales de la existencia.

Lo que sigue es un análisis desarrollado con referencias claras a filósofos y corrientes, sin tablas ni esquemas, y con numeración conforme al formato solicitado.

1.- El trabajo como fundamento del ser humano (Aristóteles, Hannah Arendt, Karl Marx)

El poema describe el trabajo no como concepto abstracto, sino como acción concreta: sembrar, cosechar, enriar, agramar, rastrillar, hilar. De este modo se inscribe en una larga tradición filosófica que considera el trabajo constitutivo de la existencia humana. En Aristóteles, el trabajo se vincula con la praxis y la poièsis: actuar y producir. La transformación de fibras en hilo y tejido pertenece a la poièsis, pero no es moralmente neutra: hace posible la vida humana. Vestido, papel, redes y velas son condiciones de la cultura. En este sentido, el poema muestra exactamente lo que Aristóteles entendía cuando afirmaba que el ser humano es un *zoon politikon*: un ser que solo puede existir en comunidad gracias al trabajo material.

Hannah Arendt onderscheidt in *Vita activa* arbeid, werk en handelen. Arbeid betreft de cyclische processen van onderhoud van het leven, werk betreft het vervaardigen van duurzame objecten, handelen betreft politiek en spreken. In dit gedicht lopen arbeid en werk in elkaar over: het roten van hennep is tegelijk onderhoud van bestaan en schepping van duurzaamheid. Het papier dat eruit voortkomt draagt later geschiedenis, wet en cultuur. De cyclus van de natuur mondt uit in de duurzaamheid van de menselijke wereld.

Karl Marx beschouwde arbeid als de primaire bemiddeling tussen mens en natuur. In zijn vroege geschriften noemt hij arbeid zelfs de “soort-activiteit” van de mens. Het gedicht illustreert dit zonder ideologische nadruk: de mens haalt de plant uit de aarde, onderwerpt haar aan water, steen, zon en handkracht, en transformeert haar tot iets dat het sociale leven draagt. Hier verschijnt arbeid niet als vervreemding, maar als verankering in wereld en gemeenschap.

Het filosofische gewicht ligt in de impliciete these dat cultuur niet begint bij ideeën, maar bij handen. Dat sluit direct aan bij Marx’ materialistische omkering van het idealisme: niet het denken produceert het leven, maar het leven produceert het denken. Het papier waarop filosofie wordt geschreven is letterlijk voortgekomen uit hennepvezels. Het gedicht maakt dit zichtbaar zonder theorie, maar met poëtische precisie.

2.- Natuur en mens als wederzijds doordrongen (Heraclitus, Spinoza, Merleau-Ponty)

Het gedicht toont geen scheiding tussen natuur en cultuur, maar een vloeiende overgang.

Hannah Arendt distingue en *La condición humana* entre labor, trabajo y acción. La labor concierne a los procesos cíclicos de mantenimiento de la vida; el trabajo, a la fabricación de objetos duraderos; la acción, a la política y al habla. En el poema, labor y trabajo se entrelazan: el enriado del cáñamo es al mismo tiempo mantenimiento vital y producción de durabilidad. El papel que surge de él portará después historia, ley y cultura. El ciclo natural desemboca en la permanencia del mundo humano.

Karl Marx consideró el trabajo como la mediación fundamental entre el ser humano y la naturaleza. En sus escritos juveniles lo llamó incluso la “actividad genérica” del ser humano. El poema ilustra esto sin énfasis ideológico: la persona arranca la planta de la tierra, la somete al agua, la piedra, el sol y la fuerza de las manos, y la transforma en algo que sostiene la vida social. Aquí el trabajo no aparece como alienación, sino como arraigo en el mundo y en la comunidad.

El peso filosófico reside en la tesis implícita de que la cultura no comienza en las ideas, sino en las manos. Esto conecta directamente con la inversión materialista de Marx frente al idealismo: no es el pensamiento el que produce la vida, sino la vida la que produce el pensamiento. El papel sobre el que se escribe filosofía procede literalmente de fibras de cáñamo. El poema lo hace visible sin teoría, pero con precisión poética.

2.- Naturaleza y ser humano como realidades entrelazadas (Heráclito, Spinoza, Merleau-Ponty)
El poema no presenta una separación entre naturaleza y cultura, sino una transición fluida entre ambas.

De rivier is niet slechts decor, maar actieve participant: zij weekt de vezels, draagt de geur, veroorzaakt conflicten, en vormt tegelijk de levensader van het dal. Dit beeld sluit aan bij een niet-dualistische filosofie van natuur en mens.

Heraclitus stelde dat alles stroomt en dat harmonie ontstaat door spanning tussen tegengestelden. De rivier in het gedicht belichaamt deze gedachte letterlijk. Zij maakt productie mogelijk, maar veroorzaakt ook vervuiling en conflict. De rotbakken op afstand tonen een poging om deze spanning te reguleren. Mens en natuur staan niet tegenover elkaar, maar zijn verwikkeld in een dynamische wederkerigheid.

Bij Spinoza is natuur niet iets buiten de mens, maar de totaliteit waarvan de mens een modus is. Het gedicht ademt deze immanente visie. De arbeid is geen strijd tegen de natuur, maar een vorm van meewerken met haar processen: drogen in de zon, rotten in water, spinnen met de hand. De menselijke handeling verschijnt als voortzetting van natuurlijke processen, niet als hun ontkenning.

Maurice Merleau-Ponty, in zijn fenomenologie van het lichaam, benadrukt dat de mens geen zuiver bewustzijn is, maar een belichaamd wezen dat in de wereld is ingebed. Het gedicht sluit hier nauw bij aan: de regen maakt de arbeider nat, de geur beïnvloedt de stemming, de handen voelen de vezels. Kennis is hier niet abstract, maar tactiel en zintuiglijk. Het weten van wanneer mannelijke planten geoogst moeten worden is belichaamde kennis, geen theoretisch systeem.

El río no es solo decorado, sino participante activo: remoja las fibras, transporta el olor, provoca conflictos y al mismo tiempo constituye la arteria vital del valle. Esta imagen se inscribe en una filosofía no dualista de naturaleza y humanidad.

Heráclito afirmaba que todo fluye y que la armonía nace de la tensión entre opuestos. El río del poema encarna literalmente este pensamiento. Hace posible la producción, pero también genera contaminación y conflicto. Las balsas alejadas del núcleo urbano muestran un intento de regular esa tensión. El ser humano y la naturaleza no se oponen, sino que se encuentran implicados en una reciprocidad dinámica.

En Spinoza, la naturaleza no es algo externo al ser humano, sino la totalidad de la que este es un modo. El poema respira esta visión inmanente. El trabajo no es lucha contra la naturaleza, sino cooperación con sus procesos: secar al sol, pudrir en agua, hilar con la mano. La acción humana aparece como continuación de procesos naturales, no como negación de ellos.

Maurice Merleau-Ponty, en su fenomenología del cuerpo, subraya que el ser humano no es conciencia pura, sino ser encarnado inmerso en el mundo. El poema se ajusta plenamente a esta perspectiva: la lluvia moja al trabajador, el olor afecta al ánimo, las manos sienten las fibras. El saber no es aquí abstracto, sino táctil y sensorial. El conocimiento de cuándo cosechar las plantas masculinas es saber corporal, no sistema teórico.

Filosofisch gezien toont het gedicht dus een ecologische ontologie avant la lettre: mens en natuur zijn geen gescheiden domeinen, maar aspecten van één doorlopende werkelijkheid. Dat maakt het gedicht diep verwant aan zowel klassieke als moderne niet-dualistische filosofieën.

3.- Tijd, herhaling en continuïteit (Henri Bergson, Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger)

Het gedicht kent geen dramatische plot, geen climax, geen individuele held. In plaats daarvan toont het een ritmische herhaling van seizoenen, handelingen en processen. Dit maakt het tot een poëtische meditatie over tijd.

Henri Bergson onderscheidde kloktijd van *durée*, de geleefde tijd die stroomt als ervaring. Het gedicht bevindt zich geheel in deze *durée*. De handelingen volgen elkaar op, niet als meetbare eenheden, maar als voortgaande bewegingen. “Draad komt vanzelf aanwaaien” suggereert een tijdservaring waarin arbeid niet wordt opgevat als last, maar als flow, als meegaan met een ritme dat groter is dan het individu.

Friedrich Nietzsche’s idee van de eeuwige wederkeer resonanceert subtiel in de cycliciteit van zaaien, oogsten, verwerken en spinnen. Niet als kosmologische these, maar als existentieel patroon: dezelfde arbeid keert elk jaar terug, dezelfde handelingen worden telkens opnieuw uitgevoerd. Toch is deze herhaling niet leeg, maar zinvol, omdat zij gemeenschap en continuïteit draagt. Het gedicht suggereert een affirmatie van deze herhaling, niet als noodlot, maar als vorm van trouw aan het leven.

Desde el punto de vista filosófico, el poema presenta así una ontología ecológica avant la lettre: ser humano y naturaleza no son dominios separados, sino aspectos de una misma realidad continua. Esto lo vincula profundamente tanto con filosofías clásicas como contemporáneas no dualistas.

3.- Tiempo, repetición y continuidad (Henri Bergson, Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger)

El poema carece de trama dramática, de clímax y de héroe individual. En su lugar muestra una repetición rítmica de estaciones, gestos y procesos. Esto lo convierte en una meditación poética sobre el tiempo.

Henri Bergson distinguió entre el tiempo del reloj y la *durée*, el tiempo vivido que fluye como experiencia. El poema se sitúa por completo en esta *durée*. Las acciones se suceden no como unidades mensurables, sino como movimientos continuos. “El hilo viene solo” sugiere una experiencia temporal en la que el trabajo no se vive como carga, sino como flujo, como acompañamiento con un ritmo más amplio que el individuo.

La idea de Nietzsche del eterno retorno resuena sutilmente en la ciclicidad de sembrar, cosechar, procesar e hilar. No como tesis cosmológica, sino como patrón existencial: el mismo trabajo regresa cada año, las mismas acciones se repiten. Sin embargo, esta repetición no es vacía, sino significativa, porque sostiene comunidad y continuidad. El poema sugiere una afirmación de esta repetición, no como fatalidad, sino como forma de fidelidad a la vida.

Martin Heidegger zag tijd niet primair als opeenvolging van momenten, maar als ontplooiing van zijn: het menselijk bestaan is temporeel omdat het zich altijd reeds in een wereld bevindt die er al was en waarin toekomstmogelijkheden liggen. Het gedicht staat precies in deze temporele structuur. Het spreekt over een verleden dat voortleeft in handen, technieken en landschap. De handspindel verbindt generaties. De draad die wordt gesponnen is tegelijk materieel en symbolisch: zij staat voor de continuïteit van menselijk bestaan in de tijd.

Filosofisch gezien functioneert het gedicht dus als een meditatieve tekst over duur, herhaling en historische continuïteit, zonder ooit abstract over tijd te spreken.

4.- Loutering en transformatie (Plato, Plotinus, Simone Weil)

De processen die het gedicht beschrijft – rotten, braken, hekelen – zijn niet alleen technisch, maar symbolisch geladen. De plant moet eerst rotten, uiteenvallen, ontdaan worden van hout en bast voordat de vezel verschijnt. Dit motief van vernietiging als voorwaarde voor zuivering heeft diepe filosofische wortels.

Bij Plato, vooral in de *Phaedo* en de *Republiek*, is kennis verbonden met losmaking van het ruwe, zintuiglijke en materiële. De ziel moet zich ontdoen van het lichaam om waarheid te bereiken. Hoewel het gedicht geen dualisme uitdraagt, echoot het patroon: de waardevolle vezel komt pas tevoorschijn nadat het grove materiaal is verwijderd. Wat overblijft is zuiver, bruikbaar, vormbaar.

Martin Heidegger entendía el tiempo no como sucesión de instantes, sino como despliegue del ser: la existencia humana es temporal porque siempre ya se encuentra en un mundo heredado y abierto a posibilidades futuras. El poema se inscribe plenamente en esta estructura. Habla de un pasado que vive en manos, técnicas y paisaje. El huso conecta generaciones. El hilo que se hila es simultáneamente material y simbólico: representa la continuidad del existir humano en el tiempo.

Desde el punto de vista filosófico, el poema funciona así como un texto meditativo sobre duración, repetición y continuidad histórica, sin necesidad de hablar abstractamente del tiempo.

4.- Purificación y transformación (Platón, Plotino, Simone Weil)

Los procesos descritos en el poema —enriado, agramado, rastrillado— no son solo técnicos, sino simbólicamente cargados. La planta debe pudrirse, descomponerse, despojarse de madera y corteza antes de que aparezca la fibra. Este motivo de destrucción como condición de purificación tiene profundas raíces filosóficas.

En Platón, especialmente en el Fedón y en la República, el conocimiento se vincula con la separación de lo grosero, sensible y material. El alma debe desprenderse del cuerpo para alcanzar la verdad. Aunque el poema no defiende un dualismo, el patrón es similar: la fibra valiosa solo emerge después de eliminar el material tosco.

Bij Plotinus wordt de weg naar het Ene beschreven als een proces van afpellen en zuivering: het lagere moet worden achtergelaten om het hogere te bereiken. De hennepbraak en de hekel zijn letterlijk instrumenten van afpelling. Wat filosofisch verschijnt als mystieke ascentie, verschijnt hier als ambachtelijke handeling. Toch is de structuur identiek: vernietiging als voorwaarde voor vorming.

Simone Weil beschreef arbeid als een spirituele oefening, omdat zij de mens confronteert met weerstand, noodzaak en materiële werkelijkheid. Zij zag in handarbeid een vorm van ascese: de wil leert zich voegen naar wat is. Het gedicht sluit nauw aan bij deze gedachte. De regen die geen tijd laat om te schuilen, de zware oogst, het natte werk: dit alles disciplineert het lichaam en de geest. De arbeid wordt niet verheerlijkt, maar ook niet beklagd. Zij verschijnt als noodzakelijke weg tot vorming, zowel van vezel als van mens.

Filosofisch gezien is het gedicht dus doortrokken van een transformatielogica waarin ontbinding, zuivering en herordening niet alleen materiële processen zijn, maar existentiële structuren.

5.- Gemeenschap, anonimiteit en het collectieve subject (Aristoteles, Émile Durkheim, Jean-Luc Nancy)

In het gedicht ontbreken namen, individuen, helden. Er is geen protagonist, geen biografie. In plaats daarvan verschijnt een collectief: “bevolking weet van wanten”, “ieder helpt met werk later”. Dit wijst op een filosofisch belangrijke verschuiving van individu naar gemeenschap.

En Plotino, el camino hacia el Uno se describe como un proceso de despojamiento y purificación: lo inferior debe abandonarse para acceder a lo superior. El agramado y el rastrillado son literalmente instrumentos de despojo. Lo que en filosofía aparece como ascenso místico, aquí aparece como operación artesanal. Sin embargo, la estructura es idéntica: destrucción como condición de formación.

Simone Weil consideró el trabajo como ejercicio espiritual, porque confronta al ser humano con la resistencia, la necesidad y la materialidad. Veía en el trabajo manual una forma de ascetismo: la voluntad aprende a ajustarse a lo que es. El poema coincide estrechamente con esta visión. La lluvia que no permite refugio, el esfuerzo físico, la humedad persistente: todo ello disciplina cuerpo y espíritu. El trabajo no se glorifica, pero tampoco se lamenta. Aparece como vía necesaria de formación, tanto de la fibra como del ser humano.

Filosóficamente, el poema está así atravesado por una lógica de transformación en la que descomposición, purificación y reorganización no son solo procesos materiales, sino estructuras existenciales.

5.- Comunidad, anonimato y sujeto colectivo (Aristóteles, Émile Durkheim, Jean-Luc Nancy)

En el poema no aparecen nombres, individuos ni héroes. No hay protagonista ni biografía. En su lugar surge un colectivo: “la población sabía lo necesario”, “todos ayudaban”. Esto señala un desplazamiento filosóficamente significativo del individuo hacia la comunidad.

Bij Aristoteles is de polis niet een optelsom van individuen, maar een organisch geheel waarin de mens pas werkelijk mens wordt. Het gedicht verbeeldt precies zo'n organische gemeenschap: iedereen draagt bij, kennis circuleert informeel, arbeid is gedeeld en wederzijds afhankelijk. De waarde ligt niet in individuele prestaties, maar in het functioneren van het geheel.

Émile Durkheim sprak over sociale feiten: patronen van handelen en denken die boven het individu uitstijgen en toch diens gedrag sturen. De landbouwcycli, de werkverdeling, de rotbakken op afstand, de verwerkingstechnieken: zij functioneren als sociale structuren die niet door één persoon worden bepaald, maar door collectieve gewoonte en noodzaak. Het gedicht toont hoe zulke structuren zich belichamen in dagelijks werk.

Jean-Luc Nancy beschreef gemeenschap niet als een substantiële eenheid, maar als een gedeeld blootstaan aan bestaan: mensen zijn samen niet omdat zij samenvallen, maar omdat zij samen blootstaan aan dezelfde wereld. In dit gedicht is die wereld het landschap van water, zon, regen, arbeid en geur. Gemeenschap ontstaat niet uit ideologie, maar uit gedeelde afhankelijkheid van dezelfde processen.

Het filosofische gewicht ligt dus in de voorstelling van een collectief subject dat geen naam heeft, maar wel geschiedenis draagt. De anonimiteit is geen tekort, maar een betekenisvolle vorm: zij benadrukt dat cultuur gedragen wordt door velen, niet door enkelen.

En Aristóteles, la polis no es una suma de individuos, sino un todo orgánico en el que el ser humano se realiza plenamente. El poema muestra precisamente tal comunidad orgánica: todos contribuyen, el saber circula informalmente, el trabajo es compartido y mutuamente dependiente. El valor no reside en logros individuales, sino en el funcionamiento del conjunto.

Émile Durkheim habló de hechos sociales: formas de actuar y pensar que existen por encima del individuo y sin embargo determinan su conducta. Los ciclos agrícolas, la división del trabajo, las balsas alejadas, las técnicas de procesamiento funcionan como estructuras sociales que no dependen de una sola persona, sino de la costumbre colectiva y la necesidad. El poema muestra cómo estas estructuras se encarnan en el trabajo cotidiano.

Jean-Luc Nancy definió la comunidad no como unidad sustancial, sino como exposición compartida a la existencia: los seres humanos no están juntos porque coincidan, sino porque están expuestos juntos al mismo mundo. En el poema, ese mundo es el paisaje de agua, sol, lluvia, trabajo y olor. La comunidad no surge de la ideología, sino de la dependencia compartida de los mismos procesos.

Filosóficamente, el poema presenta así un sujeto colectivo sin nombre, pero con historia. La anonimidad no es carencia, sino forma significativa: subraya que la cultura es sostenida por muchos, no por pocos.

6.- Ecologie, grens en verantwoordelijkheid (Aristoteles, Hans Jonas, Bruno Latour)

Strofen 3 en 4 beschrijven vervuiling: slechte geur, ondrinkbaar water, klachten uit Murcia. Vervolgens volgt regulering: rotbakken worden verplicht, verplaatst naar afstand. Hier verschijnt een vroege vorm van ecologisch en politiek bewustzijn.

Aristoteles' idee van maat (*mesotès*) – het juiste midden tussen extremen – is hier impliciet aanwezig. Productie mag niet onbeperkt zijn; zij moet worden afgestemd op leefbaarheid. De rotbakken worden gereguleerd om sociale harmonie te bewaren. Dit is geen moderne milieufilosofie, maar wel een proto-ethiek van maat en begrenzing.

Hans Jonas formuleerde in de twintigste eeuw een “principe verantwoordelijkheid”: technologische macht vereist morele voorzorg, omdat menselijke handelingen gevolgen hebben voor toekomstige generaties en ecosystemen. In het gedicht verschijnt dit in embryonale vorm. De gemeenschap erkent dat productie schadelijke effecten heeft en past haar praktijken aan. Niet uit abstracte ethiek, maar uit concrete ervaring van stank en vervuiling. Toch is de structuur dezelfde: handelen wordt begrensd door verantwoordelijkheid voor leefwereld.

Bruno Latour bekritiseerde het moderne onderscheid tussen natuur en samenleving en pleitte voor erkenning van hybride netwerken waarin mensen, dingen, stoffen en processen samen handelen. Het gedicht toont precies zo'n netwerk: rivierwater, hennepvezels, ezels, rotbakken, regen, stadsklachten en gemeenschapsregels vormen samen één actorennetwerk. Geen enkel element staat op zichzelf. Filosofisch gezien functioneert het gedicht als een premoderne, maar uiterst actuele ecologische ontologie.

6.- Ecología, límite y responsabilidad (Aristóteles, Hans Jonas, Bruno Latour)

Las estrofas 3 y 4 describen contaminación: mal olor, agua imbebible, quejas desde Murcia. Luego sigue regulación: las balsas se vuelven obligatorias y se alejan del núcleo urbano. Aquí aparece una forma temprana de conciencia ecológica y política.

La idea aristotélica de la medida (mesótes) —el justo medio entre extremos— está implícita. La producción no puede ser ilimitada; debe ajustarse a la habitabilidad. Las balsas se regulan para preservar la armonía social. No es una ética ambiental moderna, pero sí una protoética del límite.

Hans Jonas formuló en el siglo XX un “principio de responsabilidad”: el poder tecnológico exige previsión moral, porque la acción humana tiene consecuencias para generaciones futuras y ecosistemas. En el poema esto aparece en forma embrionaria. La comunidad reconoce que la producción tiene efectos nocivos y adapta sus prácticas. No por teoría abstracta, sino por experiencia concreta de hedor y contaminación. Sin embargo, la estructura es la misma: la acción se limita por responsabilidad hacia el mundo vivido.

Bruno Latour criticó la distinción moderna entre naturaleza y sociedad y propuso reconocer redes híbridas donde humanos, objetos, sustancias y procesos actúan conjuntamente. El poema muestra exactamente tal red: agua del río, fibras de cáñamo, asnos, balsas, lluvia, quejas urbanas y normas comunitarias forman un solo entramado de acción. Ningún elemento existe por sí solo. Filosóficamente, el poema funciona como una ontología ecológica premoderna pero sorprendentemente actual.

7.- Poëzie als drager van waarheid (Plato, Aristoteles, Martin Heidegger, Paul Ricoeur)

Dat deze geschiedenis niet als chroniek of verhandeling, maar als gedicht wordt verteld, is filosofisch betekenisvol. De vraag naar de waarheid van poëzie is een klassieke filosofische kwestie.

Plato wantrouwde poëzie omdat zij emoties oproept en imiteert in plaats van kent. Aristoteles verdedigde haar in de *Poëtica* door te stellen dat poëzie niet het particuliere, maar het universele toont: niet wat er gebeurd is, maar wat er zou kunnen gebeuren volgens noodzakelijkheid en waarschijnlijkheid. Dit gedicht volgt precies deze aristotelische logica. Het beschrijft niet één gebeurtenis, maar een structureel patroon van arbeid en leven dat representatief is voor generaties.

Martin Heidegger ging verder door te stellen dat poëzie een wijze van ontbergen is: zij laat zijn verschijnen. In zijn lezing van Hölderlin betoogt hij dat poëzie de wereld opent waarin mensen wonen. Dit gedicht opent een wereld waarin rivier, arbeid, gemeenschap en geschiedenis samen een betekenisvolle horizon vormen. Het vertelt niet alleen over hennep, maar over menselijk bestaan als zodanig.

Paul Ricoeur benadrukte dat poëtische taal nieuwe betekenissen schept door metaforische spanning. De draad in het gedicht is tegelijk letterlijk en symbolisch: zij is vezel én geschiedenis, materiaal én continuïteit. Deze dubbelzinnigheid is geen vaagheid, maar productieve betekenisrijkdom. Het gedicht zegt meer dan het letterlijk zegt.

7.- La poesía como portadora de verdad (Platón, Aristóteles, Martin Heidegger, Paul Ricoeur)

Que esta historia se narre en forma poética y no como crónica o tratado es filosóficamente significativo. La cuestión de la verdad de la poesía es un problema clásico.

Platón desconfiaba de la poesía porque imita y excita las emociones en lugar de conocer. Aristóteles la defendió en la Poética al afirmar que la poesía no muestra lo particular, sino lo universal: no lo que ocurrió, sino lo que podría ocurrir según necesidad y verosimilitud. Este poema sigue precisamente esta lógica aristotélica. No describe un acontecimiento concreto, sino un patrón estructural de trabajo y vida representativo de generaciones.

Martin Heidegger fue más lejos al sostener que la poesía es una forma de desocultamiento: deja aparecer el ser. En sus lecturas de Hölderlin afirma que la poesía abre el mundo en el que los humanos habitan. Este poema abre un mundo donde río, trabajo, comunidad e historia forman un horizonte significativo. No habla solo del cáñamo, sino del existir humano como tal.

Paul Ricoeur subrayó que el lenguaje poético crea nuevos sentidos mediante tensión metafórica. El hilo del poema es a la vez literal y simbólico: es fibra y es historia, material y continuidad. Esta ambigüedad no es vaguedad, sino riqueza productiva de sentido. El poema dice más de lo que dice literalmente.

Filosofisch gezien functioneert het gedicht dus als een vorm van waarheid die niet theoretisch, maar hermeneutisch is: zij nodigt uit tot interpretatie en herkent universele structuren in concrete beelden.

8.- Materie als drager van geest (Aristoteles, Thomas van Aquino, Gaston Bachelard)

Het gedicht maakt zichtbaar dat papier, kleding en cultuur niet uit ideeën ontstaan, maar uit plantenvezels, water, zon en handkracht. Dit raakt aan een diepe metafysische kwestie: wat is de verhouding tussen materie en vorm, lichaam en geest?

Bij Aristoteles is vorm nooit los verkrijgbaar van materie. Elk ding is een samengaan van hylè (stof) en morphè (vorm). Het gedicht illustreert dit letterlijk: zonder hennepvezel geen draad, zonder draad geen stof, zonder stof geen boek. Geestelijke cultuur veronderstelt materiële dragers. Filosofie zelf rust op hennep.

Thomas van Aquino bouwde hierop voort door te stellen dat zelfs intellectuele activiteit afhankelijk is van zintuiglijke indrukken en lichamelijke vermogens. Het gedicht bevestigt deze gedachte door te tonen dat denken, schrijven en herinneren alleen mogelijk zijn dankzij handenarbeid en natuurlijke materialen.

Gaston Bachelard onderzocht in zijn poëtische fenomenologie hoe elementen als water, vuur, aarde en lucht het menselijk verbeeldingsleven structureren. In dit gedicht speelt water een centrale rol: het weekt, vervuult, reinigt, draagt en verbindt. Water is hier niet slechts fysisch medium, maar symbolische matrix van transformatie. De rivier is tegelijk werkplaats, probleem, grens en levensader.

Filosóficamente, el poema funciona, así como una forma de verdad no teórica, sino hermenéutica: invita a interpretar y reconocer estructuras universales en imágenes concretas.

8.- La materia como portadora del espíritu (Aristóteles, Tomás de Aquino, Gaston Bachelard)

El poema hace visible que papel, vestido y cultura no nacen de ideas, sino de fibras vegetales, agua, sol y manos. Esto toca una cuestión metafísica profunda: la relación entre materia y forma, cuerpo y espíritu.

En Aristóteles, la forma nunca existe separada de la materia. Todo ente es una unión de hylé (materia) y morphé (forma). El poema ilustra esto literalmente: sin fibra de cáñamo no hay hilo, sin hilo no hay tela, sin tela no hay libro. La cultura espiritual presupone soportes materiales. La filosofía misma reposa sobre cáñamo.

Tomás de Aquino desarrolló esta idea al sostener que incluso la actividad intelectual depende de impresiones sensoriales y capacidades corporales. El poema confirma este pensamiento al mostrar que pensar, escribir y recordar solo son posibles gracias al trabajo manual y a los materiales naturales.

Gaston Bachelard investigó en su fenomenología poética cómo elementos como agua, fuego, tierra y aire estructuran la imaginación humana. En este poema, el agua ocupa un lugar central: remoja, contamina, limpia, transporta y conecta. El agua no es solo medio físico, sino matriz simbólica de transformación. El río es simultáneamente taller, problema, frontera y fuente de vida.

Filosofisch gezien toont het gedicht dus een materiële metafysica: geest is niet boven materie verheven, maar erin ingebed. Cultuur groeit letterlijk uit de aarde.

9.- Existentiële betekenis van arbeid en eenvoud (Epictetus, Marcus Aurelius, Albert Camus)

Hoewel het gedicht geen expliciete levensfilosofie formuleert, ademt het een houding van aanvaarding, soberheid en aandacht voor het onmiddellijke. Dat brengt het in verbinding met stoïcijnse en existentiële tradities.

Epictetus leerde dat vrijheid niet ligt in beheersing van de wereld, maar in instemming met wat buiten macht ligt. In het gedicht verschijnt deze houding in de vanzelfsprekendheid waarmee regen, geur, zware arbeid en lichamelijke inspanning worden aanvaard. Er is geen klacht, geen heroïek, maar nuchtere voortzetting van wat nodig is. Marcus Aurelius benadrukte dat elk mens zijn taak moet vervullen binnen het geheel, zoals een ledemaat functioneert binnen een lichaam. Het gedicht toont precies dit: iedereen draagt bij, niemand staat centraal, en het geheel functioneert dankzij deze stille toewijding.

Albert Camus beschreef in de mythe van Sisyphus hoe herhaling en zinloosheid toch tot betekenis kunnen worden gevormd door aanvaarding en luciditeit. Hoewel het gedicht geen absurde crisis toont, beschrijft het wel repetitieve arbeid zonder beloning of erkenning. Toch verschijnt deze arbeid niet als zinloos, maar als dragend voor gemeenschap en geschiedenis. Daarmee biedt het een impliciet antwoord op de existentiële vraag naar betekenis in herhaling: zin ontstaat niet door uitzonderlijkheid, maar door trouw aan noodzakelijkheid.

Filosóficamente, el poema presenta así una metafísica material: el espíritu no está por encima de la materia, sino incrustado en ella. La cultura brota literalmente de la tierra.

9.- Significado existencial del trabajo y la sencillez (Epicteto, Marco Aurelio, Albert Camus)

Aunque el poema no formula explícitamente una filosofía de vida, respira una actitud de aceptación, sobriedad y atención a lo inmediato. Esto lo vincula con tradiciones estoicas y existenciales.

Epicteto enseñaba que la libertad no consiste en controlar el mundo, sino en asentir a lo que no depende de uno. En el poema, esta actitud aparece en la naturalidad con que se aceptan lluvia, olor, esfuerzo físico y trabajo duro. No hay queja ni heroísmo, sino continuación sobria de lo necesario. Marco Aurelio subrayó que cada ser humano debe cumplir su función dentro del todo, como un miembro dentro de un cuerpo. El poema muestra precisamente esto: todos contribuyen, nadie ocupa el centro, y el conjunto funciona gracias a esta entrega silenciosa.

Albert Camus describió en el mito de Sísifo cómo la repetición y el absurdo pueden transformarse en sentido mediante aceptación y lucidez. Aunque el poema no presenta una crisis absurda, sí describe trabajo repetitivo sin recompensa ni reconocimiento. Sin embargo, este trabajo no aparece como vacío, sino como portador de comunidad e historia. Ofrece así una respuesta implícita a la cuestión existencial del sentido en la repetición: el sentido no surge de lo excepcional, sino de la fidelidad a la necesidad.

10.- Slotbeschouwing: filosofie zonder theorie

Dit gedicht heeft onmiskenbaar een filosofische betekenis, maar niet omdat het filosofische termen gebruikt of expliciete doctrines verkondigt. Het is filosofisch omdat het fundamentele bestaansstructuren zichtbaar maakt in concrete beelden:

- 1.- Het toont arbeid als grondslag van cultuur, in lijn met Aristoteles, Marx en Arendt.
- 2.- Het verbeeldt mens en natuur als wederzijds doordrongen, verwant aan Spinoza en Merleau-Ponty.
- 3.- Het articuleert tijd als herhaling en continuïteit, in resonantie met Bergson, Nietzsche en Heidegger.
- 4.- Het gebruikt transformatieprocessen als metaforen voor loutering en wording, aansluitend bij Plato, Plotinus en Simone Weil.
- 5.- Het presenteert gemeenschap als collectief subject zonder heroïek, in de geest van Aristoteles, Durkheim en Nancy.
- 6.- Het erkent ecologische grenzen en verantwoordelijkheid, verwant aan Aristoteles, Hans Jonas en Latour.
- 7.- Het bevestigt poëzie als drager van waarheid, in lijn met Aristoteles, Heidegger en Ricoeur.
- 8.- Het toont materie als voorwaarde voor geest, in de traditie van Aristoteles, Thomas en Bachelard.
- 9.- Het ademt een existentiële houding van aanvaarding en eenvoud, verwant aan Epictetus, Marcus Aurelius en Camus.

10.- Consideración final: filosofía sin teoría

Este poema posee un significado filosófico inequívoco, no porque utilice términos filosóficos o exponga doctrinas explícitas, sino porque hace visibles estructuras fundamentales de la existencia en imágenes concretas:

- 1.- Muestra el trabajo como fundamento de la cultura, en consonancia con Aristóteles, Marx y Arendt.
- 2.- Representa al ser humano y la naturaleza como realidades entrelazadas, afín a Spinoza y Merleau-Ponty.
- 3.- Articula el tiempo como repetición y continuidad, en resonancia con Bergson, Nietzsche y Heidegger.
- 4.- Utiliza procesos de transformación como metáforas de purificación y devenir, vinculadas a Platón, Plotino y Simone Weil.
- 5.- Presenta la comunidad como sujeto colectivo sin heroísmo, en la línea de Aristóteles, Durkheim y Nancy.
- 6.- Reconoce límites ecológicos y responsabilidad, cercano a Aristóteles, Hans Jonas y Latour.
- 7.- Afirma la poesía como portadora de verdad, conforme a Aristóteles, Heidegger y Ricoeur.
- 8.- Muestra la materia como condición del espíritu, en la tradición de Aristóteles, Tomás de Aquino y Bachelard.
- 9.- Respira una actitud existencial de aceptación y sencillez, afín a Epicteto, Marco Aurelio y Camus.

De filosofische kracht van het gedicht ligt in de manier waarop het laat zien dat beschaving niet begint bij ideeën, maar bij water, planten, handen en gemeenschap. Het toont dat elke tekst, elk boek, elke gedachte letterlijk rust op vezels die ooit in rivierwater hebben gelegen. Daarmee herinnert het eraan dat denken altijd geworteld is in materie, arbeid en landschap.

In die zin is dit gedicht geen illustratie van filosofie, maar een vorm van filosofie zelf: geen conceptuele analyse, maar een poëtische onthulling van wat het betekent mens te zijn in tijd, natuur en gemeenschap.

La fuerza filosófica del poema reside en mostrar que la civilización no comienza en las ideas, sino en el agua, las plantas, las manos y la comunidad. Muestra que todo texto, todo libro, todo pensamiento reposa literalmente sobre fibras que alguna vez estuvieron en el agua del río. Recuerda así que el pensamiento siempre está arraigado en materia, trabajo y paisaje.

En este sentido, el poema no es una ilustración de la filosofía, sino una forma de filosofía en sí misma: no análisis conceptual, sino revelación poética de lo que significa ser humano en el tiempo, en la naturaleza y en comunidad.

15 Het leven is niet rechtvaardig

1

Leven is niet rechtvaardig,
veel zweten, pijn in de rug.
Spruiten plukken, handvaardig,
met veel ijs, alles heel vlug.

2

Wintermaanden waren koud,
veel sneeuw op bladen met ijs.
Wegen begaanbaar door zout,
plukken? Waren nog niet wijs.

3

School eiste praktijkdagen,
om beroep goed te leren.
Groente voor vullen magen,
vroeg opstaan vele keren.

4

Teelt witlof: ijzige kou,
voelde mijn vingers niet meer.
Leek wel werken in de bouw,
in weer en wind elke keer.

5

Zon volledig verdwenen,
was in handen van klimaat.
Met twaalf jaar toch soms wenen,
te zaar werk voor ruggegraad.

6

Dronk geitenmelk, sterk van smaak,
maar erg goed voor gezondheid.
At vruchten uit tuin ook vaak,
kreeg groente van kwaliteit.

La vida no es justa

1

La vida no es justa,
mucho sudor, dolor en la espalda.
Cosechar coles, hábilmente,
con mucho hielo, todo muy rápido.

2

Los meses de invierno eran fríos,
mucho nieve sobre las hojas con hielo.
Caminos transitables por sal,
¿Cosechar? No aún sabíamos.

3

La escuela exigía días de práctica,
para aprender bien la profesión.
Verduras para llenar el estómago,
levantándose temprano muchas veces.

4

Cultivando endivias: frío helado,
ya no sentía los dedos.
Era como trabajar en la construcción,
en el viento y la lluvia cada vez.

5

El sol había desaparecido por completo,
estaba en manos del clima.
A los doce años, a veces lloraba,
demasiado trabajo para la columna.

6

Bebía leche de cabra, fuerte de sabor,
pero muy buena para la salud.
Comía frutas del jardín también,
recibía verduras de calidad.

7
Vrienden tijd voor voetbalspel,
mijn tijd was werken en leren.
Besefte armoe een hel,
vrienden nooit iets ontberen.

8
Avond vrije tijd: damspel,
drie en zestig kampioen
Holland jeugd, goed in mijn vel,
overladen met roem toen.

9
Had in voorronde geluk,
winst op Ton Sijbrands, speler
Wereldkampioen, opruk
nog individueler.

10
Twee en zeventig, zijn jaar,
vijf en zestig, mijn afscheid,
van dammen, volledig gaar.
Studie: passie en vrijheid.

11
Omkeer door Brinta toernooi,
zag spelers uit buitenland.
Sprak geen talen, niet erg mooi,
hier was echt veel aan de hand.

12
Dus achterstand inhalen,
oplossing was studeren.
Vaak in examenzalen,
kon me steeds beter weren.

7

Amigos, tiempo para jugar al fútbol,
mi tiempo era trabajar y estudiar.
Me di cuenta de que la pobreza era un infierno,
los amigos nunca les faltaba nada.

8

Por la tarde, tiempo libre: juego de damas,
63, campeón de Holanda,
bueno en mi piel,
cargado de fama entonces.

9

Tuve suerte en la ronda preliminar,
victoria sobre Ton Sijbrands, jugador
campeón mundial, en ascenso
más individualista.

10

72, su año,
65, mi despedida,
de las damas, completamente agotado.
Estudios: pasión y libertad.

11

Un giro por el torneo de Brinta,
vi jugadores del extranjero.
No hablaba idiomas, no era bonito,
aquí realmente había mucho en juego.

12

Entonces, para recuperar el retraso,
la solución era estudiar.
A menudo en salas de exámenes,
me defendía cada vez mejor.

13

Leerde vroeg ondernemen,
prijzen door vraag en aanbod.
Kenniss teler's problemen,
praktijkopleiding, goed lot.

14

Kennis van heel veel zaken,
waarborg mogelijk succes.
We zullen moeten waken,
voor deze vereiste les.

15

Scheikunde, biologie,
Engels en Bodemkunde,
boekhouden, economie,
wetskennis, natuurkunde.

16

Ondernemer's oorkonde,
heel vroeg met negentien jaar.
Tuinwerk Duitsland, geen zonde,
twee jaar: leerde taal aldaar.

17

Hollanders goed in talen,
men leerde nog geen Spaans toen.
Spaanse diploma's halen,
vijf maanden Spanje, licht groen.

18

In Spanje ogen open,
Nederland niet goed bezig.
Toekomst land zou me slopen,
beter daar zijn afwezig.

13

Aprendí temprano a emprender,
premios por oferta y demanda.
Conocía los problemas de los cultivadores,
formación práctica, buena suerte.

14

Conocimiento de muchas cosas,
garantía de éxito posible.
Tendremos que vigilar,
para no olvidar esta lección.

15

Química, biología,
inglés y ciencias del suelo,
contabilidad, economía,
leyes, física.

16

Diploma de empresario,
a los 19 años.
Trabajo en jardinería en Alemania, no era pecado,
dos años: aprendí el idioma allí.

17

Los holandeses son buenos en idiomas,
nadie hablaba español entonces.
Obtener diplomas españoles,
cinco meses en España, verde claro.

18

En España, los ojos abiertos,
Países Bajos no lo hacía bien.
El futuro del país me destruiría,
mejor estar allí, ausente.

19

Vader-dammer zag vooruit,
zei altijd dit loopt straks vast.
Niet doorgaan zo, straks geen duit,
teveel mensen hier te gast.

20

Hij was Vijf en veertig jaar,
te weinig kennis, ontslag.
Was een leeftijd met gevaar,
Jongs goedkoper, aan de slag.

21

Jodenfirma Amsterdam,
met vele exportzaken.
Met mijn Spaans had brood en ham,
kou zou me niet meer raken.

22

Pijn in de rug, een vaarwel,
verdiensten waren erg goed
Baan voor mijn leven al snel
alles één en al voorspoed.

23

Leven is niet rechtvaardig,
Zweet, kou en pijn, niet betaald,
Kantoor beschouwd men waardig.
Hard werken: loon vreemd bepaald.

24

Nederland voor studeren,
Spanje voor werken beter.
Kon toekomst niet riskeren
door concurrentiemeter.

19

El padre-jugador de damas veía el futuro,
siempre decía que esto acabaría mal.
No continuar así, pronto no habrá dinero,
demasiada gente aquí de invitada.

20

Tenía 45 años,
poca experiencia, despedido.
Era una edad peligrosa,
jóvenes más baratos, a trabajar.

21

Firma judía en Ámsterdam,
con muchos negocios de exportación.
Con mi español, pan y jamón,
el frío ya no me afectaba.

22

Dolor en la espalda, un adiós,
las ganancias eran muy buenas.
Trabajo para toda mi vida pronto,
todo lleno de prosperidad.

23

La vida no es justa,
sudor, frío y dolor, no remunerado.
La oficina se considera digna.
Trabajo duro: el salario determinado de forma
extraña.

24

Países Bajos para estudiar,
España para trabajar mejor.
No podía arriesgar el futuro
por el medidor de la competencia.

25

Privézaken eer vertrek,
Vier en zeventig, vaarwel.
Nederland niet meer in trek.
Spanje, toekomst en herstel.

26

In mijn aderen, Fries bloed,
spreekwoord: "Liever dood dan slaaf".
Eenvoud en vrijheid voorgoed,
in boek ander paragraaf.

27

Meteen in export werken,
zwager zag beter bedrijf
Zou dat bedrijf versterken,
goed salaris, buiten kijf.

28

Talenstudies gingen door,
verkoop bracht commissie.
Toekomst stond op juiste spoor,
zou krijgen ander' missie.

29

Bedrijf ging praktisch failliet,
kon aandeelhouder worden.
Zaak nieuw: extractie gebied,
Professors, hele horden.

30

Biochemici, groot aantal,
twee recteuren aanwezig.
Bedrijf, speciaal geval,
passie, was altijd bezig.

25

Asuntos privados antes de partir,
74, adiós.
Países Bajos ya no era atractivo.
España, futuro y recuperación.

26

En mis venas, sangre frisona,
dicho: "Preferiría estar muerto que ser esclavo".
Sencillez y libertad para siempre,
en otro capítulo del libro.

27

Inmediatamente a trabajar en exportación,
mi cuñado vio una mejor empresa.
Fortalecería esa empresa,
buena paga, fuera de duda.

28

Los estudios de idiomas continuaron,
las ventas trajeron comisión.
El futuro estaba en el camino correcto,
tendría otra misión.

29

La empresa casi quebró,
podía convertirme en accionista.
Negocio nuevo: área de extracción,
profesores, muchas hordas.

30

Bioquímicos, gran número,
dos rectores presentes.
La empresa, un caso especial,
pasión, siempre ocupado.

31
Had kennis biologie,
scheikunde en ook talen,
Nieuw product werk: kijk en zie,
voor export, kon niet falen.

32
Jaren kwamen nu aan bod,
Verkoop, research, studeren.
Innovatie genot,
Passie, proberen, leren.

33
Universiteit verloop,
export, marketing, verkoop.
Werd expert in innovatie,
nieuw product en toepassing.

34
Door deze samenwerking,
wereld's beste, viermaal goed.
Resultaat, zonder beperking,
Tweemaal verkoop aan mammoet.

35
Gewerkt zo in twee zaken,
beiden verkocht aan mammoet.
We zouden het echt maken,
want onze kennis was goed.

36
Had zeker acht beroepen,
voorsprong houden bepaalt lot
Ander kan baan afsnoepen,
vergeet nooit vraag en aanbod.

31

Tenía conocimientos de biología,
química y también idiomas,
nuevo producto de trabajo: mira y ve,
para exportación, no podía fallar.

32

Ahora, los años se presentaban,
ventas, investigación, estudio.
Innovación como placer,
pasión, probar, aprender.

33

El desarrollo universitario,
exportación, marketing, ventas.
Me convertí en experto en innovación,
nuevo producto y aplicación.

34

Gracias a esta colaboración,
el mejor del mundo, cuatro veces bueno.
El resultado, sin limitación,
dos ventas a Mammoth.

35

Trabajé en dos empresas,
ambas vendidas a Mammoth.
Lo lograríamos,
porque nuestro conocimiento era bueno.

36

Tuve al menos ocho profesiones,
mantener la ventaja determina el destino.
Otro puede robar tu trabajo,
nunca olvides oferta y demanda.

37

Moet levenslang studeren,
dan blijft voorsprong verzekerd
om baan te garanderen.
Later niet nodig noodsprong.

37

Hay que estudiar toda la vida,
para asegurar la ventaja.

Para garantizar el empleo,
más tarde no será necesario un salto de emergencia.

15.1 Slotopmerking

Het gedicht *Het leven* is niet rechtvaardig vormt een autobiografisch relaas dat tegelijk persoonlijk, sociaal en existentieel is. Het is geen klaagzang, maar een nuchtere vaststelling: leven verloopt zelden volgens maatstaven van rechtvaardigheid, verdienste of evenwicht. In plaats van morele verontwaardiging klinkt hier een waarneming die wortelt in ervaring. Het gedicht volgt een levenslijn van jeugdarbeid via scholing en sport naar ondernemerschap, internationale mobiliteit en intellectuele vorming. Die lijn is niet recht, niet planmatig, maar ontstaat uit noodzaak, toeval, volharding en aanpassingsvermogen. Daarmee belichaamt de tekst een bredere waarheid over sociale mobiliteit, arbeidsethos en de relatie tussen inspanning en beloning.

Vanaf de eerste strofen wordt arbeid niet voorgesteld als abstract begrip, maar als fysieke werkelijkheid: koude handen, pijn in de rug, winterse omstandigheden, vroege ochtenden. Deze arbeid is niet verheerlijkt, maar ook niet geromantiseerd. Zij wordt getoond als een noodzakelijkheid, voortkomend uit omstandigheden waarin keuzevrijheid beperkt is. De jonge hoofdpersoon staat niet voor opties, maar voor verplichtingen. Het lichaam is het eerste instrument van bestaan, en werk is geen zelfontplooiing maar overleving. Dat vormt een scherp contrast met latere fasen in het gedicht, waarin kennis, studie en intellectuele mobiliteit de hoofdrol krijgen. De spanning tussen lichamelijke arbeid en geestelijke arbeid is een van de dragende structuren van de tekst.

Comentario final

El poema *La vida no es justa* es una narración autobiográfica que a la vez es personal, social y existencial. No es un lamento, sino una constatación sobria: la vida rara vez se desarrolla según los estándares de justicia, mérito o equilibrio. En lugar de indignación moral, aquí resuena una observación que tiene sus raíces en la experiencia. El poema sigue una línea de vida desde el trabajo juvenil, pasando por la educación y el deporte, hasta el emprendimiento, la movilidad internacional y la formación intelectual. Esa línea no es recta ni planificada, sino que surge de la necesidad, el azar, la perseverancia y la capacidad de adaptación. Así, el texto encarna una verdad más amplia sobre la movilidad social, la ética del trabajo y la relación entre esfuerzo y recompensa.

Desde las primeras estrofas, el trabajo no se presenta como un concepto abstracto, sino como una realidad física: manos frías, dolor en la espalda, condiciones invernales, madrugadas tempranas. Este trabajo no es idealizado, pero tampoco romantizado. Se muestra como una necesidad que proviene de circunstancias en las que la libertad de elección está limitada. El joven protagonista no enfrenta opciones, sino obligaciones. El cuerpo es el primer instrumento de existencia, y el trabajo no es una autorrealización, sino supervivencia. Esto contrasta marcadamente con las etapas posteriores del poema, en las que el conocimiento, el estudio y la movilidad intelectual toman el protagonismo. La tensión entre el trabajo físico y el trabajo mental es una de las estructuras subyacentes del texto.

Toch wordt deze spanning niet gepresenteerd als tegenstelling, maar als continuüm. De vroege arbeidservaringen vormen de mentale discipline die later nodig blijkt voor studie, ondernemerschap en innovatie. De harde praktijk van het veld, de kas en de winterse arbeid aan gewassen legt de basis voor een scherp inzicht in waarde, productie en economische realiteit. Het gedicht suggereert dat echte kennis niet uitsluitend uit boeken voortkomt, maar uit directe confrontatie met arbeid, schaarste en fysieke inspanning. Daarmee sluit de tekst aan bij een lange humanistische traditie waarin ervaring, arbeid en vorming elkaar wederzijds versterken.

Een opvallend element is de vroege combinatie van arbeid en scholing. School is hier geen veilige afzondering van de wereld, maar een verlengstuk van praktische noodzaak. Praktijkdagen, vroeg opstaan en fysieke arbeid lopen parallel aan leren en zelfontwikkeling. Dat plaatst onderwijs niet als privilege, maar als strijdmiddel: een manier om structurele achterstand te overwinnen. De tekst laat zien hoe onderwijs niet vanzelfsprekend toegang biedt tot sociale mobiliteit, maar pas vrucht draagt wanneer het verbonden wordt met volharding, discipline en concrete vaardigheden. Studie verschijnt niet als luxe, maar als strategie.

Tegelijkertijd introduceert het gedicht een onverwachte tweede ontwikkelingslijn: die van het damspel. Deze intellectuele sport fungeert als tegengewicht voor fysieke arbeid en sociale beperkingen. In de vrije avonduren ontstaat een domein waarin talent, strategie en concentratie belangrijker zijn dan afkomst of economische positie.

Sin embargo, esta tensión no se presenta como una contradicción, sino como un continuo. Las primeras experiencias laborales forman la disciplina mental que más tarde será necesaria para los estudios, el emprendimiento y la innovación. La dura práctica en el campo, en el invernadero y el trabajo invernal en los cultivos sienta las bases para una comprensión aguda del valor, la producción y la realidad económica. El poema sugiere que el verdadero conocimiento no proviene exclusivamente de los libros, sino de la confrontación directa con el trabajo, la escasez y el esfuerzo físico. Así, el texto se alinea con una larga tradición humanista en la que la experiencia, el trabajo y la formación se refuerzan mutuamente.

Un elemento llamativo es la temprana combinación de trabajo y educación. La escuela aquí no es un refugio seguro del mundo, sino una extensión de la necesidad práctica. Los días de práctica, levantarse temprano y el trabajo físico van de la mano con el aprendizaje y el desarrollo personal. Esto coloca la educación no como un privilegio, sino como una herramienta de lucha: una manera de superar el desventaje estructural. El texto muestra cómo la educación no garantiza por sí sola el acceso a la movilidad social, sino que solo da frutos cuando se vincula con perseverancia, disciplina y habilidades concretas. El estudio no se presenta como un lujo, sino como una estrategia.

Al mismo tiempo, el poema introduce una inesperada segunda línea de desarrollo: el juego de damas. Este deporte intelectual funciona como contrapeso al trabajo físico y las limitaciones sociales. En las tardes libres surge un ámbito en el que el talento, la estrategia y la concentración son más importantes que el origen o la posición económica.

De jeugdige successen op nationaal niveau symboliseren een vroege vorm van meritocratie: hier wordt bekwaamheid zichtbaar, ongeacht sociale achtergrond. Toch is deze weg niet duurzaam; de carrière eindigt vroeg, niet door falen, maar door uitputting en heroriëntatie. Het gedicht laat daarmee zien dat talent alleen niet volstaat; omstandigheden, mogelijkheden en structurele context bepalen mede de loop van een leven.

Deze overgang markeert een cruciale thematische wending: van spel naar studie, van sportieve roem naar intellectuele discipline. Het damspel fungeert als mentale training, maar uiteindelijk wijkt het voor een bredere inzet op kennisverwerving. De confrontatie met internationale spelers maakt het gebrek aan talenkennis zichtbaar, wat leidt tot een hernieuwde investering in onderwijs. Hier wordt een belangrijk inzicht geformuleerd: achterstand is niet definitief, maar vraagt voortdurende bijstelling, heroriëntatie en zelfkritiek. Het gedicht maakt duidelijk dat leren geen afgesloten fase is, maar een levenshouding.

Vanaf dat moment ontwikkelt de tekst zich tot een kroniek van intellectuele veelzijdigheid. Scheikunde, biologie, economie, boekhouden, talen, bodemkunde en recht verschijnen niet als losse vakken, maar als instrumenten voor begrip en handelen. Deze brede vorming weerspiegelt een Renaissance-achtig ideaal: niet specialisatie, maar integratie van kennisvelden vormt de sleutel tot innovatie en zelfstandigheid. In plaats van zich te beperken tot één discipline, kiest de protagonist voor een veelzijdige intellectuele infrastructuur. Daarmee ontstaat een profiel dat zowel praktisch als theoretisch is, zowel empirisch als strategisch.

Los éxitos juveniles a nivel nacional simbolizan una temprana forma de meritocracia: aquí la habilidad se hace visible, independientemente del trasfondo social. Sin embargo, este camino no es sostenible; la carrera termina temprano, no por fracaso, sino por agotamiento y reorientación. Así, el poema muestra que el talento solo no es suficiente; las circunstancias, las oportunidades y el contexto estructural también determinan el curso de la vida.

Esta transición marca un giro temático crucial: del juego al estudio, de la fama deportiva a la disciplina intelectual. El juego de damas funciona como entrenamiento mental, pero finalmente cede paso a una mayor inversión en la adquisición de conocimientos. La confrontación con jugadores internacionales hace visible la falta de conocimiento de idiomas, lo que lleva a una nueva inversión en la educación. Aquí se formula una idea clave: el desventaje no es definitivo, sino que requiere ajustes continuos, reorientación y autocritica. El poema deja claro que aprender no es una fase cerrada, sino una actitud de vida.

Desde ese momento, el texto se convierte en una crónica de versatilidad intelectual. Química, biología, economía, contabilidad, lenguas, ciencias del suelo y derecho no se presentan como disciplinas aisladas, sino como herramientas para la comprensión y la acción. Esta formación amplia refleja un ideal renacentista: no la especialización, sino la integración de campos del conocimiento como clave para la innovación y la autonomía. En lugar de limitarse a una disciplina, el protagonista opta por una infraestructura intelectual multifacética. Así, emerge un perfil que es tanto práctico como teórico, tanto empírico como estratégico.

De economische dimensie van het gedicht is bijzonder scherp uitgewerkt. Vraag en aanbod, prijsmechanismen, concurrentie, ontslag, faillissement en overname verschijnen niet als abstracte begrippen, maar als concrete ervaringen. De tekst laat zien hoe economische structuren ingrijpen in individuele levenslopen, vaak zonder rekening te houden met verdienste, inzet of loyaliteit. De vaderfiguur die op latere leeftijd ontslagen wordt, ondanks ervaring en toewijding, vormt een sleutelmoment. Het gedicht maakt hier zichtbaar hoe marktdynamiek menselijke waardigheid kan ondermijnen, en hoe kennis en aanpassingsvermogen noodzakelijk worden om bestaanszekerheid te behouden.

Tegelijkertijd wordt ondernemerschap niet verheerlijkt als morele superioriteit, maar gepresenteerd als pragmatische reactie op onzekerheid. Ondernemen is hier geen ideologisch project, maar een strategie om autonomie te behouden in een systeem dat weinig garanties biedt. Het succes dat later wordt geboekt in innovatie, export en samenwerking met universiteiten wordt niet voorgesteld als triomf, maar als resultaat van langdurige inzet, kennisintegratie en samenwerking. Zelfs de verkoop van bedrijven aan grotere ondernemingen wordt zonder sentiment beschreven: niet als verlies van idealen, maar als logisch gevolg van schaalvergroting en marktwerking.

Opvallend is dat het gedicht geen moment van eindbestemming kent. Er is geen finale rust, geen voltooiing, geen stilstaand succes.

La dimensión económica del poema está particularmente bien desarrollada. La oferta y la demanda, los mecanismos de precios, la competencia, el despido, la quiebra y la adquisición no se presentan como conceptos abstractos, sino como experiencias concretas. El texto muestra cómo las estructuras económicas intervienen en las trayectorias individuales, a menudo sin tener en cuenta el mérito, el esfuerzo o la lealtad. La figura paterna, que es despedida a una edad avanzada a pesar de su experiencia y dedicación, constituye un momento clave. El poema visibiliza cómo la dinámica del mercado puede socavar la dignidad humana y cómo el conocimiento y la capacidad de adaptación se vuelven necesarios para mantener la seguridad económica.

Al mismo tiempo, el emprendimiento no se glorifica como superioridad moral, sino que se presenta como una respuesta pragmática a la incertidumbre. Empezar aquí no es un proyecto ideológico, sino una estrategia para mantener la autonomía en un sistema que ofrece pocas garantías. El éxito que se obtiene más tarde en innovación, exportación y colaboración con universidades no se presenta como un triunfo, sino como el resultado de un esfuerzo prolongado, la integración de conocimientos y la colaboración. Incluso la venta de empresas a grandes corporaciones se describe sin sentimentalismo: no como una pérdida de ideales, sino como una consecuencia lógica de la expansión y el funcionamiento del mercado.

Es notable que el poema no tenga un momento de destino final. No hay descanso final, no hay culminación, no hay éxito que se detenga.

Het gedicht kan ook gelezen worden als sociale geschiedenis in miniatuur. Het beschrijft de naoorlogse transformatie van arbeid: van landbouw en fysieke arbeid naar kenniswerk, internationale handel en biotechnologische innovatie. Het toont de verschuiving van nationale naar transnationale economieën, van ambacht naar wetenschap, van lokale productie naar globale markten. Tegelijkertijd blijft de menselijke maat behouden: achter elke structurele verandering staat een individu dat moet leren, aanpassen en overleven. De tekst slaagt erin om deze macrohistorische bewegingen te verbinden met microbiografische ervaring.

Een ander belangrijk aspect is de ethiek van verantwoordelijkheid. Succes wordt nergens voorgesteld als louter toeval, maar ook niet als uitsluitend persoonlijke verdienste. Het ontstaat uit een complexe interactie van omstandigheden, kansen, inzet, ondersteuning en timing. De rol van familie, leraren, collega's, zwagers, professoren en internationale netwerken wordt impliciet erkend. Daarmee doorbreekt het gedicht de mythe van de solitaire self-made man, zonder de betekenis van individuele inspanning te ontkennen. Het succes dat uiteindelijk wordt bereikt, is niet heroïsch, maar relationeel.

Tegelijkertijd blijft de tekst kritisch ten opzichte van sociale waarderingsystemen. Fysiek werk wordt ondergewaardeerd, intellectueel werk overgewaardeerd, terwijl beide onmisbaar zijn. De vroege arbeid in kou en pijn wordt slecht beloond, terwijl later kantoorwerk meer status krijgt.

El poema también puede leerse como una historia social en miniatura. Describe la transformación posbélica del trabajo: de la agricultura y el trabajo físico al trabajo intelectual, el comercio internacional y la innovación biotecnológica. Muestra el cambio de economías nacionales a economías transnacionales, de la artesanía a la ciencia, de la producción local a los mercados globales. Al mismo tiempo, mantiene la medida humana: detrás de cada cambio estructural hay un individuo que debe aprender, adaptarse y sobrevivir. El texto logra conectar estos movimientos macrohistóricos con experiencias microbiográficas.

Otro aspecto importante es la ética de la responsabilidad. El éxito no se presenta en ningún momento como mera casualidad, pero tampoco como exclusivamente mérito personal. Surge de una compleja interacción de circunstancias, oportunidades, esfuerzo, apoyo y tiempo. El papel de la familia, los maestros, los colegas, los cuñados, los profesores y las redes internacionales se reconoce implícitamente. De este modo, el poema rompe con el mito del hombre hecho a sí mismo en solitario, sin negar el valor del esfuerzo individual. El éxito que finalmente se alcanza no es heroico, sino relacional.

Al mismo tiempo, el texto se mantiene crítico frente a los sistemas de valoración social. El trabajo físico está subestimado, el trabajo intelectual sobrevalorado, mientras que ambos son esenciales. El trabajo temprano en el frío y el dolor se paga mal, mientras que más tarde el trabajo de oficina recibe mayor estatus.

Elke fase wordt gevolgd door een nieuwe beweging: studie leidt tot werk, werk tot migratie, migratie tot ondernemerschap, ondernemerschap tot innovatie, innovatie tot overname, en overname tot hernieuwde heroriëntatie. Het leven verschijnt hier als proces, niet als traject met vooraf vastgestelde bestemming. Dat versterkt de centrale these: rechtvaardigheid is geen eigenschap van het leven, maar iets wat men hooguit tijdelijk kan benaderen door voortdurende aanpassing, inzet en zelfreflectie.

De herhaalde regel “Het leven is niet rechtvaardig” fungeert niet als klacht, maar als analytisch axioma. Zij structureert het gedicht als een terugkerend inzicht, dat telkens in nieuwe contexten wordt bevestigd. De vroege fysieke arbeid wordt slecht betaald, terwijl later kantoorwerk als waardiger wordt gezien, ondanks geringere lichamelijke belasting. Dit contrast onthult een diep sociaal patroon: waardering volgt niet de mate van inspanning, maar de symbolische status van arbeid. Het gedicht legt deze ongelijkheid bloot zonder moralistische verontwaardiging, maar met scherpe helderheid. Het beschrijft een wereld waarin arbeid niet gelijk wordt gewaardeerd, en waarin beloning losstaat van fysieke of mentale belasting.

Toch blijft de toon opmerkelijk vrij van bitterheid. Er is geen ressentiment, geen slachtofferschap, geen aanklacht. In plaats daarvan klinkt een sobere acceptatie, gepaard aan actieve reactie. De tekst toont hoe onrechtvaardigheid niet leidt tot verlamming, maar tot beweging: studeren, migreren, ondernemen, innoveren. Daarmee ontstaat een ethiek van handelen in plaats van klagen.

Cada fase es seguida por un nuevo movimiento: el estudio lleva al trabajo, el trabajo a la migración, la migración al emprendimiento, el emprendimiento a la innovación, la innovación a la adquisición y la adquisición a la nueva reorientación. La vida se presenta aquí como un proceso, no como una trayectoria con un destino predeterminado. Esto refuerza la tesis central: la justicia no es una característica de la vida, sino algo que se puede acercar solo temporalmente mediante la adaptación continua, el esfuerzo y la autorreflexión.

La repetida frase "La vida no es justa" no funciona como queja, sino como un axioma analítico. Estructura el poema como una percepción recurrente, que se confirma cada vez en nuevos contextos. El trabajo físico temprano se paga mal, mientras que más tarde el trabajo de oficina se considera más digno, a pesar de tener menos carga física. Este contraste revela un patrón social profundo: la valoración no sigue el grado de esfuerzo, sino el estatus simbólico del trabajo. El poema pone al descubierto esta desigualdad sin indignación moral, pero con una claridad aguda. Describe un mundo en el que el trabajo no es valorado por igual y en el que la recompensa no depende del esfuerzo físico o mental.

Sin embargo, el tono sigue siendo sorprendentemente libre de amargura. No hay resentimiento, no hay victimismo, no hay acusación. En su lugar, resuena una aceptación sobria, acompañada de una respuesta activa. El texto muestra cómo la injusticia no lleva a la parálisis, sino al movimiento: estudiar, migrar, emprender, innovar. Así, surge una ética de la acción en lugar de la queja.

Niet door de wereld te beschuldigen, maar door zich steeds opnieuw te positioneren binnen haar grenzen, wordt bestaansruimte gecreëerd. Deze houding vormt een impliciete levensfilosofie, die door het hele gedicht heen werkzaam is.

De internationale dimensie van het gedicht verdient bijzondere aandacht. Spanje verschijnt niet als exotische achtergrond, maar als alternatief economisch en cultureel systeem. Migratie wordt hier niet gepresenteerd als ontworteling, maar als verruiming van perspectief. Talen leren, werken in andere landen, deelnemen aan internationale netwerken van wetenschap en handel: deze elementen tonen hoe mobiliteit een vorm van intellectuele en sociale bevrijding kan zijn. Tegelijkertijd blijft het gedicht realistisch: migratie is geen romantische ontsnapping, maar een strategische beslissing ingegeven door economische rationaliteit en toekomstverwachting.

Een belangrijk structureel element is de rol van studie als permanente opdracht. Het slot van het gedicht benadrukt levenslang leren niet als slogan, maar als noodzaak. In een wereld van concurrentie, technologische verandering en economische volatiliteit is kennis geen bezit, maar een proces. Voorsprong is tijdelijk, achterstand altijd mogelijk. De tekst maakt duidelijk dat zekerheid geen toestand is, maar een tijdelijke balans tussen kennis, inzet en omstandigheden. Deze visie sluit aan bij hedendaagse inzichten in arbeid en economie, maar wordt hier verankerd in persoonlijke ervaring in plaats van theoretische abstractie.

No se trata de culpar al mundo, sino de repositionarse constantemente dentro de sus límites, creando espacio para la existencia. Esta actitud constituye una filosofía implícita de vida que opera a lo largo de todo el poema.

La dimensión internacional del poema merece atención especial. España no aparece como un fondo exótico, sino como un sistema económico y cultural alternativo. La migración aquí no se presenta como un desarraigo, sino como una ampliación de perspectivas. Aprender idiomas, trabajar en otros países, participar en redes internacionales de ciencia y comercio: estos elementos muestran cómo la movilidad puede ser una forma de liberación intelectual y social dentro de estructuras globales. Al mismo tiempo, el poema se mantiene realista: la migración no es una escapatoria romántica, sino una decisión estratégica impulsada por la racionalidad económica y las expectativas de futuro.

Un aspecto estructural importante es el papel del estudio como una tarea permanente. El final del poema subraya el aprendizaje continuo no como un lema, sino como una necesidad. En un mundo de competencia, cambio tecnológico y volatilidad económica, el conocimiento no es una posesión, sino un proceso. La ventaja es temporal, el retraso siempre posible. El texto deja claro que la certeza no es un estado, sino un equilibrio temporal entre conocimiento, esfuerzo y circunstancias. Esta visión se alinea con los conocimientos contemporáneos sobre el trabajo y la economía, pero se ancla en la experiencia personal en lugar de en la abstracción teórica.

Wat het gedicht bijzonder maakt, is de combinatie van sober taalgebruik met grote thematische reikwijdte. De verzen zijn eenvoudig, direct, soms bijna prozaïsch. Toch dragen zij een complex netwerk van betekenissen: arbeid, armoede, onderwijs, sport, migratie, ondernemerschap, wetenschap, innovatie en existentiële reflectie. Deze combinatie van eenvoud en diepte maakt de tekst toegankelijk zonder haar analytische kracht te verliezen. Zij nodigt uit tot identificatie zonder sentimentaliteit, en tot reflectie zonder abstractie.

Deze observatie wordt niet omgezet in ideologische kritiek, maar in stille constatering. Juist deze terughoudendheid maakt de analyse krachtig: zij dwingt de lezer zelf tot reflectie op de criteria waarmee arbeid, waarde en waardigheid worden gemeten.

Het slot van het gedicht benadrukt dat zekerheid niet ligt in bezit, status of diploma's, maar in aanpassingsvermogen en leerbereidheid. Levenslang studeren wordt niet gepresenteerd als cultureel ideaal, maar als existentiële noodzaak. Wie stopt met leren, verliest niet alleen kennis, maar ook bewegingsruimte. Deze gedachte sluit aan bij de centrale titel: het leven is niet rechtvaardig, maar wel dynamisch. Rechtvaardigheid is geen gegeven, maar een voortdurend te heronderhandelen verhouding tussen mens en wereld.

In bredere zin kan dit gedicht gelezen worden als meditatie over waardigheid. Niet de waardigheid die voortkomt uit sociale erkenning, maar die welke ontstaat uit volharding, verantwoordelijkheid en zelfdiscipline.

Lo que hace especial el poema es la combinación de un lenguaje sobrio con una gran amplitud temática. Los versos son simples, directos, a veces casi prosaicos. Sin embargo, llevan una compleja red de significados: trabajo, pobreza, educación, deporte, migración, emprendimiento, ciencia, innovación y reflexión existencial. Esta combinación de sencillez y profundidad hace que el texto sea accesible sin perder su poder analítico. Invita a la identificación sin sentimentalismo y a la reflexión sin abstracción.

Esta observación no se convierte en una crítica ideológica, sino en una constatación silenciosa. Precisamente esta moderación hace que el análisis sea potente: obliga al lector a reflexionar sobre los criterios con los que se mide el trabajo, el valor y la dignidad.

El final del poema subraya que la seguridad no se encuentra en la posesión, el estatus o los títulos, sino en la capacidad de adaptación y la disposición para aprender. El aprendizaje continuo no se presenta como un ideal cultural, sino como una necesidad existencial. Quien deja de aprender no solo pierde conocimiento, sino también movilidad. Este pensamiento se vincula con el título central: la vida no es justa, pero es dinámica. La justicia no es algo dado, sino una relación que debe ser constantemente renegociada entre el ser humano y el mundo.

En un sentido más amplio, este poema puede leerse como una meditación sobre la dignidad. No la dignidad que proviene del reconocimiento social, sino la que surge de la perseverancia, la responsabilidad y la autodisciplina.

De tekst suggereert dat waardigheid niet afhankelijk is van beroep, status of inkomen, maar van de wijze waarop men omgaat met onrechtvaardige omstandigheden. Niet door ontkenning of verzet, maar door actieve herpositionering wordt een vorm van innerlijke vrijheid bereikt. Deze vrijheid is geen romantische autonomie, maar een praktische onafhankelijkheid die voortkomt uit kennis, inzet en flexibiliteit.

De stijl van het gedicht draagt bij aan deze interpretatie. Het ontbreken van retorische overdaad, metaforische opsmuk of lyrische uitbundigheid creëert een toon van nuchterheid. Deze soberheid is niet esthetisch armoedig, maar ethisch geladen: zij weerspiegelt een houding van ernst, realisme en zelfbeperking. Het gedicht vraagt niet om bewondering, maar om herkenning. Het wil niet imponeren, maar overtuigen door ervaring. Juist daardoor ontstaat een vorm van morele autoriteit die niet uit stellingname, maar uit levensgang voortkomt.

De titel fungeert tenslotte als sleutel tot de hele tekst. “Het leven is niet rechtvaardig” is geen conclusie, maar uitgangspunt. Het gedicht onderzoekt niet hoe rechtvaardigheid kan worden gerealiseerd, maar hoe men kan leven in haar afwezigheid zonder cynisme, wanhoop of bitterheid. Het antwoord dat impliciet wordt gegeven, is meervoudig: door arbeid, door studie, door mobiliteit, door samenwerking, door innovatie, door levenslang leren. Geen van deze elementen biedt garantie, maar samen creëren zij bewegingsruimte in een onvoorspelbare wereld.

El texto sugiere que la dignidad no depende de la profesión, el estatus o los ingresos, sino de la forma en que se enfrenta a las circunstancias injustas. No mediante la negación o la resistencia, sino mediante un reposicionamiento activo, se alcanza una forma de libertad interior. Esta libertad no es una autonomía romántica, sino una independencia práctica que surge del conocimiento, el esfuerzo y la flexibilidad.

El estilo del poema contribuye a esta interpretación. La ausencia de exceso retórico, adornos metafóricos o exuberancia lírica crea un tono de sobriedad. Esta sobriedad no es estéticamente pobre, sino éticamente cargada: refleja una actitud de seriedad, realismo y autocontención. El poema no pide admiración, sino reconocimiento. No busca impresionar, sino convencer a través de la experiencia. Es precisamente por eso que surge una forma de autoridad moral que no proviene de las afirmaciones, sino del transcurso de la vida.

Finalmente, el título actúa como la clave de todo el texto. "La vida no es justa" no es una conclusión, sino un punto de partida. El poema no investiga cómo se puede lograr la justicia, sino cómo se puede vivir en su ausencia sin cinismo, desesperación ni amargura. La respuesta implícita es múltiple: mediante el trabajo, el estudio, la movilidad, la cooperación, la innovación, el aprendizaje continuo. Ninguno de estos elementos ofrece garantía, pero juntos crean un espacio de acción en un mundo impredecible.

Deze slotopmerking kan worden samengevat in enkele kernpunten, die de thematische en existentiële structuur van het gedicht zichtbaar maken:

- 1.- Het gedicht toont arbeid niet als abstract begrip, maar als lichamelijke ervaring die discipline, inzicht en veerkracht vormt.
- 2.- Het verbindt vroege fysieke arbeid met latere intellectuele en ondernemende ontwikkeling, zonder deze domeinen tegenover elkaar te plaatsen.
- 3.- Het presenteert onderwijs niet als privilege, maar als noodzaak en strategie om structurele achterstand te overwinnen.
- 4.- Het toont talent en succes als tijdelijk, contextueel en afhankelijk van voortdurende aanpassing en leerbereidheid.
- 5.- Het legt economische ongelijkheid bloot zonder ideologische retoriek, maar met empirische helderheid.
- 6.- Het presenteert ondernemerschap als pragmatische reactie op onzekerheid, niet als morele superioriteit.
- 7.- Het benadrukt migratie en talenkennis als vormen van intellectuele en sociale bevrijding binnen mondiale structuren.
- 8.- Het beschrijft succes als relationeel resultaat van samenwerking, kennisintegratie en timing, niet als solitaire prestatie.
- 9.- Het bekritiseert impliciet de maatschappelijke onderwaardering van fysieke arbeid tegenover symbolisch gewaardeerd kantoorwerk.
- 10.- Het formuleert levenslang leren als existentiële noodzaak in plaats van cultureel ideaal.
- 11.- Het presenteert waardigheid als resultaat van houding en handelen, niet van status of bezit.

Esta conclusión puede resumirse en algunos puntos clave que hacen visible la estructura temática y existencial del poema:

- 1.- El poema muestra el trabajo no como un concepto abstracto, sino como una experiencia corporal que forma disciplina, comprensión y resiliencia.
- 2.- Conecta el trabajo físico temprano con el desarrollo intelectual y emprendedor posterior, sin contraponer estos dominios entre sí.
- 3.- Presenta la educación no como un privilegio, sino como una necesidad y estrategia para superar desventajas estructurales.
- 4.- Muestra el talento y el éxito como temporales, contextuales y dependientes de la continua adaptación y disposición para aprender.
- 5.- Expondrá la desigualdad económica sin retórica ideológica, pero con claridad empírica.
- 6.- Presenta el emprendimiento como una respuesta pragmática a la incertidumbre, no como superioridad moral.
- 7.- Destaca la migración y el conocimiento de idiomas como formas de liberación intelectual y social dentro de estructuras globales.
- 8.- Describe el éxito como un resultado relacional de cooperación, integración de conocimiento y sincronización, no como un logro solitario.
- 9.- Critica implícitamente la subvaloración del trabajo físico frente al trabajo de oficina, que recibe más estatus simbólico.
- 10.- Formula el aprendizaje continuo como una necesidad existencial, no como un ideal cultural.
- 11.- Presenta la dignidad como un resultado de la actitud y las acciones, no del estatus o la posesión.

12.- Het vermijdt sentimentalisme en heroïek, en kiest voor sobere ervaringstaal als drager van morele betekenis.

13.- Het verbindt individuele levensloop met bredere sociaal-economische transformaties zonder abstractie.

14.- Het toont dat zekerheid geen toestand is, maar een tijdelijke balans tussen kennis, inzet en omstandigheden.

15.- Het bevestigt dat onrechtvaardigheid geen eindpunt hoeft te zijn, maar een beginpunt voor beweging, vorming en heroriëntatie.

Als slotbeschouwing kan worden gesteld dat Het leven is niet rechtvaardig geen pessimistisch gedicht is, ondanks zijn titel. Het is evenmin optimistisch in naïeve zin. Het is realistisch, existentieel en pragmatisch. Het aanvaardt de afwezigheid van rechtvaardigheid als structurele conditie, maar weigert daaruit passiviteit af te leiden. In plaats daarvan wordt een levenshouding geschetst die inzet, studie, flexibiliteit en verantwoordelijkheid combineert tot een vorm van praktische wijsheid. Deze wijsheid is niet theoretisch geformuleerd, maar belichaamd in ervaring.

Het gedicht laat zien dat betekenis niet voortkomt uit rechtvaardige omstandigheden, maar uit de wijze waarop men zich tot onrechtvaardigheid verhoudt. Niet door haar te ontkennen, maar door haar te erkennen en te bewerken.

12.- Evita el sentimentalismo y la heroicidad, eligiendo un lenguaje de experiencia sobria como vehículo de significado moral.

13.- Conecta la trayectoria individual con transformaciones socioeconómicas más amplias sin abstracción.

14.- Muestra que la certeza no es un estado, sino un equilibrio temporal entre conocimiento, esfuerzo y circunstancias.

15.- Confirma que la injusticia no tiene por qué ser un final, sino un punto de partida para el movimiento, la formación y la reorientación.

Como conclusión, se puede afirmar que "La vida no es justa" no es un poema pesimista, a pesar de su título. Tampoco es optimista en un sentido ingenuo. Es realista, existencial y pragmático. Acepta la ausencia de justicia como una condición estructural, pero se niega a derivar pasividad de ello. En cambio, esboza una actitud vital que combina esfuerzo, estudio, flexibilidad y responsabilidad para formar una forma de sabiduría práctica. Esta sabiduría no está formulada teóricamente, sino que se encarna en la experiencia.

El poema muestra que el significado no proviene de circunstancias justas, sino de cómo nos relacionamos con la injusticia. No negándola, sino reconociéndola y abordándola.

Zo ontstaat een levenskunst die niet gericht is op beloning, maar op voortgang; niet op zekerheid, maar op beweeglijkheid; niet op erkenning, maar op verantwoordelijkheid. Daarmee overstijgt het gedicht zijn autobiografische oorsprong en wordt het een reflectie op menselijke veerkracht in een onvolmaakte wereld.

In die zin vormt deze tekst niet alleen een persoonlijke terugblik, maar ook een moreel document. Zij getuigt van een houding die arbeid, kennis, discipline en flexibiliteit verbindt tot een coherente levenspraktijk. Niet de rechtvaardigheid van het leven staat centraal, maar de rechtvaardigheid van handelen binnen het leven. Dat maakt dit gedicht niet alleen tot herinnering, maar tot richtingwijzer: geen belofte van gelijkheid, maar een uitnodiging tot volharding, leren en handelen in een wereld die geen garanties kent, maar wel mogelijkheden voor wie bereid is zich steeds opnieuw te vormen.

Así se genera un arte de vivir que no está orientado a la recompensa, sino al progreso; no a la certeza, sino a la flexibilidad; no al reconocimiento, sino a la responsabilidad. De esta manera, el poema trasciende su origen autobiográfico y se convierte en una reflexión sobre la resiliencia humana en un mundo imperfecto.

En este sentido, este texto no solo es una mirada personal hacia el pasado, sino también un documento moral. Testifica una actitud que vincula trabajo, conocimiento, disciplina y flexibilidad en una práctica vital coherente. No la justicia de la vida está en el centro, sino la justicia de actuar dentro de la vida. Eso hace que este poema no solo sea un recuerdo, sino una guía: no una promesa de igualdad, sino una invitación a perseverar, aprender y actuar en un mundo que no ofrece garantías, pero sí posibilidades para quienes están dispuestos a formarse continuamente.

15.1.1 Filosofische beschouwingen

Dit gedicht heeft in sterke mate met filosofie te maken, ook al presenteert het zich niet als theoretisch betoog maar als autobiografisch-poëtische levensbeschrijving. Juist daarin ligt zijn filosofische kracht: het onderzoekt fundamentele vragen over arbeid, rechtvaardigheid, lot, verdienste, kennis, vrijheid, verantwoordelijkheid en menselijke waardigheid, niet via abstracte concepten maar via geleefde ervaring. Deze benadering sluit aan bij meerdere filosofische tradities, van de klassieke oudheid tot de moderne existentiële filosofie en sociale filosofie. Het gedicht vormt zo een impliciete levensfilosofie, waarin denken en leven, theorie en praktijk, reflectie en ervaring samenvallen.

Allereerst raakt de centrale stelling “Het leven is niet rechtvaardig” aan een van de oudste vragen uit de filosofie: bestaat er een morele orde in de wereld, en zo ja, waarom stemt die zo vaak niet overeen met menselijke ervaring? Deze vraag is al aanwezig bij Plato, Aristoteles en de stoïcijnen, maar krijgt bijzondere scherpheid in de moderne filosofie, bij denkers als Gottfried Wilhelm Leibniz, David Hume, Immanuel Kant en later Friedrich Nietzsche. Het gedicht neemt geen metafysisch standpunt in over kosmische rechtvaardigheid, maar vertrekt vanuit empirische waarneming: inspanning wordt niet altijd beloond, lichamelijk zware arbeid wordt lager gewaardeerd dan kantoorwerk, en maatschappelijke erkenning volgt zelden morele verdienste. Dat uitgangspunt plaatst het gedicht in de traditie van filosofisch realisme en existentieel denken.

Consideraciones filosóficas

Este poema tiene una gran relación con la filosofía, aunque no se presenta como un tratado teórico, sino como una descripción autobiográfica y poética de la vida. Justamente en esto radica su fuerza filosófica: aborda cuestiones fundamentales sobre el trabajo, la justicia, el destino, el mérito, el conocimiento, la libertad, la responsabilidad y la dignidad humana, no a través de conceptos abstractos, sino mediante experiencias vividas. Este enfoque se conecta con varias tradiciones filosóficas, desde la antigüedad clásica hasta la filosofía existencial moderna y la filosofía social. De este modo, el poema constituye una filosofía de la vida implícita, en la que el pensamiento y la vida, la teoría y la práctica, la reflexión y la experiencia se fusionan.

En primer lugar, la tesis central “La vida no es justa” toca una de las preguntas más antiguas de la filosofía: ¿existe un orden moral en el mundo? Y si es así, ¿por qué a menudo no coincide con la experiencia humana? Esta pregunta ya está presente en Platón, Aristóteles y los estoicos, pero adquiere una especial agudeza en la filosofía moderna, con pensadores como Gottfried Wilhelm Leibniz, David Hume, Immanuel Kant y más tarde Friedrich Nietzsche. El poema no adopta una postura metafísica sobre la justicia cósmica, sino que parte de la observación empírica: el esfuerzo no siempre es recompensado, el trabajo físico es menospreciado frente al trabajo de oficina, y el reconocimiento social rara vez sigue al mérito moral. Este punto de partida sitúa al poema dentro de la tradición del realismo filosófico y el pensamiento existencial.

Bij Aristoteles staat rechtvaardigheid centraal als deugd (Nicomacheïsche Ethiek), waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen verdelende rechtvaardigheid (wie krijgt wat?) en herstellende rechtvaardigheid (hoe wordt schade rechtgezet?). Het gedicht toont impliciet dat beide vormen in de sociale werkelijkheid tekortschieten. Fysieke arbeid, noodzakelijk voor voedselproductie en bestaanszekerheid, wordt structureel ondergewaardeerd, terwijl minder belastend werk vaak hoger wordt beloond. Dat spanningsveld weerspiegelt wat Aristoteles reeds zag: rechtvaardigheid is niet enkel moreel ideaal, maar sociaal probleem. Het gedicht fungeert hier als concrete illustratie van een klassieke filosofische spanning tussen verdienste (aretē) en beloning (timē).

Tegelijkertijd sluit het gedicht aan bij de stoïcijnse traditie, met name bij Epictetus, Seneca en Marcus Aurelius. De stoïcijnen benadrukten dat externe omstandigheden grotendeels buiten menselijke controle vallen, en dat ware vrijheid ligt in innerlijke houding tegenover het lot (*amor fati* avant la lettre). Het gedicht bevat geen expliciete stoïcijnse leerstellingen, maar zijn toon en houding zijn verwant: geen bitterheid, geen rancune, geen slachtofferschap, maar acceptatie van de gegeven omstandigheden en actieve oriëntatie op wat wél beïnvloedbaar is, namelijk studie, arbeid, discipline en morele houding. Het leven is niet rechtvaardig, maar dat ontslaat niet van verantwoordelijkheid; integendeel, het vraagt om innerlijke kracht en praktische wijsheid (*phronesis*).

En Aristóteles, la justicia es central como virtud (Ética a Nicómaco), diferenciando entre la justicia distributiva (¿quién recibe qué?) y la justicia correctiva (¿cómo se corrige el daño?). El poema muestra implícitamente que ambas formas fallan en la realidad social. El trabajo físico, necesario para la producción de alimentos y la seguridad vital, es estructuralmente subvalorado, mientras que el trabajo menos exigente suele ser mejor remunerado. Este conflicto refleja lo que Aristóteles ya observó: la justicia no es solo un ideal moral, sino un problema social. El poema funciona aquí como una ilustración concreta de una clásica tensión filosófica entre mérito (areté) y recompensa (timé).

Al mismo tiempo, el poema se alinea con la tradición estoica, especialmente con Epicteto, Séneca y Marco Aurelio. Los estoicos subrayaron que las circunstancias externas están mayormente fuera del control humano, y que la verdadera libertad radica en la actitud interior frente al destino (amor fati antes de la letra). El poema no contiene enseñanzas estoicas explícitas, pero su tono y actitud son afines: no hay amargura, ni rencor, ni victimismo, sino aceptación de las circunstancias dadas y orientación activa hacia lo que sí puede influirse, es decir, el estudio, el trabajo, la disciplina y la actitud moral. La vida no es justa, pero eso no exime de responsabilidad; al contrario, exige fortaleza interior y sabiduría práctica (phronesis).

Deze houding sluit ook aan bij Baruch Spinoza, voor wie vrijheid niet bestond in het veranderen van de wereld naar wens, maar in het begrijpen van de noodzakelijkheid die haar structureert. In de *Ethica* stelt Spinoza dat inzicht in causale verbanden leidt tot gemoedsrust en adequaat handelen. Het gedicht belichaamt dit inzicht in poëtische vorm: de hoofdpersoon leert de economische wetmatigheden van vraag en aanbod, de sociale mechanismen van arbeidsmarkt en concurrentie, en de noodzaak van voortdurende kennisverwerving. Niet om de wereld moreel te herscheppen, maar om er rationeel en effectief in te handelen. Dat is een uitgesproken spinozistische houding, zij het zonder metafysisch vocabulaire.

Een volgende filosofische laag bevindt zich in de thematiek van arbeid en waardigheid. Hier sluit het gedicht nauw aan bij Karl Marx, met name diens vroege geschriften zoals de *Economisch-filosofische manuscripten* (1844). Marx analyseerde arbeid niet alleen als economische activiteit, maar als fundamentele vorm van zelfverwerkelijking. Tegelijk bekritiseerde hij de vervreemding die ontstaat wanneer arbeid louter middel wordt tot overleving en niet meer tot zelfontplooiing. Het gedicht toont deze spanning scherp: vroege arbeid is zwaar, koud, slecht betaald en weinig gewaardeerd. De arbeider ervaart het lichaam als instrument, niet als expressie van vrijheid. Toch wordt arbeid niet afgewezen, maar omgevormd via kennis, studie en ondernemerschap tot een vorm van autonomie. Deze transformatie weerspiegelt Marx' idee dat menselijke emancipatie niet ligt in afschaffing van arbeid, maar in haar herstructurering tot betekenisvolle activiteit.

Esta postura también se conecta con Baruch Spinoza, para quien la libertad no consistía en cambiar el mundo a voluntad, sino en comprender la necesidad que lo estructura. En la *Ética*, Spinoza afirma que el conocimiento de las relaciones causales conduce a la serenidad y a la acción adecuada. El poema encarna este conocimiento en forma poética: el protagonista aprende las leyes económicas de la oferta y la demanda, los mecanismos sociales del mercado laboral y la competencia, y la necesidad de continuar adquiriendo conocimiento. No para reconfigurar el mundo moralmente, sino para actuar de manera racional y eficaz en él. Esta es una postura claramente espinozista, aunque sin el vocabulario metafísico.

Una capa filosófica posterior se encuentra en la temática del trabajo y la dignidad. Aquí el poema se alinea estrechamente con Karl Marx, especialmente con sus primeros escritos, como los *Manuscritos económico-filosóficos* (1844). Marx no solo analizó el trabajo como una actividad económica, sino como una forma fundamental de auto-realización. Al mismo tiempo, criticó la alienación que surge cuando el trabajo se convierte únicamente en un medio para la supervivencia, y no en un proceso de auto-desarrollo. El poema muestra esta tensión con claridad: el trabajo temprano es arduo, frío, mal remunerado y poco valorado. El trabajador experimenta su cuerpo como un instrumento, no como expresión de libertad. Sin embargo, el trabajo no es rechazado, sino transformado mediante el conocimiento, el estudio y el emprendimiento en una forma de autonomía. Esta transformación refleja la idea de Marx de que la emancipación humana no se encuentra en la abolición del trabajo, sino en su reestructuración hacia una actividad significativa.

Tegelijkertijd gaat het gedicht verder dan Marx door niet alleen structurele uitbuiting te tonen, maar ook individuele strategieën van aanpassing, mobiliteit en innovatie. Waar Marx vooral systeemkritiek biedt, toont dit gedicht existentieel handelen binnen dat systeem. Daarmee raakt het aan Max Weber, vooral diens analyse van de protestantse arbeidsethiek (*Die protestantische Ethik und der Geist des Kapitalismus*). Weber beschrijft hoe discipline, spaarzaamheid, rationalisering en levenslange inzet leiden tot economische vooruitgang, maar ook tot een “ijzeren kooi” van rationaliteit. Het gedicht belichaamt deze paradox: succes ontstaat door discipline, studie en arbeid, maar leidt niet tot rust, voltooiing of morele beloning, slechts tot nieuwe vormen van verantwoordelijkheid en concurrentie. Dat sluit nauw aan bij Webers inzicht dat moderniteit geen morele verlossing biedt, maar structurele efficiëntie.

De thematiek van voortdurende studie en levenslang leren roept bovendien de humanistische traditie op, vooral die van Erasmus, Pico della Mirandola en later Wilhelm von Humboldt. Humboldt zag *Bildung* niet als beroepsopleiding, maar als vorming van het gehele mens-zijn door brede kennis, taalvaardigheid en morele ontwikkeling. Het gedicht belichaamt dit ideaal in concrete biografische vorm: studie van talen, natuurwetenschappen, economie, recht en biologie worden niet gezien als instrumentele middelen alleen, maar als voorwaarden voor autonomie, inzicht en zelfbeschikking. Tegelijk is deze *Bildung* geen aristocratische luxe, maar een noodzakelijke strategie om sociale achterstand te overwinnen. Dat verbindt het humanistische ideaal met sociale mobiliteit en existentieel realisme.

Al mismo tiempo, el poema va más allá de Marx al no solo mostrar la explotación estructural, sino también las estrategias individuales de adaptación, movilidad e innovación. Mientras que Marx ofrece principalmente una crítica al sistema, este poema muestra una acción existencial dentro de ese sistema. Con ello se conecta con Max Weber, especialmente su análisis de la ética protestante del trabajo (*La ética protestante y el espíritu del capitalismo*). Weber describe cómo la disciplina, el ahorro, la racionalización y el esfuerzo continuo conducen al progreso económico, pero también a una "jaula de hierro" de racionalidad. El poema encarna esta paradoja: el éxito surge a través de la disciplina, el estudio y el trabajo, pero no conduce a la paz, la culminación o la recompensa moral, sino solo a nuevas formas de responsabilidad y competencia. Esto está estrechamente relacionado con la idea de Weber de que la modernidad no ofrece una salvación moral, sino eficiencia estructural.

La temática del aprendizaje continuo y el aprendizaje permanente también evoca la tradición humanista, especialmente la de Erasmo, Pico della Mirandola y más tarde Wilhelm von Humboldt. Humboldt veía la *Bildung* no como educación profesional, sino como la formación integral del ser humano a través de amplios conocimientos, habilidades lingüísticas y desarrollo moral. El poema encarna este ideal de forma biográfica concreta: el estudio de lenguas, ciencias naturales, economía, derecho y biología no se ve como medios instrumentales únicamente, sino como condiciones para la autonomía, la comprensión y la autodeterminación. Al mismo tiempo, esta *Bildung* no es un lujo aristocrático, sino una estrategia necesaria para superar desventajas sociales. Esto conecta el ideal humanista con la movilidad social y el realismo existencial.

Een andere belangrijke filosofische laag is de relatie tussen lot en keuze. Deze thematiek staat centraal bij Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche en later bij Jean-Paul Sartre en Albert Camus. Kierkegaard beschouwde het leven als existentieel drama waarin individuele keuzes betekenis scheppen in een fundamenteel onzekere wereld. Het gedicht toont een vergelijkbare structuur: telkens opnieuw ontstaan keuzemomenten, niet vanuit overvloed maar vanuit noodzaak. Stoppen met dammen, terugkeren naar studie, migreren naar Spanje, ondernemen na faillissement: elk moment is geen rationele optimalisatie, maar existentieel antwoord op contingentie. Het leven verschijnt niet als plan, maar als reeks beslissingen binnen onvoorspelbare omstandigheden. Dat is kernachtig existentieel denken.

Bij Nietzsche krijgt deze gedachte een radicale vorm in het concept van amor fati: niet alleen het lot verdragen, maar het liefhebben als noodzakelijke voorwaarde voor affirmatief leven. Hoewel het gedicht niet expliciet jubelt over tegenspoed, toont het wel een houding die opvallend niet-resistent is. Koude, pijn, armoede, mislukkingen en onzekerheid worden niet bestreden met morele verontwaardiging, maar geïntegreerd in een levensverhaal dat richting en betekenis krijgt door handelen, leren en volharding. Deze affirmatieve houding tegenover onrechtvaardige omstandigheden heeft een duidelijke Nietzscheaanse resonantie, zij het zonder diens heroïsche pathos.

Una capa filosófica importante es la relación entre destino y elección. Este tema es central en Søren Kierkegaard, Friedrich Nietzsche y más tarde en Jean-Paul Sartre y Albert Camus. Kierkegaard consideraba la vida como un drama existencial en el que las elecciones individuales crean significado en un mundo fundamentalmente incierto. El poema muestra una estructura similar: momentos decisivos surgen una y otra vez, no desde la abundancia, sino desde la necesidad. Dejar de jugar al fútbol, volver a estudiar, emigrar a España, emprender después de la quiebra: cada momento no es una optimización racional, sino una respuesta existencial a la contingencia. La vida no aparece como un plan, sino como una serie de decisiones dentro de circunstancias impredecibles. Este es el pensamiento existencial en su forma más concisa.

En Nietzsche, este pensamiento adquiere una forma radical con el concepto de *amor fati*: no solo soportar el destino, sino amarlo como condición necesaria para una vida afirmativa. Aunque el poema no celebra explícitamente la adversidad, sí muestra una actitud que es notablemente no resistente. El frío, el dolor, la pobreza, los fracasos y la incertidumbre no se combaten con indignación moral, sino que se integran en una historia de vida que adquiere dirección y significado a través de la acción, el aprendizaje y la perseverancia. Esta actitud afirmativa frente a las circunstancias injustas tiene una clara resonancia nietzscheana, aunque sin su patetismo heroico.

De existentiële dimensie wordt nog duidelijker bij Jean-Paul Sartre, voor wie de mens “veroordeeld is tot vrijheid” en betekenis moet scheppen in een wereld zonder vooraf gegeven morele orde. Het gedicht vertrekt vanuit de vaststelling dat het leven niet rechtvaardig is en biedt geen transcendente oplossing. Er is geen beroep op goddelijke voorzienigheid, kosmische balans of metafysische compensatie. Betekenis ontstaat uitsluitend uit handelen, studie, arbeid en verantwoordelijkheid. Dat is een uitgesproken sartreaans motief: niet de wereld bepaalt de mens, maar de mens bepaalt zichzelf door keuzes binnen een onvolmaakte wereld. Toch ontbreekt bij Sartre vaak de sociale en economische concretie die dit gedicht juist rijk maakt.

Albert Camus biedt hier een nauw verwante maar genuanceerdere positie. In *Le Mythe de Sisyphe* beschrijft Camus het leven als fundamenteel absurd: de mens zoekt betekenis in een wereld die geen antwoord geeft. Het juiste antwoord is volgens Camus geen wanhoop, maar opstand, lucide acceptatie en voortzetting van handelen ondanks zinloosheid. Het gedicht belichaamt precies deze houding. De zin “Het leven is niet rechtvaardig” functioneert als existentieel axioma vergelijkbaar met Camus’ absurditeit. Toch volgt daarop geen nihilisme, maar actie: leren, werken, migreren, ondernemen, innoveren. De figuur in het gedicht is, net als Camus’ Sisyphus, niet gelukkig omdat de wereld rechtvaardig is, maar omdat handelen ondanks haar onrechtvaardigheid betekenis schept.

La dimensión existencial se vuelve aún más clara con Jean-Paul Sartre, para quien el ser humano está "condenado a ser libre" y debe crear significado en un mundo sin un orden moral preestablecido. El poema parte de la constatación de que la vida no es justa y no ofrece una solución trascendental. No hay apelación a la providencia divina, el equilibrio cósmico o la compensación metafísica. El significado surge únicamente de la acción, el estudio, el trabajo y la responsabilidad. Este es un motivo sartreano claro: no es el mundo quien determina al ser humano, sino que el ser humano se determina a sí mismo a través de las elecciones dentro de un mundo imperfecto. Sin embargo, en Sartre a menudo falta la concreción social y económica que este poema precisamente destaca.

Albert Camus ofrece aquí una posición estrechamente relacionada pero más matizada. En El mito de Sísifo, Camus describe la vida como fundamentalmente absurda: el ser humano busca significado en un mundo que no da respuestas. La respuesta correcta, según Camus, no es la desesperación, sino la rebelión, la aceptación lúcida y la continuación de la acción a pesar de la falta de sentido. El poema encarna precisamente esta actitud. La frase "La vida no es justa" funciona como un axioma existencial comparable con la absurdidad de Camus. Sin embargo, no sigue el nihilismo, sino la acción: aprender, trabajar, emigrar, emprender, innovar. El personaje en el poema, al igual que el Sísifo de Camus, no es feliz porque el mundo sea justo, sino porque actuar, a pesar de su injusticia, crea significado.

Een andere filosofische traditie die in het gedicht zichtbaar wordt, is die van pragmatisme, met name bij William James en John Dewey. Pragmatisten beschouwen waarheid niet als abstracte correspondentie met werkelijkheid, maar als wat werkt in praktijk en ervaring. Het gedicht ademt deze geest: kennis wordt gewaardeerd om haar toepasbaarheid, studie om haar effectiviteit, theorie om haar praktische waarde. Vraag en aanbod, marktmechanismen, innovatie en ondernemerschap worden niet ideologisch besproken, maar empirisch benaderd als realiteiten waarmee effectief moet worden omgegaan. Deze pragmatische houding vervangt morele verontwaardiging door functionele analyse en concrete strategie. Dat maakt het gedicht filosofisch zonder theoretisch te worden.

Ook Hannah Arendt biedt een relevant referentiekader, vooral haar onderscheid tussen arbeid (labour), werk (work) en handelen (action) in *The Human Condition*. Arbeid is cyclisch en noodzakelijk voor overleving, werk creëert duurzame objecten en structuren, handelen openbaart identiteit en vrijheid in de publieke sfeer. Het gedicht toont deze drie niveaus in biografische sequentie: vroege landbouwarbeid als lichamelijke noodzaak, ondernemerschap en productontwikkeling als scheppend werk, en internationale samenwerking en innovatie als vorm van handelen in publieke en sociale ruimte. Deze ontwikkeling van arbeid naar werk naar handelen weerspiegelt Arendts analyse van menselijke activiteit, maar dan niet conceptueel, maar narratief-poëtisch.

Una tradición filosófica adicional que se hace visible en el poema es la del pragmatismo, especialmente en los pensadores William James y John Dewey. Los pragmatistas no consideran la verdad como una correspondencia abstracta con la realidad, sino como aquello que funciona en la práctica y la experiencia. El poema respira este espíritu: el conocimiento se valora por su aplicabilidad, el estudio por su efectividad, y la teoría por su valor práctico. Conceptos como la oferta y la demanda, los mecanismos del mercado, la innovación y el emprendimiento no se abordan desde una ideología, sino desde una perspectiva empírica de realidades con las que se debe tratar de manera efectiva. Esta actitud pragmática reemplaza la indignación moral por un análisis funcional y una estrategia concreta. Esto hace que el poema sea filosófico sin convertirse en teórico.

También Hannah Arendt ofrece un marco relevante, especialmente su distinción entre trabajo (labour), obra (work) y acción (action) en *La condición humana*. El trabajo es cíclico y necesario para la supervivencia, la obra crea objetos y estructuras duraderas, y la acción revela la identidad y la libertad en el espacio público. El poema muestra estos tres niveles en secuencia biográfica: el trabajo agrícola temprano como necesidad corporal, el emprendimiento y el desarrollo de productos como obra creadora, y la cooperación internacional y la innovación como forma de acción en el espacio público y social. Este desarrollo del trabajo a la obra y de la obra a la acción refleja el análisis de la actividad humana de Arendt, pero no de manera conceptual, sino narrativa y poética.

Een andere belangrijke filosofische dimensie betreft de relatie tussen kennis en macht, zoals geanalyseerd door Michel Foucault. Foucault liet zien hoe kennis geen neutrale weerspiegeling van werkelijkheid is, maar ingebed in machtsstructuren, instituties en sociale praktijken. Het gedicht toont impliciet hoe toegang tot kennis — talen, wetenschappen, economische inzichten — directe invloed heeft op sociale positie, arbeidsmogelijkheden en autonomie. Studie wordt hier niet gepresenteerd als abstracte verlichting, maar als concreet machtsinstrument: wie leert, beweegt; wie stilstaat, verliest. Dat sluit aan bij Foucaults inzicht dat kennis niet alleen waarheidswaarde heeft, maar ook strategische waarde in sociale structuren.

Tegelijkertijd ontbreekt bij het gedicht Foucaults genealogische wantrouwen tegenover rationaliteit en vooruitgang. Waar Foucault vaak de disciplinerende en normaliserende kanten van kennis benadrukt, toont dit gedicht vooral haar emancipatoire potentieel. Studie bevrijdt van fysieke uitputting, opent internationale mogelijkheden en maakt innovatie mogelijk. Dat optimisme over kennis sluit eerder aan bij de Verlichtingstraditie, met name bij Immanuel Kant. Kant definieerde verlichting als het “uittreden uit zelfverschuldigde onmondigheid” door gebruik van eigen verstand. Het gedicht belichaamt deze beweging: niet blijven steken in gegeven omstandigheden, maar door studie en denken autonomie verwerven. Toch is deze Kantiaanse rationaliteit hier niet zuiver moreel of theoretisch, maar praktisch en existentieel.

Otra dimensión filosófica importante está relacionada con la relación entre el conocimiento y el poder, tal como lo analiza Michel Foucault. Foucault mostró cómo el conocimiento no es una simple reflexión neutral de la realidad, sino que está incrustado en estructuras de poder, instituciones y prácticas sociales. El poema muestra implícitamente cómo el acceso al conocimiento — idiomas, ciencias, perspectivas económicas — influye directamente en la posición social, las oportunidades laborales y la autonomía. El estudio no se presenta aquí como una iluminación abstracta, sino como una herramienta de poder concreta: quien aprende, se mueve; quien se detiene, pierde. Esto se alinea con la idea de Foucault de que el conocimiento no solo tiene valor de verdad, sino también valor estratégico dentro de las estructuras sociales.

Al mismo tiempo, el poema no refleja el escepticismo genealógico de Foucault respecto a la racionalidad y el progreso. Mientras Foucault a menudo destaca los aspectos disciplinarios y normalizadores del conocimiento, el poema muestra principalmente su potencial emancipador. El estudio libera de la agotadora fatiga física, abre oportunidades internacionales y hace posible la innovación. Este optimismo sobre el conocimiento está más alineado con la tradición de la Ilustración, especialmente con Immanuel Kant. Kant definió la ilustración como el “salir de la minoría de edad autoimpuesta” mediante el uso de la razón propia. El poema encarna este movimiento: no quedarse atrapado en las circunstancias dadas, sino ganar autonomía a través del estudio y el pensamiento. Sin embargo, esta racionalidad kantiana no es puramente moral o teórica, sino práctica y existencial.

De morele kern van het gedicht kan ook worden verbonden met Aristoteles' begrip van eudaimonia, vaak vertaald als geluk of menselijk floreren. Voor Aristoteles bestaat geluk niet uit genot of bezit, maar uit activiteit in overeenstemming met deugd en rede. Het gedicht toont een leven dat niet wordt gedreven door comfort of plezier, maar door activiteit, inzet, leren en ontwikkeling. Hoewel pijn, kou en vermoeidheid aanwezig zijn, wordt het leven niet als mislukt ervaren. Integendeel, betekenis ontstaat uit handelen, groeien en bijdragen. Dat sluit nauw aan bij Aristoteles' idee dat een goed leven een actief leven is, geen passief genot.

Toch verschilt het gedicht van Aristoteles doordat het geen harmonische ordening van leven en gemeenschap suggereert. Er is geen polis waarin rechtvaardigheid vanzelfsprekend functioneert, geen natuurlijke hiërarchie waarin verdienste en beloning samenvallen. In plaats daarvan verschijnt de wereld als fragmentarisch, competitief en structureel onrechtvaardig. Daarmee staat het dichters bij moderne sociale filosofie dan bij klassieke ethiek. Het goede leven wordt hier niet gerealiseerd binnen een rechtvaardige orde, maar ondanks een onrechtvaardige wereld.

Deze spanning tussen individuele zin en structurele onrechtvaardigheid brengt het gedicht in contact met hedendaagse denkers als Charles Taylor en Axel Honneth. Taylor benadrukt het belang van erkenning voor menselijke identiteit, terwijl Honneth spreekt over strijd om erkenning als motor van sociale ontwikkeling.

El núcleo moral del poema también puede vincularse con el concepto de eudaimonía de Aristóteles, que se traduce comúnmente como felicidad o florecimiento humano. Para Aristóteles, la felicidad no consiste en el placer o la posesión, sino en la actividad conforme a la virtud y la razón. El poema muestra una vida que no está impulsada por la comodidad o el placer, sino por la actividad, el esfuerzo, el aprendizaje y el desarrollo. Aunque el dolor, el frío y la fatiga están presentes, la vida no se experimenta como un fracaso. Al contrario, el significado surge de la acción, el crecimiento y la contribución. Esto se alinea estrechamente con la idea de Aristóteles de que una vida buena es una vida activa, no una vida de disfrute pasivo.

Sin embargo, el poema se aleja de Aristóteles en que no sugiere una ordenación armónica de la vida y la comunidad. No hay una polis en la que la justicia funcione de manera automática, ni una jerarquía natural donde el mérito y la recompensa coincidan. En cambio, el mundo aparece como fragmentado, competitivo e inherentemente injusto. Esto lo acerca más a la filosofía social moderna que a la ética clásica. La vida buena aquí no se realiza dentro de un orden justo, sino a pesar de un mundo injusto.

Esta tensión entre el significado individual y la injusticia estructural coloca al poema en contacto con pensadores contemporáneos como Charles Taylor y Axel Honneth. Taylor enfatiza la importancia del reconocimiento para la identidad humana, mientras que Honneth habla de la lucha por el reconocimiento como motor del desarrollo social.

Het gedicht toont impliciet hoe gebrek aan erkenning — vooral van fysieke arbeid — leidt tot sociale scheefgroei, maar ook hoe erkenning kan worden verworven via kennis, innovatie en ondernemerschap. Toch blijft deze erkenning ambivalent: succes leidt niet tot morele rechtvaardiging van het systeem, maar slechts tot tijdelijke stabiliteit binnen een structureel ongelijk kader.

Het gedicht is daarom geen ideologisch pleidooi voor kapitalisme, meritocratie of liberalisme, maar een existentieel verslag van handelen binnen deze structuren. Dat maakt het filosofisch rijker dan een politiek programma: het onderzoekt niet hoe de wereld zou moeten zijn, maar hoe men zich kan verhouden tot hoe zij is. In dat opzicht sluit het aan bij de levensfilosofie (Lebensphilosophie) van denkers als Wilhelm Dilthey en Georg Simmel, die benadrukten dat filosofie niet moet vertrekken vanuit abstracte systemen, maar vanuit geleefde ervaring. Het gedicht is precies dat: filosofie in narratieve vorm, denken in biografische beweging.

Een andere belangrijke dimensie is tijdelijkheid. Het leven wordt niet voorgesteld als project met einddoel, maar als reeks fasen zonder definitieve voltooiing. Zelfs succes, verkoop van bedrijven en professionele erkenning leiden niet tot rust of eindpunt, maar tot nieuwe bewegingen. Deze temporaliteit sluit aan bij Martin Heidegger, vooral diens analyse van het menselijk bestaan (Dasein) als temporeel, voorlopig en op de toekomst gericht.

El poema muestra implícitamente cómo la falta de reconocimiento — especialmente del trabajo físico — conduce a la desigualdad social, pero también cómo el reconocimiento puede ser ganado a través del conocimiento, la innovación y el emprendimiento. Sin embargo, este reconocimiento sigue siendo ambivalente: el éxito no lleva a la justificación moral del sistema, sino solo a una estabilidad temporal dentro de un marco estructuralmente desigual.

Por lo tanto, el poema no es un alegato ideológico a favor del capitalismo, la meritocracia o el liberalismo, sino un testimonio existencial de la acción dentro de estas estructuras. Esto lo hace filosóficamente más rico que un programa político: no explora cómo debería ser el mundo, sino cómo se puede relacionar uno con él tal como es. En este sentido, se alinea con la filosofía de la vida (*Lebensphilosophie*) de pensadores como Wilhelm Dilthey y Georg Simmel, quienes subrayaron que la filosofía no debe partir de sistemas abstractos, sino de la experiencia vivida. El poema es precisamente eso: filosofía en forma narrativa, pensamiento en movimiento biográfico.

Otra dimensión importante es la temporalidad. La vida no se presenta como un proyecto con un fin definitivo, sino como una serie de fases sin conclusión final. Incluso el éxito, la venta de empresas y el reconocimiento profesional no conducen a la calma o a un punto final, sino a nuevos movimientos. Esta temporalidad se alinea con el análisis de Martin Heidegger sobre la existencia humana (*Dasein*) como algo temporal, provisional y orientado hacia el futuro.

Voor Heidegger bestaat authenticiteit niet in het bereiken van stabiele toestand, maar in het bewust omgaan met eindigheid, contingentie en toekomstgerichtheid. Het gedicht toont precies dit: leven als voortdurend anticiperen, bijstellen en handelen binnen veranderlijke omstandigheden.

Toch ontbreekt bij Heidegger vaak de sociale en economische concreetheid die dit gedicht juist kenmerkt. Waar Heidegger existentieel denken losmaakt van maatschappelijke structuren, verankert dit gedicht existentie juist in arbeid, economie, migratie en innovatie. Daarmee ontstaat een filosofie die zowel existentieel als sociaal is, zowel individueel als structureel. Dat maakt het bijzonder geschikt als voorbeeld van wat Pierre Hadot “filosofie als levenswijze” noemt: niet als systeem van doctrines, maar als manier van leven, handelen en denken in praktijk.

Het gedicht kan daarom worden opgevat als impliciete filosofie in de zin van Hadot: een tekst die geen theorie verkondigt, maar een levenshouding toont. Deze houding bestaat uit nuchter realisme, discipline, leerbereidheid, aanpassingsvermogen en verantwoordelijkheid. Zij verwerpt zowel fatalisme als naïef optimisme. Het leven is niet rechtvaardig, maar dat betekent niet dat handelen zinloos is. Integendeel, juist omdat rechtvaardigheid ontbreekt, wordt handelen noodzakelijk. Deze houding is verwant aan zowel stoïcisme als existentialisme, zowel humanisme als pragmatisme, maar valt niet volledig samen met een van deze stromingen. Zij vormt een eigen, biografisch gefundeerde levensfilosofie.

Para Heidegger, la autenticidad no se logra alcanzando un estado estable, sino al manejar conscientemente la finitud, la contingencia y la orientación hacia el futuro. El poema muestra precisamente esto: vivir como una constante anticipación, ajuste y acción dentro de circunstancias cambiantes.

No obstante, en Heidegger falta a menudo la concreción social y económica que caracteriza este poema. Mientras Heidegger desliga el pensamiento existencial de las estructuras sociales, este poema ancla la existencia precisamente en el trabajo, la economía, la migración y la innovación. Esto da lugar a una filosofía que es tanto existencial como social, tanto individual como estructural. Esto lo convierte en un ejemplo particularmente adecuado de lo que Pierre Hadot llama “filosofía como manera de vivir”: no como un sistema de doctrinas, sino como una forma de vivir, actuar y pensar en la práctica.

Por lo tanto, el poema puede entenderse como una filosofía implícita en el sentido de Hadot: un texto que no proclama una teoría, sino que muestra una actitud vital. Esta actitud se caracteriza por un realismo sobrio, disciplina, disposición para aprender, adaptabilidad y responsabilidad. Rechaza tanto el fatalismo como el optimismo ingenuo. La vida no es justa, pero eso no significa que actuar sea inútil. Al contrario, precisamente porque falta justicia, la acción se vuelve necesaria. Esta actitud es afín tanto al estoicismo como al existencialismo, tanto al humanismo como al pragmatismo, pero no coincide completamente con ninguna de estas corrientes. Forma una filosofía propia, fundada biográficamente.

Samenvattend kan worden gesteld dat het gedicht filosofisch is op meerdere niveaus tegelijk:

- 1.- Het onderzoekt de verhouding tussen rechtvaardigheid en werkelijkheid in de traditie van Aristoteles, Kant en Nietzsche.
- 2.- Het belichaamt een stoïcijnse en spinozistische houding van aanvaarding en rationele aanpassing aan noodzakelijkheid.
- 3.- Het toont arbeid als existentiële categorie in de geest van Karl Marx en Hannah Arendt.
- 4.- Het verbindt kennis, studie en autonomie op humanistische wijze, verwant aan Erasmus, Humboldt en Kant.
- 5.- Het benadert leven pragmatisch, in de geest van William James en John Dewey.
- 6.- Het vertoont existentiële kenmerken van Kierkegaard, Nietzsche, Sartre en Camus, zonder theoretisch jargon.
- 7.- Het erkent de machtsdimensie van kennis zoals geanalyseerd door Michel Foucault, maar benadrukt haar emancipatoire potentieel.
- 8.- Het reflecteert op erkenning en waardigheid in de lijn van Charles Taylor en Axel Honneth.
- 9.- Het toont tijdelijkheid en openheid van het bestaan op een wijze die aansluit bij Martin Heidegger.
- 10.- Het belichaamt filosofie als levenswijze in de zin van Pierre Hadot, waarin denken en leven samenvallen.

Daarmee is het antwoord op de vraag of dit gedicht met filosofie te maken heeft ondubbelzinnig bevestigend.

En resumen, se puede decir que el poema es filosófico en múltiples niveles a la vez:

- 1.-Explora la relación entre justicia y realidad en la tradición de Aristóteles, Kant y Nietzsche.
- 2.-Encarnando una actitud estoica y espinozista de aceptación y adaptación racional a la necesidad.
- 3.-Muestra el trabajo como una categoría existencial al estilo de Karl Marx y Hannah Arendt.
- 4.-Conecta el conocimiento, el estudio y la autonomía de manera humanista, similar a Erasmus, Humboldt y Kant.
- 5.-Aborda la vida de manera pragmática, en la tradición de William James y John Dewey.
- 6.-Muestra características existenciales de Kierkegaard, Nietzsche, Sartre y Camus, sin jerga teórica.
- 7.-Reconoce la dimensión de poder del conocimiento, según lo analizado por Michel Foucault, pero enfatiza su potencial emancipador.
- 8.-Reflexiona sobre el reconocimiento y la dignidad en la línea de Charles Taylor y Axel Honneth.
- 9.-Muestra la temporalidad y la apertura de la existencia de una manera que se conecta con Martin Heidegger.
- 10.-Encarnando la filosofía como forma de vida según Pierre Hadot, donde el pensamiento y la vida se encuentran.

Por lo tanto, la respuesta a la pregunta de si este poema tiene que ver con la filosofía es inequívocamente afirmativa.

Niet omdat het filosofische termen gebruikt of doctrines formuleert, maar omdat het fundamentele vragen onderzoekt die sinds de oudheid het hart van de filosofie vormen: Wat betekent rechtvaardigheid in een onrechtvaardige wereld? Hoe verhoudt arbeid zich tot waardigheid? Wat is de rol van kennis in menselijke vrijheid? Hoe ontstaat betekenis in een leven zonder gegarandeerde orde? Hoe kan men handelen zonder zekerheid, maar met verantwoordelijkheid?

Het gedicht beantwoordt deze vragen niet in abstracte concepten, maar in biografische beweging. Dat maakt het niet minder filosofisch, maar juist meer in overeenstemming met een lange traditie waarin filosofie wordt opgevat als levenspraktijk in plaats van systeem. Het toont dat denken niet altijd begint bij theorie, maar vaak bij ervaring; niet bij abstractie, maar bij arbeid, falen, leren en volharding. In die zin vormt dit gedicht geen illustratie van filosofie, maar een vorm ervan: filosofie in verzen, existentieel belichaamd, sociaal gesitueerd en praktisch gericht.

Zo bezien is Het leven is niet rechtvaardig geen poëtische randtekst bij filosofie, maar een autonome filosofische getuigenis. Het laat zien hoe een mens zich vormt in confrontatie met onrechtvaardige omstandigheden, niet door morele ontkenning of metafysische troost, maar door studie, arbeid, mobiliteit en verantwoordelijkheid. Het is filosofie zonder jargon, ethiek zonder preek, existentie zonder pathos, en daarom des te krachtiger als reflectie op wat het betekent mens te zijn in een wereld die geen garanties biedt, maar wel mogelijkheden voor wie bereid is te leren, te handelen en te volharden.

No porque utilice términos filosóficos o formule doctrinas, sino porque explora preguntas fundamentales que desde la antigüedad han sido el corazón de la filosofía: ¿Qué significa la justicia en un mundo injusto? ¿Cómo se relaciona el trabajo con la dignidad? ¿Cuál es el papel del conocimiento en la libertad humana? ¿Cómo se genera significado en una vida sin un orden garantizado? ¿Cómo se puede actuar sin certeza, pero con responsabilidad?

El poema no responde a estas preguntas en conceptos abstractos, sino en movimiento biográfico. Eso no lo hace menos filosófico, sino que lo hace aún más conforme a una larga tradición en la que la filosofía se entiende como una práctica de vida en lugar de un sistema. Muestra que el pensamiento no siempre comienza con la teoría, sino con la experiencia; no con la abstracción, sino con el trabajo, el fracaso, el aprendizaje y la perseverancia. En ese sentido, este poema no es una ilustración de la filosofía, sino una forma de ella: filosofía en versos, encarnada existencialmente, situada socialmente y orientada hacia la práctica.

Así, La vida no es justa no es una nota poética al margen de la filosofía, sino un testimonio filosófico autónomo. Muestra cómo un ser humano se forma al enfrentarse a circunstancias injustas, no a través de la negación moral o el consuelo metafísico, sino mediante el estudio, el trabajo, la movilidad y la responsabilidad. Es filosofía sin jerga, ética sin sermón, existencia sin pathos, y por ello, aún más poderosa como reflexión sobre lo que significa ser humano en un mundo que no ofrece garantías, pero sí posibilidades para quien esté dispuesto a aprender, a actuar y a perseverar.

16 BIBLIOGRAFÍA

Libros escritos por Govert Westerveld

La mayoría de mis libros, escritos en inglés, alemán, español, francés, árabes y holandés se hallan en la Biblioteca Nacional de La Haya (KoninklijkeBibliotheek en La Haya).

Nº	Year	Title	ISBN
01	1990 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero I Las Damas: ciencia sobre un tablero I. 132 pages. Lulu Editors.	84-7665-69 Softcover
02	1992 2014	Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors. Damas españolas: 100 golpes de apertura coronando dama. 116 pages. Lulu Editors.	84-604-3888-0 None
03	1992 2014	Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. Damas españolas: 100 problemas propios con solamente peones. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-3887-2 None
04	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, II Las Damas: ciencia sobre un tablero, II. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-3886-4 None
05	1992 2014	Las Damas: ciencia sobre un tablero, III Las Damas: ciencia sobre un tablero, III. 124 pages. Lulu Editors.	84-604-4043-5 None

06	1992	Libro llamado Ingenio...juego de marro de punta: hecho por Juan de Timoneda. (Now not edited).	84-604-4042-7
07	1993 2014	Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. Pedro Ruiz Montero: Libro del juego de las damas vulgarmente nombrado el marro. 108 pages. Lulu Editors.	84-604-5021-X None
08	1997	De invloed van de Spaanse koningin Isabel la Católica op de nieuwe sterke dame in de oorsprong van het dammen moderne schaakspel. Spaanse literatuur, jaren 1283-1700. In collaboration with Rob Jansen. 329 pages. (Now not edited)	84-605-6372-3 hardcover
09	1997 2014 2014	Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Foreword: Prof. Dr. Juan Torres Fontes, University of Murcia. 900 pages. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 672 pages. Lulu Editors. Historia de Blanca, lugar más islamizado de la región murciana, año 711-1700. Volume I. 364 pages. Lulu Editors.	84-923151-0-5 978-1-291-80895-7 paperback 978-1-29-80974-9
10	2001	Blanca, "El Ricote" de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave	84-923151-1-3

	2014	islámico más grande de España, años 1613-1654. Foreword of Prof. Dr. Franciso Márquez Villanueva – University of Harvard – USA. 1004 pages.	978-1-291-80122-4 Paperback
	2014	Blanca, “El Ricote” de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 552 pages. Lulu Editors. Blanca, “El Ricote” de Don Quijote: expulsión y regreso de los moriscos del último enclave islámico más grande de España, años 1613-1654. 568 pages. Lulu Editors.	978-1-291-80311-2
11	2004	Morisco Ricote, tomo I	Without publishing
12	2004	La reina Isabel la Católica: su reflejo en la dama poderosa de Valencia, cuña del ajedrez moderno y origen del juego de damas. In collaboration with José Antonio Garzón Roger. Foreword: Dr. Ricardo Calvo. Generalidad Valenciana. Conselleria de Cultura, Educació i Esport. Secretaria Autònoma de Cultura. 426 pages.	84-482-3718-8 paperback
13	2006 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume I. Foreword: Prof. Ángel Alcalá – University of New York. 441 pages. (bubok.com) Los tres autores de La Celestina. Volume I. 441 pages (bubok.com)	10:84-923151-4-8 None
14	2007	Miguel de Cervantes	10:84-923151-5-6

	2014 2014	Saavedra, Ana Felix y el morisco Ricote del Valle de Ricote en “Don Quijote II” del año 1615 (capítulos 54, 55, 63, 64 y 65. Dedicated to Prof.Francisco Márquez Villanueva of the University of Harvard. 384 pages. El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume I. 306 pages. Lulu Editors El Morisco Ricote del Valle de Ricote. Volume II. 318 pages. Lulu Editors.	978-1-326-09629-8 Hardcover 978-1-326-09679-3 Hardcover
15	2008	Damas Españolas: El contragolpe. 112 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-9-2
16	2008 2015	Biografía de Doña Blanca de Borbón (1336-1361). El pontificado y el pueblo en defensa de la reina de Castilla. 142 pages. Biografía de doña Blanca de Borbón (1336-1361). 306 pages. Lulu Editors	10:84-923151-7-2 978-1-326-47703-5 Hardcover en KB
17	2008	Biografía de Don Fadrique, Maestre de la Orden de Santiago (1342-1352). 122 pages. Biografía de Don Fadique, Maestre de la Orden de Santiago. 228 pages. Lulu Editors.	10:84-923151-6-4 978-1-326-47359-4 Hardcover
18	2008 2009	Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. (Now not edited) Los tres autores de La Celestina. Volume II. 142 pages. Ebook (bubok.com)	10:978-84-612-604-0-9 None

19	2008 2015	El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro, el Cruel (1350-1369). 176 pages El reino de Murcia en el tiempo del rey Don Pedro I el Cruel (1350-1369). 336 pages. Lulu Editors	13:978-84-612-6037-9 978-1-326-47531-4 Hardcover
20	2008 2015	Los comendadores del Valle de Ricote. Siglos XIII-XIV. Volume I. 178 pages Los Comendadores del Valle de Ricote. Siglox XIII-XIV. 316 pages. Lulu Editors.	13:978-84-612-6038-6 978-1-326-47485-0 Hardcover
21	2009 2015 2015	Doña Blanca y Don Fadrique (1333-1361) y el cambio de Negra (Murcia) a Blanca. 511 pages. De Negra a Blanca. Tomo I. 520 pages. De Negra a Blanca Tomo II. 608 pages Lulu Editors	13:978-84-612-6039-3 978-1-326-47805-6 Hardcover 978-1-326-47872-8 Hardcover
22	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume III. 351 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Los tres autores de La Celestina. Volume III. 424 pages. (bubok.com)	13:978-84-613-2191-9 None
23	2009 2015	Los tres autores de La Celestina. Volume IV. 261 pages. (Godofredo Valle de Ricote). Tres autores de La Celestina. Volumen IV. 312 pages. Ebook (bubok.com)	13:978-84-613-2189-6 None
24	2010	El monumento del Morisco Ricote y Miguel de Cervantes Saavedra. 80 pages.	13:978-84-613-2549-8
25	2011	Un ejemplo para España,	978-84-614-9221-3

	2012	José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Foreword: Ramón Luis Valcárcel Sisa. (Now not edited) Un ejemplo para España, José Manzano Aldeguer, alcalde de Beniel (Murcia), 1983-2001. 470 pages. Ebook (bubok.com)	None
26	2012	The History of Checkers of William Shelley Branch. 182 pages. (Now not edited).	None
27	2013	Biografía de Juan Ramírez de Lucena. (Embajador de los Reyes Católicos y padre del ajedrecista Lucena). 240 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66911-4
28	2016	El tratado contra la carta del Prothonotario de Lucena. 182 pages. (Now not edited)	None
29	2012	La obra de Lucena: “Repetición de amores”. 83 pages. (Now not edited)	None
30	2012	El libro perdido de Lucena: “Tractado sobre la muerte de Don Diego de Azevedo”. 217 pages. (bubok.com)	None
31	2012	De Vita Beata de Juan de Lucena. 86 pages. (Ebook – bubok.com)	None
32	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón mundial de las damas entre 1933-1938. Volume I. 357 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68772-9 Paperback
33	2013	Biografía de Maurice Raichenbach, campeón	978-1-291-68769-9 Paperback

		mundial de las damas entre 1933-1938. Volume II. 300 pages. Lulu Editors.	
34	2013	Biografía de Amadou Kandié, jugador fenomenal senegal's de las Damas entre 1894-1895. 246 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68450-6 Paperback
35	2013	The History of Alquerque-12. Spain and France. Volume I. 388 pages. Lulu Editors	978-1-291-66267-2 Paperback
36	2013	Het slechtste damboek ter wereld ooit geschreven. 454 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68724-8 Paperback
37	2013	Biografía de Woldouby. 239 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68122-2 Paperback
38	2013	Juan del Encina (alias Lucena), autor de Repetición de amores. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63347-4
39	2013	Juan del Encina (alias Francisco Delicado). Retrato de la Lozana Andaluza. 352 pages. Lulu Editors.	978-1-291-63782-3
40	2013	Juan del Encina (alias Bartolomé Torres Naharro). Propalladia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63527-0
41	2013	Juan del Encina, autor de las comedias Thebayda, Ypolita y Serafina. 92 pages. Lulu Editors	978-1-291-63719-9
42	2013	Juan del Encina, autor de la Carajicomedia. 128 pages. Lulu Editors	978-1-291-63377-1
43	2013	El Palmerín de Olivia y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors	978-1-291-62963-7
44	2013	El Primaleón y Juan del Encina. 104 pages. Lulu Editors.	978-1-291-61480-7

45	2013	Hernando del Castillo seudónimo de Juan del Encina. 96 pages. Lulu Editors	978-1-291-63313-9
46	2013	Amadis de Gaula. Juan del Encina y Alonso de Cardona. 84 pages. Lulu Editors	978-1-291-63990-2
47	2013	Sergas de Esplandián y Juan del Encina. 82 pages. Lulu Editors	978-1-291-64130-1
48	2013	History of Checkers (Draughts). 180 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66732-5 Paperback
49	2013	Mis años jóvenes al lado de Ton Sijbrands and Harm Wiersma, futuros campeones mundiales. 84 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68365-3 Paperback
50	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en moderne Schaakspel. Volume I. 382 pages. Lulu Editors.	978-1-291-66611-3 Paperback
51	2013	Alonso de Cardona, el autor de la Questión de amor. 88 pages. Lulu Editors.	978-1-291-65625-1
52	2013	Alonso de Cardona. El autor de la Celestina de Palacio, Ms. 1520. 96 pages. Lulu Editors.	978-1-291-67505-4
53	2013	Biografía de Alonso de Cardona. 120 pages. Lulu Editors.	978-1-291-68494-0
54	2014	Tres autores de La Celestina: Alonso de Cardona, Juan del Encina y Alonso de Proaza. 168 pages. Lulu Editors.	978-1-291-86205-8
55	2014	Blanca, una página de su historia: Expulsión de los moriscos. (With Ángel Ríos Martínez). 280 pages. Lulu Editors.	None
56	2014	Ibn Sab'in of the Ricote	978-1-326-15044-0

		Valley, the first and last Islamic place in Spain. 288 pages. Lulu Editors.	Hardcover
57	2015	El complot para el golpe de Franco. 224 pages. Lulu Editors.	978-1-326-16812-4 Hardcover
58	2015	De uitdaging. Van damsport tot topproduct. Hoe de damsport mij hielp voedingsproducten van wereldklasse te creëren. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-15470-7 Hardcover
59	2015	The History of Alquerque-12. Remaining countries. Volume II. 436 pages. Lulu Editors.	978-1-326-17935-9 paperback
60	2015	Your visit to Blanca, a village in the famous Ricote Valley. 252 pages. Lulu Editors.	978-1-326-23882-7 Hardcover
61	2015	The Birth of a new Bishop in Chess. 172 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37044-2 Hardcover
62	2015	The Poem Scachs d'amor (1475). First Text of Modern Chess. 144 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37491-4 Hardback
63	2015	The Ambassador Juan Ramírez de Lucena, the father of the chessbook writer Lucena. 226 pages. Lulu Editors.	978-1-326-37728-1 Hardcover
64	2015	Nuestro ídolo en Holanda: El senegalés Baba Sy campeón mundial del juego de las damas (1963-1964). 272 pages. (bubok.com).	None
65	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume I. 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-39729-6 Hardcover
66	2015	The Training of Isabella I of Castile as the Virgin	978-1-326-40364-5 Hardcover

		Mary by Churchman Martin de Cordoba. 172 pages. Lulu Editors.	
67	2015	El Ingenio ó Juego de Marro, de Punta ó Damas de Antonio de Torquemada. 228 pages. Lulu Editors.	978-1-326-40451-2 Hardcover
68	2015	Baba Sy, the World Champion of 1963-1964 of 10x10 Draughts. Volume II. 204 pages. Lulu Editors.	978-1-326-43862-3 Hardcover
69	2016	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume I. 316 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60212-3 Hardcover
70	2015	The Origin of the Checker and Modern Chess Game. Volume III. 312 pages. Lulu Editors.	978-1-326-60244-4
71	2015	Woldouby's Biography, Extraordinary Senegalese checkers player during his stay in France 1910-1911. 236 pages. Lulu Editors.	978-1-326-47291-7 Hardcover
72	2015	La Inquisición en el Valle de Ricote. (Blanca, 1562). 264 pages. Lulu Editors.	978-1-326-49126-0 Hardcover
73	2015	History of the Holy Week Traditions in the Ricote Valley. (With Ángel Ríos Martínez). 140 pages. Lulu Editors.	978-1-326-57094-1 Hardcover
74	2016	Revelaciones sobre Blanca. 632 pages. Lulu Editores.	978-1-326-59512-8 Hardcover
75	2016	Muslim history of the Región of Murcia (715-1080). Volume I. 308 pages. Lulu Editors.	978-1-326-79278-7 Hardcover
76	2016	Researches on the mysterious Aragonese author of La Celestina.	978-1-326-81331-4 Hardcover

		288 pages. Lulu Editors.	
77	2016	The life of Ludovico Vicentino degli Arrighi between 1504 and 1534. 264 pages. Lulu Editors	978-1-326-81393-2 Hardcover
78	2016	The life of Francisco Delicado in Rome: 1508-1527. 272 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81436-6 Hardcover
79	2016	Following the Footsteps of Spanish Chess Master Lucena in Italy. 284 pages. Lulu Editors.	978-1-326-81682-7 Hardcover
80	2016	Historia de Granja de Rocamora: La Expulsión en 1609-1614. 124 pages. Lulu Editors.	978-1-326-85145-3 Hardcover
81	2013	De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel. Deel II. 384 pages. Lulu Editors.	978-1-291-69195-5 paperback
82	2015	The Spanish Origin of the Checkers and Modern Chess Game. (De Spaanse oorsprong van het Dam- en Moderne Schaakspel) Volume III. 312 pages. Lulu Editores.	978-1-326-45243-8 Hardcover
83	2014	El juego de las Damas Universales (100 casillas). 100 golpes de al menos siete peones. 120 pages.	13-978-84-604-3888-0
84	2009	Siglo XVI, siglo de contrastes. (With Ángel Ríos Martínez). 153 pages. (bubok.com). Authors: Ángel Ríos Martínez & Govert Westerveld	978-84-613-3868-9
85	2010	Blanca, una página de su historia: Último enclave morisco más grande de España. 146 pages. (bubok.com). Authors:	None

		Ángel Ríos Martínez & Govert Westerveld	
86	2017	Ibn Sab'ín del Valle de Ricote; El último lugar islámico en España. 292 pages. Lulu Editors.	978-1-326-99819-6 Hardcover
87	2017	Blanca y sus hierbas medicinales de antaño. 120 pages. Lulu Editors.	978-0244-01462-9 Hardcover
88	2017	The Origin of the Checkers and Modern Chess Game. Volume II. 300 pages. Lulu Editors	978-0-244-04257-8 Hardcover
89	2017	Muslim History of the Region of Murcia (1080-1228). Volume II. 308 pages. Lulu Editors	978-0-244-64947-0
90	2018	History of Alquerque-12. Volume III. 516 pages. Lulu Editors.	978-0-244-07274-2 Paperback
91	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume I. 456 pages. Lulu Editores.	978-1-326-47888-9 Hardcover
92	2015	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume II. 232 pages. Lulu Editores	978-1-326-47949-7 Hardcover
93	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume III. 520 pages. Lulu Editors.	978-0-244-65938-7
94	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume IV. 248 pages. Lulu Editors.	978-0-244-36089-4
95	2018	La Celestina: Lucena y Juan del Encina. Volume V. (In press)	978-0-244-57803-9 Lulu Editors
96	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena), author of: Peregrino y Ginebra, signed by Hernando Diaz. 412 pages. Lulu	978-0-244-05324-6

		Editors.	
97	2018	Draughts and La Celestina's creator Francesch Vicent (Lucena) in Ferrara. 316 pages. Lulu Editors.	978-0-244-95324-9
98	2018	Propaladia Lucena	In Press
99	2018	Question de Amor Lucena	In Press
100	2018	My Young Years by the side of Harm Wiersma and Ton Sijbrands, Future World Champions – 315 pages. Lulu Editors.	978-0-244-66661-3 Lulu Editors
101	2018	The Berber Hamlet Aldarache in the 11th-13th centuries. The origin of the Puerto de la Losilla, the Cabezo de la Cobertera and the village Negra (Blanca) in the Ricote Valley. 472 pages. Lulu Editors.	978-0-244-37324-5 Lulu Editors Hardcover
103	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo I. 172 pages. Lulu Editors.	978-0-244-38353-4 Lulu Editors Hardcover
102	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo II. 148 pages. Lulu Editors.	978-0-244-08237-6 Lulu Editors Hardcover
104	2018	La gloriosa historia española del Juego de las Damas – Tomo III. 176 pages. Lulu Editors.	978-0-244-98564-6 Lulu Editors Hardcover
105	2018	La fabricación artesanal de papel en Negra (Blanca) Murcia. (Siglo XIII)	978-0-244-11700-9 Lulu Editors Hardcover
106	2018	La aldea bereber Aldarache en los siglos XI-XIII. El origen del Puerto de la Losilla, el Cabezo de la Cobertera y el pueblo Negra (Blanca) en el Valle de Ricote.	In Press

107	2018	Analysis of the Comedy and Tragicomedy of Calisto and Melibea. Lulu Editors. 131 pages. Lulu Editors.	978-0-244-41677-5 Lulu Editors Hardcover
108	2018	Diego de San Pedro and Juan de Flores: the pseudonyms of Lucena, the son of doctor Juan Ramírez de Lucena. Lulu Editors. 428 pages. Lulu Editors.	978-0-244-72298-2 Lulu Editors Hardcover
109	2018	Dismantling the anonymous authors of the books attributed to the brothers Alfonso and Juan de Valdés. 239 pages. Lulu Editors.	978-0-244-26453-6 Lulu Editors
110	2018	Revelation of the true authors behind Villalon's books and manuscripts. 429 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56448-3 Lulu Editors
111	2018	Doubt about the authorship of the work Asno de oro published in Seville around 1513. 225 pages. Lulu Editors.	978-1-792-03946-1 KDP Amazon
112	2018	Damas Españolas: Reglas y estrategia. Tomo I. 138 pages. Lulu Editors.	978-0-244-86526-9 Lulu Editors
113	2019	<i>El Lazarillo</i> , initiated by Lucena and finished by Bernardo de Quirós. 282 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56495-7 Lulu Editors
114	2019	Damas Españolas: Direcciones para jugar bien. Tomo II. 150 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56529-9 Lulu Editors
115	2019	Damas Españolas: Principios elementales y Golpes. Tomo III. 142 Pages. Lulu Editors	978-0-244-26573-1 Lulu Editors
116	2019	Damas Españolas: Concepto combinativo y Juego posicional. Tomo	978-0-244-26590-8 Lulu Editors

		IV. 117 pages. Lulu Editors.	
117	2019	Een zwarte bladzijde in de geschiedenis van Murcia. Wetenswaardigheden over de gehuchten en dorpen langs de vreemde route van de twee vermiste Nederlanders in de Spaanse deelstaat Murcia. 303 bladzijden. Lulu Editors	978-0-244-56569-5 Lulu Editors
118	2019	Damas Españolas: La partida. Tomo V. 130 páginas. Lulu Editors	978-0-244-86605-1 Lulu Editors
119	2019	Damas Españolas: Los problemas. Tomo VI. 114 páginas. Lulu Editors. Hardcover	978-0-244-26643-1 Lulu Editors
120	2020	Tradiciones y costumbres holandesas. Vida familiar, social y comercial. 312 pages. Lulu Editors.	978-0-244-56551-0 Lulu Editors
121	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume I. 414 pages. Lulu Editors.	978-0-244-27298-2 Lulu Editors
122	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo (Lucena), the unknown son of the Embassador Juan Ramírez de Lucena and author of La Celestina. Volume II. 422 pages. Lulu Editors.	978-0-244-87333-2 Lulu Editors
123	2020	Muslim History of the Region of Murcia (1229-1304). Volume III. 300 pages. Lulu Editors	In Press
124	2020	Juan de Sedeño and	978-1-71686-700-2

		Fernando de Rojas	Lulu Editors
125	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo, the author of <i>Lazarillo</i> and <i>Viaje de Turquía</i>	978-1-71679-758-3 Lulu Editors
126	2020	Testament of Fernando de Rojas. Pursuit of the missing writer	978-1-71680-426-7 Lulu Editors
127	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Fernando de Rojas – the Authors of Repetición de Amores and Arte de Ajedrez. 265 pages. Lulu Editors.	978-1-71674-220-0 Lulu Editors
128	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo and Continuations of La Celestina. 671 pages. Lulu Editors	978-1-71670-562-5 Lulu Editors
129	2020	My family tree. 53 pages. Lulu Editors	978-1-71668-665-8 Lulu Editors
130	2020	El Gran Capitán, obra escrita por Fernando de Rojas & Gonzalo Fernández de Oviedo 77 pages. Lulu Editors	978-1-71665-818-1 Lulu Editors
131	2020	Gonzalo Fernández de Oviedo y sus obras. Tomo I. 276 pages. Lulu Editors	978-1-71665-331-5 ©
132	2020	Analysing Literary Works in Fernando de Rojas' Will. Volume I. 719 pages. Lulu Editors	978-1-71665-894-5 ©
133	2020	Relatos blanqueños	In Press
134	2020	Draughts is more difficult than chess. El juego de damas es más difícil que el ajedrez. 97 pages. Lulu Editors	978-1-716-43612-3 ©
135	2021	Discovering Blanca. 10 routes to discover its natural and cultural wealth. Authors: José Molina Ruíz, M ^a Luz Tudela Serrano, Virginia	978-1-716-37511-8

		Guillén Serrano, Govert Westerveld – 159 pages	
136	2021	Una idea de la vida en Blanca alrededor del año 1900. Authors: Ángel Ríos Martínez, Govert Westerveld – 148 pages Lulu Editors	978-1-716-27209-7
137	2021	Beautiful introductory forcing moves and hidden combinations. Years 1885 – 1933 256 pages – Lulu editors	978-1-716-17015-7
138	2021	Cambiando Blanca por Ricote alrededor del año 1900. 195 pages – Lulu Editors	978-1-716-55470-4
139	2021	Draughts dictionary English, Spanish, French, Arabic, Dutch 147 Pages. Lulu Editors	978-1-008-99182-8
140	2021	Tactics & Strategies of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts 349 pages. Lulu Editors.	978-1-008-96582-9
141	2021	250 New Positions of the World Champion (1895- 1912) Isidore Weiss in Draughts. 283 pages. Lulu Editors	978-1-008-96563-8
142	2021	Innovative Creativity of the World Champion (1895-1912) Isidore Weiss in Draughts. 333 pages. Lulu Editors	978-1-008-96561-4
143	2021	Las Tácticas & Estrategias del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-4717-9926-6
144	2021	250 Nuevas posiciones del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	978-1-7947-2194-4
145	2021	Creatividad Innovativa	978-1-7947-1992-7

		del Campeón Mundial (1895-1912) Isidore Weiss en el Juego de Damas.	
146	2021	Tactique & Stratégie du Jeu de Dames par Isidore Weiss	978-1-291-77299-9
147	2021	250 Nouvelles positions dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0355-1
148	2021	Créativité innovante dans le Jeu de Dames du champion du monde (1895-1912) Isidore Weiss.	978-1-7947-0052-9
149	2021	Tactiek & Strategie van het Damspel door Isidore Weiss	978-1-7947-8747-6
150	2021	250 Nieuwe Damposities van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss	978-1-7947-2512-6
151	2021	Innovatieve Creativiteit van de Wereldkampioen (1895-1912) Isidore Weiss in de Damsport.	978-1-7947-1967-5
152	2021	Tattica & Strategia del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel gioco della dama	978-1-387-60954-3
153	2021	250 Nuove Posizioni del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel gioco della Dama	978-1-7947-7386-8
154	2021	Creatività innovadora del Campione del Mondo (1895-1912) Isidore Weiss nel gioco della Dama	978-1-7947-4069-3
155	2021	Taktik & Strategie des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in	978-1-387-92348-9

		Dame	
156	2021	250 Neue Positionen des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame	978-1-7947-1197-6
157	2021	Innovative Kreativität des Weltmeisters (1895-1912) Isidore Weiss in Dame.	978-1-7947-1068-9
158	2021	As táticas & Estratégias do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-84799-808-8
159	2021	250 Novas Posições do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-7947-3420-3
160	2021	Criatividade inovadora do Campeão Mundial (1895-1912) Isidore Weiss no Jogo de Damas	978-1-4717-7858-2
161	2021	Joseph Dentrux, le premier problémiste le plus vieux deu monde	978-1-7948-0419-7
162	2021	Estrategia para la utilización integral y comercialización de algunos sub-productos de los citricos	978-1-7947-4227-7
163	2022	Enkele gegevens over de geschiedenis van het Fries dammen	978-1-716-02445-0
164	2022	Revelaciones sobre Blanca. Tomo II	978-1-716-01266-2
165	2022	Draughts heroes of the 100 squares (1850-1912). Letters A-H. Volume I	978-1-4583-8122-4
166	2022	Draughts Poems from France, Spain, Germany, Poland, The Netherlands, The United States, Sweden, Great Britain, and Russia.	978-1-4717-5248-3
167	2022	Doctor Manuel Cárcelos Sabater. Revolucionario en el Cantón de	978-1-4716-4610-2

		Cartagena, en la Cirugía y en el Juego de Damas	
168	2022	Finales del juego de damas según Dr. Carlos Rodríguez Lafora. Breve biografía.	978-1-4710-7103-4
169	2022	Libro del Juego de Damas según un Canónigo del Sacromonte de la Ciudad de Granada	978-1-716-27209-7
170	2022	Tapas van weleer uit Blanca (Murcia); behorende tot de morisken streek Ricote dat Cervantes in 1615 beschreef in Don Quijote II	978-1-4710-4443-4
171	2022	Tapas of yesteryear from Blanca (Murcia); belonging to the Morish Ricote region that Cervantes described in Don Quijote II in 1615	978-1-4710-3976-8
172	2022	Hearty Appetite Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	978-1-4710-0610-4
173	2022	Gezonde Eetlust Eduardo Sánchez Molina Traductor: Govert Westerveld	978-1-4709-7871-6
174	2022	Libro de los autos para el recluta-miento de los soldados de milicia de Blanca (1635-1642)	Ebook, sin ISBN
175	2022	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Reconstrucción de «Flores y lágrimas» Tomo I	DOI: 10.13140/RG.2.2.17424.28161
176	2023	El poeta blanqueño Antonio Molina González (1850-1919)	DOI: 10.13140/RG.2.2.15582.72006

		Poemas	
177	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. «Ratos perdidos» Tomo II	DOI: 10.13140/RG.2.2.13488.02569
178	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Historia de unos amores Tomo III	DOI: 10.13140/RG.2.2.10434.04802
179	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística I Tomo IV	DOI: 10.13140/RG.2.2.24871.62880
180	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Cuestión de Bombo Tomo V	DOI: 10.13140/RG.2.2.32670.41283
181	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística II Tomo VI	DOI: 10.13140/RG.2.2.32303.41127
182	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Polémica charadística III Tomo VII	DOI: 10.13140/RG.2.2.27873.17768 978-1-4466-4580-2
183	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Mocedades Tomo VIII	DOI: 10.13140/RG.2.2.25130.49606
184	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Fruta del tiempo Tomo IX	DOI: 10.13140/RG.2.2.25372.97920 978-1-4466-4553-6
185	2023	José Rodríguez López (1863-1890), el guardia civil poeta de Blanca (Murcia).	DOI: 10.13140/RG.2.2.31140.14723
186	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado. (1889-1911).	978-1-4467-4749-0

		Tomo I Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
187	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Crónicas del Pasado (1912-1937). Tomo II Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4461-9648-9
188	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Desde España a Filipinas. Tomo III Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5232-6
189	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Esbozos forenses. Tomo IV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5196-1
190	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Auras de arriba. Tomo V Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-0973-3
191	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Luciérnagas y Sensitivas. Tomo VI	978-1-4467-0926-9
192	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1889-1911 Tomo VII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-3469-8
193	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas 1912-1937. Tomo VIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4466-9079-6
194	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Testimonios sobre Tirso Camacho. Tomo IX Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
195	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Monólogos cient-	

		íficos. Tomo X. Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
196	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla. Tomo XI. Por Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4461-9511-6
197	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Poemas de Sevilla Tomo XII. Por Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
198	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Regionalismo andaluz. Tomo XIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4467-5185-5
199	2023	Tirso Camacho (1870-1937). Joyas y Tradiciones Sevillanas. Tomo XVIII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
200	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Los grandes maestros. Tomo XIX Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	Pendiente
201	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Ingreso en la Academia. Tomo XVI Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	978-1-4466-6929-7
202	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Academia de las Buenas Letras. Tomo XVII Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
203	2023	Tirso Camacho (1870-1937) Premios. Tomo XIV Con Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
204	2023	Tirso Camacho (1870-	

		1937) Biografía de Tirso Camacho. Tomo XV Por Manuel Enrique Gutiérrez Camacho	
205	2023	Fitología y Dendrología en Blanca (Murcia)	978-1-4467-3821-4
206	2023	Juego de Damas Cognitivo Inglés Tomo I	978-1-4467-6681-1
207	2023	Juego de Damas Cognitivo Alemán Tomo I	978-1-4467-6650-7
208	2023	Juego de Damas Cognitivo Francés Tomo I	978-1-4467-6600-2
209	2023	Juego de Damas Cognitivo Español Tomo I	978-1-4467-6584-5
210	2023	Juego de Damas Cognitive Portugués Tomo I	978-1-4467-5340-8
211	2023	Juego de Damas Cognitivo Italiano Tomo I	978-1-4467-6465-7
212	2023	Juego de Damas Cognitivo Holandés Tomo I	978-1-4467-5320-0
213	2023	Juego de Damas Cognitivo Ruso Tomo I	ebook
214	2023	Juego de Damas Cognitivo Árabe Tomo I	ebook
215	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Muestras sin valor Tomo X	978-1-4466-4549-9
216	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. En Serio y Broma Tomo XI	978-1-4466-4633-5
217	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Hojarasca - Tomo XII	978-1-4466-4492-8

218	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. De Militar y Paisano Tomo XIII	
219	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Varios Tomo XIV	
220	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Poemas desconocidos Tomo XV	
221	2023	Carlos Cano y Cathalan Tomo XVI.	
222	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Biografías - Tomo XVII	
223	2023	Carlos Cano y Núñez (1846-1922). Poeta de padres blanqueños. Balart – Tomo XVIII	
224	2023	La chute d'un peuple	978-1-4467-2175-9
225	2023	La caída de un pueblo	978-1-4467-2201-5
226	2023	De val van een volk	978-1-4467-2204-6
227	2023	Der Untergang eines Volkes	978-1-4467-2169-8
228	2023	The Fall of a People	978-1-4467-2196-4
229	2023	Cognitivo polaco Volumen I	978-1-4466-6352-3
230	2023	Juego de Damas Cognitivo Holandés Tomo II	Private
231	2023	Cognitivo inglés Volumen II	978-1-4466-6289-2
232	2023	Cognitivo alemán Volumen II	
233	2023	Cognitivo francés Volumen II	
234	2023	Cognitivo español Volumen II	
235	2023	Cognitivo portugués	

		Volumen II	
236	2023	Cognitivo italiano Volumen II	
237	2023	Cognitivo ruso Volumen II	
238	2023	Cognitivo árabe Volumen II	
239	2023	Cognitivo polaco Volumen II	
240	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Crónica del pasado. Tomo I Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
241	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Poemas. Tomo II. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
242	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El Conde de Lavapiés. Tomo III Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
243	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Sangre Azul. Tomo IV. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
244	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El Anónimo. Tomo V Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	ebook
245	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). El Fin de una Leyenda. Tomo VI Ángel Ríos Martínez,	ebook

		Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
246	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). La Modelo. Tomo VII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	Ebook
247	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Los Pintores. Tomo VIII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
248	2023	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Lidia y Don Roque. Tomo IX. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
249	2023	Instantes Inmortalizados: Poemas de María de Yarmouth (c. 1862 – 1892)	
250	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). La Aldea. Tomo X. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
251	2024	Antonio Molina González 2ª edición Govert Westerveld Ángel Ríos Martínez	
252	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). De Telón adentro. Tomo X Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
253	2024	La Voz de Panocho, Tomo I	
254	2024	La Voz de Panocho, Tomo II	
255	2024	La Voz de Panocho, Tomo III	

256	2024	La Voz de Panocho, Tomo IV	
257	2024	La Voz de Panocho, Tomo V Miguel Rubio Arroniz Documentos	
258	2024	Alfredo Trigueros Candel (1884-1959). Esclavos del odio. Tomo XII. Ángel Ríos Martínez, Ángel Cano Molina y Govert Westerveld.	
259	2024	Cor Westerveld Deel I	Private use
260	2024	Antonio Molina González Cristianos consejos Ángel Ríos Martínez Govert Westerveld	
261	2024	La Voz de Panocho. Tomo VI. El escritor de costumbres murcianas: Diego Espinosa y Carrillo (1824-1875)	
262	2024	El antiguo nombre árabe de Blanca (Murcia).	
263	2024	La Voz de Panocho. Raíces de una Tradición: El Entierro de la Sardina en Murcia, 1851-1879. Tomo VII.	
264	2024	Expulsión y Repoblación (1610-1613). El informe del Padre Pereda. Estudio, compilación y notas de GW.	
265	2024	Expulsie en Herbevolking (1610- 1613). Het verslag van Pater Pereda. Studie, compilatie en notities van GW.	

266	2024	Expulsion and Repopulation (1610-1613). The Report of Father Pereda. Study, Compilation, and Notes by GW.	
267		Vertreibung und Wiederbesiedlung (1610-1613). Der Bericht von Pater Pereda. Studie, Zusammenstellung und Anmerkungen von GW.	
268		Expulsion et Répopulation (1610-1613). Le rapport du Père Pereda. Étude, compilation et notes de GW.	
269	2025	Ibn Al-Abbār (1199-1262) Al-Hulla al-Siyara Introducción al Legado árabe de mi Paisano Reinhart Dozy	978-1-300-64801-7
270	2025	La Cuna de la Revuelta de Ibn Hud: El Castillo de la Peña Negra (Al-Sujur) en Blanca	978-1-300-64795-9
271	2025	Budd al ‘arif español	Ebook
272	2025	La Huerta Blanqueña: una fuente oculta de compuestos activos curativos.	Ebook
273	2025	El Misterio de la Verdad en la Naturaleza	Ebook
274	2025	El Origen de los Apellidos blanqueños (1555-1654).	Ebook
275	2025	Filosofische Natuurpoëzie Dutch - español	Ebook
276	2025	La Voz de Panocho. Ramón Baquero López (1814-1854) Tomo VIII	Ebook
277	2025	Hun kruis was hun	Ebook

		handtekening Gedichten (Poesía) Dutch	
278	2025	In de Schaduw van de Sinaasappelboom: De Poezië van Ibn Zaydün Dutch	Ebook
279	2025	Levenshof in de Schaduw der Tijd Gedichten (Poesía) Dutch - español	Ebook
280	2025	Entre Dos Fuegos: El Castillo de Negra y la Invasión Aragonesa de Murcia. (1296-1304)	Ebook
281	2025	Waar de Rivier Zingt. Poëzie uit het Hart van Blanca.	Ebook
282	2025	Versterking van Onder- nemend denken via Dammen & Schaken: 30 Belangrijke Cognitieve Verbindingen. Deel III. Dutch	Ebook
283	2025	De Schittering van Al- Andalus: Vrouwelijke Schoonheid in Vroege Islamitische Poëzie. Dutch	Ebook
284	2025	Enhancing Business Think-ing Through Checkers & Chess: 30 Key Cognitive Connections. Volume III	Ebook
285	2025	Renforcer l'Esprit d'Entreprise par le Jeu de Dames et d'Échecs: 30 Connexions cognitives clés. Volume III.	Ebook
286	2025	Stärkung des unternehmer-ischen Denkens durch Dame und Schach: 30 wichtige kognitive Verknüpfungen. Band	Ebook

		III.	
287	2025	Ibn Zaydün: Poëtisch Erfgoed en Nieuwe Inzichten.	Ebook
288	2025	Carl Gustav Jung in mijn Fabriek. Van Dammer, Verkoper en Innovator tot Historicus en Filosoof.	Ebook
289	2025	Ibn Khafaja - Diwan Een bries in de Olijfbomen	Ebook
290	2025	In de Schaduw van de Citroenbomen in Blanca.. Filosofie uit de Ricote vallei.	Ebook
291	2025	Biografía de Antonio Molina González	Ebook
292	2025	Het welriekende hof in Blanca: Filosofie van de vruchtbomen in de poëzie van Al-Andalus	Ebook
293	2025	De Damspelende Schillenboer. Door innovatie naar wereld-zaken. Carl Gustav Jung in mijn fabriek.	Ebook
294	2025	Onder de bomen van het Verleden. Filosofische Poëzie en Zakenpartners in de Tuinen van Blanca	Ebook
295	2025	Draughts Heroes of the 100 Squares (1850-1912) Letters A – H - Volume I – second Edition	Ebook
296	2025	Het welriekende hof in Blanca: Waar de 15 bomen van Al-Andalus nog fluisteren	Ebook
297	2025	La nueva dama poderosa en el ajedrez y las damas: Isabel la Católica según mi hipótesis de 1994	Ebook
298	2025	Del error cronológico a la relectura histórica: El granero fortificado de	Ebook

		Aldarache como testimonio del poder almorávide en el Valle de Ricote (1091-1147).	
299	2025	The New Powerful Lady in Chess and Draughts: Queen Isabella the Catholic. According to My 1994 Hypothesis	Ebook
300	2025	San Joy – Pedanía de Blanca	Ebook
301	2025	Avempace y la Tradición Hermética en el Valle de Ricote: El Sabio Solitario en la Cultura Andalusi	Ebook
302	2026	Omwandelingen. Spiegelingen in de stroom Filosofische Reflectie op het wateroppervlak	Ebook
303	2026	El silencio de Aldarache. Ibn Mardanish y la Memoria Oculta del Valle de Ricote.	Ebook
304	2026	Echo's van Tijden en Landen. Filosofische Meditaties in Verzen	Ebook
305	2026	Ibn Sab'in. Risālat Jiṭāb Allāh bi-lisān nūrihi. (Epístola del Discurso de Dios a través de la lengua de Su Luz)	Ebook
306	2027	Ibn Sab'in - Al-Risala al-Faqiriyya. La Epístola del Pobre.	Ebook

Voor u ligt *Echo's van Tijden en Landen*, een bundel die de neerslag vormt van een leven lang waarnemen en reflecteren. De basis voor deze verzen werd gelegd tijdens mijn intensieve zakenreizen tussen de jaren 1978 en 1989. In die periode doorkruiste ik nagenoeg heel Europa en trok ik ver daarbuiten naar landen als Marokko, Japan, Haiwai, Mexico, Brasil, Canada en Estados Unidos.

Deze reizen waren voor mij veel meer dan louter verplaatsingen. Als historicus en onderzoeker reisde ik met een open blik, waarbij ik mezelf vaak positioneerde als de 'buitenstaander'. Juist door die afstand was ik in staat om de 'toestanden' en onderliggende menselijke patronen te zien die voor anderen vaak verborgen blijven. Of ik nu door de verschillende landen van Europa trok of de cultuur van Japan en Amerika verkende, ik zocht altijd naar de essentie van de plek en de sporen die de geschiedenis in het heden heeft achtergelaten.

In deze bundel vindt u echter meer dan alleen de echo's van deze verre reizen. Naast de verzen die voortkomen uit mijn internationale ervaringen, bevat dit boek ook gedichten die geworteld zijn in andere belangrijke pijlers van mijn leven en werk. U zult meditatie aantreffen die beïnvloed zijn door de analytische psychologie van Carl Gustav Jung en mijn jarenlange betrokkenheid bij de wereld van het damspel. Deze thema's dagen de lezer uit om, net als bij een strategisch spel of een diepe psychologische analyse, verder te kijken dan de oppervlakte.